

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Наукове товариство студентів Сумської філії ХНУВС
Сумський осередок Ліги студентів
Асоціації правників України
Сумське представництво ELSA Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ І ПРАВА

**Збірник матеріалів
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів**

(17 квітня 2015 р.)

**Суми
2015**

УДК 340.11(477)
ББК 67.9(4Укр)
А 43

Рекомендовано до друку вченою радою Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол №3 від 11 березня 2015 року)

Редакційна колегія:

Лукаш С.С., доктор юридичних наук, доцент (голова редколегії);
Василенко В.А., кандидат філологічних наук, доцент;
Грובה В.П., доктор юридичних наук, доцент;
Демиденко Н.М., кандидат історичних наук;
Лук'янихіна О.А., кандидат економічних наук, доцент;
Панасюк О.В., кандидат юридичних наук, доцент
Сергієнко Т.М., ст. викладач кафедри гуманітарних дисциплін;
Чечель І.М., ст. лаборант кафедри гуманітарних дисциплін

А 43 Актуальні питання сучасної науки і права: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів (17 квітня 2015 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. – Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2015. – 304 с.

Збірник містить тези доповідей учасників VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Актуальні питання сучасної науки і права» з проблем юриспруденції, філософії, історії, економіки, освіти на шляху розбудови державності України.

УДК 340.11(477)
ББК 67.9(4Укр)

Учасникам
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів
«Актуальні питання сучасної науки і права»

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю вас із початком роботи щорічної Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Актуальні питання сучасної науки і права».

Конференція проходить у рік святкування 20-річного ювілею Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ. Приємно зазначити, що тисячі наших випускників-правознавців на теренах незалежної України служать благородній справі пошуку істини, зміцнення законності, розбудови демократичного суспільства.

Залучення студентства до наукових досліджень є одним із пріоритетних напрямків діяльності нашого навчального закладу. Для майбутніх фахівців-юристів студентська наука – це перша спроба зайнятись серйозною справою і, приклавши певних зусиль, отримати очікуваний результат. Тож сьогодні для вас є нагода обмінятись думками з приводу актуальних питань юриспруденції, філософії, історії, економіки та освіти на шляху розбудови державності України.

Сучасне суспільство потребує фахівців нового типу, які здатні ефективно працювати і навчатися протягом життя, самостійно оволодівати знаннями з різних джерел, пропонувати нестандартні рішення, творчо підходити до вирішення проблем. Нині необхідно переглянути усталені підходи і стереотипи. І це завдання має виконати молодь. Молоді люди повинні активніше залучатись до процесів розбудови українського суспільства на демократичних засадах, брати безпосередню участь у прийнятті доленосних для держави рішень. Саме молоді, сповнені життєвої енергії, громадяни зможуть зробити реальний внесок у справу державотворення. Адже через деякий час ваш досвід та професіоналізм визначатимуть долю України.

Не може бути гармонійної особистості без внутрішнього духовного стрижня, без цінностей та ідеалів, без міцної моральності, без відповіді на болісні, але життєво важливі питання: заради чого варто жити, працювати, здійснювати наукові відкриття, насолоджуватися творчістю. Якщо студент не вирішить для себе ці проблеми, він ніколи не стане справжнім фахівцем.

Бажаю кожному з вас міцного здоров'я, сил і насаги, професійної інтуїції і росту, жаги нових відкриттів. Нехай збудуться всі ваші мрії та назавжди збережеться у серцях романтика студентських літ.

З глибокою повагою
начальник

Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент,
підполковник міліції

С.С. Лукаш

Секція 1

ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Альона Миколаївна Єременко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Галина Іванівна Корогод** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ДО ІСТОРІЇ ПОЛЬСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Епоха Просвітництва і демократичних революцій поставила на порядок денний національну проблему. Національно – визвольний рух кінця XVIII – першої половини XIX ст. відбувався під лозунгами лібералізму і націоналізму і мав кінцевою метою утворення національних держав за принципом «одна нація – одна держава». У цей період виникають ряд теорій, що пропонують вирішити проблему національного визначення у складі поліетнічних держав у формі автономії у межах компактного проживання окремих народів.

Таку автономію Росія надала Фінляндії, яка була приєднана до Росії в результаті російсько-шведської війни 1808-1809рр, а потім Польщі після поразки Наполеона. Як відомо етнічні польські землі (Великопольща) відійшли до Пруссії і Австрії за поділами Польщі. У 1807р., після поразки Англії, Росії, Пруссії та Швеції від французької армії, Наполеон утворив Варшавське герцогство, яке було віддане під владу союзника Наполеона саксонського короля Фрідріха Августа. Щоб заручитись симпатіями поляків, Наполеон надає герцогству Конституцію. 89 статей цього документу переносили на польський ґрунт низку важливих здобутків Французької революції. Всі жителі герцогства проголошувались вільними і рівними перед законом, скасовувалися привілеї і особиста залежність селян, які отримали свободу, але без права власності на землю. Гарантувалась свобода віросповідання.

Цивільні правовідносини регламентувалися Кодексом Наполеона, який запроваджував світські шлюби, єдину для всіх правову систему, загальну військову службу, усунення обмежень у доступі до службових посад, запроваджувалася державна польська мова [1, 283-284].

Конституція визначала структуру центральних органів влади. На чолі герцогства стояв спадковий князь, якому належала вся виконавча і законодавча влада. Але законодавчу владу він здійснював разом з

двопалатним сеймом (сенат і «посольська ізба»). Виборчі права обмежувалися майновим і освітнім цензом. Виконавчу владу князь здійснював з допомогою Державної ради, до якої входили шість міністрів.

У Польщі була створена своя армія, яка під командуванням Юзефа Понятовського взяла участь у поході Наполеона на Росію. Після поразки цього походу на Віденському конгресі 1815р. територія Варшавського герцогства була приєднана до Російської імперії. Документи Віденського конгресу зобов'язували Росію, Прусію і Австрію надати полякам національні державні інституції, які кожна з названих держав вважала найбільш «корисними і відповідними обставинам».

Уже в період роботи Конгресу імператор Росії Олександр I доручив польському магнату Адаму Чарторийському написати новий текст Конституції для поляків. Князь Чарторийський очолив ту частину польської аристократії, яка покладалась на лібералізм Олександра I і сподівалась, що він об'єднає своєю владою всі польські землі і надасть їм політичну автономію.

У грудні 1818р. Конституція була «дарована полякам». Вона надавала право мати власний уряд, парламент, армію, офіційну польську мову. Громадянам гарантувалась особиста свобода, свобода друку і пересування, недоторканність власності. Стаття 29-та цієї Конституції проголошувала, що адміністративні та військові посади можуть займати тільки поляки.

За конституцією главою Польського королівства був король, ним міг бути тільки російський імператор з династії Романових. Він вважався керівником виконавчої влади, мав право законодавчої ініціативи і право вето на рішення парламенту. Практично главою виконавчої влади у Варшаві був намісник, якого призначав сам імператор. Виконавчу владу здійснювала Адміністративна рада, що складалась із намісника, п'яти міністрів та їх заступників, яких призначав теж імператор. Замість міністерств діяли комісії: релігійних питань і освіти; юстиції; внутрішніх справ і поліції; економічна; фінансів.

Існувала Державна рада, яка займалася підготовкою проектів, законів, а також була судовою інстанцією у справах про державні злочини.

Законодавча влада належала двопалатному сейму – сенату і «посольській ізбі». Сенатори призначались, депутати «посольської ізби» обирались на основі майнового і освітнього цензу [2, 91-94].

В адміністративному відношенні королівство було поділено на вісім воєводств, якими за конституцією керували воєводські комісії на чолі з головою. Таким чином Конституція запроваджувала польську автономію, державний устрій і політичні свободи, яких (крім Фінляндії) не існувало в жодному регіоні абсолютистської Росії. Правда, у 1818р. у своїй промові при відкритті польського сейму, Олександр I висловив готовність поширити «польський конституційний досвід на інші регіони імперії», а

також натякнув на можливість приєднання до Польського королівства «східних кресів», тобто українських земель [4, 21-25].

У Росії ці ідеї зустріли абсолютно вороже, тому вони були відкладені до кращого часу. У 1825р. на престол сів новий імператор Микола I, який був далеким від ліберальних ідей. Тому поширення польського конституціоналізму на інші регіони навіть не обговорювалося, тим більше після поразки декабристів і суду над ними.

Улітку 1830р. у Франції відбулась чергова революція, яка стала прикладом для поляків. У листопаді поляки розпочали повстання проти російської армії і намісника. У Варшаві відбулись вуличні бої, причому всі російські війська і значна частина польських гарнізонів зберігали вірність наміснику великому князю Костянтину Павловичу. Він міг подавити повстання, але поступив інакше : вивів вірні йому частини із столиці, заявив, що не хоче управляти таким невдячним народом і звільняє поляків від принесеної йому присяги [3, 6-7]. 25 січня 1831р. сейм прийняв акт про детронізацію Миколи I, який російські і європейські юристи визнали як незаконний. Після цього російська влада припинила переговори із повстанцями і застосувала армію. Поляки хоробро відстоювали свою свободу, але 25 серпня 1831р. змушені були визнати поразку: російська армія зайняла Варшаву. Керівник тогочасного польського уряду Ян Круковицький згодився підписати акт про капітуляцію при умові надання вільного відступу полякам із столиці [5, 171-174].

Російський імператор Микола I звинуватив поляків у державній зраді у спеціально виданому Маніфесті і на цій підставі зупинив дію Конституції, розпустив сейм і заборонив польську армію. Так закінчилась польська автономія і епоха конституціоналізму.

Література

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002. – С. 283-284
2. Yepkowski T. Powstanie Listopadowe – Warszawa, 1987. – С. 91-94.
3. Митюрин Д. От семейной вражды к войне на смерть. Как это было. // Секретны е материалы, – 201. – №14(388). – С.6-7.
4. Обушенкова Л. А. Королевство Польское в 1815-1830гг. – М., 1987. – С. 21-28.
5. Попков Б. С. Польский ученый и революционер Иоахим Лелевель. Русская проблематика и контакты. – М., 1974. – С. 171-174.

Ярослав Олегович Закоморний – курсант I курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Геннадій Геннадійович Дедурін** – доцент кафедри українознавства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук

ВПЛИВ БИТВИ ПІД БЕРЕСТЕЧКОМ (1651) НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Прагнення до незалежності, цілісності і соборності власної держави було притаманне українському народові протягом багатьох століть. У цьому контексті надзвичайно важливими є події Національно-визвольної війни сер. XVII ст., що відбувалася під проводом гетьмана українського війська Богдана - Зиновія Хмельницького. Саме тоді українці довели, що гідні тієї свободи, за яку боролися. Серед багатьох битв між військом Б. Хмельницького та силами польського короля особливе значення має битва під Берестечком, що відбулася у червні 1651 р. Вона багато в чому стала переломною та визначила подальший перебіг війни і її підсумки.

Як свідчить знаний український історик В. Антонович: «...берестецька кампанія обійшлася козакам вельми дорого: не тільки польські, але й сторонні історики свідчать, що козаків побито у ній від тридцяти до сорока тисяч. Козацька справа, здавалося, зовсім програла, але-ж що вона держалася не на самій тільки козаччині, а більше на народних інстинктах, була щиро народна, то вона не могла програти. Енергія народної маси, як і раніше, підперла її і провадила її долі» [1, 131].

Болючі наслідки битви під Берестечком та наступ литовців на Київ, що загрожував козака м новим оточенням, змусили Б. Хмельницького, який тільки-но повернувся з татарського полону, піти на підписання 28 вересня 1651 р. Білоцерківської угоди [2, 162]. Її умови зводили автономію Української держави нанівець. Територія Гетьманщини обмежувалася Київським воєводством; реєстр зменшувався до 20 тис.; козаки отримали право проживати тільки в королівських маєтках Київського воєводства; всі, хто залишився за межами реєстру мали повернутися до своїх панів; шляхта та урядники поверталися до їх маєтків; гетьман підлягав владі коронних гетьманів, а Україна розривала союз із Кримом; зберігалися вольності православної церкви; дозволялося повернення євреїв та відновлювалися їх орендні права тощо. Реалізація цієї угоди загострила ситуацію в козацькій Україні [3, 136].

Отже, з огляду на з'ясовані нами факти, можна зробити висновок, що битва під Берестечком мала доленосне значення не тільки для певного етапу Національно-визвольної боротьби але й для подальшої долі української державності в цілому. Хід подій у цій битві в черговий раз переконує, що тільки за умови єдності різних верств українського

населення можна розраховувати на позитивний результат боротьби. Також слід усвідомлювати, що завжди передусім слід сподіватися на власні сили, бо союзники, як це сталося у випадку з кримським ханом, у будь-який момент можуть зрадити, керуючись власними інтересами.

Втім, незважаючи на те, що наслідки битви під Берестечком виявилися негативними для української сторони: козаки втратили значні території Гетьманщини, зменшився їх реєстр, – це протистояння стало тим необхідним досвідом, який став при нагоді вже майбутнім поколінням борців за волю та незалежність України.

Література

1. Антонович В. Коротка історія козаччини / В. Антонович. – Коломия.: Галицька Накладня, 1912 – 232 с.
2. Смолій В. Українська національна революція XVII ст.(1648 – 1676 рр.) / В. Смолій, В. Степанков. – Київ.: Наукова думка, 1997 – 193 с.
3. Свешніков І. Битва під Берестечком / І. Свешніков. – Львів.: Слово, 1992. – С. 304.

Юлія Валентинівна Кокотіна - студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Галина Іванівна Корогод** - доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ПРО ФОРМИ І ПРИНЦИПИ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У 1917-1918 РР.

Після Лютневої революції на окраїнах Росії поряд із соціальними загострилися і національні проблеми. Особливо гостро вони постали в Польщі, Фінляндії та Україні. Проте між цими регіонами колишньої імперії були суттєві відмінності: по-перше, в Польщі та Фінляндії була трохи інша, ніж в Україні, соціальна та національна структура населення; по-друге, ступінь національної свідомості тут був значно вищий ніж в Україні; по-третє, у Польщі з 1815 по 1831 р., а у Фінляндії з 1809 по 1917 р. існувала національно-територіальна автономія, яка заклала державницькі ідеї, навколо яких гуртувалося майже все населення. Тому поляки і фінни зразу ж після падіння династії Романових поставили вимогу повної національної і державної незалежності.

В Україні досить довго панувала невизначеність у цьому питанні. На протязі другої половини XIX століття аж до першої російської революції, національний рух у нашому краї був зовсім заборонений. Тому одній частині суспільства форма культурної автономії здавалася достатньою; значна частина інтелігенції і робітників бажали автономії «по типу

фінської», тобто широкої територіальної автономії; незначний прошарок мріяв про відділення від Росії і утворення своєї держави. Єдності в цьому питанні не було, бо в Україні (на відміну від Польщі і Фінляндії) проживала значна частина росіян, поляків, євреїв та інших народів, для яких українська державність була чужою, і навіть, ворожою.

Починаючи з літа 1917 р., керівний центр українського визвольного руху – Центральна Рада визначились з формою національного життя: широка територіальна автономія. Це було визначено заявами, змістами універсалів, утворенням автономного уряду – Генерального секретаріату. Майже кожен документ, де йшлося про національно-територіальну автономію, підкреслював, що Україна «не відділяється від Росії» [1, 101-398]. Тимчасовий уряд Росії, як відомо, спочатку взагалі не погоджувався на автономію, звинувачуючи українців в «украинском сепаратизме» [2, 98-99]. Особливо ці звинувачення посилювались після початку формування українських військових частин.

Але подібні національні вимоги висували і інші народи Росії. Так, керівництво татарського національно-визвольного руху (М. Вахітов, М. Султан-Галієв, І. Алкін) офіційно декларували, що завданням цього руху є не розпад Росії, а перетворення її на «вільну демократичну федерацію» [3, 86]. Ідею широкої національно-територіальної автономії для мусульманських народів підтримав І Всеросійський мусульманський з'їзд, який відбувся у травні 1917р. у Москві. З'їзд утворив Тимчасову мусульманську військову раду, яка влітку цього ж року розгорнула активну роботу по створенню мусульманських військових формувань у діючій армії, а також у тилкових частинах. Для обговорення ряду проблем татари, як і українці, вирішили скликати військовий мусульманський з'їзд. Але військовий міністр О. Керенський, знову ж таки як і українцям, заборонив його скликати. Про конфлікт написали багато газет у багатьох центрах Росії. Київська газета «Голос соціал-демократа», порівнюючи український і татарський визвольні рухи, писала: «Национальная политика Временного правительства трещит по швам, ибо провозгласив на словах право наций на самоопределение, Временное правительство на деле вступило на путь угнетения наций». Далі говорилося, що, незважаючи на заборону, відбувся військовий з'їзд у Києві і робилось узагальнення: «И здесь в Казани, повторяется то же самое: съезд запрещен, но он все же созывается» [4, 79]. На мусульманському військовому з'їзді необхідність створення військових частин пояснювали: «Нам нужны национальные полки для того, чтобы на наши национальные завоевания никто не покушался, нам нужны эти полки, чтобы дать возможность нашей нации осуществить свои национальные чаяния» [5, 145].

Під час корніловського заколоту саме мусульмани-військові врятували Тимчасовий уряд і О. Керенського: назустріч «Дикій дивізії», яку вів на Петроград генерал Кримов, вийшла мусульманська делегація, яка переконала чеченців та інгушів, що складали кістяк цієї дивесії, не йти

на Петроград проти Тимчасового уряду. Американський журналіст А. Р. Вільямс відзначав: «Делегация, держа в одной руке «Капитал» Маркса, а в другой-Коран во имя Маркса и Магомеда, призвала ее (дивізію) не выступать против революции. Их призывы и доводы возобладали. Силы диктатора растаяли и Крымов вынужден был застрелиться» [6, 42-43].

Жовтневий переворот у Петрограді керівники татарського визвольного руху не визнали як і Центральна Рада в Києві. І створити мусульманське військо не вдалось: лише генерал-лейтенант Сулейман Сулькевич створив мусульманський корпус на Румунському фронті (Український корпус створив генерал-лейтенант Павло Скоропадський). Але вирішити питання відродження татарської державності корпус не міг. Тоді керівництво мусульманського руху скликало в Уфі засідання Міллі меджлису, на якому було прийнято рішення про створення Середньо-Уральського і Південно-Уральського штатів за аналогією американських штатів. Була створена спеціальна колегія, що мала розробити правове підґрунття автономії штатів. Колегія мала закінчити роботу до засідання Установчих зборів, а після того, як їх розігнали більшовиками, колегія мала доповідати II Всеросійському мусульманському з'їзду, що відкрився 8 січня 1918р. в Казані. З'їзд визнав за необхідне утворити Урало-Волзький штат з усіма автономними органами. За це висловився і більшовицький виконком Казанської ради робітничих і солдатських депутатів. Але обіцянки більшовиків про те, що вони не підуть проти самовизначення нації, виявилися обманом. 28 лютого 1918р. у Казані мали проголосити утворення штату, але в ніч з 27 на 28 лютого все керівництво мусульманського визвольного руху було заарештоване [7, 169]. Так закінчилася спроба встановлення татарської національно-територіальної автономії. Подібним чином більшовики розправились і з українським визвольним рухом.

Література

1. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у 2-х томах. Том 1. 4 березня – 9 грудня 1917р. – К., 1996. – С. 101-398.
2. Винниченко В. Відродження нації. Частина 1. – Київ – Відень, 1920. - С. 98-99.
3. Илиас Алкин – общественный деятель, военачальник, ученый. Документы и материалы./Составители Тагиров И. Р., Шарофутдинов Д. Р. – Казань, 2002. - С.86.
4. Боффо Дж. История Советского Союза. – М., 1990. – С.79.
5. Султан-Галиев М. Избранные труды. – Казань, 1998. – С.145.
6. Вильямс А. Р. 10 дней, которые потрясли мир. – М.,1958. – С. 42-43.
7. Тагиров И. «Создать новое, светлое будущее народов России» (Слово об Илиасе Алкине)/Вестник архивиста. Научно-документальный журнал. – 2011, №3/4 – (64/65). – Казань. – С.169.

Анна Анатоліївна Макакенко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Галина Іванівна Корогод** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ДО ІСТОРІЇ ОКРУЖНОГО СУДУ В СУМАХ

20 листопада 1864р. Олександр II затвердив судові статuti, які стали основою судової реформи в Росії. Дореформенний становий суд вважався найбільш недосконалим органом державної влади. Питання про часткові реформи суду були поставлені ще у 40-их роках ХІХст. Зокрема у 1860 році судове розслідування було вилучене із функцій поліції і передано спеціальному інституту судових слідчих. Безпосередня підготовка судової реформи розпочалась у 1861р. групою найбільш видатних юристів Росії. У вересні 1862р. Державна рада затвердила основи майбутніх статутів: відділення суду від адміністрації, рівність всіх перед законом, публічність, усний та змагальний процес, незмінюваність судів і слідчих, створення інституту адвокатури («присяжні повірені»), створення суду присяжних.

Вводились два види судів – мировий і коронний. Мировий суд із виборними судьями створювався у повітах і містах, кожний повіт був судовим мировим округом, розділеним на мирові ділянки. Коронний суд складався із окружних судів і судових палат. У кожній губернії створювали від 1 до 3 –х окружних судів. Судова палата об'єднувала декілька окружних судових округів. Основну масу судових справ вирішували окружні суди, за виключенням тих, що підлягали розгляду спеціальних судів. Кримінальні справи розглядались із участю присяжних засідателів і апеляційному перегляду не підлягали. Цивільні рішення оскаржувались у судовій палаті. Касаційні скарги розглядали департаменти Сенату.

Окружні суди ділились на чотири розряди, вищим був суд IV розряду. Такий окружний суд був відкритий у 1867р. в Сумах. Ось як про це згадував відомий цукрозаводчик І.Г.Харитоненко: «При открытии судебных учреждений правительство признало возможным открыть в Сумах суд IV разряда. В то время я был ещё молод, был преисполнен общественной энергии, бывши городским головою занялся устройством для суда удобного помещения, хотел упрочить пребывание его в Сумах; купил дом, великолепно его отделал, что стоило тогда около ста тысяч рублей. Признаюсь: сам, тогда сравнительно человек небогатый, и в бедном городке -нужно было много трудов добыть этот капитал, составилс я разными средствами. Но большею частью добровольной подпиской, в существе чуть не грабежом - цель была достигнута» [1, 29].

Будинок, про який говорить Іван Герасимович, це колишня садиба Кондратьєвих на Петропавлівській вулиці, де перебували міська дума, пожежна охорона і окружний суд. Будинок був знесений на початку 80 -их років ХХ ст, зараз на цьому місці збудований 3-й головний корпус УАБС. У серпні 1867р. на посаду товариша прокурора Сумського окружного суду був призначений тоді ще невідомий Росії молодий випускник юридичного факультету Московського університету А.Ф.Коні, якому судилось бути найвідомішим адвокатом Росії останньої чверті ХІХ ст. Але уже в листопаді 1867р. він був перепризначений на цю посаду до Харківського окружного суду [2, 66].

Слід відзначити особливу роль І.Г.Харитоненка у долі Сумського суду. У 1874р. Міністерство юстиції запланувало перевести Сумський суд із ІV до ІІІ розряду, забрати із його відання Путивльський і Рильський повіти і віднести їх до Курського окружного суду, а Суджанський і Грайворонський повіти забрати у Курського і передати Сумському суду. Крім зниження престижу це означало і зменшення прибутків від судових податків для міста. Питання розглядалось на земських зборах. Щоб відстояти статус суду, збори обрали депутацію гласних із 5 осіб на чолі із І.Г. Харитоненком для поїздки до столиці і вручення петиції Міністру юстиції. Клопотання було прийняте і суд залишився у колишньому статусі [3, 117].

У 1886р. влада знову зробила спробу закрити Сумський окружний суд, передати його повіти до Харківського і Курського окружних судів. Але у справу знову втрутився Іван Герасимович, на той час відомий в імперії підприємець. 12 жовтня 1886р. він звертається із листом до генерального – прокурора Сенату: «С открытием окружного суда город начал оживляться, отстраиваться. Закрытие суда будет для меня кровной обидой» [1, 30].

І знову заступництво мало сенс – суд не закрили. У 1914-1917 рр. навпроти колишнього приміщення суду за проектом петербурзького архітектора В.Прусакова було збудоване нове приміщення окружного суду (тепер це корпус 2-ий УАБС). Суд проіснував до захоплення міста радянськими військами у 1918 р.

Література

1. Козлов О. Родоводи : Антоновичів, Мосцепанових, Нарановичів, Огієвських, Терещенків, Харитоненків. // Суми, - ВВП «Мрія». – Тов. –2006, – С. 29.
2. Высоцкий С. Кони. Жизнь замечательных людей. // М. – «Молодая гвардия». – 1988. – С.66.
3. ДАСО, ф. 2361, оп.1,спр.4, арк.117.

Микола Олександрович Олефір – студент I курсу Сумської філії
Харківського університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Галина Іванівна Корогод** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ПРО НАПРЯМКИ АДАПТАЦІЇ ПРАВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Шлях України до ЄС передбачає багато змін в усіх галузях українського життя. Декларації про багатостороннє зближення нашої держави з метою подальшого вступу до ЄС лунають уже давно. Ще 11 березня 2003 року Європейська комісія розробила для Європарламенту та Ради ЄС програму «Розширена Європа-сусідство: нові рамки відносин з нашими східними та південними сусідами». Ця програма передбачала можливість інтеграції до внутрішнього ринку ЄС та поширення на країн-сусідів 4 свобод – вільний рух товарів, осіб, капіталів та послуг. Використання цієї перспективи уже тоді вимагало певної адаптації права України до певних норм права ЄС. Перш за все, це було важливою передумовою зміцнення економічних зв'язків між Україною та країнами-членами ЄС відповідно до статті 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС [1, 24-27].

Метою адаптації українського права є прагнення набуття членства в ЄС, утвердження верховенства права та демократизація суспільних процесів, проведення судової реформи, розширення повноважень органів самоврядування, сприяння доступу українських підприємств на ринок ЄС, створення зони вільної торгівлі з ЄС, діяльність європейських бізнесменів на території України, залучення іноземних інвестицій і т.д.

Якщо спиратись на досвід країн Центральної та Східної Європи у плані адаптації національного права до права ЄС, то треба мати на увазі, що вони пройшли досить складний шлях. На стадії асоційованого членства для створення зони вільної торгівлі країни-претенденти сприйняли великий обсяг законодавства ЄС у сфері внутрішнього ринку, наслідком чого була практично повноцінна економічна інтеграція цих країн до ЄС [2, 32-34].

Тоді вказівки ЄС щодо пріоритетів при гармонізації правил внутрішньої і зовнішньої торгівлі мали досить загальний або як пізніше назвали «несистемний характер». Вказувались лише певні галузі, які повинні були стати пріоритетними без специфікації завдань. Завдання та послідовність здійснення гармонізації права мала визначати сама країна - асоційований член. Але слід відзначити, що визначення короткострокових, середньострокових і довгострокових (стратегічних) пріоритетів гармонізації було справою дуже складною. Треба було враховувати як

національні інтереси у реформуванні певного сектора, так і зацікавленість ЄС у швидкому приведенні цього сектора відповідно до вимог ЄС.

Згодом, коли почалися переговори про перехід від асоційованого членства до приєднання, були розроблені і прийняті програми партнерства при приєднанні для кожної країни, плани дій по зміцненню адміністративного і судового механізму у кожній країні-кандидаті. Держави-кандидати одержали більш чіткі орієнтири, щодо реформи і правової адаптації, конкретні завдання, строки їх виконання, передбачались моніторинг по їх виконанню і практична допомога з боку ЄС. Комісія з моніторингу за допомогою регулярних звітів відстежувала виконання прийнятих умов і зобов'язань країнами-кандидатами. Якщо ці зобов'язання виконувались, то спостерігався досить швидкий процес гармонізації юстиції, внутрішньої політики, політики безпеки і зовнішньої політики [3, 132-133].

Україна не стала асоційованим членом ЄС як це передбачалось восени 2013 року. У рамках нинішнього формату відносин між Україною та ЄС не існує аналога Білої книги, Партнерства про приєднання і інших документів, що мали країни-кандидати. Правда є орієнтовний план по реформуванню адміністративного і судового апарату, прокурорської системи, децентралізації влади. У нас проведені певні адаптаційні заходи в галузі транспорту, енергетики, освіти, але в нинішній ситуації ми більше потребуємо політичної і фінансово-воєнної підтримки. Гарантом економічного розвитку і безпеки країн-членів ЄС є Північно-Атлантичний блок. У нас такого гаранта немає. Тому можливо слід подбати про такі гарантії.

Врешті-решт після закінчення війни на південному сході питання про відносини з ЄС постане знову. На першому етапі нам буде необхідний документ, на основі якого слід буде створити зону вільної торгівлі, поширити вільний рух товарів, осіб, капіталів та послуг, провести ряд необхідних внутрішніх реформ. Після цього в Україні буде можливість стати асоційованим членом ЄС.

Література

1. Гернфельд Ганс-Гольгер. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС: дороговказ для України.// Український правовий часопис. –2003. – №2.
2. Кужель Ганс-Дітер. Гармонізація законодавства: досвід держав-членів ЄС і країн Східної та Центральної Європи.// Український правовий часопис.-2011. – №3.
3. Кравчук І. Адаптація права України до права ЄС: цілі, етапи, пріоритети.// Право України. – 2004. – №10.

Ангеліна Ігорівна Сасіна – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – старший викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Останні події в Україні свідчать про те, що правове виховання громадян України є не тільки важливою науковою, а й практичною проблемою, яка потребує негайного вирішення, якщо ми дійсно бажаємо жити в демократичній правовій державі, де шануються Закон і Право. Негайним завданням постає проблема виховання в усіх категорій громадян поваги до Закону, прав і свобод інших людей, формування такого ціннісного світу, де домінантами є демократична правова культура, толерантність. Тому дослідження європейського досвіду в цій сфері є дуже актуальним.

Над проблемою правового виховання працювали як науковці-педагоги: Р.А. Арцишевський, М.Р. Баяновська, Н.В. Заверіко, О.В. Киричук, В.М. Оржеховська, О.І. Пометун; так і юристи: Ю.М.Антонян, М.І.Арсеньєва, В.Н.Зиряновий, І.А.Кирилова, О.Б.Лисягіна, Д.А.Шестаков. Але сучасний вектор розвитку українського суспільства потребує більш глибокого аналізу сучасного стану правового виховання на Заході.

Метою роботи є розкриття цілей і сутності правового виховання в Європі та проведення паралелей з Україною.

Виховання – це процес, за допомогою якого передається і засвоюється соціально цінний досвід поколінь. Одним із видів виховання є правове. Аналіз психолого-педагогічної та юридичної літератури показав, що попри велику увагу до розробки поняття «правове виховання», до теперішнього часу не існує чіткого загальноприйнятого його визначення. Так, наприклад, у деяких дослідженнях наголошується на тому, що правове виховання не є окремим самостійним видом виховання, а його слід вважати складовою морального, політичного та економічного виховання [1, 112]. Однак важко погодитися з такою точкою зору, адже саме правове виховання допомагає формувати правосвідомість, прищеплює навички правомірної поведінки й правової активності, а всі ці явища мають правовий характер та характеризуються певною самостійністю.

Слід наголосити, що правове виховання – складне явище, яке неможливо визначити однозначно: це або система соціального впливу права (соціологічний аспект), або функція держави як елемент соціального управління. Звідси випливає, що правове виховання слід розуміти як

специфічний юридичний вид організованого та цілеспрямованого впливу на свідомість та культуру людей.

Правове виховання в умовах сучасного європейського демократичного суспільства здійснюється відповідно до його принципів. Основоположним принципом демократії є визнання суверенітету народу. Сутність даного принципу полягає у визнанні народу джерелом вищої політичної влади в суспільстві і його (народу) незалежності від будь-яких індивідуальних та групових суб'єктів політичних відносин. Реальне наповнення принципу суверенітету народу полягає в реалізації народом своєї політичної функції джерела влади: народу належить засновницька і конституційна влада в державі; народ обирає своїх представників і може періодично змінювати їх; народ має право безпосередньо брати участь у розробці та ухваленні законів шляхом народних ініціатив і референдумів тощо [3, 78].

Правове виховання в умовах демократичного ладу Європи здійснюється під впливом інститутів громадянського суспільства. До них належать добровільні громадські об'єднання (економічні, культурно-мистецькі, освітні, наукові, захисту прав громадян, благодійні та ін.); громадські рухи і політичні партії; незалежні засоби масової інформації, що обслуговують громадські потреби та інтереси, формують і оприлюднюють громадську думку; громадська думка як соціальний інститут; вибори та референдуми як засіб громадського волевиявлення і захисту інтересів; залежні від громадськості елементи судової і правоохоронної систем (суди присяжних тощо) [2, 68-69].

Величезний вплив на процес правового виховання справляють незалежні ЗМІ, що стоять на сторожі свободи слова та друку. У сучасних умовах на формування правосвідомості та правової культури великий вплив справляють електронні ЗМІ, насамперед Інтернет. Функція формування громадської думки є найважливішою серед функцій ЗМІ з погляду громадянського суспільства [2, 205-212]. Каналами висловлення громадської думки є участь у виборах, зборах, мітингах, маніфестаціях тощо. Вивченням громадської думки на Заході в найбільш систематизованому вигляді займаються спеціалізовані установи, що проводять регулярні соціологічні опитування.

Важливим показником розвитку громадянського суспільства є стан виборчої системи. Демократичні, чесні вибори на законній підставі особливо позитивно сприяють позитивному ставленню громадян до закону, поваги до права, вихованню самостійності, відповідальності кожного за власний вибір [3, 79-80].

Правове виховання в Європі має велике значення для усвідомлення орієнтирів у правовиховному процесі в Україні, оскільки курс нашої держави на європейську інтеграцію потребує і формування тих правових, політичних цінностей, які поділяє європейська спільнота. Без розбудови

правової, соціальної, демократичної держави, формування громадянського суспільства, відповідної правової культури це є неможливим.

Література

1. Мачинська Н. Правове виховання як складова гармонійного розвитку особистості / Н. Мачинська // Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць / Під ред. Сисоевої С.О. – 2009 – № 1. – С. 112-119.
2. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні: монографія / А. Ф. Колодій. – Львів : Червона Калина, 2002. – 272 с.
3. Требін М. П. Феномен правового виховання у західному освітньовиховному просторі / М.П. Требін // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. - № 2 (21). – С. 67-86.

Світлана Володимирівна Федосєєва – здобувач *Харківського національного університету внутрішніх справ*
Науковий керівник: Олександр Миколайович Головка – *перший проректор*

з навчально-методичної та наукової роботи Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК КАТЕГОРІЯ ПРАВОЗНАВСТВА

Виховання – це постійний безперервний процес, явище, яке виникло на ранній стадії розвитку суспільства і притаманне всім суспільно-економічним формаціям.

Давньогрецькі філософи-юристи розглядали виховання як важливий спосіб підготовки людини до життя. В античній Греції та Римі у громадян вже з дитячих років виховувалася повага і пошана до законів і до встановлених у них полісних порядків.

В епоху Відродження у Флорентинській республіці (XV ст.) виховання громадянського обов'язку пов'язувалось із підкоренням закону та праву.

Із кінця XVIII ст. у школах почали вводитися навчальні курси законодавства, а з кінця XIX ст. – громадянознавства.

У поглядах щодо сутності правового виховання XX століття у радянській Україні доцільно виокремити наступні етапи:

- перший етап – 40-50-ті роки XX століття. Фрагментне поглиблене вивчення окремих аспектів правового виховання;
- другий етап – 60-80-ті роки XX ст. Початок цілісного дослідження правового виховання як окремого виду виховання;

- третій етап – середина 80-х – початок 90-х років ХХ ст. Початок дослідження правового виховання з позиції соціального плюралізму, демократизації суспільства;

- четвертий етап – 90-ті роки ХХ ст. – по теперішній час. Дослідження проблем правового виховання з позицій природного права.

Слід окремо відмітити, що в умовах розвитку та існування сучасного українського суспільства постулати правового виховання радянських часів не можуть застосовуватися у «чистому вигляді». Вони потребують: по-перше, пререосмислення їх змістовного аспекту, по-друге, надання їм більшого динамізму і масштабності. При цьому важливо зберегти позитивний досвід у сфері правового виховання, стимулюючи його розвиток на новому соціально-економічному і політичному етапі становлення країни. Запорукою якісного та ефективного правового виховання українського суспільства є теоретико-методологічне дослідження його категорії.

Аналіз юридичної наукової літератури дає підстави виокремити чотири основні підходи до розуміння поняття «правове виховання».

Прихильники першого підходу визначають правове виховання через категорію діяльності (В.О. Котюк, В.М. Корельський, В.Д. Перевалов, М.І. Матузов та А.В. Малько та ін.)

На думку прихильників другої точки зору, правове виховання – це визначений і систематичний вплив на свідомість, психологію виховуваних [1, 35].

Існує точка зору, що поняття правового виховання слід розуміти як всеосяжний суспільний процес, котрий охоплює як формування людей під впливом ідеологічних чинників і об'єктивних умов життя, так і цілеспрямовану дію суспільства на свідомість людей [2, 5].

Деякі вчені правове виховання визначають як єдиний взаємопов'язаний і взаємодоповнюючий процес, який тісно пов'язаний із моральним вихованням, а також з ідейно-політичним, трудовим, екологічним, естетичним та професійним процесами [3, 27-31].

Правове виховання як окреме правове явище має наступні специфічні риси:

- пов'язано із іншими формами соціального виховання (розумовим, моральним, громадянським, політичним вихованням тощо);
- має інтенціональний і екстенціональний компоненти;
- має ескалаційний (ступеневий) характер;
- тісно пов'язане з правовою соціалізацією;
- має цілеспрямований характер; має внутрішню будову, структуру;
- у результаті здійснення правового виховання вивчається правова дійсність.

З огляду на вищевикладене, а також беручи до уваги існуючі у юридичній науковій літературі дефініції правового виховання, поняття

досліджуваного правового явища, на нашу думку, слід розрізняти як у вузькому, так і у широкому значеннях.

Під правовим вихованням у широкому розумінні слід розуміти вплив соціально-економічного укладу життя, політичного режиму, ідеологічної діяльності, системи законодавства і юридичної практики, моральної атмосфери, традицій суспільства, а також загальної освіти і спеціальної освіти на правосвідомість і правову культуру членів суспільства.

Правове виховання у вузькому розумінні – це цілеспрямована діяльність державних органів, організацій, спеціально уповноважених державою осіб, спрямована на формування правової свідомості і правової культури, на виховання законослухняних громадян.

Література

1. Рябко И. Ф. Основы правовой педагогики / Рябко И. Ф. – Ростов н/Д: Изд-во Ростов. ун-та, 1973. – 157 с.
2. Татаринцева Е. В. Правовое воспитание: методология и методика / Татаринцева Е.В. – М. : Высш. шк., 1990. – 175 с.
3. Легуша С. М. Сутність, функції і механізм правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С. М. Легуша. – К. : ІДП НАН України, 2002. – 218 с.

Сергій Валерійович Цукан – студент II курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Панкратова Вікторія Олегівна – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЛЮСТРАЦІЇ

Останні події історії України загострили увагу до ефективності, а точніше - неефективності державного механізму. Суспільна довіра до всіх державних органів впала до критичного рівня, не є винятком і судова система. Тож саме для утвердження верховенства права в суспільстві та законності в діяльності органів влади, відновлення довіри до судової влади нашої державі потрібна люстрація.

В українському соціумі можна виділити щонайменше чотири періоди підвищеної уваги до цього питання: перший – на початку 90-х рр. ХХ ст., другий – наприкінці 2004 р. – на початку 2005 рр., третій – у 2010 рр. Але найбільшої популярності люстрація набула у зв'язку з революційними подіями 2013-2014 рр. Отже, «популярність» феномену люстрації, прагнення започаткувати цю практику в Україні робить дану тематику актуальною [4].

За цей час з'явилося багато різноманітних статей, проте абсолютна більшість текстів, виданих у зазначені періоди, мала публіцистичний характер. Наукових досліджень в Україні значно менше. Зокрема правовим аспектам люстрації присвячена стаття С. Шевчука, у контексті демократичного переходу до проблеми люстрації в Україні звертався О. Радченко. У зарубіжній науці ця тематика досліджується активніше.

Враховуючи вищезазначене, метою роботи є аналіз теоретико-правових засад люстрації.

Люстрація характеризується тим, що більшість її процедур часто виходять за рамки юридичних норм, котрі є загальноприйнятими в межах того правового поля, яке сформувалося в тій чи іншій країні. Усі наявні поняття люстрації відображають процес виявлення фактів скоєння правопорушень посадовцями з метою подальшого недопущення їх перебування на державних посадах.

Люстрація (від лат. *Lustratio* – очищення шляхом жертвоприношення, спокута) - особлива процедура перевірки осіб, які займають відповідальні державні посади, а також кандидатів на ці посади на предмет їх співробітництва в минулому зі службами державної безпеки; практика, яка полягає в законодавчому обмеженні прав деяких категорій осіб на: заняття державних посад; професійну практику; недоторканість особистого життя [5, 538].

Сутність люстрації має два основних наукових підходи в трактуванні. Перший, традиційний, передбачає усунення індивідів від участі в політичному житті або юридичне покарання за дії під час попереднього режиму. Другий, ретроактивний, означає розкриття відомостей про певні дії й осіб, що вважалися злочинними. Покарання в даному випадку має переважно моральний характер.

Для успішного здійснення люстрації, на думку Н. Міненкової, слід враховувати п'ять основних чинників: моральний авторитет та політичну волю нової влади; підтримку ідеї очищення, оновлення владних структур у суспільстві; наявність законодавчої бази, що відповідає нормам міжнародного права та спирається на світовий досвід; збереження архівів (документів), на основі яких можна встановити злочинні дії влади; існування персоналу, спроможного та гідного проводити люстрацію [4].

Нормативно-правова база очищення влади в Україні складається із Законів України: «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 № 1188-VII [1] та «Про очищення влади» від 16.09.2014 № 1682-VII [2]. Останній передбачає проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового, посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади, у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади.

Венеціанська комісія невдоволена люстрацією суддів. Комісія не сприймає того, що в Україні ухвалено два закони, які стосуються люстрації суддів. Рекомендується об'єднати ці два документи. Вона наголошує, що виконавча влада не може втручатися в роботу судової гілки.

Таку ж позицію висловили експерти Ради Європи. На їх думку, є «ризик того, що елементи політичного характеру закону, як це можливо на сьогодні, превалюють над юридичними елементами, і цим не можна зневажити». Зокрема, зазначається в документі, через поспішність із проведенням люстрації процес може бути дискредитованим. Замість зміцнення законності й сприяння мирному переходу до демократії, можна спровокувати реакцію, що підірве принцип незалежності судової влади [3, 83].

У контексті українського політичного життя варто зазначити, що люстрація є лише засобом побудови нової демократичної держави, тому в Україні не можна допустити її проведення задля встановлення презумпції колективної вини або зведення політичних рахунків. Таким чином, при проведенні люстрації особливо важливим є дотримання принципів законності, невинуватості, керуватися не власною точкою зору, а притягувати до відповідальності тільки на підставі доказів та фактів.

Література

1. Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 № 1188-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
2. Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 № 1682-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.
3. Костишин Р.В. Конституційно-правові засади люстрації: зарубіжний досвід / Р.В. Костишин // Держава і право. – 2012. – Вип.65. – С. 80-85.
4. Мінєнкова Н. Люстрація в Польщі та Чехії: розбіжність типів, чинників та наслідків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану.
5. Юридична енциклопедія: у 6-ти.т./ редкол.: Ю.С.Шемшученко (голова) та ін. К.: Укр. енцикл., 2006. – Т 3. – 792 с.

Секція 2

СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Іван Олександрович Данилевський – студент II курсу факультет підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Микола Іванович Марчук** – начальник кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми

Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

Конституція сучасної правової держави має бути стабільним і дієвим інструментом регулювання суспільних відносин. Вона є квінтесенцією правової системи держави, надає їй стабільності та впорядкованості. Більше того, Конституція повинна постійно співвідноситися із політичними реаліями існування народу. Тому для України таким важливим є конституційний процес, шляхом проведення якого наш народ буде правову державу навіть в умовах економічної та політичної кризи.

Суть конституційного процесу полягає в забезпеченні становлення та розвитку правової системи держави, утвердженні законності та правопорядку в суспільстві, вихованні правової свідомості та формуванні політичної культури населення. Його розгортання в Україні ускладнювалося відсутністю самостійної національної правової системи; уповільненим формуванням чіткої концепції реформування та науково обґрунтованої моделі майбутнього суспільного й державного устрою; незавершеністю розподілу функцій між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади; боротьбою навколо законодавства різних політичних сил; опором певних суспільних верств, не зацікавлених у визначеності та регламентації суспільних відносин.

Перший період конституційного процесу був започаткований розпадом колишнього СРСР та становленням України як незалежної самостійної суверенної держави. Цей період історії Конституції України є найбільш складним і суперечливим.

Центральною подією сучасного конституційного процесу, на нашу думку, стало прийняття нової Конституції України 28 червня 1996 р. – законодавчого акта, який визначив базові принципи організації вищих органів держави і місцевого самоврядування, їхні відносини та компетенцію, а також права, свободи та обов'язки громадян. Утвердження основного закону держави створило юридичне підґрунтя для ефективної, безперешкодної та раціональної розбудови політичних структур, стабілізації економіки, формування розвиненого громадянського суспільства, реалізації прав та свобод громадян органічного входження України до світової спільноти, переходу українського народу до цивілізованого способу життя.

Упродовж 1996-2006 років загалом були сформовані нормативно- та організаційно-правові механізми реалізації Конституції України.

Віру народу України у власні сили пробудили події, пов'язані з виборами Президента України в 2004 році, що отримали в політичній теорії та практиці назву «Помаранчевої революції». Ці події ознаменували третій період конституційного процесу, пов'язаний процесом внесення змін та доповнень до Конституції України (конституційною реформою), масштабною конституційною кризою 2007–2009 років і пошуком легітимних шляхів системного оновлення Основного Закону.

Пізніше, у 2006-2010 рр., згадані вище недосконалості та колізії оновленої Конституції України спричинили низку конституційних конфліктів.

Висхідною крапкою в прагненні тодішньої влади до системного оновлення Конституції України можна вважати Указ Президента України від 27 грудня 2007 р. № 1294/2207 «Про Національну конституційну раду». Цей Указ започаткував суспільний діалог щодо змісту та форм удосконалення положень чинної Конституції України.

2 квітня 2010 р. ліквідовано Національну конституційну раду. 30 вересня 2010 р. відновлено дію Конституції України в редакції 1996 року шляхом прийняття рішення Конституційного суду України у справі про дотримання процедури внесення змін до Конституції від 8 грудня 2004 року.

4 лютого 2011 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». 21 лютого 2011 р. рішенням тодішнього Президента України В. Януковича створено Науково-експертну групу під головуванням першого Президента України Л. Кравчука, що мала напрацювати пропозиції щодо механізму створення і діяльності Конституційної Асамблеї, а також проаналізувати концепції реформування Конституції України.

Від початку 2014 року, на фоні безпрецедентної кризи владної вертикалі, у політичному просторі України активізувалися пропозиції повернутися до «Конституції 2004 року». Під цим малося на увазі обрання парламенту за пропорційною системою та позбавлення скомпроментованого насиллям Президента В. Януковича значної частини повноважень. Основним аргументом такого кроку називається сумнівний з юридичної точки зору шлях скасування конституційної реформи (2010), а також бажання відійти від авторитарних методів правління Януковича.

29 січня 2014 року В. Писаренко (Партія регіонів) зареєстрував проект Постанови Верховної Ради про утворення Тимчасової спеціальної комісії із питань підготовки та узгодження законопроекту про внесення змін до Конституції України на чолі з народним депутатом Р. Князевичем («Батьківщина»).

21 лютого 2014 року Верховна Рада на революційній хвилі конституційною більшістю в 386 голосів прийняла за основу та в цілому без рішення профільного Комітету проект Закону про відновлення дії окремих положень Конституції України (№ 4163).

Проведення бойових дій на Сході нашої країни, окупація Криму та політична криза в Україні стали передумовами здійснення нової Конституційної реформи, яку анонсував чинний Президент України Петро Порошенко.

Оксана Миколаївна Кочережченко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Вікторія Павлівна Грובה – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕЙСЬКІ ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ефективність правового розвитку, безумовно, залежить від того, які саме вихідні ідеї покладено в його основу. Правові принципи є базовими ідеями та положеннями, що, з одного боку, відображають усталені погляди на право, його суть, розкривають його змістово-сміслові характеристики, фіксують правові цінності; з іншого боку, вони є загальноприйнятими вимогами, вираженими в узагальненій формі й адресованими суб'єктам права.

Україна – згідно зі статтею 1 Основного Закону держави – є демократичною, суверенною і незалежною, соціальною, правовою державою. Тому не дивно, що Конституційний Суд України (далі – КСУ), завданням якого є гарантування верховенства Конституції, неодноразово у

своїй практиці ставав на захист європейських спільних цінностей у праві: верховенства права, прав людини та конституційної демократії.

Метою дослідження є відповідь на питання, в якій мірі європейські спільні демократичні цінності присутні у практиці КСУ.

Найважливішою серед усіх європейських спільних демократичних цінностей є верховенство права, оскільки без цього принципу неможливо забезпечити ні права людини, ні демократію. На прикладі України це особливо помітно.

Спираючись на аналіз тлумачення принципу верховенства права в сучасних європейських джерелах, принцип верховенства права слід розуміти як правовий принцип, сформований під впливом глобалізаційних, міжнародних та європейських інтеграційних процесів, що за своїм змістом становить поєднання низки критеріїв (вимог), які хоча й різняться за своєю формою нормативно-правового опосередкування в національному законодавстві, але покликані забезпечувати пріоритет прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина в суспільстві, у тому числі й у стосунках із органами публічної влади всіх рівнів, а також рівність усіх суб'єктів права перед законом, верховенство закону в системі актів законодавства країни, передбачуваність законів і дій органів державної влади та низки інших принципів (вимог) [2, 34].

Принцип верховенства права вперше витлумачено в праці відомого англійського вченого-конституціоналіста Альберта Венна Дайсі «Вступ до науки конституційного права». Доктрину верховенства права А. Дайсі вибудовано на трьох основних ідеях : 1) право протистоїть деспотичній владі; 2) кожна людина має бути рівною перед законом незалежно від посади і соціального статусу; 3) основним джерелом права є не норми конституції, а природні права людини [2, 35].

Конституція України не містить чіткого визначення принципу верховенства права. КСУ дав його загальне тлумачення в Рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/20043, в якому вказав, що «верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [3].

Принцип верховенства права застосовується у рішеннях КСУ, зокрема при тлумаченні положень Конституції та законів України, при визнанні конституційним або неконституційним того чи іншого положення законодавчого акта України тощо. До того ж намітилася тенденція не тільки прямого, але й опосередкованого застосування цього

принципу: через застосування принципу верховенства Конституції, конституційних положень про основні права і свободи людини і громадянина, шляхом посилання на міжнародні акти у сфері прав і свобод людини, використання доктрини верховенства права.

Таким чином, КСУ визначив загальний принцип права, згідно з яким має забезпечуватись захист законних інтересів особи, прямо не зазначених у нормах «позитивного» права, яке фактично покликане захищати природне право людини на законний інтерес. Ця доктрина є важливим показником просування Суду до європейських стандартів правосуддя, для якого головне – правові цінності, а не формальні положення законодавства [1, 23].

Усебічне врахування природно-правового, євроінтеграційного аспектів значення принципу верховенства права відповідає не лише завданням реалізації євроінтеграційної політики Української держави, а й потребам подальшої демократизації правової системи країни, реформуванню системи законодавства України.

Література

1. Кампо В.П. Європейські спільні демократичні цінності в практиці Конституційного Суду України / В.П. Кампо // Інтеграція права України до права ЄС. – 2013. – №4. – С. 20-31.
2. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства / А. Пухтецька // Вісник НАН України. – 2010. – № 3. – С. 33-43.
3. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2004 / Відповід. редактор канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2005.

Роман Валерійович Криницький – студент II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Микола Іванович Марчук** – начальник кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Демократизація суспільних відносин, сучасні зміни соціально-економічних і політико-правових умов функціонування правоохоронної

системи, конституційна реформа, активізація процесів євроінтеграції, вдосконалення законодавства у напрямку посилення захисту прав і свобод громадянина вимагають чіткого визначення механізму реалізації правоохоронної функції держави на сучасному етапі.

Конституцією України встановлено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини, а також захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її державної, економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави. Належна реалізація цих функцій є основою для подальшої розбудови України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. Невід'ємною складовою державного механізму забезпечення реалізації цих функцій є діяльність правоохоронних органів, функціонування яких повинно відповідати тим соціальним, економічним, політичним і правовим умовам, які існують у суспільстві та державі.

Послаблення правоохоронної функції призводить до швидкого зростання рівня злочинності у суспільстві, а також до зниження рівня правової культури, збільшення кількості конфліктів між громадянами, передусім у громадських місцях. Правоохоронна функція держави – це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрям діяльності держави, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), що базується на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку. Правоохоронна функція є перманентною і самостійною функцією держави, яка реалізується в межах законодавчої, виконавчої та судової влади.

Державно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції складається з упорядкованої сукупності елементів, які функціонують у правоохоронній сфері суспільного життя, можна зробити висновок, що державно-правовий механізм утворює відносно самостійну правоохоронну систему. Кожна функція держави має свій об'єкт впливу та свій зміст. Об'єктом при цьому є певна сфера суспільних відносин, на яку спрямовано державний вплив. Вони слугують критеріями розмежування функцій держави. Зміст функцій вказує, що робить держава, які управлінські дії в кожній сфері вона здійснює, що складає зміст діяльності її відповідних органів.

Суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави більшість науковців визначають як сукупність державних органів, установ та організацій, службових осіб, які беруть участь у реалізації правоохоронної функції держави. Їх можна поділити на загальні та спеціальні. Загальними суб'єктами реалізації правоохоронних функцій української держави є вищі та місцеві органи влади, повноваження яких поділяються на дві групи: перші – ті, що безпосередньо стосуються правоохоронних функцій, другі

опосередковано спрямовані на їх реалізацію. При цьому потребує вдосконалення правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування на напрямку деталізації їх прав і обов'язків з реалізації правоохоронних функцій на місцевому рівні.

Слід зазначити, що дослідження проблем створення місцевої міліції серед численних досліджень системи ОВС у науковій літературі проводилися недостатньо та й вони належним чином не враховують сучасні демократичні реформи, зарубіжний і вітчизняний досвід створення таких підрозділів, перспективи їх функціонування в умовах розбудови сучасного суспільства. Відсутність відповідної монографічної літератури свідчить як про складність цих питань, так і про недостатню увагу до них з боку вчених-правознавців. Усе це зумовлює потребу проведення поглибленого дослідження актуальних питань організації та діяльності місцевої міліції.

На даний момент в уряд нашої держави розробляє законопроект про реформування системи МВС. Відповідно до даної реформи в Україні ліквідують спецпідрозділи, буде створена муніципальна поліція, Державну прикордонну службу підпорядкують Міністерству внутрішніх справ України, а ДАІ позбавлять функції реєстрації транспорту та видачі водійських прав. Такими є положення концепції реформи Міністерства внутрішніх справ України. На місцевому рівні буде створена муніципальна поліція, яка буде мати подвійне підпорядкування: органам місцевого самоврядування і МВС, і буде виконувати виключно функції охорони правопорядку на вулицях міст і контролю за благоустроєм. В рамках реформування правоохоронних органів на 20% скоротиться чисельність міліціонерів, а муніципальна міліція спочатку буде створена в містах, здатних її фінансувати, а головною реформою ДАІ буде введення фотофіксації. Також згідно з проектом реформування міністерства передбачається, що «Міліцію» буде переформатовано на «Поліцію».

Дана реформа зазначає, що призначення та професійна діяльність керівників і працівників цих служб не буде залежати від зміни політичного керівництва держави а одним із стратегічних напрямів муніципальної реформи має стати укрупнення відповідних територіальних громад та зміцнення матеріально – фінансової основи місцевого самоврядування з дотриманням принципів гарантованості, субсидіарності та повсюдності місцевого самоврядування. На нашу думку, реформа повинна покращити здійснення правоохоронної функції держави. У короткостроковій перспективі кількість правоохоронців має скоротитися на 20%, а демілітаризація, надасть можливість покращити фінансування, що є важливим чинником, тому що це дасть змогу скоротити хабарництво та корумпованість системи МВС. Також, на нашу думку, вищеперераховані чинники покращать виконання своїх обов'язків правоохоронцями. Одночасно з підвищенням зарплати до 5-ти мінімальних зарплат для персоналу МВС буде введено систему жорсткого

внутрішнього контролю, тестування на поліграфі, що є теж важливим чинником.

Правоохоронні органи, перераховані у Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» є спеціальними суб'єктами реалізації правоохоронних функцій нашої держави. Під час здійснення конкретних правоохоронних функцій держави вони можуть бути основними і допоміжними. При цьому потребують удосконалення норми законодавства, що закріплюють суб'єктів реалізації конкретних правоохоронних функцій держави.

Ольга Сергіївна Лижник – курсант I курсу факультету
з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки
та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Андрій Васильович Войціховський** – доцент
кафедри конституційного та міжнародного права факультету
підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та
торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх
справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ШАРІАТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА (НА ПРИКЛАДІ ТУРЕЧЧИНИ І САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ)

Регіоном, де тісно взаємопов'язана релігія і держава, є мусульманський регіон. Тут 80 % населення є мусульманами, іслам проголошений у конституціях державною релігією, а шаріат виступає основним джерелом права. Проте не зважаючи на ніби однорідний регіон, тут спостерігаються певні регіональні відмінності. Найкраще це проявляється у порівнянні Туреччини, як республіки, що обрала європейський світський тип суспільства, і Саудівської Аравії, як теократичної монархії, де норми шаріату є основою конституційного ладу монархії.

У правових системах ісламських країн ототожнюється релігія і право, а дотримання релігійних норм – це і дотримання правових норм. Французький дослідник Р. Шарль вказує, що мусульманське право – це передусім релігія, а потім – держава і культура. Іслам, зазначає Р. Давід, – це релігія закону, мусульманське право має не державницьку, а релігійну, божественну природу. Такі принципи як рівність всіх перед законом, свобода волевиявлення та релігії, здійснення соціальної справедливості, гарантії права на життя, свободу, свободу поведінки, роботу та інші здійснюються та гарантуються за допомогою ісламу. Політична участь мусульман в житті держави реалізується через принцип «шура». Ісламська

концепція права розглядає права людини не як «права індивіда», а як права «умми». Рівність членів «умми» є найважливішим принципом. Проте принцип рівності в арабських країнах як в теорії, так і на практиці не є абсолютним. Так, права жінок та чоловіків не є рівними. Мова йде про неможливість для жінок приймати участь у політичному та професійному житті на рівні з чоловіками. Ступінь не абсолютності принципу рівності в кожній мусульманській країні різниться.

Саудівська Аравія найбільш консервативна та традиційна серед усіх нині існуючих абсолютних монархій. У 1992 р. набув чинності закон конституційного характеру «Основний нізам» Саудівської Аравії, де в першій статті було встановлено, що Саудівська Аравія є суверенною арабською ісламською державою, релігія якої є іслам, а Конституція – Книга Всевишнього Аллаха і сунна Його Пророка. Тому можна говорити про те, що ці два джерела мають найвищу силу в країні, стоять над указами та розпорядженнями монарха. В Основному нізамі Саудівської Аравії міститься категоричне положення сповідувати іслам і фактично не допускається розповсюдження іншої релігії. Така неприйнятність інших релігій суперечить сучасним загальноприйнятим принципам та нормам прав людини та громадянина. Не мусульманські релігії дозволено тільки серед іноземних робітників. Суворо заборонені будь-які публічні прояви належності до не мусульманської релігії (натільні хрести, Біблія тощо), продаж товарів з неісламською символікою, а також публічні неісламські богослужіння. Відповідно до статті 26 Основного нізаму держава захищає права людини згідно з Ісламським Шаріатом. Органи влади в Саудівській Аравії за останні 30 років зазнали змін, їх діяльність була закріплена законодавчо, склад органів розширився, право стати членом Меджліс аш-Шури вперше отримали жінки, однак повноваження органу залишаються більше консультативними, бо всю повноту влади в країні зосереджує в своїх руках король.

Туреччина – країна на стику цивілізацій між Європою та Азією. Прагнення Туреччини – мусульманської країни – до євроінтеграції ставить багато завдань з трансформації традиційних устоїв життя. Прийняття європейських цінностей при одночасному збереженні власної ідентичності не може не породжувати протиріч та викликів у турецькому суспільстві. Найбільш стійкими до змін є культурні та релігійні постулати життя суспільства. Адже вироблені протягом багатьох поколінь, вони не можуть бути одразу змінені, а тим більше скасовані, постановою уряду. Тим не менш, Туреччина прагне мати європейське обличчя, для чого Туреччина вирішує ряд нагальних питань. Згідно з Конституцією 1982 року Турецька Республіка є демократичною, світською і соціально-правовою державою.

Основну роль у розквіті Туреччини як світської держави виступив Мустафа Кемаль, який у 20-30-х рр. ХХ ст. здійснив ряд політичних та суспільних реформ, основною з яких було чітке розмежування державних інститутів і релігійних норм.

З 1930 р. у Туреччині жінки одержали право вибирати й бути обраними завдяки Муніципальному Кодексу. У Конституцію були внесені зміни, за якими жінкам було дано право брати участь у виборах до парламенту. Відтоді жінка стала активним членом соціального життя турецького суспільства. На сьогоднішній день серед турчанок можна зустріти депутатів парламенту, професорів університету, журналісток, адвокатів та актрис, що є досить не прийнятним для радикальних мусульманських країн.

У Туреччині чітко забороняється використання релігії у цілях держав, хоча в країні існує чимало ісламських партій, частина з яких присутні у парламенті. Європейський напрям розвитку Туреччини зумовив поправки до Конституції, які стосуються переважно права людини. Зокрема основою стало положення про перевагу міжнародних угод щодо прав людини перед національними законами (часто які є нормами шаріату).

Отже, норми шаріату як джерела права мають свої регіональні відмінності, оскільки вони регламентуються на державному рівні. Ці відмінності чітко проявляються на прикладі Саудівської Аравії – теократичної монархії, де норми шаріату є основою законодавчих актів країни та Туреччини – світської республіки, де норми шаріату є нормами життя суспільства, проте релігія і держава чітко розмежовані.

Євгенія Андріївна Ліокай – студентка II курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Наталія Дмитрівна Жильнікова – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ТА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Усвідомлення державою необхідності реалізації у своїй діяльності принципів відкритості і прозорості, реальна публічна підзвітність і підконтрольність посадових осіб органів державної влади у своїй діяльності інтересам суспільства є ознаками ефективної державної політики та універсальними принципами «належного урядування». Громадський контроль здійснюється об'єднаннями громадян та окремими громадянами. Він є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ.

Роль держави у процесі розвитку інституту громадського контролю повинна бути допоміжною, оскільки саме держава є об'єктом

громадського контролю, що відповідно може призвести до обмеження форм контролю. На часі «запровадження суспільної моделі, відповідно до якої питання життєдіяльності суспільства вирішується самим громадянином або громадськими об'єднаннями на основі узгодження індивідуальних і групових інтересів». Громадськість повинна стати дієвим суб'єктом суспільних перетворень, але вітчизняне законодавство характеризується відсутністю дієвих механізмів впливу громадян, громадськості щодо питань, які становлять суспільний інтерес. Так, це стосується зокрема питань: формування державного та місцевих бюджетів, контролю їх виконання; ухвалення рішень органами державної влади, місцевої влади щодо використання комунального майна та земельних ресурсів; кадрової політики в органах державної та місцевої влади; здійснення витрат, пов'язаних із державними закупівлями та проведення тендерів; притягнення до відповідальності посадових осіб, діяльність яких має протиправний характер.

Інститут громадського контролю динамічно розвивається, а тому потребує належної наукової бази, теоретичного обґрунтування реформ та заходів у цій сфері.

Громадський контроль – це комплекс заходів, спрямований на отримання об'єктивної інформації про діяльність органів влади, що здійснюються інститутами громадського суспільства на засадах прозорості і фаховості [3].

У літературі визначені дві основні форми громадського контролю: правові та організаційні. До найбільш поширених в нашій державі можна віднести: громадську експертизу актів органів публічної влади та їх проектів, громадський моніторинг, участь громадськості в роботі колегіальних органів влади, аналіз результатів діяльності, публікації в ЗМІ. Система громадського контролю ще перебуває в стадії формування, впроваджуються нові форми, засновані на інформаційно-комунікаційних технологіях, що забезпечують ефективність та відкритість для громадянського суспільства.

Відповідно до статей 8 та 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» серед форм колективного масового обговорення питань державного і місцевого життя слід назвати загальні збори членів територіальної громади за місцем проживання, громадські слухання.

Так, відповідно до ст. 66 Статуту територіальної громади міста Суми загальні збори мають право: уносити пропозиції до органів міського самоврядування щодо вирішення питань міського значення; обговорювати проекти рішень міської ради і її органів; заслуховувати звіти органів і посадових осіб міського самоврядування відповідно до чинного законодавства; вимагати від органів міського самоврядування надання інформації про стан навколишнього середовища, а також заслуховувати інформацію про заходи, що вживаються для його поліпшення;

обговорювати дії або бездіяльність посадових осіб, органів міського самоврядування, унаслідок яких чиниться шкода інтересам міської громади, подавати міській раді пропозиції про вжиття щодо таких осіб тих або інших заходів [2].

Відповідно до статті 67 Статуту територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами Сумської міської ради та посадовими особами органів місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання органів місцевого самоврядування. Громадські слухання з ініціативи міської громади можуть проводитися за умови колективного звернення з відповідною вимогою, яке підписали не менш як 500 сумчан. Пропозиції, внесені за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами і посадовими особами місцевого самоврядування [2].

Отже, громадський контроль має на меті сприяння ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, здійснюється для забезпечення прозорості та відкритості функціонування діяльності посадових осіб та органів влади та органів місцевого самоврядування.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні Верховна Рада України; Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
2. Статут територіальної громади міста Суми Рішення Сумської міської ради № 893-МР від 26 жовтня 2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.meria.sumy.ua/index.php?newsid=27051>
3. Наливайко Т.В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. н. : спец. 12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Т.В. Наливайко. – Львів, 2010. – 18 с.

Вікторія Володимирівна Мотречко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Павлівна Грובה** – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ У МІСЦЕВОМУ УПРАВЛІННІ

Інститут місцевого самоврядування як невід'ємна частина національної культури є найближчим для громадян рівнем врядування та виступає як специфічна діяльність щодо вирішення питань місцевого

значення. Наявність у Конституції України великої кількості норм, які регламентують існування і функціонування місцевого самоврядування, свідчить про конституційно обумовлене ставлення до місцевого самоврядування як до інституту, який має найважливіше значення з державної точки зору.

На відміну від розвинутих країн зі сталими демократичними традиціями в Україні спостерігається досить низький рівень участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Такий стан обумовлений необізнаністю більшості громадян зі своїми муніципальними правами, недостатнім рівнем правового забезпечення механізму реалізації права на місцеве самоврядування, обмеженим фінансуванням, недостатнім досвідом тощо.

Як відзначає В.С. Куйбіда, «ефективна діяльність системи місцевого самоврядування можлива за умови наявності надійних інформаційних зв'язків між усіма його ланками» [1, 86].

Відповідно до зауважень експертів Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні» стаття 143 Конституції України про можливість територіальних громад безпосередньо виконувати самоврядні функції є суто декларативною, оскільки ефективних механізмів для цього не існує. Збори громадян, місцеві ініціативи та громадські слухання, передбачені законом, є консультативним механізмом, щодо місцевого референдуму – взагалі відсутнє регулювання референдного процесу на рівні законодавчого акту.

У суспільно-політичному житті України місцеві референдуми активно застосовувались у 1995 – 1996 рр. для прийняття статутів муніципальних утворень [3, 58].

Деякі науковці до системи прямої демократії відносять таку форму діяльності громадян, як відкликання депутатів та виборчих посадових осіб місцевого самоврядування [3, 58].

Метою доповіді є аналіз правової бази та досвіду залучення громадян до управління місцевими справами в Україні та зарубіжних державах.

Цікавим є досвід Швеції. Незалежно від місця проживання людини в цій країні вона може реалізувати право на безпосередню участь в усіх справах громади. У конституційному акті було встановлено право населення на інформування про питання, що будуть обговорюватися на комунальних зборах, та відповідні прийняті рішення; усі громадяни мають право на вільне вираження своїх думок щодо діяльності комуни та її органів (при цьому комуна не може заборонити їм реалізувати таке право або звернутись до ЗМІ); будь-який громадянин має право оскаржити незаконне, на його думку, рішення органу місцевого самоврядування; муніципальні збори отримали право на проведення відкритих для

громадськості засідань комітетів з метою розширення можливостей нагляду за діяльністю.

У Німеччині громадяни мають право відвідувати відкриті засідання ради. Рада повинна проводити збори жителів, слухання, відводити час для запитань та відповідей на них, інформувати населення про найважливіші проблеми. Підписана 5% жителів заявка зобов'язує раду розглянути питання та прийняти відповідне рішення. Громадянську вимогу повинні підписати від 10 до 100 громадян. Вона передбачає, що громадяни мають намір замість ради самостійно вирішити питання [4, 72].

У США у статутах муніципальних утворень передбачено проведення громадських слухань та форумів, відкритих зустрічей з громадськістю, прямої трансляції засідань ради, публікації муніципальних документів, механізм контролю за діяльністю рад за допомогою незалежних експертних комісій, робота громадських комісій.

У Румунії є позитивна практика діяльності громадських дорадчих комітетів у сферах громадського транспорту, місцевого бюджету, освіти тощо.

Статтею 87 Конституції Чеської Республіки гарантується захист місцевого самоврядування від незаконного втручання держави у його діяльність. Такий захист здійснюється Конституційним судом у порядку комунального провадження. Носієм права подати конституційне звернення є місцева самоврядна одиниця.

Отже, поширення у зарубіжних країнах тенденції врахування думки громадськості у процесах місцевого розвитку свідчить про зацікавленість органів державної влади у підвищенні рівня участі населення під час вирішення питань місцевого значення.

В Україні найважливішою проблемою залишається активізація безпосередньо членів територіальної громади за для контролю за діяльністю рад, актуальною також залишається просвітницька робота у напрямі інформування громадян про їх права у здійсненні місцевого самоврядування, спонукання громадян до застосування на практиці механізмів врядування, участі у стратегічному плануванні розвитку громади, у розробці місцевої політики тощо.

Література

1. Куйбіда В.С. Інформатизація муніципального управління: [монографія] / В.С.Куйбіда. – Львів: Літопис, 2002. – 222 с.
2. Муркович Л. Світова практика залучення громадян до участі в управлінні місцевими справами / Л. Муркович // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 2. – С. 262-269. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_2_36.pdf
3. Прієшкіна О.В. Місцеве самоврядування в Україні : правове регулювання безпосередньої демократії: Навч. посібник. – К.: Кондор. – 2008. – 336 с.
4. Элерс Д. Местное самоуправление в Германии / Д.Элерс // Государство и право. – 2002. – № 3. – С. 68 – 74.

Сергій Володимирович Миненко – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Дмитрівна Жильнікова** – старший викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИНЦИПУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття 55 Конституції України надає право кожному після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

У Європі активно діє інфраструктура правозахисту, до складу якої належать як правові міжнародні інституції, так і громадські правозахисні організації. Загальні та регіональні міжнародні міжурядові організації впливають на захист прав людини в Україні. До міжнародних недержавних організацій в Європі та світі належать, зокрема: Міжнародна амністія (Amnesty International); Міжнародний пен-штаб; Група з прав меншин; Міжнародна організація кримінальних реформ; Міжнародна федерація прав людини; Міжнародна служба прав людини; Міжнародна організація проти тортур; Система інформації та документації прав людини; Міжнародна комісія юристів; Міжнародна Гельсінська федерація прав людини; Дім свободи (Freedom House); Огляд прав людини (Human Right Watch) тощо.

Freedom House – міжнародна неурядова організація, яка підтримує демократичні зміни, проводить дослідження для підтримки демократії, політичних свобод і прав людини. З 1972 р. (1978 у вигляді книги), Freedom House публікує щорічну доповідь «Свобода у Світі» про ступінь демократичних свобод в країнах і спірних територіях по всьому світу, в якій прагне оцінити поточний стан громадянських і політичних прав за шкалою від 1 (найбільш вільні) до 7 (найменш вільні). Freedom House стверджує, що дослідження прав і свобод людини опирається значною мірою на Загальну декларацію прав людини.

Україна, яка ще у доповіді 2010 р. значилася як вільна, поступово опускається в рейтингу і зараз балансує на межі частково вільних і невольних територій.

Міжнародна комісія юристів (The International Commission of Jurists) – міжнародна неурядова організація, заснована у 1952 р. у м. Берліні, працює у сфері міжнародного захисту прав людини та міжнародних стандартів системи правосуддя, надає допомогу урядам країн у сфері захисту прав людини, її експерти беруть участь у складанні проектів конституцій і законів, проводять семінари і тренінги для юристів,

консультують урядові структури. Комісія має постійно діючу групу з 60 видатних юристів (суддів та адвокатів) з Австралії, Канади, Німеччини, Свазіленду, Малаві, Аргентини, Колумбії, Сербії, Тунісу та інших країн світу.

Комісія має національні секції та філії в більш ніж 80 країнах. МКЮ володіє консультативним статусом при Економічній і Соціальній Раді ООН, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Раді Європи та Африканському союзу. Організація також співпрацює з різними органами Організації американських держав і Міжпарламентського союзу. МКЮ регулярно виступає третьою стороною в національних та міжнародних судах, зокрема, в Європейському суді з прав людини, Міжамериканський суді, вищих судах різних країн світу.

Організація зіграла ключову роль в розробці та прийнятті ряду найважливіших документів, наприклад, Римського статуту Міжнародного кримінального суду, Міжнародної конвенції про захист всіх осіб від насильницького зникнення, Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань, Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальних і культурних прав, Основних принципів і керівних положень, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини і серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

Міжнародна амністія (Amnesty International) – міжнародна недержавна правозахисна організація, заснована у 1961 р. Організація виступає: за свободу від дискримінації з будь-яких мотивів; проти захоплення заручників, тортур полонених, позасудових розправ, здійснюваних як урядовими силами, так і антиурядовими збройними формуваннями; на захист правусього цивільного населення, а також біженців і прохачів притулку в зонах збройних конфліктів; рекрутування дітей до збройних формувань, насильства над жінками, обстоюють свободу совісті та самовираження тощо.

Основний метод роботи Міжнародної Амністії – кампанії, спрямовані на вирішення конкретних проблем із певної теми з метою привернути увагу громадськості до фактів порушень прав людини та здійснення тиску на владу відповідної країни, переважно шляхом організації потоку письмових звернень: листів, телеграм, факсів, листівок, електронних листів тощо, – від громадян різних країн, у яких ситуація характеризується як така, що вимагає від влади негайних дій щодо її виправлення. Активісти проводять публічні акції, виступають із лекціями, займаються лобіюванням у владних інституціях, активно співробітничать із представниками ЗМІ. Варто відмітити кампанії «Зупинимо насильство відносно жінок!», «Зброя – під контроль!», «За гідне ставлення!», «За дотримання прав людини при забезпеченні безпеки», кампанія за відміну смертної страти тощо.

ПЕН-штаб (PEN International) – міжнародна неурядова організація, яка об'єднує професійних письменників, поетів та журналістів. Заснована у 1921 р. у Лондоні. Пен-штаб має 144 національних центри, які формуються за мовним принципом. Відповідно до Статуту основною сферою діяльності штабу є захист прав авторів, боротьба за свободу слова та особистості, питання подолання цензури у творчості письменників та розвиток мов національних меншин.

У рамках міжнародного Пен-штабу діють наступні комітети: «Письменники за ґратами» (штаб-квартира у Лондоні), «Письменники-жінки» (Австралія), з питань перекладу та лінгвістики (Скоп'є), «Письменники в еміграції» (Торонто), «Письменники за мир» (Любляна).

Так, у 2012 р. у публікаціях організації відмічався приклад кримських татар для всього світу: «У той час, коли під загрозою зникнення у всьому світі знаходяться сотні мов, гідний захоплення приклад кримських татар, які зуміли за 20 років відновити мову та намагаються розвивати її».

Отже, міжнародні правозахисні організації виконують дуже важливу роботу, спонукаючи громадськість займати активну позицію щодо порушення прав людини. Водночас недоцільно перекладати на міжнародні структури відповідальність за недорозвиненість національного законодавства. Державні органи повинні створювати всі умови для реалізації прав людини – це завдання розробки на центральному рівні відповідних правових, економічних та фінансових механізмів реалізації прав людини.

Іван Олександрович Романчук – курсант II курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського
національного університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: Тетяна Іванівна Гудзь – доцент кафедри
конституційного та міжнародного права факультету підготовки
фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею
людьми Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ОСНОВНІ РИСИ ЗАРУБІЖНИХ ФЕДЕРАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН)

Територія кожної держави завжди певним чином організована, розділена на частини адміністративного або політичного значення з метою управління соціально-економічними процесами та взаємодії з населенням. У контексті тенденцій, які нині спостерігаються в багатьох державах, у тому числі й в Україні, дослідження проблеми державного устрою залишається особливо актуальним. Останнім часом має місце полеміка в

політичних і наукових колах про те, яка з двох наявних форм устрою – унітаризм чи федералізм – є найбільш прийнятною для нашої держави. Зважаючи на це, хотілося б звернути увагу на особливості федеративної форми територіального устрою, оскільки останнім часом навколо федералізації України точаться жваві дискусії.

Нині у світі налічується більше двох десятків федеративних держав. Вони утворені на рівних підставах, мають різний устрій, різний ступінь розвитку тощо (США, ФРН, Індія, Бельгія, Австрія, Швейцарія, Мексика, Канада та ін.). Сьогодні ця форма державного устрою характерна в основному для великих і середніх за територією демократичних держав, особливо багатонаціональних, де принцип суверенітету кожної нації може знайти відбиття в наданні державності в рамках федерації.

Федерація – це союзна держава, частини якої (штати, землі, округи) мають певну юридично визначену політичну самостійність, що, однак, не порушує цілісності всієї союзної держави.

Існуючі федерації різняться за багатьма характеристиками, що не заважає виявленню загальних ознак цієї форми державного устрою:

1. Територія федеративної держави складається із суб'єктів федерації, які мають певну політичну самостійність, а також власний адміністративно-територіальний поділ. До складу сучасних федеративних держав входить різна кількість суб'єктів. Наприклад, у США – 50, Німеччині – 16, Канаді – 10, Австралії – 6. Необхідно зазначити, що кількість суб'єктів федерації не залежить від розмірів держави, а також самі суб'єкти різняться між собою як за розміром території, так і чисельністю населення. Території суб'єктів федерації мають різні назви: в Австралії, Бразилії, США – штати; в Аргентині, Канаді, – провінції; в Австрії, Німеччині – землі тощо;

2. У федеративній державі наявні загальна конституція федерації і конституції її суб'єктів, тобто можна стверджувати про наділення суб'єктів федерації установчою владою. Разом з тим слід зауважити, що конституції суб'єктів федерації мають відповідати нормам загальнофедеральної конституції, або, принаймні, не суперечити їй (ч. 1 ст. 28 Основного Закону ФРН закріплює, що «конституційний лад земель має відповідати основним принципам республіканської, демократичної і соціальної правової держави згідно з цим Основним законом»);

3. Наявність системи законодавства усієї федерації і системи законодавства її суб'єктів. Однак, суб'єкти федерації наділяються правом видання законодавчих актів тільки у межах встановленої для них компетенції, і діють такі акти лише на території суб'єкта федерації та мають відповідати союзному законодавству. З метою визначення балансу влади між федерацією та її суб'єктами, у конституціях федеративних держав має місце розподіл компетенції між федерацією та її суб'єктами. При цьому слід зазначити, що існує кілька основних моделей конституційно-правового розподілу компетенції: виключна компетенція

федерації, виключна компетенція суб'єктів федерації, конкуруюча компетенція;

4. Наявність федерального двопалатного парламенту і парламентів суб'єктів федерації, федерального уряду і самостійних органів управління суб'єктів федерації.

Законодавча влада у всіх федераціях світу надається двопалатному парламенту. Причому верхня палата представляє інтереси суб'єктів федерації, а нижня – приймає закони загальнофедерального значення і представляє інтереси всього народу. У деяких країнах верхня палата складається з членів уряду суб'єктів федерації і обирається урядом суб'єкта (ФРН, Російська Федерація). В інших країнах члени верхньої палати обираються шляхом прямих виборів на території суб'єкта федерації (США, Австралія). В основному дві палати парламенту в більшості світових федерацій складають єдиний законодавчий орган, частини якого (палати) засідають окремо. Слід також зазначити, що у федерацій, які входять до Співдружності Націй, парламент є триєдиним: до його складу входять верхня палата, нижня палата і Королева Великобританії;

5. У федеративних державах можливе існування громадянства як усієї федерації, так і її суб'єктів; у ряді федерацій допускається подвійне громадянство (ФРН, Австрія);

6. Суб'єкти федерації не мають суверенітету і не є суб'єктами міжнародного права, проте в договірних міжнародних відносинах може виступати як федерація в цілому, так (при певних умовах) і кожний із її суб'єктів. Наприклад, землі ФРН за Конституцією Німеччини за згодою федерального уряду можуть укладати договори з іноземними державами; штати США в цьому відношенні мають меншу правосуб'єктність. Обсяг міжнародної правосуб'єктності суб'єктів федерації залежить від виду федерації;

7. Суб'єкти федерації не мають право сецесії – право одностороннього виходу з федерації, проте деякі конституції її все ж допускають, але вона не може мати односторонній порядок. Спроби сецесії можуть мати місце, але зазвичай ведуть до внутрішнього конфлікту і навіть збройного протистояння (Російська Федерація, США). На сьогодні жодна федеральна конституція (крім Конституції Федеративної Демократичної Республіки Ефіопії 1994 р.), не визнає за суб'єктами федерації права сецесії, тобто права одностороннього виходу зі складу федерації, що забезпечує її цілісність та не допускає розповсюдження сепаратистських тенденцій. Проте, як свідчить історія федералізму, це не є перешкодою для виходу з федерації окремих суб'єктів за їх бажанням.

На основі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що федеративна держава – більш складна держава, ніж унітарна. Складові частини цієї держави, іменовані суб'єктами федерації, мають певну

політичну самостійність. Вони мають власне законодавство, свою судову систему, самостійні органи управління. Разом із тим на території суб'єктів федерації діють також загальнофедеральні інституції, що забезпечують функціонування федеративної держави як єдиного цілого. На нашу думку, федерація як форма державного устрою недоцільна для України на сучасному етапі її розвитку.

Владислав Вікторович Сиволожський – студент II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Микола Іванович Марчук** – начальник кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми

Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИПИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сутність і зміст конституційного права як галузі права та її основні завдання у найбільш загальному вигляді відображають принципи конституційного права. Ця категорія є загальновизнаною в юридичній науці, але доволі неоднозначною та умовною через суперечливість розуміння категорії «принцип» у різних науках.

На сьогодні вітчизняні й зарубіжні правознавці присвятили проблемі принципів права фундаментальні дослідження, які дають змогу визначити принципи права, як складну комплексну юридичну категорію. Так, на думку А. М. Колодія, принципи права існують як модифіковані й пристосовані до правової сфери певні загально-соціальні принципи, що перебувають у діалектичній єдності; їх головні джерела – політика, економіка, ідеологія, соціальне життя.

П.М. Рабінович визначає принципи права як керівні засади (ідеї), що визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин. Значення принципів права полягає у тому, що вони стисло відображають найсуттєвіші риси права, є його квінтесенцією, «обличчям».

Категорія «принцип права» використовувалася також у галузевих юридичних дослідженнях, зокрема, в конституційному праві. Так, на думку сучасного російського правознавця Д.А. Ковачева, конституційні принципи – це об'єктивно існуюча політична та кібернетична закономірність, а також закономірність самої правової матерії, що виражена в певній системі конституційних інститутів, та спрямована на

забезпечення вільної дії цієї закономірності. Існують й інші визначення поняття «принципи конституційного права».

Отже, принципи (від лат. – початок, основа) конституційного права України – це керівні засади, ідеї, ідеали, які визначають сутність, зміст, спрямованість і форми конституційно-правового регулювання.

Принципи конституційного права України мають ряд юридичних ознак, що дають змогу зрозуміти їх юридичні властивості, а саме: принципи конституційного права України є узагальненим і концентрованим вираженням конституційних ідеалів, тобто найвищих духовних (ідеологічних) цінностей, досягнення яких є основним стратегічним завданням конституційно-правового регулювання; принципи конституційного права України втілюють найважливіші ідеї конституційно-правової думки, виражені в теоріях, доктринах і вченнях видатних мислителів давнини і сучасності (Т. Джефферсона, С. Дністрянського, Дж. Локка, Ш. Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Б. Франкліна та ін.); принципи конституційного права України визначають сутність і зміст, спрямованість і форми конституційно-правового регулювання, тобто ці принципи є основними соціальними орієнтирами конституційно-правового регулювання.

Принципи конституційного права умовно можна поділити на загальні та особливі (спеціальні). Загальні принципи конституційного права – це найбільш узагальнені керівні засади, ідеї, а іноді й завдання цієї галузі права. Загальні принципи конституційного права, ґрунтуються на загальних (загальнолюдських і типологічних) принципах права. На думку П. М. Рабіновича, до них належать такі загальнолюдські принципи, як: захист основних прав і свобод людини; юридична рівність однойменних суб'єктів перед державою та законом; верховенство права; верховенство закону як акта нормативного волевиявлення вищого представницького органу державної влади або прямого волевиявлення народу; взаємопов'язаність (єдність) юридичних прав і обов'язків; закріплення у нормах об'єктивного права процедурно-процесуальних механізмів здійснення та захисту суб'єктивних юридичних прав і виконання обов'язків людей та інших суб'єктів суспільного життя; здійснення правосуддя незалежними судами; застосування юридичної відповідальності тільки в разі вчинення особою винного протиправного діяння (презумпція невинуватості особи); та такі типологічні принципи, як: гуманізація права; розширення законодавчого закріплення основних прав і свобод людини і громадянина; підвищення рівня справедливості правового регулювання; розширення сфери загальнодозволеного регулювання; соціалізація права; сприяння затвердженню засад правової держави; інтернаціоналізація права, тобто відтворення в праві кращих національно-правових надбань та певна уніфікація правового регулювання у деяких міждержавних союзах тощо.

Оскільки система конституційного права України представлена й іншими елементами, крім матеріального і процесуального конституційного права, то можна припустити, що принципи конституційного права України, також можна класифікувати як: принципи природного і позитивного конституційного права; принципи об'єктивного і суб'єктивного конституційного права; принципи національного і наднаціонального (наприклад, європейського) конституційного права тощо.

Антон Анатолійович Сторожик – студент VI курсу юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
Науковий керівник: Віталій Олександрович Серьогін – Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

ЮРИДИЧНИЙ ПРИМУС У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Юридичний примус у конституційному праві України є галузевим видом державно-правового примусу. За своєю юридичною сутністю державний примус є елементом правової системи, одним із видів засобів правового забезпечення законності та реалізації права. Державний примус може бути визначений як метод впливу держави на свідомість і поведінку осіб, на особу або майно суб'єктів правових відносин, з метою попередження правопорушень, покарання та виправлення правопорушників, поновлення порушених прав, який застосовується державними органами у межах їхньої компетенції незалежно від волі та бажання юридично зобов'язаних суб'єктів.

Конституційне право як публічне право встановлює вимоги, що стосуються публічного інтересу у процесі такої реалізації, і передбачає правові засоби владного (державного) впливу на випадок порушення як суб'єктивних прав, так і публічного інтересу. Концептуальні принципи здійснення суб'єктивних прав і виконання обов'язків на рівні національної правової системи закріплено в Конституції України і включають такі вимоги як неухильне дотримання Основного закону; неприпустимість посягання на права, свободи, честь і гідність інших людей (тобто вимогу врахування публічного інтересу, але також й інтересів приватних осіб); судовий захист порушеного права; можливість державного примусу до виконання суб'єктивних обов'язків лише державними органами, вказаними у законі, і у межах, передбачених законом; можливість судового оскарження неправомірно застосованих актів державного примусу.

Конституційне право України виділяє як загальні, так і особливі ознаки юридичного примусу. По-перше, юридичний примус у конституційному праві, як і державно-правовий примус, здійснюється від імені держави органами публічної влади (органами державної влади та органами місцевого самоврядування). По-друге, як і, безумовно, юридичний примус в конституційному праві України, як і державний примус, є правовим (точніше, мабуть, – «легітимним») за характером, оскільки застосовується у визначених конституційно-правовим законом формах на законних підставах, відповідними компетентними органами.

По-третє, прийнято вважати, що державний примус здійснюється у зв'язку з неправомірною, шкідливою для суспільства поведінкою, як реакція держави на таку поведінку. Правовий примус зумовлений конфліктом між державною волею, яка виражена у нормі права та індивідуальною волею осіб, що її порушили. Якщо відсутні протиправні дії, то немає й примусових акцій. Власне тут і знаходиться гранична межа примусу.

По-четверте, примус здійснюється через юрисдикційні акти, акти застосування права. Самі по собі юридичні норми передбачають лише можливість примусу. Реально владно-примусові властивості правового регулювання концентруються у актах застосування права.

Необхідно також виділити ознаки юридичного примусу у конституційному праві України, які вирізняють його з-поміж інших галузевих видів примусу. По-перше, відмінним для заходів примусу в конституційному праві України по відношенню до інших галузевих видів державного примусу, є конституційно-правова форма їх закріплення. По-друге, це суспільні відносини, які охороняються, забезпечуються даною групою заходів примусу. Конституційно-правові відносини є базовими, системоутворюючими і, як такі, складають фундамент складної системи соціальних зв'язків, що підлягають правовому регулюванню.

Наступною ознакою юридичного примусу в конституційному праві України є особливе коло суб'єктів примусу. Так, суб'єктами конституційно-правових деліктів та інших заходів примусу можуть бути тільки індивіди та організації, що є суб'єктами конституційно-правових відносин. Проте слід відзначити, що за жодних підстав не підлягають конституційно-правовій відповідальності колективні суб'єкти: український народ, українська нація, національні меншини, територіальні громади. Їх вчинки не підлягають оцінці з точки зору відповідності конституційно-правовим нормам, оскільки вони є первинними суб'єктами політико-правового спілкування, які не підпорядковані, не підконтрольні й не підзвітні нікому.

По-п'яте, слід відзначити, що об'єкти, на захист яких спрямовані заходи юридичного примусу конституційного права України, теж є особливими. Об'єктами конституційно-правових деліктів можуть бути тільки об'єкти конституційно-правових відносин (публічна влада,

державний і народний суверенітет, основні права і свободи громадян, національна безпека тощо). За необхідності ці цінності охороняються іншими галузями права, проте це питання перебуває поза межами нашого дослідження.

Закріпивши основоположні засади на конституційному рівні (соціальні, політичні, культурні, економічні), механізми примусу поширюються на усю правову систему України. Через заходи юридичного примусу яскраво демонструється провідна, фундаментальна роль галузі конституційного права.

Олександр Ігорович Стефанович – курсант II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Вадим Сергійович Селюков** – доцент кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ІМПЕРАТИВНИЙ МАНДАТ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Головною рушійною силою демократії є політичні партії. Саме в партії об'єднується найбільш політично активна частина суспільства, здатна до самоорганізації та керування іншими. Недарма розвиненість партійної системи та участь політичних партій в державному управлінні вважають індикатором свободи та демократичності суспільства. Але такий перетин двох сфер діяльності – політики та публічного управління – породжує певні труднощі та ускладнення в організації процесу управління (в тому числі – на місцевому рівні). Через деякі риси та особливості, притаманні політичним явищам, до системи публічного управління доводиться запроваджувати деякі неоднозначні механізми.

Одним із таких неоднозначних механізмів, що був привнесений у систему представництва в органах влади через її політизацію, є так званий «імперативний мандат».

Історично поняття «імперативний мандат» у світовій конституційно-правовій традиції означало встановлення залежності депутатів від виборців, що їх обрали. Це передбачало покладання на депутатів обов'язку неухильно виконувати накази своїх виборців і, відповідно, надання виборцям права відкликання власних депутатів у разі невиконання ними їхніх наказів. Європейська конституційно-правова традиція вважає імперативний мандат недемократичною нормою: імперативного мандата немає у жодній з конституцій європейських країн, зокрема і у тих, де представницькі органи обираються за партійними списками. У

конституціях усіх європейських країн передбачено лише т.зв. «вільний мандат». Тобто депутат має нести відповідальність перед суспільством у цілому, перед власними моральними переконаннями, а не перед певною, більш чи менш обмеженою групою осіб (виборцями певного округу за мажоритарної системи виборів або політичною партією за пропорційної системи). Відповідні норми про те, що депутат не є зв'язаним жодним наказом чи дорученням і представляє всю націю, а не лише своїх виборців, включені у конституції деяких європейських країн (наприклад, Бельгія, Італія, Фінляндія, Франція, ФРН).

У Європі певна форма імперативного мандата існує лише у верхній палаті Федеративної Республіки Німеччина – Бундесраті (органі представництва суб'єктів федерації), який формується урядами земель і які мають право відкликання депутатів від своєї землі.

Нове тлумачення поняття «імперативний мандат» з'явилося із збільшенням ролі партій у політичному процесі, зокрема, при переході деяких країн світу до формування представницьких органів влади на пропорційній основі. Це породило нову інтерпретацію поняття «імперативний мандат» – покладання на депутата обов'язку дотримуватись політичної позиції партії, від якої його обрано, а інакше – позбавляти його депутатського мандата. Втім, з числа країн, які мають демократичні політичні системи, такий «партійний» імперативний мандат існує лише в Індії та Південно-Африканській Республіці, що, на наш погляд, зумовлено специфічними особливостями політичної культури кожної з цих країн. До речі, в Індії імперативний мандат існує в умовах мажоритарної виборчої системи.

Враховуючи міжнародний досвід рух України до парламентаризму змусив нас в іншому світлі звернути увагу на, як здавалося, вже стійкий у вітчизняній державно-правовій практиці інститут народного обранця. Тому актуальним є питання – чи необхідно в Україні формування такого мандата, що поряд із принципом незалежності парламентарія припускав би його підзвітність і підконтрольність виборцям або політичній партії, виборчому блоку, за списками яких він потрапив до Верховної Ради?

Можна зазначити, що сьогодні Україні, як ніколи, необхідне «цементування» політичної системи. За різними соціологічними опитуваннями більшість громадян України ідентифікує того чи іншого парламентарія лише за його партійною (фракційною) приналежністю. Крім того, існує велика ймовірність встановлення пропорційної системи виборів народних депутатів.

Відкликання народного депутата України, обраного за виборчим списком політичної партії, блоку політичних партій, у разі його виходу зі складу фракції даної партії, блоку партій, дійсно, є одним з елементів імперативного мандата. Однак закріплення в Конституції цього положення можна розглядати як встановлення так званої «змішаної моделі» мандата народного обранця, що, безсумнівно, відповідає розвитку

конституційних традицій європейських країн. Адже таке відкликання народного депутата не є ініційованим з якихось корисливих або вузькополітичних мотивів. Більше того, таке відкликання зумовлене нічим іншим, як конституційним правом українського народу на вільний вибір. За умови існування виборів до законодавчого органу на пропорційній основі, виборець, пересічний громадянин обирає саме політичну партію або виборчий блок. Він не голосує за якусь конкретну кандидатуру. Він уповноважує представляти свої інтереси саме певну політичну групу. А отже і відкликання народного депутата у зв'язку із зміною ним політичних уподобань аж ніяк не може розглядатися як порушення його прав. Навпаки, це є забезпечення конституційних прав людини.

Правова невизначеність характеру депутатського мандата значною мірою ускладнює ефективно законодавче регулювання статусу народного представника. Враховуючі всі теоретичні аспекти однозначно вирішити питання щодо переваг того чи іншого виду депутатського мандата не можливо. Більше того, у чистому вигляді ні імперативний мандат, ні мандат вільний не є оптимальними правовими конструкціями, здатними додати парламентській системі України закінчений характер. Вирішення цієї проблеми знаходиться у закріпленні в Конституції змішаного типу мандата, що «уособлює» позитивні сторони обох видів. Змішана модель депутатського мандата теоретично дозволить парламентаріям діяти в інтересах усього суспільства, не піддаючись тиску ззовні, вести свою діяльність незалежно і відповідально. Мандат, вироблений в умовах реальної багатопартійності, політико-ідеологічної розмаїтості, мандат, що забезпечує повною мірою права і свободи людини – це вибір, що вже зробила сучасна демократична Європа і який має бути зроблений Україною.

Анастасія Миколаївна Федорченко – курсант I курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського
національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Микола Іванович Марчук** – начальник кафедри
конституційного та міжнародного права курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею
людьми Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СПЕЦІАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ (НА ПРИКЛАДІ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ)

Захист та реалізація прав людини є одним із найважливіших принципів правової держави. Вагомою складовою побудови такого роду захисту є конституційно-правове закріплення статусу особи, яке, з одного

боку, надає останньому особливого значення, а з іншого – визначає стратегічний напрям розвитку законодавства, призначеного для регулювання даної сфери взаємодії суспільства і держави. У ч. 2 ст. 3 Конституції України проголошено: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави».

Військові дії, які відбуваються на території України в рамках антитерористичної операції, викликають у суспільстві та державі велику стурбованість. Боротьба за територіальну цілісність держави, яка точиться в Україні, викликає гордість за українських воїнів і тривогу за долю мирних жителів, що опинилися в зоні військових дій. Одним із трагічних наслідків збройних конфліктів є інвалідизація військового контингенту і мирних жителів. З урахуванням актуальності теми вважаємо важливим і доцільним звернутися до спеціального правового статусу людей з обмеженими можливостями.

У конституційному праві України виділяють три основних види правового статусу особи: статус людини як повноправного члена державно організованого суспільства (загальний); статус особи як представника окремої соціальної групи (спеціальний); статус особи як неповторної особистості (індивідуальний).

Загальний правовий статус особи має конституційне закріплення; у Конституції України загальному правовому статусу людини і громадянина присвячений Розділ II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», а також деякі інші її статті. Серед елементів загального правового статусу особи права, свободи та обов'язки являють собою його ядро, навколо якого інші елементи виконують різноманітні функції. Наприклад, громадянство, як правовий зв'язок між особою та державою, є таким елементом її правового статусу, який «запускає» механізм реалізації прав, свобод і навіть обов'язків людини. Гарантії реалізації прав і свобод є важливим елементом правового статусу особи і, одночасно, – системою заходів для створення умов для реалізації прав і свобод, які закріплені на конституційному рівні. Основна роль в гарантуванні конституційних прав і свобод належить державі, – про це прямо сказано у ст.3 (ч. 2) Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Спеціальний правовий статус особи являє собою статус окремої людини, як представника певної соціальної групи, до якої вона входить завдяки своїй соціальній особливості. Одна і та сама людина з моменту свого народження і до кінця фізичного існування виконує різні соціальні ролі; протягом життя людини її соціальні якості змінюються, тому кожна людина має кілька спеціальних статусів, які не є статичними. Особливе значення спеціального правового статусу особи полягає в тому, що він є одним із інструментів реалізації її конституційного статусу.

Один із чисельних спеціальних правових статусів, – статус людей з обмеженими можливостями, спирається на основний (конституційний) статус громадянина України, тоді як відмінні риси та якості його носіїв

відображені в спеціалізованому законодавстві, – Законі України «Про основи соціального захисту інвалідів» 1991р.; Закон України про «Про державну соціальну допомогу інвалідам із дитинства та дітям-інвалідам»; Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» 1993 р. та деяких інших законах України, що присвячені правовому становищу людей з обмеженими можливостями. Специфічні особливості, які обмежують можливості інвалідів при реалізації ними свого основного статусу, автоматично об'єднують їх за родовими ознаками в окрему соціальну групу. При цьому кожен представник такої групи володіє певним набором індивідуальних якостей, який робить його також і володарем індивідуального статусу, що не є взаємовиключними явищами.

Права людей з обмеженими можливостями займають свою особливу нішу у проблематиці прав людини. Більш того, правовий статус інвалідів в державі служить своєрідним показником цивілізованості суспільства і держави. Люди з обмеженими можливостями в повній мірі володіють всіма правами і свободами людини та громадянина; про це свідчить ст. 1 (ч. 1) Закону України «Про основи соціального захисту інвалідів» 1991г.: «Інваліди в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Специфічність правового статусу осіб з обмеженими можливостями знайшла своє відображення в міжнародно-правових актах, які є носіями міжнародно-правових стандартів для національного законодавства країн сучасного світу. Серед них Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів від 20.12.1993 р. та Конвенція про права інвалідів 2006 р. (ратифікована в Україні в 2009 р.) мають для розвитку спеціального правового статусу інвалідів в Україні значення, яке важко переоцінити.

Мар'ян Васильович Черхавський – курсант II курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Микола Іванович Марчук** – начальник кафедри
конституційного та міжнародного права факультету підготовки
фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею
людьми
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Вибори – це один із найдавніших механізмів формування влади у суспільстві, який людство використовує більш ніж 2 тис. років. Значного

розвитку вибори, як форма безпосередньої демократії, досягнули у період античної Греції та Риму, за час існування військових демократій на етапі раннього середньовіччя та міст-республік. Варто зауважити те, що монархічна модель правління набуває вагомого значення лише за часів абсолютних середньовічних монархій, що на довгий час закинуло людство в «темні віки» історії. Як механізм формування державної влади, вони набувають свого розвитку лише з XVIII століття. Сьогодні демократичний інститут виборів наявний в абсолютній більшості існуючих держав, проте його форми, методи та організаційні структури суттєво відрізняються між собою.

Дискусії стосовно «ідеальної виборчої системи», на жаль, відносять до «вічних»; вони тривають у кожній державі, де існує демократичний інститут виборів. У багатьох сучасних державах модель виборчої системи остаточно не утвердилась.

Як зазначає Ю. Б. Колучковський, проблема вибору виборчої системи це досить політизований процес, що виражається у прагненні певної політичної сили отримати «владу у державі» для задоволення своїх інтересів. У демократичній державі цей процес обмежується правовими критеріями, зокрема виходячи з ст. 71 Конституції України вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Ця стаття Конституції закріпила основні принципи виборчого права в Україні, які в подальшому здобули своє поглиблене вираження у Законі України «Про вибори Президента України» та Законі України «Про вибори народних депутатів України» [1, 3, 5].

Традиційно виборчі системи поділяють на три групи: змішану, мажоритарну і пропорційну. Головним елементом, що допомагає відмежувати ці системи одна від одної, – це те, як розподіляються місця: серед кандидатів, що отримали більшість голосів і пропорційно за рахунок кількості голосів, відданих за політичні партії або кандидатів необхідних для набрання виборчої квоти.

Розглядаючи видові особливості виборчих систем, слід зауважити, що їх визначають структурні елементи, які її формують. Цікаву точку зору переліку стосовно елементів, які формують та характеризують вид виборчої надає Ю.Р. Шведа. До них він відносить виборчий округ; виборчий бюлетень; виборчий (партійний) список; способи голосування; виборчу формулу та виборчий бар'єр [5, 252].

Б.С. Райковський та М.Ф. Рибачук надають дещо вужчий перелік структурних елементів виборчої системи. Зокрема, для визначення виду виборчої системи вони виділяють в ній чотири складові: зміст голосу, величина округу, правило переведення отриманих голосів у мандати, голосування за конкретного кандидата або за партію (список кандидатів) [4, 45].

Досліджуючи першу складову, варто зауважити, що здійснення голосування може проводитися різним способом. Так, наукова література виокремлює такі способи реалізації активного виборчого права громадянином: категоричне голосування, схвальне голосування, кумулятивне, ординальне або преференційне.

Ю.Р. Шведа визначає кардинальне голосування як тип голосування, за яким виборець вибирає виключно одного із списку претендентів (окремого кандидата чи політичну партію). Цей тип голосування характерний для Данії, США, Нідерландів, Іспанії, України [5, 270].

Ординарне (преференційне) голосування передбачає, що виборець має право голосувати не лише за партію, а за окремих її представників, шляхом надання своїх преференції обраним кандидатам у середині партійного списку (система «відкритих» партійних списків).

Розглядаючи дане питання в рамках другої змінної варто зауважити, що перед законодавцем постає проблема вирішити питання який виборчий список буде наданий для голосування – «відкритий» чи «закритий».

Засади виборчої системи, за якою проходять вибори народних депутатів України на даний момент закріплені в ч.3 ст. 2 Законі України від 17.11.2011 «Про вибори народних депутатів України», відповідно до якої, вибори депутатів здійснюються за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою [1].

Істотним недоліком діючої в Україні виборчої системи є «закриті виборчі списки», які унеможливають виборцю якимось чином висловити свої вподобання щодо конкретних кандидатів, до того ж дана модель підносить впливовість партійних лідерів, закріплюючи авторитаризм у партіях, надає значну можливість внутрішньопартійній корупції та неосяжний простір для політичних інтриг та махінацій стосовно майбутнього виборчого складу. Крім того, повністю розірвано зв'язок між депутатським корпусом та виборчими округами. Всі вищезгадані фактори, в остаточному рахунку, призведуть до того, що народний депутат стає не стільки представником виборців, скільки заручником партійного керівництва, або його подальша діяльність буде спрямована на власну майнову наживу.

Враховуючи отриманий досвід минулих років, нашій державі необхідно провести реформування виборчої системи з врахуванням низки пропозицій, які українська наукова думка вже досить давно пропонує вітчизняному законодавцю. По-перше, необхідно забезпечити відкритість «виборчих списків», що значним чином покращить зв'язок кандидатів з виборцями. По-друге, необхідно забезпечити преференційну модель голосування (при преференційному голосуванні виборець голосує як за партійний список, так і за конкретних кандидатів даного списку). По-третє, надати ординальний бюлетень для виборця (можливість виборця визначати порядок отримання мандатів у середині партійного списку), що забезпечить якісний представницький склад парламенту. Законодавче

закріплення вищезгаданих пропозицій допоможе українському виборчому корпусу сформувати надійний механізм вищих державних органів влади, які зможуть подолати політико-економічну кризу України останніх років.

Література

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України» : за станом на 15 трав. 2014 р. / Верховна Рада України. – 4061-VI – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2014. (Бібліотека офіційних видань).
2. Конституція України : за станом на 15 трав. 2014 р. / Верховна Рада України. – 254к/96-ВР – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2014. (Бібліотека офіційних видань).
3. Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю.Б. Ключковський. – К.: Національний університет «Києво-Могилянська Академія», 2011. – 132 с.
4. Райковський Б. С. Сучасні моделі виборчих систем: проблеми теорії і практики / Б. С. Райковський, М. Ф. Рибачук // Вісник Центральної виборчої комісії. – Київ, 2009. – № 1. – С. 44-50.
5. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні / Ю. Р. Шведа. – Львів, 2010. – 462 с.

Катерина Євгенівна Чухно – курсант II курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олександр Іванович Радченко** – доцент кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців
для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРЕВОРОТ ЯК СПОСІБ НЕЛЕГІТИМНОГО ОТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Феномен державного перевороту є невід’ємною складовою політичного життя багатьох країн світу. Він є одним зі способів захоплення й легалізації публічної влади поряд з виборами й спадкуванням. У результаті перевороту не відбувається корінної зміни політичного порядку, а лише скидається уряд або окремі керівники країни.

Будь-який переворот як суспільне явище обумовлений величезною кількістю факторів, які ведуть до створення сприятливого для перевороту підґрунтя чи перешкоджають його здійсненню, закріплюють владу після

перевороту за його виконавцями або повертають статус quo шляхом здійснення контрперевороту.

Зміст перевороту, серед іншого, визначається цілями перевороту; засобами; волею, як осмисленого, сформованого, однозначного прагнення до змін; людським ресурсом (наявністю ефективних менеджерів, які б могли реально очолити управління державою на основних постах); технологіями; ступенем та особливостями взаємодій між суб'єктами (тими, хто переворот задумують, тими, хто очолює, та командою, що розробляє технології, майбутніми урядовцями (управлінцями, незалежно від форми влади), і безпосередніми виконавцями перевороту) та об'єктами (державою та її органами, суспільством, а також тією частини еліти, що протистоїть перевороту, не підтримує його чи проти якої переворот спрямований).

Важливою складовою процесу розуміння сутності перевороту та його відмінності від суміжних понять є дослідження походження цього терміну. З огляду на етимологію «переворот» – це те саме, що й революція (лат. *revolutio* – поворот, переворот). Загальне для революції і державного перевороту – колективний і насильницький характер політичної дії. Для здійснення і революції, і перевороту необхідна низка умов, а саме: порушення рівноваги суспільства, наявність харизматичного лідера, взаємодія об'єктивних і суб'єктивних умов. Однак в політичній історії поняття «революція» застосовують до масштабних і тривалих процесів, що ведуть до глибоких, якісних змін в розвитку явищ суспільства, тоді як «переворот» застосовують власне до події зміни влади, а його наслідки не завжди і не обов'язково є революційними за своїми масштабами та призводять до тріумфу в суспільстві реакційно-консервативних сил.

Наразі можна виокремити наступні види переворотів: «військовий переворот», «державний переворот» та «політичний переворот», під якими розуміють дії, пов'язані з незаконним заволодінням владою в державі із застосуванням насилля.

Політичний переворот – це специфічна, неконституційна, публічна форма захоплення або зміни політичної влади в умовах нестабільності чинної політичної системи, свідомо організована політичними угрупованнями з метою зміни політичної структури влади та політичного лідера.

Перевороти у практиці політичного процесу є нерідкісним, але завжди феноменальним явищем, яке набуває специфіки залежно від історичної доби, масштабів і «сценарних» моментів. Здійснюються перевороти по-різному - від примусу прийняття рішень під тиском до прямого насильства над владою. Спрямованість і характер переворотів залежать від того, якими силами і з якою метою їх здійснюють.

Державний переворот – це свого роду удар, якого завдано державі і який спрямовано на знищення або різку, несподівану зміну наявного політичного устрою. Трактуючи поняття «державний переворот», науковці розуміють раптову нелегітимну зміну уряду добре організованою групою однодумців для переміщення законної влади та часткових змін чинного

законодавства. Державний переворот, як правило, здійснюється неконституційним шляхом і супроводжується захопленням державної влади у процесі боротьби за неї однією з політичних сил.

Військовий переворот – це насильницький спосіб зміни державної влади, що призводить до повалення влади цивільних осіб та встановлення диктатури військових як засіб вирішення певних (нагальних) суспільно-політичних проблем.

Серед основних ознак військового перевороту можна виокремити наступні: насильницький спосіб зміни державної влади, рушійною силою якого є військовослужбовці (армія або певна її частина); він спрямований на повалення цивільного режиму та зміну суб'єктів державної влади; на відміну від державного перевороту має політичний аспект (і всередині країни, і зовні); відбувається із використанням зброї, що призводить до людських жертв.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що всі перевороти незалежно від виду передбачають запланований, організований з елементом несподіваності процес зміни політичної влади з порушенням конституційних і правових норм та принципів, який супроводжується застосуванням сили або прямою його загрозою. Будь-який державний переворот може включати елементи військового перевороту, а будь-який військовий переворот може бути й суто політичним, і суто воєнним.

Неконституційність перевороту змушує його кваліфікувати як політичну зміну, що суперечить засадам правової держави. Оцінка наслідків перевороту залежить від характеру встановленого політичного режиму - авторитарний, тоталітарний або орієнтований на демократію.

Спосіб здобуття влади зумовлює всю подальшу діяльність політичних сил, що прийшли до влади. Важливою метою перевороту є досягнення легітимності серед власного населення. Легітимізація влади дає можливість державі здійснювати власні владні повноваження стосовно своїх громадян, а громадянам – сформувати позицію щодо діяльності владних інституцій держави.

Здійснюючи легітимаційну політику після перевороту, правляча еліта може використати наступні засоби: формування уряду «народної підтримки» – нетривалий стабілізаційний період (1-2 місяці); установчі збори та прийняття нової Конституції; вибори до парламенту та органів місцевої влади; перелік і запровадження, здійснення нагальних необхідних реформ; вибори лідера (ймовірно глави держави).

Формальна легалізація державної влади в умовах тоталітарних режимів, прийнятими після військових та державних переворотів лише засвідчує правове оформлення узурпованої влади. Легітимність державної влади грає більш важливу роль, ніж легалізація, адже жодна державна влада не може спиратися лише на наявні норми законів, проголосивши її, або на насильство. Вона повинна мати підтримку всього суспільства або принаймні його переважної більшості.

Секція 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Богдана Ігорівна Виниченко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Євгенівна Василенко** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ПРАВО СПОЖИВАЧА НА БЕЗПЕКУ ПРИДБАНОЇ ПРОДУКЦІЇ (КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ)

Держава забезпечує споживачам захист їх прав, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб, а також гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності. Одночасно створюються умови для здобуття споживачами потрібних знань із питань реалізації їх прав.

Захист прав споживачів здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, місцеві державні адміністрації, органи, що здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд, інші державні органи, органи місцевого самоврядування згідно із законодавством, а також суди.

Відповідно до ст. 27 ЗУ «Про безпечність та якість харчових продуктів», харчові продукти, що вироблені в Україні, повинні бути безпечними та придатними до споживання, правильно маркованими та відповідати санітарним заходам та технічним регламентам.

Для забезпечення безпечності харчових продуктів, вироблених в Україні, забороняється використання:

- а) харчових добавок, які не зареєстровані в Україні;
- б) ароматизаторів та допоміжних матеріалів для переробки, що не зареєстровані для використання в Україні;
- в) дістичних добавок, які не зареєстровані для використання в Україні;

- г) допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, які не дозволені для прямого контакту з харчовими продуктами;
- д) допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, що за своєю природою та складом можуть передавати забруднюючі речовини харчовим продуктам;
- е) харчових продуктів як інгредієнтів для виробництва, включаючи сільськогосподарську продукцію, якщо вони містять небезпечні фактори на рівнях, що перевищують обов'язкові параметри безпечності.

Виробники, що здійснюють діяльність з виробництва харчових продуктів, підконтрольних санітарній службі, зобов'язані погодити технологію виробництва з центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Санітарна служба здійснює державний нагляд (державний санітарно-епідеміологічний нагляд) за всіма об'єктами санітарних заходів. Зокрема:

- 1) усі харчові продукти для спеціального дієтичного споживання;
- 2) усі функціональні харчові продукти;
- 3) усі харчові продукти, крім тих, що підконтрольні Ветеринарній службі.

Виробники, що здійснюють діяльність з виробництва харчових продуктів, підконтрольних ветеринарній службі, зобов'язані погодити технологію виробництва з центральним органом виконавчої влади у сфері аграрної політики.

Ветеринарна служба здійснює державний контроль за виробництвом і готовою продукцією на м'ясопереробних, рибодобувних, рибопереробних, молокопереробних підприємствах, які використовують необроблені харчові продукти тваринного походження як сировину, та підприємствах гуртового зберігання необроблених харчових продуктів тваринного походження.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» дозволяється використання харчових добавок у виробництві харчових продуктів та у харчових продуктах, що знаходяться в обігу після їх реєстрації центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Постановою КМУ від 4 січня 1999 року № 12 затверджено Перелік харчових добавок, дозволених для використання у харчових продуктах [1].

Харчові добавки позначаються латинською літерою «Е». Буквений код «Е» (перша буква у слові Еurope) – це система кодифікації, розроблена в Європі для зручності сприйняття. Не слід вважати, що всі Е-добавки шкідливі. Деякі з них цілком безпечні – ті, що розроблені на основі природних, рослинних компонентів (чорний перець, лавровий лист, лимонна кислота, сіль). А ось штучні, як правило, негативно впливають на здоров'я людини. Це емульгатори, загусники, розпушувачі тощо. Саме вони можуть спричинити алергію, кишкові розлади, мігрень і навіть онкологічні захворювання. Відомо, що понад 60 харчових добавок

погіршують стан здоров'я астматиків і не рекомендовані дітям, оскільки їх дія ще є до кінця не вивченою.

Найбільша шкода організму, особливо дитячому, наносять синтетичні фарбники і консерванти, які покликані поліпшити зовнішній вигляд і збереження продукту.

Споживачеві насамперед слід побоюватися продуктів, які мають тривалий термін зберігання і неприродно яскраве забарвлення.

Більшість затверджених постановою КМУ від 4 січня 1999 року харчових добавок можуть заподіяти явну шкоду людському організму.

У ст. 1 ЗУ «Про безпечність та якість харчових продуктів» йде мова про ще один доволі спірний харчовий продукт – біологічно активні добавки (БАДи).

Відповідно до Закону біологічно активна добавка – спеціальний харчовий продукт, призначений для вживання або введення в межах фізіологічних норм до раціонів харчування чи харчових продуктів з метою надання їм дієтичних, оздоровчих, профілактичних властивостей, для забезпечення нормальних та відновлення порушених функцій організму людини.

БАДи повинні відповідати встановленим нормативними документами вимогам до якості в частині органолептичних, фізико-хімічних, мікробіологічних, радіологічних й інших показників щодо припустимого вмісту хімічних, радіологічних, біологічних об'єктів, заборонених компонентів та їхніх з'єднань, мікроорганізмів, а також інших біологічних агентів, що представляють небезпеку для здоров'я людини.

Для ввезення та продажу БАД необхідно провести державну реєстрацію (отримання санітарно-епідеміологічного висновку). Реєстрація проводиться Міністерством охорони здоров'я України на підставі експертиз якості та безпеки продукту: експертиза наданої документації і лабораторний аналіз зразків.

У той же час біологічно активні добавки дуже популярні в Європі. Близько половини дорослого населення європейських країн вважає, що в їхньому раціоні обов'язково повинні бути присутніми біологічно активні добавки, інакше їхньому здоров'ю буде нанесено істотних втрат. Багато хто навіть думає, що за допомогою біологічно активних добавок можна вирішити будь-яку проблему зі здоров'ям.

Цікаво, що за даними проведених досліджень європейськими вченими, було отримане підтвердження тільки однієї ефективної в медичному плані властивості біологічно активних добавок – сприятливого впливу на серце і, відповідно, зниження ризику серцево-судинних захворювань. Таку дію роблять тільки жирні поліненасичені кислоти, що є складовою частиною риб'ячого жиру, що використовується в деяких біологічно активних добавках [2].

Наукові дослідження не виявили корисності всіх інших добавок, однак підтвердили, що вживання БАД у великих кількостях дійсно є шкідливим для здоров'я.

Наприклад, бета-каротин може спричинити виникнення ракової пухлини в легенях у людей, які не палять. Нікотинова кислота може зруйнувати печінку, а підвищений вміст цинку в їжі, завдяки вживанню БАД, може привести до ослаблення кісткових тканин, що стане причиною частих переломів. Уживання разом із добавками великої кількості магнію може призвести до порушень нервової системи, що проявляються сонливістю, втомою і депресією. У зв'язку з вищевикладеними даними, європейські вчені радять обмежити щоденне вживання БАД, зокрема вітамінів. А така добавка, як піколінат хрому, була зовсім заборонена до вживання, оскільки виявлено, що дана речовина є шкідливою у будь-яких кількостях.

Багато вчених вважають, що регулярне вживання біологічно активних добавок значно знижує здатність організму засвоювати природні вітаміни з натуральних продуктів. Ще одна небезпека біологічно активних добавок криється в їхній якості. Справжні БАД, що відповідають всім медичним вимогам, коштують дуже дорого і в основному не доступні пересічному покупцеві.

Щоб забезпечити високий рівень захисту споживачів, необхідне горизонтальне законодавство, що вводить спільний обов'язок безпеки продукції й включає в себе положення про спільні обов'язки виробників і торгових посередників, про контроль над застосуванням розпоряджень у сфері безпеки продукції. Це допоможе оцінювати й запобігати ризикам, а також попереджати споживачів про ризики з боку вже поставленої їм небезпечної продукції, вилучати цю продукцію з ринку та як останній засіб, відкликати її при необхідності. Відкликання може містити в собі належну форму компенсації, наприклад, обмін даної продукції або відшкодування її вартості.

Література

1. Перелік харчових добавок, дозволених для використання у харчових продуктах: постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 1999 р. № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Волинець А. Проблемні питання проведення експертизи щодо захисту прав споживачів / А.Волинець // Юридичний журнал. – 2005. – №08 (38). – С. 113-114.

Світлана Сергіївна Ільченко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ОЦІНКУ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА АНГЛІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Для будь-якого історичного типу цивільного процесу проблема оцінки доказів судом має важливе значення. Вирішення складових її питань залежить не лише від юридичного закріплення, але й безпосередньо від політичної і філософської ідеології, яка панує в суспільстві. Цю залежність можна знайти шляхом вивчення встановлених державою критеріїв оцінки доказів. Англійським еквівалентом звичайного для юриспруденції континентальних держав Західної Європи терміну «оцінка доказів» є поняття «стандарт (норма, рівень) доведення» (standard of proof) [1, 243].

Саме правильна оцінка доказів веде до досягнення істини, визначається чіткою системою оцінки. Від оцінки доказів залежить динаміка розгляду справи, а досягнення результату доказування залежить від оцінки доказів, яка являє собою завершальний етап доказування. У національній теорії цивільного процесу питання оцінки доказів є одним з найменш досліджених елементів. Хоча певною мірою питання оцінки доказів торкалися у своїх працях С. Я. Фурси, Т. В. Цюри, В. В. Комарова, В. М. Кравчука, О. І. Угриновської, С. В. Васильєва. Крім цього, поняття та правила оцінки доказів взагалі не регламентовані національним цивільним процесуальним законодавством.

Оцінка доказів – це цілісна система, сукупність підходів, принципів і переконань, об'єднаних в цілісну структуру, в механізм, який необхідний для швидкого і правильного розгляду та вирішення справи. Суб'єктивна та об'єктивна сторона доказування створюють дві самостійні системи оцінки доказів - *зовнішню і внутрішню*. Зовнішня система оцінки доказів являє собою формальну по своїй суті систему, яка характеризується чітким закріпленням підходів до оцінки в нормативних актах, зокрема належність та допустимість доказів. Внутрішня система, характеризується внутрішнім переконанням судді [2, 42].

Англійський суд оцінює докази за внутрішнім переконанням, керуючись принципом вільної оцінки доказів. Це звичайна для буржуазного цивільного процесу система оцінки, яка замінює так звану систему формальних доказів феодального суспільства з її арифметичним підрахунком усіх за і проти. Зовнішню систему оцінки доказів у Великобританії складає такий критерій як належність доказів, згідно з

яким судом до уваги беруться тільки ті докази, за допомогою яких можна доказувати саме ті фактичні обставини, які мають значення для вирішення справи. Таким чином, належними доказами є ті, які доводять основні факти, а також факти, з яких можна зробити висновок про існування основних [3, 123]. Щодо основних фактів проблем їхньої належності, як правило, не виникає, оскільки очевидним є їхнє значення для вирішення справи. Проблеми належності доказів виникають стосовно так званих доказових фактів.

Отже, питання оцінки доказів є надзвичайно важливим юридичним явищем для цивільного судочинства, оскільки з їх вирішенням пов'язують концептуальні засади розвитку цивільного процесуального права як галузі права, моделі цивільного судочинства, визначальні принципи цивільного процесу, гарантії прав та інтересів сторін цивільної справи та інших юридично-зацікавлених у ній осіб, роль суду в процесі розгляду і вирішення цивільної справи, вимоги до судових рішень, якими завершується вирішення цивільних справ та багато інших правових моментів, з якими пов'язана характеристика галузі цивільного процесуального права, визначні положення доктрини цивільного процесу та основи правозастосовної судової практики в Україні.

Література

1. Пучинський В.К. Гражданский процесс зарубежных стран / под ред. В.В. Безбаха. М: Зерцало, 2008. – 506 с.
2. Зеленьак Е. С. Правове регулювання оцінки доказів у цивільному процесі / Вісник Академії адвокатури України, 2012. – С. 42 – 46.
3. Молдован В.В. Судострой: Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: Навчальний посібник. - К., 2003. – 236 с.

Ангела Олексіївна Колесова – студентка I курсу

Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Марина Євгенівна Василенко – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗБЛИЖЕННЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ У СФЕРІ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначення Україною свого стратегічного курсу на інтеграцію в Європейське Співтовариство, входження в європейську правову систему зумовлює необхідність узгодження українського законодавства з міжнародним.

Аналіз зарубіжного досвіду організації та функціонування нотаріальних органів здійснено, виходячи із класифікації на систему, до якої належать країни “common law”, де роль нотаріату незначна (на прикладі США) або зовсім відсутня та країни “civil law” або латинської системи, де за нотаріатом визнана важлива роль одного із публічних інститутів, та які входять до Міжнародного союзу латинського нотаріату.

Як відомо, найважливішим джерелом англосаксонського права є судовий прецедент, і, незважаючи на зростаючий вплив писаного права всередині цієї системи, вона була і залишається в основному прецедентною, при цьому не існує поняття, яке б точно відповідало континентальному «публічному документу».

Отже, першу групу становлять нотаріальні органи держав -«common law», для яких характерне суміщення діяльності нотаріуса з діяльністю адвоката. До компетенції нотаріусів входить лише засвідчення документів і підтвердження автентичності підписів, складання довіреностей та документів для використання за кордоном, причому засвідчений нотаріусом документ не набуває повної доказової чинності, потребує додаткової перевірки адвокатом фактів у випадку, якщо угода буде оскаржена та особі доведеться доводити свої права в суді. Саме тому в країнах, де діє англосаксонська система, практично жодна угода не складається без участі адвокатів з обох сторін, а в самій системі з самого початку закладена презумпція судового розгляду.

Другу групу становлять нотаріальні органи так званого латинського типу, країн «civil law», «писаного» права, де визнається особлива вага письмових доказів, а документи, складені нотаріусом цієї системи, не потребують підтвердження будь-яким органом та набувають повної юридичної сили «публічного документа». При цьому передбачається, що вирішення спорів, які можуть виникнути в подальшому, за допомогою судових органів повинно бути скоріше винятком, ніж правилом.

Розглядаючи систему латинського нотаріату, неможливо залишити поза увагою одне із найавторитетніших міжнародних об'єднань нотаріусів –Міжнародний союз латинського нотаріату, до складу якого входять нотаріальні організації країн, законодавство про нотаріат яких належить до латинського типу, тобто ґрунтується на романо-германській системі права. Метою створення Союзу латинського нотаріату є систематизація нотаріального законодавства, удосконалення прогресивних ініціатив, поліпшення системи діяльності нотаріусів різних країн світу.

До компетенції Міжнародного союзу входить підготовка конкретних пропозицій для удосконалення чинного національного законодавства. Лише за останні роки пропозиції Союзу лягли в основу нового законодавства про нотаріат Росії, Польщі, Румунії, Китаю, Хорватії, Болгарії, Словаки, Словенії та ін [2].

Наприклад, в Італії, державі з багатовіковим досвідом існування класичної школи нотаріату, діє більше п'яти тисяч нотаріусів та є майже

дві тисячі нотаріальних місць, створених за кількістю судових округів. Чисельність нотаріусів визначає міністерство юстиції кожні десять років з урахуванням кількості населення. Державою також встановлені обов'язкові вимоги для допуску до професії нотаріуса: належність до громадянства Італії, вища юридична освіта, проходження стажування протягом двох років, перемога у щорічному національному конкурсі, який складається з трьох письмових іспитів та одного усного, прийняття присяги, отримання нотаріальної печатки, відкриття свого нотаріального бюро.

На сьогодні в Італії діє Національна рада нотаріату на чолі із Президентом, яку обирають нотаріуси кожні два роки. Окружна нотаріальна рада обирається нотаріусами округу та здійснює контроль за їх діяльністю, міжокружні комітети, які діють суто на громадських засадах. За вчинення нотаріальних дій нотаріус стягує плату за тарифами, розмір яких встановлено декретом Міністерства юстиції [1].

Подібна система державного регулювання нотаріальної діяльності існує і в Німеччині. Згідно з чинним законодавством цієї країни нотаріус повинен постійно перебувати в тому регіоні, в який його було призначено. Під час виконання своїх обов'язків він не має права порушувати певні регіональні межі: судового округу першої інстанції, округу апеляційного суду. Законодавством встановлено такі умови вступу до нотаріату: навчання впродовж 7 семестрів, складання державного іспиту після практики протягом двох років. Тільки ті, хто отримав диплом після другого іспиту, матимуть повну юридичну освіту, на підставі чого можуть бути обраними на посаду нотаріуса. Нотаріуси призначаються Міністерством юстиції.

Претендент на посаду нотаріуса в Австрії повинен мати вищу юридичну освіту та щонайменше 7 років стажу. Отримати цю посаду він може тільки за результатами конкурсу. Нотаріальна палата передає свої рекомендації щодо кандидата на розгляд до Міністерства юстиції, де її розглядають дві судові інстанції, і після затвердження нотаріус автоматично стає членом нотаріальної палати, яка є спільною для одного чи двох районів. На національному рівні нотаріальні палати об'єднані у єдину організацію - Австрійську нотаріальну палату.

У Польщі нотаріуса призначає міністр юстиції за заявою зацікавленої особи та за рекомендацією регіональної ради нотаріальної палати. Нотаріусом може бути громадянин Польщі, не молодший 26 років, який має вищу юридичну освіту, пройшов нотаріальне стажування, склав нотаріальний іспит і пропрацював помічником нотаріуса (asesora) не менше двох років. Винятки встановлені для професорів юриспруденції, суддів, прокурорів та адвокатів, які пропрацювали на займаній посаді не менш ніж три роки. Обов'язком польського нотаріуса є участь в заходах Загальнонаціональної нотаріальної ради та регіональних нотаріальних палат. До компетенції нотаріальної палати входить надання

характеристики - рекомендації щодо претендента на посаду нотаріуса, нагляд за виконанням нотаріусами своїх обов'язків, організація навчання стажистів нотаріуса тощо.

В узагальненому вигляді основні принципи, згідно з якими здійснюється державне регулювання нотаріальної діяльності в зарубіжних країнах, що входять до складу Міжнародного союзу латинського нотаріату, полягають у дуалістичному статусі нотаріуса, специфічність якого зумовлена органічним поєднанням публічно-правових та приватноправових засад, причому пріоритетним у правовому статусі нотаріуса слід вважати здійснення функцій державної влади. З цього, що є цілком логічним, випливає необхідність певного управління та контролю з боку держави - визначення відповідними законами територіальної зони діяльності нотаріусів, забезпечення оптимізації нотаріальних послуг і запобігання монополізації, що здійснюється, як правило, встановленням певних вимог для допуску до професії та кількості посад на тій чи іншій території, встановлення певних тарифів для оплати вчинюваних дій тощо.

Доцільність запозичення здобутків зарубіжного досвіду при розробці нових проектів щодо нотаріальної діяльності повинно бути дуже виваженим, із акцентуванням уваги на сумісності норм, які рецепіюються, і реаліях вітчизняної правової системи. Реформування державного регулювання у сфері нотаріальної діяльності в Україні повинно бути націлене на більш ефективне здійснення функцій захисту прав та інтересів громадян, підприємств, установ та організацій і вдосконалення контролю з боку держави.

Література

1. Бондарєва М. Особливості організації системи нотаріальних органів у країнах латинського нотаріату //Право України. – 2006. – № 4. – С.146-149.
2. Гулевська Г.Ю. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання нотаріальною діяльністю та пріоритети запозичення в Україні // Підприємництво, господарство та право. – 2003. – №7. – С.57-61.

Яна Анатоліївна Лавріненко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПОРІВНЯЛЬНУ ХАРАКТЕРИСТИКУ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА США

Актуальність дослідження питань, пов'язаних із правовим регулюванням цивільно-процесуальних відносин в Україні та Сполучених

Штатах Америки, зумовлена проблемами, які виникають на практиці – у правозастосовній діяльності і відповідно викликають інтерес у науковців, стимулюючи глибокий аналіз тих чи інших норм або інститутів права.

Стають помітними тенденції до уніфікації у деяких аспектах правового регулювання цивільно-процесуальних відносин як України, так і США, що, безперечно, потребує розуміння причин та наслідків таких процесів, особливо зважаючи на відносність держав до різних правових систем.

Законодавство України як відносно молодій демократичній державі на даному етапі свого розвитку формується з озиранням на досвід та надбання

інших держав зі значно багатшою історією державо- та правотворення. При такому підході надзвичайно важливо здійснювати глибокий аналіз реалізованих запозичень на предмет їх ефективності та допустимості у вітчизняних правових та соціально-економічних реаліях.

Слід зазначити, що дослідження окремих проблем у цивільно-процесуальних правовідносинах в Україні та США неможливе без з'ясування хоча б у загальних рисах класичних систем правосуддя, в рамках яких формувалися системи цивільного судочинства України та США [2, 134].

Важливим питанням, що принципово відрізняє цивільний процес України та Сполучених Штатів та є інститут доказування, статус суду та інше [4, 3]. Виділимо критерії, які дозволять нам провести порівняльну характеристику:

1. Процесуальний статус сторін та суду.

Для континентальної правової системи, до якої відноситься і вітчизняна, характерною є активна позиція суду на фоні відносно пасивності сторін процесу.

Найпомітнішою ознакою американського цивільного процесу є активна діяльність представників сторін – адвокатів. Адвокати опосередковують абсолютно усі процесуальні відносини, що виникають між сторонами. Не суд, а саме представники сторін самі ведуть матеріали справи, які передають один одному та надають суду протягом процесу. На відміну від судів США, у континентальній системі, представлений у даному випадку Україною, суд знайомиться самостійно з матеріалами справи, які йому надійшли, з яких вивчає вимоги сторін, представлені засоби доказування і т.д. При цьому у суду, природно, складається завчасне враження про учасників спору та про спірні правовідносини.

Якщо в країнах зі змагальною системою судочинства сторони володіють широким колом прав, що забезпечує їх повну процесуальну незалежність, ініціативу по веденню справи, контроль за судовим розглядом, то в країнах континентальної системи ситуація дещо відрізняється. Сторонам належить обмежена ініціатива, тобто вони володіють ініціативою з приводу розпорядчих дій, деяких процесуальних

дій (заява клопотань). У той же час сторони не впливають на допит свідка, який проводить суддя, пояснення сторін, і вступають у дебати лише з дозволу та у спосіб, визначений судом на противагу американському процесу, який повністю проводиться самими сторонами, а суд є лише спостерігачем, який слідкує за дотриманням процесуального порядку та оцінює доводи сторін, виносячи рішення по справі. Сторони не здійснюють повноцінний обмін матеріалами справи, доказами, обмежуючи тим самим себе у володінні необхідною інформацією.

2. Судовий прецедент.

Судовий прецедент виявився дійсно ефективним інструментом у реаліях американської та британської правової системи, слугуючи доповненням та роз'ясненням одночасно численних норм казуального характеру США та Великобританії [4, 132]. Стосовно вітчизняної судової практики, слід у першу чергу звернути увагу на постанови ПВСУ, які є більш інформативними і дієвими, як результат узагальнення судової практики країни, але за умови надання їм юридичної сили, що зробить їх джерелом права, тобто обов'язковими для врахування при посиленні сторін на положення таких постанов, що на сьогоднішній день ігнорується судами.

3. Одноосібний та колегіальний розгляд справи.

Довгий час суд присяжних вважався однією з класичних ознак змагальної системи судочинства, однак наразі спостерігається тенденція до відмови від цього інституту [3, 48]. При розгляді цивільних справ у Великобританії суд присяжних практично більше не застосовується, у Сполучених Штатах можливість розглядати справу судом присяжних через особливості історичного розвитку американської судової системи залежить від предмета позову. Більш того, значний вплив на правила судочинства має федеративний устрій країни, наприклад, питання стосовно кількості голосів присяжних, необхідних для прийняття рішення по справі, у кожному штаті вирішується по-різному. Враховуючи завантаженість загальних судів України, що не сприяє розгляду справ у встановлені законом строки, запровадження суду присяжних може взагалі розтягнути вирішення цивільних справ до невинновданого значних, неприпустимих строків.

Взагалі можна сказати, що, незважаючи на час, обставини, історичні та інші особливості формування систем судочинства, кожна з них має свої суттєві переваги та недоліки. Однак помітною є одна тенденція, яка виражається в спрощенні правил та уніфікації.

Література

1. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США : пер. з англ. / В. Бернхем. – К. : Україна, 1999. – 554 с.
2. Боботов С. В. Введение в правовую систему США / С. В. Боботов. – М. : НОРМА, 1997. – 332 с.

3. Лебедева Н. Роль суда в процессе доказывания по гражданским делам // Юрист. – 2004. – № 7. – С. 47-51.
4. Тимченко Г. П. Типи цивільного судочинства. Європейський досвід /// Правова держава : Щорічник наук. праць. – 2005. - Вип. 16. – 672 с.
5. Шумилов В. М. Правовая система США : учеб. пособие / В. М. Шумилов. – М. : ДеКа, 2003. – 400 с.

Олександра Михайлівна Мариніч – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Наталія Олександрівна Горобець – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО УСИНОВЛЕННЯ

Удосконалення нормативної бази для покращення механізму міжнародного усиновлення в Україні необхідно для створення ефективного контролю за умовами проживання усиновлених дітей за кордоном. Оскільки сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках усиновлення не лише не відповідає основному його принципу – відповідності усиновлення інтересам дітей, а й становить загрозу для їх життя та здоров'я, що викликає широку дискусію з приводу доцільності існування інституту усиновлення дітей, зокрема на міжнародному рівні.

Справи цієї категорії є особливо суспільно значущими, адже усиновлюються діти, які є сиротами та позбавлені батьківського піклування, таким чином, вони, як правило, не мають законних представників, їх інтереси може захистити лише держава в особі своїх органів. Особливості справ про усиновлення полягають у тому, що на відміну від інших цивільних справ, їх предметом є встановлення усиновлення, що, по суті, є вирішенням долі дитини.

Ставлення до міжнародного усиновлення є неоднозначним як серед фахівців, так і серед простих громадян. Це зумовлено тим, що даний інститут тісно пов'язаний з правовими, економічними, соціальними, демографічними аспектами розвитку нашого суспільства, а також, що найголовніше, із суспільною мораллю. Невизначеною залишається і позиція законодавця стосовно цього правового інституту, оскільки норми права України дозволяють здійснювати усиновлення з іноземним елементом, забезпечують реалізацію прав іноземних громадян в даній сфері правовідносин, але в той же час встановлюють пріоритет національного усиновлення [1, 10; 2, 260].

Так як сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках міжнародне усиновлення може призвести не лише до порушення прав та законних інтересів дітей, а й поставити під загрозу їх життя та здоров'я. У законодавстві України встановлена низка особливостей, які слід враховувати при здійсненні усиновлення з іноземним елементом. Серед них такі положення:

- 1) іноземці можуть усиновити українську дитину лише після вичерпання національних можливостей її влаштування в сім'ю;
- 2) переважне право на усиновлення дитини-громадянина України мають іноземці, які є родичами дитини, громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги, подружжя;
- 3) для здійснення усиновлення іноземцями дитина має пробути не менше одного року на обліку у урядовому органі державного управління з усиновлення та захисту прав дитини;
- 4) іноземні громадяни не можуть усиновлювати українських дітей віком до одного року.

Процедура усиновлення, обтяженого іноземним елементом, здійснюється лише в судовому порядку. Встановлення такого виду усиновлення в адміністративному порядку не допускається. Особливістю даної категорії справ є також і дотримання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається із звернення до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, органу опіки і піклування, дитячого будинку, в якому утримується дитина, та отримання від цих установ відповідних документів, які є передумовою для звернення до суду та доказами. Ці фактори суттєво відрізняють справи про усиновлення дітей іноземними громадянами від інших категорій справ, тому в процесі їх розгляду та вирішення судами виникає чимало неузгодженостей, проблемних ситуацій. Однак, слід зазначити, що така тривала процедура міжнародного усиновлення, хоч і спрямована на докладне регулювання цього процесу, але на практиці найчастіше призводить до того, що кандидати в батьки звертаються за допомогою до випадкових посередників, що заборонено статтею 216 Сімейного кодексу України. При цьому порушуються строки перебування дітей на обліку, не враховується вік усиновлених дітей, прискорюється процес оформлення документів. Тому, враховуючи іноземний досвід, в Україні слід дозволити та стимулювати діяльність некомерційних громадських агентств, які могли б бути законними посередниками в процесі здійснення міжнародного усиновлення [2, 262].

Складність усиновлення, обтяженого іноземним елементом, викликана й тим, що для регулювання цієї сфери правовідносин застосовується не лише національне законодавство, а й міжнародні та міждержавні нормативно-правові акти, насичені колізійними нормами та колізійними прив'язками. Зокрема, 29 травня 1993 р. була відкрита до підписання Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі

міждержавного усиновлення - Гаазька конвенція. Цей міжнародний акт встановлює перевагу внутрішньодержавного усиновлення. Однак, слід звернути увагу й на те, що Гаазька конвенція встановлює рівні права іноземців і громадян країни, з якої походить усиновлена дитина. Крім того, норми конвенції встановлюють остаточність згоди країни походження дитини на усиновлення, а приймаюча країна не зобов'язана давати таку згоду і навіть може встановити випробувальний термін. Все це свідчить про недосконалість норм міжнародних актів, що призводить до порушення прав усиновлених дітей.

Таким чином, основна перевага міжнародного усиновлення полягає в тому, що воно є одним з дієвих способів влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ю. Як правило, іноземці всиновлюють важкохворих дітей, дітей-інвалідів, яким неможливо забезпечити належного лікування в Україні. Найчастіше українські сім'ї не бажають всиновлювати таких дітей. Тому держава не може позбавити дитину шансу жити в родині. Однак, при здійсненні міжнародного усиновлення існує загроза порушення процедури його встановлення. Фактично немає можливості відстежити подальшу долю українських дітей в ряді країн, відсутній механізм повернення їх на Батьківщину. Це безумовно недоліками міжнародного усиновлення.

З огляду на всі вищезгадані проблеми та на значущість самого інституту усиновлення вбачається за необхідне:

- 1) розмежувати повноваження органів державної влади в сфері усиновлення та їх посадових осіб;
- 2) встановити сувору відповідальність за порушення нормативно-правових актів, що регулюють дані правовідносини;
- 3) встановити громадський контроль за дотриманням прав та інтересів дітей-громадян України при міжнародному усиновленні;
- 4) легалізувати діяльність комерційних агентств у сфері усиновлення з іноземним елементом.

Для виконання цих завдань та подолання прогалин і колізій при правовому регулюванні міжнародного усиновлення слід розробити типовий договір про правову допомогу в цій сфері, продовжувати практику укладання дво- та багатосторонніх договорів з іноземними державами, прийняти та ратифікувати міжнародні конвенції з даного питання, учасницею яких Україна ще не є. Доцільною також уявляється розробка окремого закону, що регулював би сімейні відносини з іноземним елементом, в тому числі й відносини, що виникають з приводу міжнародного усиновлення [2, 262].

Література

1. Бабухіна С. Усиновлення дітей іноземцями: плюси і мінуси // День. – 2003. – №24. – С. 9-11.
2. Грабовська О.С. Особливості порушення справ про усиновлення дітей іноземними громадянами // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали IX регіональної науково-практичної конференції. 13-14 лютого 2003р. – Львів, 2003. – С. 260-262.

Яна Володимирівна Момот – студентка I курсу
Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Жанна Вікторівна Завальна** – професор кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СТРАХОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В УКРАЇНІ

У процесі життєдіяльності людина постійно перебуває під впливом різноманітних шкідливих факторів: хвороб, нещасних випадків, стихійних лих, дорожньо-транспортних пригод тощо. Разом із тим у житті людини можуть мати місце певні події, які не мають шкідливого характеру, але з настанням яких виникає необхідність у додатковій матеріальній допомозі: досягнення пенсійного віку, вступ до навчального закладу, одруження та ін.

Для мінімізації ризиків укладається договір страхування. Положення даного договору регулюються спеціальним цивільним та господарським законодавством. У зв'язку із вступом України в Європейське співтовариство при виконанні даних договорів необхідно враховувати також положення права європейського співтовариства. У результаті аналізу національного та європейського законодавства ми прийшли до таких висновків:

1. Відповідно до п. 6 Регламенту Європейського парламенту і Ради «Про право, яке підлягає застосуванню до договірних зобов'язань» (Рим I) нормальне функціонування внутрішнього ринку вимагає того, щоб в інтересах збільшення передбачуваності результатів судових рішень, підвищення рівня визначеності відносно до права, що належить застосуванню, колізійні норми країн учасниць мають вказувати одне й те ж національне право не залежно від країни де подано позов. Це означає, що і в національному праві діє принцип прозорості передбачуваності результатів судочинства. Але відповідно до п. 32, оскільки договір страхування вважаються особливими договорами, положення яких мають забезпечити адекватний рівень захисту споживача послуги страхування та страховиків положення п. 6 цього ж Регламенту не застосовується. Це означає, що за договором страхування має бути вказане спеціальне застереження про право, яким керуватимуться сторони.

2. Характерною ознакою договору страхування є непевність виникнення обов'язку страховика щодо здійснення страхової виплати, що дозволяє віднести договір страхування до ризикових (алеаторних) договорів. Страховик не знає, чи буде він здійснювати страхові виплати або у крайньому разі не знає часу або суми платежу. Ризик несе також і страхувальник, який, сплачуючи платіж (премію), не знає напевно, чи одержить він або призначена ним особа (вигодонабувач) страхову виплату (страхове відшкодування, страхову суму), а якщо й одержить, то чи вигідно йому буде одержання такої страхової виплати (страхового

відшкодування, страхової суми) при встановленій тривалості внесення платежів (премій).

Відповідно до Регламенту (ЄС) № 593/2008 Європейського парламенту і Ради « Про право, яке підлягає застосуванню до договірних зобов'язань» (Рим I) п. 33 у випадку якщо договір страхування не покриває великий ризик, але покриває декілька ризиків із яких як мінімум один знаходиться в третій країні, до спеціальні положення даного Регламенту про договори страхування мають застосовуватись тільки відносно до тих ризиків, які знаходяться у відповідних державах.

3. Вказаний Регламент не буде застосовуватись, якщо це протирічить іншим документам, нормативним актам, які встановлюють положення які призначені для регулювання нормального функціонування внутрішнього ринку країни, коли ці положення не можуть застосовуватись разом із правом зазначеним в Регламенті. Це означає, що пріоритет матимуть ті положення, які закріплені в страховому законодавстві України, а також в положеннях визначених самими сторонами договору страхування.

Таким чином, страхування як вид зобов'язання може бути ефективним засобом мінімізації можливих втрат страхувальника, що з наслідками несприятливих випадкових подій. Втілення Європейських принципів прозорості та передбачуваності результатів судового розгляду в національне страхове право сприятиме забезпеченню стабілізації відносин в даній сфері та більшій захищеності їх учасників.

Література

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 // ВВР. – № 85/96 (Редакція станом на 11.07.2014).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01 // ВВР. – № 435-IV (Редакція станом на 06.11.2014).
3. Регламент (ЄС) № 593 / 2008 Європейського парламенту і Ради «Про право, яке підлягає застосуванню до договірних зобов'язань» (Рим I) [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.ua/laws/show/994_905

Денис Юрійович Нестеренко – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Яна Михайлівна Садикова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДСТАВИ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Експертиза як один із засобів доказування сприяє всебічному, повному й об'єктивному дослідженню обставин справ, постановленню законних і обґрунтованих судових рішень.

У травні 2009 року Московський районний суд м. Харкова розглянув цивільну справу за позовом до Комунального закладу охорони здоров'я Харківської обласної клінічної психіатричної лікарні №3 про поновлення порушених прав та визнання проведення експертизи незаконним. Позивач звернулась до суду із позовною заявою до Харківської обласної клінічної психіатричної лікарні №3 про захист порушених прав та визнання незаконним проведення експертизи.

У позовній заяві позивач зазначила, що 26.06.2006 року Червонозаводським районним судом м. Харкова було прийнято рішення у справі за позовом Позивача до ОСОБА_2, про усунення перешкод у користуванні майном та усунення від права на спадкування та за зустрічним позовом ОСОБА_2 до Позивача про визнання угоди довічного утримання недійсною. Зазначеним рішенням суду було відмовлено у задоволенні первісного позову, задоволено зустрічну позовну заяву. Ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 10.10.2006 року зазначене рішення суду було залишено без змін.

Як основний доказ при розгляді згаданої справи судом було враховано висновки посмертної судово-психіатричної експертизи ОСОБА_4, проведеної у ХОКПЛ №3 (акт №12 від 31.05.2005 року).

У травні 2008 року із повідомлень засобів масової інформації Позивачці стало відомо, що станом на теперішній час судово-психіатричні експерти ХОКПЛ №3 не мають права на проведення судово-психіатричних експертиз, оскільки не зареєстровані в Міністерстві Юстиції України. З метою підтвердження результатів експертиз в 2005 році було викрадено печатку лікарні. Також позивач дізналась, що за фактом проведення незаконних експертиз прокуратурою Московського району м. Харкова було порушено кримінальну справу. Позивач зазначила, що всі викладені факти дають їй всі підстави вважати, що й посмертна судово-психіатрична експертиза ОСОБА_4 була проведена незаконно та не має юридичної сили.

Розглянувши справу, судом було встановлено, що участь в проведенні експертизи брала особа, яка не мала кваліфікації судового експерта-психіатра і не мала права брати участь у проведенні спірної експертизи. В зв'язку з чим суд дійшов висновку про обґрунтованість позовних вимог. В рішенні було ухвалено визнати незаконним проведення посмертної судово-психіатричної експертизи ОСОБА_4, проведеної 31.05.2005 року, акт №12, а результати експертизи - такими, що не мають юридичної сили.

Проаналізувавши дане рішення, окрім того, що виникають сумніви у можливості застосування такого способу захисту прав, видається доречним питання про те, як діяти далі? В ст. 361 ЦПК України вказано, що рішення або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, а також судовий наказ можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підставами для перегляду рішення, ухвали суду чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлені вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдиві показання свідка, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

2-1) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що підлягають перегляду;

4) встановлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

Таким чином, серед підстав для застосування ст. 361 ЦПК України відсутній такий факт як визнання результатів експертизи такими, що не мають юридичної сили. Не можливо такі обставини розглядати в якості «істотних для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи» (п. 1 ч. 2), тому що в даному пункті мова йде про предмет доказування, а не про обставини процесуально-правового характеру. Отже, висновок – у позивача відсутні шляхи захисту своїх прав.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо доречним і правильним запропонувати внести зміни до п. 2 ч. 2 ст. 361 ЦПК України, які б враховували можливість перегляду рішення за нововиявленими обставинами, коли судом буде встановлено не лише факт завідомо неправильного висновку експерта, що потяг за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення, але й факт проведення судової експертизи неналежними експертами.

Лілія Віталіївна Сова – студентка I курсу

Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: **Жанна Вікторівна Завальна** – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор*

МОРАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

1. На сьогоднішній день проблема моральної самосвідомості особистості, а саме честі і гідності є однією з найактуальніших.

Важливим завданням моральної самосвідомості є утвердження (санкціонування) певних стандартів самооцінки людської особистості. До форм такого санкціонування належать уявлення про *честь* і *гідність* людини. Істотно, що в обох випадках (тобто й щодо честі, й щодо гідності) йдеться не просто про самооцінку, а, як бачимо, про деякий її ціннісний стандарт. Високо чи низько оцінює себе в кожному конкретному разі та чи та особа, залежить від її вдачі, поведінки, обставин; але на базі морального усвідомлення себе в неї формується певний загальний стандарт самооцінки, певна сукупність критеріїв власної життєвої реалізації.

До людства неможливо належати більшою чи меншою мірою. Перед цією ідеєю усі ми морально рівні – від президента до жебрака, від генія доброти до останнього грішника. Кожен має дбати про «внутрішню людину» в собі – інша справа, що хтось дбає про неї краще, хтось гірше. Й кожен має поважати цю «внутрішню людину» в інших – хоча хтось таки поважає її, а хтось ні... .

Визнання гідності, тобто самоцінності кожної людини, залежить від суспільства, його економічного ладу та політичного режиму, від його здатності забезпечити утвердження невідчужуваних прав громадян. Від цього залежить і те, наскільки особистість зможе у своїй діяльності не заплямувати, зберегти свою честь.

2. Людина, будучи суб'єктом широкого кола суспільних відносин, може бути об'єктом будь-яких зазіхань (незаконне засудження, ушкодження здоров'я і т.д.). І тому «шкода» може бути заподіяна кожному, зазіхаючи, у першу чергу, на «честь» або «гідність» –людини й у наступному може виявлятися в порушенні цілісності і функцій організму, у припиненні звичних життєвих зв'язків, тобто - відбитися на його здоров'я.

Отже, розглянемо нормативну базу нашого законодавства, яка і допоможе нам з виявленням проблеми моральної самосвідомості особистості, а саме честі і гідності. Основний Закон нашої держави визначив, що (ст. 3) честь і гідність людини визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, що (ст. 21) усі люди вільні і рівні у своїй гідності і правах, що (ст. 28) кожний має право на повагу його гідності, що (ст. 68) кожний зобов'язаний не зазіхати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Крім того, у ст. 34 викладено, що здійснення права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань і т.д. може бути обмежено законом для захисту репутації чи прав інших людей.

Перераховані вище норми Конституції в повному обсязі відповідають міжнародно-правовим стандартам, за якими визнається честь і гідність людини. Так, у ст. 1 Загальної декларації прав людини зазначено, що: «усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах». Або ж: «ніхто не мусить піддаватися катуванням або жорстоким, нелюдським чи принижуючим його «гідність» діям, поведженню і

покаранню» (ст. 5). У Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини передбачено обмеження права на свободу вираження своєї думки з метою захисту «репутації» чи прав інших персон (ст. 10).

Відповідно, що при таких обставинах буде доцільно включати для фізичної особи «страждання» як «фізичні», так і «моральні». Ці «страждання» є обов'язковими складовими і для моральної (немайнової) шкоди.

Колись епізоди закордонних фільмів, де йшлося про моральну шкоду та її відшкодування, викликали не абияке здивування: «А це, мовляв, як? Що то за таке поняття – моральна шкода?». Сучасне нам законодавство робить на цьому понятті не абиякий акцент.

Моральна шкода є явищем новим і недостатньо вивченим та дослідженим, а тому викликає нині зацікавлення і (є об'єктом дослідження) в багатьох науковців. Зокрема, В.Н. Паращенко, М.С. Малейн, В. Чернадчука, А.М. Белякова, В.О. Плаксій.

Так, В.Н. Паращенко, зазначає, що моральна шкода – це, перш за все, категорія морально-психологічна. При формулювання визначення моральної шкоди слід оперувати такими поняттями, як честь і гідність. Тобто моральна шкода розглядається авторами як зменшення усяких особистісних якостей громадянина як у суспільній свідомості, так і в його власної свідомості.

У свою чергу, А.М. Белякова підкреслює, що моральна шкода виражається у переживаннях та стражданнях, а також у обмеженні можливостей особи брати участь у активному житті.

У теорії трудового права існує й інша думка, згідно з якою моральна шкода – це шкода, заподіяна працівникові поведінкою іншої особи або осіб, яку можна охарактеризувати як неетичну, тобто таку, що суперечить системі поглядів і уявлень, які регулюють поведінку людей у суспільстві.

На думку В. Чернадчука, це визначення є дещо невдалим, оскільки воно містить поняття «неетична поведінка» і використовувати його у визначенні недоцільно. Етика – це філософська дисципліна, яка вивчає мораль і моральність. Тобто порушення етичних норм – це порушення моральних норм, а за порушення моральних норм не передбачено настання юридичної відповідальності, за винятком умови, передбаченої п. 3 ст. 41 КЗпП України.

У теорії цивільного права стосовно визначення поняття моральної шкоди, яка заподіяна фізичній особі, існують три підходи. Для першого властиве встановлення факту моральних, психічних або фізичних страждань. Для другого недостатньо встановлення цих страждань, а необхідним, окрім них, є наявність втрат немайнового характеру або негативних наслідків морального чи іншого немайнового характеру, які виникли внаслідок тих же моральних, психічних або фізичних страждань. Третій підхід полягає в приниженні честі, гідності та ділової репутації або в моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також внаслідок порушення інших прав.

Слід зауважити, що не існує єдиного підходу до визначення поняття

моральної шкоди. Але незважаючи на різні думки і підходи, можна зробити висновок, що всі підходи мають право на існування. Деякі визначення мають обмежений характер, деякі – більш повний. Але необхідно брати до уваги сучасні обставини, стан суспільної свідомості, коло досліджуваних відносин та інші фактори. Моральна шкода -це інститут цивільного права, який має міжгалузевий характер і властивий іншим галузям права: трудовому, адміністративному, господарському. А тому достатньо важко дати універсальне визначення поняття моральної шкоди, без урахування її міжгалузевого характеру.

3. Враховуючи все вищесказане, звернімо увагу і на такі поняття, як право і мораль, які є фундаментальними історичними цінностями, показниками цивілізованості суспільства його соціального і культурного прогресу.

Серед усіх соціальних норм найбільш поширеними і значущими для суспільства є норми права і норми моралі. Вони взаємодіють у процесі соціального регулювання, їх вимоги багато у чому співпадають: що забороняє або дозволяє право, те саме засуджує або заохочує мораль.

І мораль, і право виникають для задоволення суспільної потреби у підтримці стабільності й цілісності суспільства. Вони несуть у собі сукупність відносно стійких вимог, норм, приписів, правил, які виражають суспільну волю, історичну необхідність, де закладені уявлення про добре, справедливе, належне. І мораль, і право намагаються охопити практично всю сукупність суспільних відносин, але це вдається їм по-різному, специфічно.

Отже, мораль є опорою права, за допомогою її норм держава утверджує прогресивні норми моралі, які, в свою чергу, сприяють зміцненню морального авторитету права, і тим самим відбувається вдосконалення як норм моралі, так і норм права.

За сьогоденних умов, коли в нашому суспільстві набрали розмаху перебудовчі процеси, коли відбувається перегляд моральних орієнтирів та підвищення активності свідомості й самосвідомості особистості, зрозуміло, що високий ступінь зрілості суспільної й індивідуальної моральної свідомості стануть обов'язковою, суб'єктивною умовою, критерієм різнобічного прогресивного розвитку кожної особистості, суспільства в цілому. Кожен повинен знати, як відшкодувати і мати уявлення, що є поняттям моральна шкода. Чим складніші й об'ємніші завдання, що стоять перед суспільством, особистістю тим глибше останні повинні осмислювати, самокритичніше оцінювати, ефективніше удосконалювати свою життєдіяльність. Моральне самоусвідомлення, ставлення до цінностей, справедливо сподіваючись на ту духовну силу, котра здатна утримати суспільство від розрухи й хаосу. Саме тому сьогодні таким підвищенням є інтерес до феномену моральної самосвідомості особистості.

Анжела Сергіївна Товчигречко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Олександрівна Горобець** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: УМОВИ УКЛАДАННЯ

Більшість країн світу давно визнали доцільність існування інституту шлюбного договору в законодавстві. У різних країнах цей інститут має свої особливості, проте мета його існування єдина – надати подружжю достатньо широкі можливості для самостійного визначення своїх майнових відносин у шлюбі, щоб вони мали змогу за необхідності змінити режим майна, встановлений законом, який автоматично починає діяти з моменту укладання шлюбу.

Шлюбний договір може розглядатися як згода наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням та припиненням. Хоча шлюбний договір має значну специфіку, він відповідає загальним ознакам, що властиві цивільно-правовим правочинам у цілому. Форма даного договору, умови його дійсності, підстави визнання недійсним, процедура укладення та примусового виконання, чимало інших моментів наочно показують, що у даному випадку використовуються загальні цивільно-правові конструкції договірного права.

Проблеми шлюбного договору були розглянуті такими авторами: Ч.Н. Азімова, С.С. Алексєєва, М.В. Антокольської, Т.О. Ариванюк, Є.М. Ворожейкіна, Д.В. Генкіна, В.С. Гопанчука та іншими дослідниками загальних проблем права власності та права спільної власності подружжя.

На сьогодні різко зросло значення шлюбного договору і в Україні, оскільки це досить реальний спосіб захистити своє майно, свої інтереси, майбутнє своїх дітей. За українським законодавством, шлюбний договір — це договір, який укладається між чоловіком та дружиною до чи після реєстрації шлюбу, передбачає врегулювання майнових відносин, що підтверджується в письмовій формі і вимагає обов'язкове нотаріальне посвідчення. За своїм змістом шлюбний договір, як правило, не є однорідним (унітарним), а може містити елементи різних договорів і вважатиметься змішаним договором, що відповідає вимогам ч. 2 ст. 628 ЦК України. Законодавство містить позитивне положення щодо пріоритетності шлюбного контракту в разі звернення стягнення на майно подружжя.

Існують певні умови, які не можна застосовувати при укладанні шлюбного контракту:

1) зобов'язати одного з членів подружжя заповідати належне йому майно особі чи кільком особам, на яких вкаже інший член подружжя;

2) обмежувати право чоловіка (жінки) на звертання до суду по захист своїх прав;

3) ставити одного з членів подружжя у вкрай несприятливе чи протизаконне становище (наприклад, не можна вносити в шлюбний договір пункт про відмову одного з членів подружжя від аліментів);

4) не припускається одностороння відмова від виконання шлюбного договору чи одностороння його зміна.

Разом із тим чинне сімейне законодавство містить правило, яке ставить під сумнів можливість укладання шлюбного договору взагалі. Йдеться про вимогу закону стосовно неможливості погіршення положення кого-небудь з подружжя порівняно із законодавством України (ч. 4 ст. 93 СК України). Тлумачення такої умови, без сумніву, становить значні труднощі, що зокрема спричинено тим, що поняття «погіршення» є неоднозначною оціночною категорією та не має конкретного змісту. Тому при реалізації цієї вимоги законодавства виникають значні проблеми. Проте розв'язувати їх необхідно не шляхом простого зіставлення умов шлюбного контракту з нормами чинного законодавства, а виходячи із загального змісту права і необхідності всебічного захисту інтересів подружжя і третіх осіб.

Шлюбний договір у будь-який момент можна доповнити або змінити, за згодою сторін. Проте одностороння зміна умов договору не допускається. На вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду.

У свою чергу шлюбний договір також може бути визнаний судом недійсним. Він може бути недійсним з таких підстав: якщо недотримана письмова нотаріальна форма; немає згоди батьків, піклувальника неповнолітніх; якщо зміст не відповідає вимогам закону; якщо шлюбний договір укладається недієздатною особою; якщо його укладено внаслідок фізичного чи психічного насильства тощо. Відповідно до ст. 103 СК України, де зазначено, що шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених ЦК України. Визнання шлюбного договору недійсним треба відрізняти від його розірвання. При розірванні шлюбного договору його чинність припиняється на майбутнє, а при визнанні цього договору недійсним він вважається недійсним з моменту його укладення. Але варто зазначити, що незалежно від того, чи подружжя добровільно розірвало шлюбний договір, або у судовому порядку був розірваний чи визнаний недійсним – у будь-якому разі шлюбний союз жінки та чоловіка продовжуватиметься.

Отож, за допомогою укладання шлюбного договору існує висока імовірність зменшення кількості шлюбів по розрахунку. Таким чином, у сучасних умовах суспільного розвитку складання шлюбного договору, є достатньо ефективним способом захисту майнових прав подружжя. Сприяє зниженню можливості незаконного заволодіння чужим майном

шляхом вступу в шлюб, разом із тим, справедливому розподілу майна подружжя при розірванні шлюбу. Шлюбний договір є гарантією того, що подружжю не доведеться стикатися з матеріальними конфліктами при розірванні шлюбу.

Ігор Ігорович Шпак – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Яна Михайлівна Садикова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗПОДІЛ ОBOB'ЯЗКУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Питання щодо предмету доказування нерозривно пов'язане з питанням про обов'язок доказування та його розподіл. Говорити про обов'язок доказування можна лише в рамках тих обставин, які входять до предмету доказування. З'ясувавши коло фактів, існування чи неіснування яких має бути встановлено судом для правильного вирішення справи, необхідно визначити, хто з осіб, що беруть участь у справі, і які з цих фактів зобов'язаний доказувати [1, 4].

А.Г. Коваленко пише, що теорія цивільного процесу знає і таку самостійну категорію, як предмет доказування суду: він складається з фактів, що є предметом доказування осіб, які беруть участь у справі, а також з інших фактів (інших обставин, які мають значення для правильного вирішення справи) [2, 86]. Існування декількох предметів доказування за справою не є виправданим та не відповідає практиці, що склалася. Предмет доказування є одним, однак в цілях дослідження, на нашу думку, слід розглянути питання предмету доказування через призму розподілу обов'язку по доказуванню, оскільки в такому разі можна буде виділити і дослідити оптимально необхідну сукупність обставин, які має доказати кожна сторона для того, щоб відстояти свої права та інтереси в суді.

Практичне значення з'ясування природи обов'язку з доказування пов'язане з проблемою вибору та застосування права в міжнародному цивільному процесі. Віднесення доказування і питання про розподіл обов'язку доказування до процесуальних визначає застосування при визначенні порядку доказування у справі з іноземним елементом «закону суду» (*lex fori*) [3, 297]. Як вірно відмічають В. В. Комаров та В. Ю. Мамніцкій основне питання, яке повинен бути вирішений судом при кваліфікації тягаря доказування – це вибір між застосуванням *lex fori* чи *lex causae*, що в кінцевому умовиводі залежить від цілі цього правового

інституту, його конкретного змісту, принципів тієї системи права, до якої належить цей інститут тощо [3, 298].

Н.М. Кострова, досліджуючи взаємодію цивільного процесуального і сімейного права, вказувала на те, що така взаємодія збагачує сімейне право за рахунок спеціальних процесуальних норм [4, 11]. І. В. Решетнікова визначила доказове право як комплексний правовий інститут цивільного процесуального права, спеціальні норми якого вкрапляються в матеріальне право [5, 23]. Натомість, Л.М. Ніколенко, визнаючи неправильною навіть саму постановку питання про можливість розподілу доказового тягаря в матеріальному праві, вказує на те, що матеріально-правове значення матиме не інститут розподілу доказового тягаря і не процесуальне доказування, а його результат – судові рішення, що набрало чинності, яке встановило обставини, що мають правове значення, яке підтверджує виникнення, зміну, припинення правовідносин [6, 262]. До такого висновку раніше прийшов О.В. Баулін [7, 125].

На нашу думку, слід погодитися з вченими з приводу того, що в нормах процесуального законодавства містяться загальні правила розподілу обов'язку з доказування, а в матеріальному праві мають місце спеціальні правила перерозподілу обов'язку з доказування. Норми щодо розподілу тягаря доказування є нормами процесуального права, так само як і тягар доказування – інститут процесуальний [8, 54-55]. Матеріальне право, яке регулює окремі правовідносини, створює найбільш оптимальні умови для захисту прав найбільш слабкої сторони в цих правовідносинах. Одним із засобів «укріплення» позиції «слабкої» сторони в правовідносинах є перерозподіл тягаря доказування у разі порушення прав цієї сторони. Така норма матеріального права має превентивне значення, проте її реалізація відбувається лише в процесі.

Література

1. Смышляев Л.П. Предмет доказывания и распределение обязанностей . по доказыванию в советском гражданском процессе [Текст] / Л. П. Смышляев. – М.: Изд. Моск. ун-та, 1961. – 204 с.
2. Коваленко А.Г. Институт доказывания в гражданском и арбитражном судопроизводстве [Текст] / А. Г. Коваленко. – М. : Издательство НОРМА, 2002. – 208 с. – (Современный гражданский и арбитражный процесс).
3. Проблемы науки гражданского процессуального права [Текст] / В. В. Комаров, В. А. Бигун, В. В. Баранкова ; под ред. проф. В. В. Комарова. – Харьков : Право, 2002. – С. 297
4. Кострова Н.М. Теория и практика взаимодействия гражданского процессуального и семейного права [Текст] / Н. М. Кострова. – Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского университета, 1988. – 215 с.
5. Решетникова И.В. Курс доказательственного права в российском гражданском судопроизводстве [Текст] / И.В. Решетникова. – М. : Норма, 2000. – 350 с.

6. Ніколенко Л.М. Доказування в господарському судочинстві [Текст] : навчальний посібник / Л. М. Ніколенко. – Одеса : Фенікс; Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – С. 262
7. Баулин О.В. Бремя доказывания при разбирательстве гражданских дел [Текст] : дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.15 / О. В. Баулин. – М., 2005. – 394 с.
8. Баулин О.В. Доказательства и доказывание в гражданском судопроизводстве [Текст] : учебное пособие / О. В. Баулин, Д. Г. Фильченко ; под общ. ред. О.В. Баулина. – Воронеж : Издательство Воронежского государственного университета, 2006. – 356 с.

Секція 4

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Ольга Миколаївна Банних – курсант II курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

Інна Максимівна Фефелова – курсант II курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Наталія Володимирівна Коломоєць – доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРОЮ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

В умовах глобалізації інформаційного простору спостерігається значний вплив інформації на життєво важливі сфери суспільства, а саме: економічну, політичну, соціальну, духовну, культурну тощо. Дані трансформації в суспільному житті зумовлюють необхідність посилення уваги саме до сфери інформаційних послуг з боку держави, створення досконалих, науково-обґрунтованих організаційно-правових засад державного управління в даному напрямку.

Нормативно-правовою основою правового регулювання державного управління сферою телебачення та радіомовлення, як зазначає Ю. Бурило, є підгалузь адміністративного права, яка являє собою систему однорідних предметно споріднених правових інститутів, що включають ієрархічно побудовану сукупність первинних і вторинних спеціальних правових норм, які регулюють здійснення галузевого та міжгалузевого управління в сфері телебачення та радіомовлення, що входять до інформаційної сфери як складного об'єкта державного управління шляхом визначення завдань і основних напрямів діяльності (функцій) держави, системи та адміністративно-правового статусу суб'єктів державного управління та керованих ними суб'єктів інформаційних відносин, а також регулювання взаємодії (прямих та зворотних зв'язків) між ними в зазначеній сфері [1, 11].

Чинна в Україні інституційна система державного управління у сфері телебачення та радіомовлення не свідчить про визнання державою стратегічної важливості створення сучасної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури з метою побудови інформаційного суспільства. Невирішеним залишається ряд проблем: недостатній регуляторний вплив держави на ринок телекомунікацій; нерівномірність забезпечення телекомунікаційними послугами та обмеженість доступу користувачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг (особливо у сільській, гірській місцевості і депресивних регіонах) [2]; дублювання функцій Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення і Державного комітету телебачення і радіомовлення України [3]. Крім того, існуюча система органів державного управління інформаційною сферою загалом не свідчить про врахування державою основних сучасних та перспективних тенденцій розвитку інформаційного суспільства, зокрема тенденцій до технологічної, економічної та інших різновидів конвергенції в сфері телебачення та радіомовлення, які зумовлені поширенням новітніх цифрових технологій. З цих причин особливої актуальності набуває проблема оптимізації чинної системи органів державного управління сферою телебачення та радіомовлення в Україні, її адаптації до сучасних умов розвитку інформаційного простору та суспільства.

Стратегічна важливість питань побудови інформаційного суспільства диктує необхідність визнання державою завдань розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та розбудови інформаційного суспільства як одного з найважливіших пріоритетів державної соціально-економічної політики. Визнання такого пріоритету означає забезпечення можливості здійснення впливу органом відповідальним за реалізацію державної політики інформатизації на формування всієї соціально-економічної політики в країні, тобто передбачає можливість безпосередньої участі у виробленні урядової політики. Статус державного комітету не дає такої можливості, оскільки діяльність Комітету телебачення і радіомовлення України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [4], відтак він приймає участь у виробленні урядової політики лише опосередковано (вносячи пропозиції щодо формування державної політики відповідним членам Кабінету Міністрів України), що не може задовольнити потреби державної політики у цій сфері. Єдиним прийнятним форматом подібного органу державного управління може бути лише Міністерство як головний (провідний) орган у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності. При цьому, слід відмітити, що статус Міністерства не звужений до здійснення виключно галузевого управління, а передбачає серед іншого й здійснення міжгалузевого (функціонального) управління з питань віднесених до його компетенції.

З урахуванням світового досвіду доведено, що конвергенція телекомунікаційних мереж, розвиток багатофункціональних мереж, здатних одночасно використовуватися для надання телекомунікаційних послуг і телерадіомовлення, поява нових видів електронних інформаційних продуктів і послуг, що поширюються на основі інтегрованої інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, спричинять економічну ковергенцію сфер телекомунікацій і телерадіомовлення, а також зумовлять необхідність переходу від роздільної до конвергентної моделі державного регулювання цих сфер.

Стрімкий розвиток та розповсюдження нових інформаційних та телекомунікаційних технологій набуває сьогодні характеру глобальної інформаційної революції, яка дедалі більше впливає на політику, економіку, управління, фінанси, науку, культуру та інші сфери життєдіяльності суспільства в рамках національних кордонів та в світі загалом. Як підкреслюється в Окінавській Хартії глобального інформаційного суспільства, прийнятої лідерами «вісімки» 22 липня 2000 року, «інформаційно-телекомунікаційні технології є одним з найбільш важливих факторів, що впливають на формування суспільства XXI століття». Таким чином, в багатьох країнах світу в цей час відбувається перехід до нової соціально-економічної формації, глобального інформаційного суспільства, яке являє собою сукупність національних інформаційних інфраструктур.

Потреби широкомасштабного впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у різні сфери життя, створення сучасної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури з метою переходу до інформаційного суспільства в Україні, так само як і в інших країнах, вимагають вироблення відповідної позиції держави з цих питань, створення нею економічних, правових та організаційних передумов для розвитку цих процесів. Однією з таких умов є створення в країні адекватних інституційних засад управління як в сфері телебачення та радіомовлення зокрема, так і в інформаційній сфері в цілому, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства.

Література

1. Бурило Ю.П. Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній сфері: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю.П. Бурило// Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – К., 2008. – 18с.
2. Про схвалення Концепції розвитку телекомунікацій в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 316-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/316-2006-%D1%80>.
3. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23 вересня 1997 р. №538/97-ВР (в

редакції Закону від 03 березня 2005 р. №2461-IV) // Відомості Верховної Ради. – 1997. – №48. – Ст.296.

4. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення та радіомовлення України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF>.

Лілія Миколаївна Білодід – студентка I курсу юридичного факультету
Сумського державного університету

Науковий керівник: **Олександр Вікторович Чернадчук** – старший
викладач кафедри судочинства та міжнародного права
Сумського державного університету, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ ТА СКЛАДОВІ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Питання безпеки банків актуальні не тільки безпосередньо для банків, а також для усіх учасників ринкових відносин. Безумовно, у першу чергу зазначеній проблемі приділяють увагу власники банку, його акціонери, які турбуються за розвиток власного бізнесу та несуть за нього матеріальну, моральну та соціальну відповідальність. Безпека банків також турбує клієнтів і партнерів. Таким чином, безпека банку повинна ґрунтуватися на: безпеці банку як організації; безпеці банківського персоналу; безпеці банківських операцій.

Розглядаючи питання банківської безпеки, варто дослідити існуючі підходи до визначення самого поняття, оскільки авторами багатьох наукових досліджень не досягнуто згоди з цього приводу.

У енциклопедії банківської справи наводиться таке визначення безпеки банків: «Система заходів, яка забезпечує захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх та внутрішніх загроз» [1, 91].

М. Зубок дає таке визначення безпеки банку: «Стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування». Основною метою безпеки банку автор вважає виключення можливостей нанесення йому збитків або упущення вигоди та забезпечення ефективної його діяльності з якісною реалізацією всіх операцій та угод [2, 12].

3. Сороківська розглядає безпеку банківської діяльності як систему заходів, спрямованих на захист та раціональне використання сукупності ресурсів, що є у розпорядженні банківської установи з метою запобігання загроз його діяльності задля максимального отримання прибутку [3].

При цьому потенційними суб'єктами загроз безпеці банківській системі, чиї дії можуть завдавати фінансової шкоди, слід розглядати:

юридичних осіб (підприємців, фірми, фонди та благодійні організації, державні підприємства й інші суб'єкти господарювання); фізичних осіб (приватних підприємців і виробників, які не мають статусу юридичної особи; керівників підприємств, які провадять господарські операції; співробітників державних організацій і установ тощо); іноземних юридичних осіб (валютні фонди, банки, організації, фірми спецслужб); злочинні елементи (злочинців, організовану злочинність як у межах країни, так і за кордоном) [4].

О. Барановським безпека банку трактується різнопланово: як захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз; як стан зовнішнього та внутрішнього середовища банку; як один з основних елементів банківського менеджменту; як організація заходів щодо запобігання можливим загрозам його діяльності [5,8].

В.А. Гамза, І.Б. Ткачук трактують безпеку як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується спроможністю держави забезпечувати ефективне функціонування національної економічної системи, її структурну збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів [6, 69].

Доцільно розділити складові банківської безпеки на три категорії.

1. *Економічна безпека* – це найбільш ефективне використання всіх видів ресурсів з метою запобігання загрозам, забезпечення стабільного економічного функціонування та розвитку банку, а також створення безпечних умов для ефективного здійснення банком фінансових операцій та угод, зберігання і раціонального використання кредитних та фінансових ресурсів банку, надійного зберігання і транспортування готівки, цінностей та ін.

2. *Фізична безпека* – це сукупність дій, направлених на захищення персоналу і майна банку, охорону території банку, приміщень. До фізичної безпеки слід віднести заходи протипожежного захисту, перевірку кадрів під час прийому на роботу та постійний нагляд за персоналом банку, охорону готівки, що знаходиться безпосередньо в банку або ж перевозиться.

3. *Інформаційна безпека* – це організація гарантованого захисту інформаційних ресурсів банку, відповідна професійна підготовка працівників банку в галузі інформаційних технологій, що забезпечує захист інформаційних ресурсів та інформаційних потоків від несанкціонованого доступу до них.

У наш час питання інформаційної безпеки банку слід розглядати разом із питанням економічної безпеки [7].

Основними інтересами банків, якщо розглядати життєво важливі, є придбання, накопичення та розподіл у відповідності з уставними цілями грошових коштів [8]. Всі інші сфери діяльності банків мають

підпорядкований характер і витікають із основної мети - отримання прибутку.

Безпека діяльності банків щодо отримання прибутку являє собою стан захищеності самого банку та його клієнтів від загрози можливих збитків. У банківській практиці такі загрози прийняті називати ризиками [9,4].

Таким чином, факт отримання прибутку відносно захищеності банків необхідно розглядати як оптимальне співвідношення рівня існуючих загроз (ризиків) та прибутковості банківської діяльності. Такий стан досягається за умови своєчасного виявлення існуючих видів та чинників ризику банківської діяльності, їх кваліфікованої оцінки та ефективного управління ними.

Із вище викладеного можна виділити мету банківської безпеки:

- виключити можливість понесення банком збитків або неотримання вигоди.
- забезпечити ефективну діяльність банку і якісну реалізацію ним операцій і угод.

Відповідно задачами банківської безпеки є:

- захист законних інтересів і власності банку;
- профілактика і попередження правопорушень і злочинних посягань на власність, імідж і персонал банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;
- формування умов, що сприяють реалізації банком своїх планів і інтересів;
- створення умов для відшкодування матеріальних і моральних збитків, нанесених банку і його співробітникам неправомірними ями організацій і окремих осіб;
- організація системи заходів щодо підтримки встановленого порядку роботи підрозділів банку в кризових ситуаціях;
- контроль стану та ефективності функціонування системи заходів безпеки в банку, своєчасне реагування на зміни в її роботі [10, 7].

Таким чином, безпека сучасного комерційного банку являє собою одну із головних складових його успішного функціонування і розвитку. Сучасні комерційні банки мають приділяти значну увагу вирішенню проблеми безпечного ведення власної діяльності, яка має бути реалізована за рахунок підходів, спрямованих на всебічне охоплення проблеми.

Література

1. Енциклопедія банківської справи України / [ред. В.С. Стельмах]; Національний банк України, Інститут незалежних експертів. – К.: Молодь: Ін Юре, 2001. – 680 с.
2. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: навч. посіб. / М.І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.

3. Сороківська З. До питання фінансової безпеки в умовах світової економічної кризи // Економічний аналіз. – 2011. - №8 (1). – С.404-408. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_8_1/pdf/sorokivska.pdf
4. «Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії» Постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.1993 № 706 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>
5. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру // Економічне прогнозування. – 2006. – №1. – 155 с.
6. Гамза В.А. Безопасность коммерческого банка: учеб.-практ. пособ. / В.А. Гамза, И. Б. Ткачук. – М.: Изд-ль Шумилова И.И., 2000. – 216 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otvetila.ru/dlya-studenta/4-kurs/dai-te-harakteristiku-vidiv-bezpeki-bankivskoi-diyalnosti-v-ukrai-ni-zavdannya-bezpeki-bankivskoi-diyalnosti/>
8. «Про аудиторську діяльність» Закон України від 22.04.1993 № 3125-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
9. Ивасенко А.Г. Банковские риски: учебн. пособ. / А.Г. Ивасенко. – М.: Вузовская книга, 1998. – 104 с.
10. Зубок М., Ніколаєва Л. Організаційно-правові основи безпеки банківської діяльності в Україні. – К.: Істина, 2000. – 86 с.

Андрій Сергійович Білоус – курсант II курсу факультету з підготовки фахівців слідства Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Ольга Юріївна Чапала – доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК ГАРАНТІЯ ЇХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ

У сучасних умовах інформація виступає найважливішим ресурсом життєзабезпечення суспільства, найважливішим чинником його існування і розвитку. Значення інформації в житті суспільства і держави важко переоцінити, оскільки вона є багатофункціональним об'єктом. Інформація створюється, обертається і застосовується практично у всіх сферах діяльності і забезпечує виконання особистих функцій і завдань, які ставляться перед різними суб'єктами – органами державної влади,

місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, іншими соціальними утвореннями.

Найважливішим критерієм для вирішення питання про достатність обсягу відповідних прав і свобод людини і громадянина, у тому числі і права на інформацію, виступають міжнародно-правові акти, конституційні норми, які згодом отримують свою подальшу конкретизацію у чинному законодавстві.

Конституція України визначає, що кожен громадянин має право на ознайомлення з тими відомостями про себе, які знаходяться в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, і не є державною або іншою захищеною законом таємницею. З іншого боку, Основний Закон містить положення, які прямо вказують на можливість певних обмежень реалізації права на інформацію. Так, здійснення цього права може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи правопорушень, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (ч. 3 ст. 34 Конституції України).

У ряді випадків положення Конституції України чітко відображають роль права на інформацію при реалізації та охорони інших конституційних прав. Так, відповідно до ст. 50 Конституції, кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Такого роду інформація ніким не може бути засекречена. Зазначене положення забезпечує реалізацію права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Реалізація права на свободу та особисту недоторканість забезпечується також і тим, що кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого (ч.4 та 6 ст.29). Як бачимо, зазначені положення Конституції безпосередньо відносяться і до адміністративно - юрисдикційної діяльності держави.

Незважаючи на те, що в деяких випадках законодавець прямо не вказує на необхідність інформування громадян при реалізації окремих прав і свобод, такого роду обізнаність мається на увазі і виступає як логічна передумова їх реалізації.

Слід зазначити і те, що реалізація права на інформацію прямо співвідноситься з втіленням в життя принципу гласності в діяльності державних органів. Необхідно підкреслити і ту важливу обставину, що сама можливість реалізації права на інформацію та її гарантування має значення для забезпечення реалізації правового статусу всіх учасників

адміністративного процесу, і насамперед громадян України, і пов'язана, насамперед, з регламентацією цього права в чинному законодавстві.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що право на інформацію є базовою категорією і знаходиться, в широкому сенсі, в основі реалізації всіх передбачених Конституцією прав, свобод і обов'язків громадян. Це право являє собою не тільки інструмент для реалізації правового статусу особи, а й гарантією забезпечення належного ходу і результатів її відносин з органами держави, їх посадовими особами у сфері державного управління. Це багато в чому обумовлено тією важливою обставиною, що адміністративно-процесуальна сфера являє собою досить динамічну категорію. Іншими словами, постійні потоки різноманітної інформації служать своєрідним каталізатором виникнення правовідносин і забезпечують їх динаміку між різними суб'єктами адміністративного процесу. При цьому та чи інша інформація являє собою основу для формування відповідної позиції суб'єкта адміністративно - процесуальних відносин, а також багато в чому визначає можливість і необхідність застосування наявного процесуального інструментарію залежно від конкретних обставин конкретної адміністративної справи. Особливого звучання реалізація права на інформацію набуває у сфері адміністративної юрисдикції, оскільки специфіка процесуальних засобів, що застосовуються в юрисдикційних виробництвах (більшою мірою це стосується провадження у справах про адміністративні правопорушення та дисциплінарного провадження) дає можливість застосування заходів примусового впливу. Дані заходи тягнуть за собою несприятливі наслідки для осіб, до яких вони застосовуються, оскільки пов'язані із застосуванням певних фізичних обмежень і моральних переживань. Це дозволяє виділити право на інформацію в сфері адміністративного процесу як найважливішу гарантію забезпечення прав і свобод громадян у їх відносинах з органами держави, а саму інформацію визначити як основний ресурс, який забезпечує хід і результати процесу.

Література

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: Монографія / За загальною редакцією О.М. Бандурки. – Харків: Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 368 с.
2. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи вдосконалення. – Харків: Основа, 1996. – 398 с.
3. Бандурка О.М. Соболев В.О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 480 с.
4. Бачило И.Л. Информационное право. Основы практической информатики. – М., 2001. – 352 с.

5. Бачило И.Л., Лопатин В.Н., Федотов М.А. Информационное право. / Под. ред. акад. РАН Б.Н. Топорнина. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 789 с.
6. Венгеров А.Б. Теория государства и права. – М., 1999.
7. Гаврилов О.А. Курс правовой информатики. – М.: Издательство НОРМА, 2000.- 432 с.
8. Гаврилов О.А. Основы правовой информатики. – М., 1998. – 43 с.
9. Гелей С. Рутар С. Політологія. 3-тє видання. – К.: Тов. «Знання», 1999. – 427 с.
- 10.Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф. Адміністративний процес. – К.: ГАН, 2003. – 256 с.
- 11.Гостев И.М. Информационное право в России // Конфидент. – 2000. – № 1-2. – С. 15 – 22.
- 12.Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики / За ред. Р. Калюжного та В. Шамрая. – К., 2002. – 296 с.

Тетяна Сергіївна Буртник – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Цвітана Сергіївна Баранова** – викладач кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЯК ВИДУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Формування демократичної, правової, соціальної держави нерозривно пов'язано з реалізацією її курсу на європейську інтеграцію, обов'язковою передумовою якої є оптимізація функціонування усього механізму Української держави, удосконалення конституційної моделі здійснення державної влади, забезпечення її відповідності на практиці головним стандартам європейських держав усталеної демократії [1, 6].

Адміністративний регламент є нормативно-правовим актом, що встановлює адміністративну процедуру.

Адміністративними регламентами місцевого самоврядування встановлюються порядок здійснення:

- адміністративних процесів, у межах яких за участю органів місцевого самоврядування реалізуються і (або) зачіпаються права й обов'язки громадян і організацій;
- адміністративних процесів організації діяльності органів місцевого самоврядування;
- адміністративних процесів взаємодії органу місцевого самоврядування з іншими органами [2].

Адміністративний регламент встановлює обов'язкові вимоги до адміністративних процесів і їх компонентів в обсязі і формах, що дозволяють забезпечити ефективну реалізацію органом місцевого самоврядування, його структурними підрозділами і посадовими особами їхньої компетенції. Адміністративний регламент публічних функцій, зв'язаних з наданням послуг, встановлює також стандарти відповідних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування.

Адміністративні регламенти не можуть встановлювати різний обсяг прав і обов'язків громадян у залежності від статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового становища, місця проживання, релігійного ставлення, переконань, належності до громадських об'єднань, а також інших обставин. Адміністративні регламенти не можуть також встановлювати різний обсяг прав і обов'язків організацій залежно від їх організаційно-правової форми, складу її учасників. Адміністративні регламенти функцій, що здійснюються органами місцевого самоврядування не можуть містити положень, що передбачають обов'язки громадян і організацій щодо здійснення дій (зокрема, представлення документів) або внесенню платежів, не передбачених законом або в обумовленому ним порядку. Адміністративні регламенти повинні забезпечувати виконання відповідних стандартів послуг, що надаються органами місцевого самоврядування і розробляються відповідно до їх вимог.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані удосконалювати зміст адміністративних регламентів, що передбачають взаємодію з громадянами й організаціями з метою скорочення обов'язків, покладених на громадян і організації, а також скорочення усіх видів витрат, включаючи витрати часу, що несуть громадяни й організації в зв'язку з реалізацією функцій місцевого самоврядування, усунення надлишкових адміністративних процесів.

Розроблювачем адміністративного регламенту є відповідний представницький або виконавчий орган місцевого самоврядування. Розробку адміністративного регламенту функції органу місцевого самоврядування організує орган місцевого самоврядування, до компетенції якого відноситься здійснення даної функції. Головним розробником адміністративного регламенту функції органу місцевого самоврядування, що здійснюється спільно декількома органами місцевого самоврядування, є один з цих органів.

Слід вказати, що за порушення вимог адміністративного регламенту посадова особа органу місцевого самоврядування несе дисциплінарну відповідальність відповідно до законодавства про службу в органах місцевого самоврядування. У випадку, якщо внаслідок порушення адміністративного регламенту громадянину або організації заподіяна шкода, дана шкода, включаючи втрачену вигоду і заподіяну моральну

шкоду, відшкодовується даній особі у встановленому цивільним законодавством порядку [2].

І головне, адміністративний регламент створюється для того, аби не руйнувати, а розвивати, зміцнювати колективістські початки в управлінській діяльності, забезпечувати в ній комплексність і ефективність. Це не означає, що не треба індивідуалізувати способи виконання посад або описувати конкретні посади, але така індивідуалізація (опис) повинна вестися взаємозв'язано в рамках певного цілого - структурної ланки, підрозділу, органу, їх підсистеми. Необхідно в одному регламентаційному акті раціонально розподіляти сукупну управлінську діяльність і висловлювати як функції і правомочності щодо кожної посади (робочого місця в апараті), так і взаємозв'язку і взаємозалежності між посадами, з тим щоб кожен службовець знав і свою, так би мовити особисту, діяльність, і своє місце в загальній діяльності управлінського колективу [3, 49].

Література

1. Правові основи формування та функціонування органів державної влади у контексті євроінтеграції: монографія / Ю. П. Битяк, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобаньтаін. ; заред. Ю. П. Битяка, О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2010. – 384 с.
2. Регламентація як вид управлінської діяльності: [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.govfor.com/index.php?id=257>
3. Теслін А.Г. Розвиток систем управління: методологія і концептуальні структури. М.: Глобус, 1998.

Ілля Вікторович Кащов – студент III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Сергіївна Шоптенко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

РОЗМЕЖУВАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Державне та громадське життя є динамічним та потребує постійних змін у напрямку покращення правового регулювання всіх правовідносин, вдосконалення всіх сфер суспільного життя. Сказане стосується й системи здійснення правосуддя. На сьогоднішній день судова система України перебуває на стадії реформування, що має на меті перегляд ролі суду в державі, посилення захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів громадських об'єднань, юридичних осіб та суб'єктів владних повноважень. У зв'язку з цим у діяльності судів існує низка невирішених правових та організаційних

проблем переважна більшість з яких пов'язана із поступовим становленням системи судочинства в Україні. Як і будь-яке реформування, вдосконалення діяльності судів потребує в першу чергу покращення правового регулювання їх функціонування, усунення прогалин та колізій у чинному законодавстві. При цьому особливого значення набуває вдосконалення системи розмежування юрисдикції судів в Україні.

Відповідно до статті 124 Конституції України, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі [1]. Судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Згідно з положеннями статті 17 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р. №2453-VI систему судів загальної юрисдикції складають: місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України, який є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [4].

Розподіл цих справ між судами визначається через поняття судової юрисдикції, під якою прийнято розуміти компетенцію спеціально уповноважених органів судової влади здійснювати правосуддя в формі визначеного законом виду судочинства та щодо визначеного кола правовідносин.

Дослідженню питань розмежування юрисдикції загальних судів присвячували свої праці такі вчені, як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, С. Ківалов, С. Демченко, Р. Куйбіда, О. Пасенюк, М. Смокович та інші.

Проблема ж співвідношення господарських відносин з адміністративними на різних етапах розвитку теорії господарського права з різних наукових позицій в тій або іншій мірі висвітлювалася в наукових роботах О. Віхрова, О. Красавчикова, В. Мамутова, В. Матрем'янова, В. Щербини та інших.

Згідно зі ст.2 Кодексу адміністративного судочинства України, завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень [3].

У теорії та практиці останніх років переваги набуває точка зору, що головним критерієм розмежування судових юрисдикцій повинен бути не суб'єктний склад спору (наявність серед учасників останнього суб'єкта владних повноважень), а його предмет, зміст спірних правовідносин. Якщо за змістом правовідносини є господарськими, а предметом, з

приводу якого виник спір, виступає господарська діяльність, то такого роду спори повинні розглядатися господарськими судами за правилами господарського судочинства [5, 26].

Основа розмежування господарських і адміністративних правовідносин на законодавчому рівні закріплена в ч.1 ст. 4 Господарського Кодексу України, відповідно до якої не є предметом регулювання Господарського кодексу адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання [2].

Зі змісту цієї норми вбачається беззаперечний висновок про те, що відносини, в яких органи державної влади або місцевого самоврядування, що наділені у відношенні суб'єктів господарювання господарською компетенцією і правом здійснювати щодо них організаційно-господарські повноваження є суто господарськими. У зв'язку з цим, спори, що виникають із зазначених правовідносин належать лише до юрисдикції господарських судів.

Отже, здійснюючи розмежування юрисдикції адміністративних і господарських судів перш за все треба визначати, яку саме компетенцію здійснює в спірних правовідносинах орган державної влади або орган місцевого самоврядування. Якщо названі органи влади виконують господарську компетенцію, спрямовану на організацію господарської діяльності, то вирішення спору належить виключно до юрисдикції господарського суду. Якщо ж предмет спору стосується виконання органом державної влади виконавчо-розпорядчих функцій, то справа підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст.144.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст.446.
4. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 41-42, 43. – Ст. 529.
5. Демченко С. Зміст правовідносин та предмет спору як головні критерії розмежування судових юрисдикцій / С.Демченко // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2010. – № 2. – С.22-28.

Анна Вікторівна Кияненко – студентка I курсу
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Володимирівна Панасюк** – завідувач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЗАЦІЯ МЕДИЦИНИ – ВСТАНОВЛЕНИЙ СВІТОВИЙ СТАНДАРТ

Правове регулювання взаємовідносин людини і суспільства у державі в усі часи не оминало сфери охорони здоров'я, зокрема й надання медичної допомоги. Регламентація медичної діяльності в Україні має глибоке історичне коріння і бере початок ще з часів Київської Русі. Розуміючи, що історія України характеризується різними періодами, коли теперішні території знаходились у складі різних держав (Російська імперія, Польща, Австро-Угорщина тощо), автори намагались дати узагальнену характеристику історії становлення регулювання медичної діяльності.

У статті 49 Конституції України, котра присвячена охороні здоров'я і медичній допомозі, закріплено право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування. Ця норма відобразила вимоги всесвітніх і регіональних міжнародно-правових стандартів у сфері охорони здоров'я.

Конституційні норми, які проголошують людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, права і свободи невідчужуваними і непорушними, у тому числі у сфері охорони здоров'я, отримують предметно-юридичне втілення у всій національній системі права.

Серед законів особливе місце займає Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року, що вперше на такому рівні закріплює низку важливих прав людини у сфері охорони здоров'я, зокрема права на охорону здоров'я (ст. 283), медичну допомогу (ст. 284), медичну інформацію (ст. 285), медичну таємницю (ст. 286).

Важливим регулятором відносин у сфері охорони здоров'я серед галузевого законодавства є норми адміністративного права, які регулюють організаційно-управлінські процеси в охороні здоров'я.

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року містить численний перелік складів злочину, що безпосередньо чи опосередковано пов'язані з охороною здоров'я, у тому числі наданням медичної допомоги. Одним із ключових розділів Кримінального кодексу у цьому контексті є розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи», у якому вміщено такі склади злочинів, що пов'язані із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою (ст.ст. 130-133

КК України); неналежним наданням чи ненаданням у встановленому порядку медичної допомоги (ст.ст. 139, 140 КК України); порушенням встановленого порядку проведення медичного втручання (ст.ст. 134, 138, 141-145 КК України). Окрім цього, розділ XIV, що спеціально присвячений примусовим заходам медичного характеру та примусовому лікуванню.

Кодекс законів про працю України містить норми, які регулюють робочий час і час відпочинку (ст. 50-84 КЗпП); норми про охорону праці, у тому числі передбачається створення безпечних і нешкідливих умов праці, видача молока і лікувально-профілактичного харчування, обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій, переведення на легшу роботу за станом здоров'я тощо.

Важливим документом є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року, який присвячений регулюванню відносин у сфері охорони здоров'я. Цей закон є своєрідною декларацією прав людини у сфері охорони здоров'я, котрий визначає правові, організаційні, економічні й соціальні засади охорони здоров'я України і регулює суспільні відносини у цій галузі.

Ситуація, що склалась в Україні з охороною здоров'я, є однією з найактуальніших і найгостріших. На сьогодні не всі громадяни мають можливість отримувати безоплатну медичну допомогу, яку їм гарантує Конституція України, саме за нестачі власних коштів, оскільки потрібно оплачувати все: ліки, матеріали, госпіталізацію. Вкрай низька оплата праці медичних працівників не забезпечує їм навіть мінімального прожиткового рівня. Таке становище змінило морально-етичне ставлення медичних працівників до хворих, а, відповідно, пацієнтів до медиків.

Одним із пріоритетних напрямків удосконалення законодавства про охорону здоров'я в Україні є систематизація чинної нормативно-правової бази. Правові акти, що регламентують охорону здоров'я громадян, приймаються безсистемно, хаотично, відсутня єдність у підходах до законодавчого забезпечення права на охорону здоров'я, при правотворчому процесі законодавці керуються кон'юнктурними міркуваннями й особистими інтересами, але не потребами і реаліями сьогодення. Такі обставини зумовлюють необхідність комплексного підходу до удосконалення законодавчої бази охорони здоров'я.

Створення належної нормативної бази у сфері охорони здоров'я, насамперед законів, справа творча і нелегка, що потребує знань у галузі охорони здоров'я і медицини, досвіду у сфері законодавчої техніки, відповідального ставлення до справи та усвідомлення тієї відповідальності, яка лягає на плечі розробників медичного законопроекту. Лише закон, який створений за таких умов, зможе бути дієвим, життєздатним і займе важливе місце у системі нормативних актів, що регулюють охорону здоров'я, а також матиме можливість

скоординувати й спрямувати усі інші акти на забезпечення життя і здоров'я людей.

Вадим Віталійович Мальцев – курсант II курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Володимирівна Коломоєць** – доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Банківська діяльність завжди пов'язана з ризиком, можливим просочуванням конфіденційної інформації, наявністю внутрішніх та зовнішніх загроз. На жаль, про фінансову безпеку банків починають активно говорити після того, як з'являються кризові явища в банківській системі країни або проблеми з ліквідністю конкретного банку [1].

Фінансова безпека – складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз). Основними критеріями фінансової безпеки є достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість та ліквідність, які уможливають нормальне існування та розвиток зазначених суб'єктів економічного життя.

Сьогодні в українських банках сформувалася певна система безпеки їхньої діяльності, яку можна розглядати як стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація основних інтересів, пріоритетних цілей банків, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов їх функціонування [5].

Сутність фінансової безпеки з точки зору системного підходу полягає в збереженні та укріпленні міжсистемних зв'язків, забезпеченні існування та розвитку кожної підсистеми, виходячи з інтересів фінансової системи в цілому.

Фінансові ризики здебільшого виникають унаслідок недотримання банківськими спеціалістами принципів забезпечення фінансової безпеки. І ця проблема є інтернаціональною.

Протидіючи шахрайству в банківській сфері, керівники служб безпеки найбільших у світі банків навіть створили Міжнародну Асоціацію з питань безпеки в банківській справі. Її завдання – сприяти обміну відповідною інформацією між членами Асоціації, надавати взаємну допомогу з метою запобігання злочинів проти банків. За даними, наведеними в одній з доповідей Асоціації, присвяченій проблемі боротьби з міжнародними фінансовими злочинами, майже кожен другий із них –

48% - спрямовується проти банків та інших фінансових установ, 29% - проти інвесторів, 19% - проти урядових установ, 4% - проти решти суб'єктів [2].

Забезпечення фінансової безпеки України – це діяльність фінансових агентів, направлена на запобігання або мінімізацію загроз фінансовій безпеці та захист національних інтересів України у галузі національних та міжнародних фінансів.

Включення вказаних показників при розрахунку фінансової безпеки банку зумовлено значним впливом рівня фінансової безпеки держави на рівень фінансової безпеки фінансово-кредитних установ, адже, якщо загальнодержавні потреби не будуть забезпечені достатніми фінансовими ресурсами, не може йти мови і про фінансову безпеку кожного банку. Так, до зовнішніх факторів, які впливають на фінансову безпеку як окремого банку, так і банківської системи в цілому, відносять:

- стабільність економічної ситуації (економічний спад, радикальна зміна вектора розвитку економіки, дефолти першокласних компаній-позичальників тощо);
- значні коливання курсу національної валюти відносно інших валют (інфляція, дефляція);
- відкритість (доступність) міжбанківського ринку;
- рівень політичної та геополітичної стабільності;
- стійкість фінансових ринків (у тому числі можливість протидіяти спекулятивним атакам);
- зміни процентних ставок (наприклад, LIBOR, облікової ставки тощо);
- можливість знецінення майна, що перебуває як забезпечення за кредитними операціями банків (зокрема, через падіння цін на ринку нерухомості, кризи окремих галузей економіки тощо);
- волатильність цін на енергоресурси [3].

До внутрішніх факторів, які впливають на фінансову безпеку банку, належить якість менеджменту, пов'язана з грамотним розподілом праці, правильною кредитною та дисконтною політикою банку, стратегією банку, ефективним банківським маркетингом, дотриманням існуючих економічних нормативів, установлених НБУ та чинного законодавства тощо. Показники оцінки фінансової безпеки на мікрорівні поділимо за наступними групами:

- 1) показники, що базуються на структурі та достатності капіталу банку;
- 2) показники, що базуються на структурі залучених та запозичених коштів;
- 3) показники, що характеризують якість активів;
- 4) показники оцінки рівня доходності;
- 5) показники, засновані на оцінці рівня витрат.

Загрози фінансовій безпеці України – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють суттєву небезпеку національним фінансовим інтересам.

Асоціацією узагальнено найпоширеніші зовнішні та внутрішні ризики, що загрожують фінансовій безпеці банків. Серед зовнішніх основними є:

- небезпека зловмисного підриву ділової репутації банку;
- недосконалість системи добору кадрів та брак власних коштів;
- надання недостовірної інформації клієнтам;
- використання фальшивих векселів, цінних паперів та гарантійних листів;
- шахрайство з кредитними картками;
- недосконалість структур забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки банківських установ.

Серед найпоширеніших внутрішніх ризиків фінансової безпеки банків є такі:

- неправомірне розтрата коштів банківськими службовцями;
- незаконне привласнення доходу;
- фальшування витрат;
- зловживання реальними активами банку чи клієнта;
- перевищення повноважень управлінським персоналом;
- підробка документів або внесення до них недостовірних даних;
- шахрайство у сфері бухгалтерського обліку [2].

Взагалі для забезпечення фінансової безпеки банківської системи України контролюючі органи Національного банку України повинні виділити ресурси для збору та аналізу інформації, а також прийняти відповідні заходи для перешкоджання дій, які направлені на підрив фінансового стану банківської системи [4].

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки банківської системи України в цілому – складна і багатогранна проблема, якій треба приділяти постійну увагу і на сучасному етапі є нагальна потреба розробки єдиної цілісної концепції забезпечення фінансової безпеки та захисту від екстремальних процесів, яка, насамперед, буде спрямована на піднесення рівня довіри широких мас населення до іміджу банків.

Література

1. Сундук А., Юрін Я. Фінансова й інвестиційна безпека банків та її вплив на загальноекономічну безпеку держави / А. Сундук, Я. Юрін // Вісник НБУ. – 2004 (липень). – С. 18-19.
2. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2004 (серпень). – С. 118-123.
3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова правління НБУ від 6

серп. 2009 року № 460. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.

4. Гриценко Р.А. Экономическая безопасность банковской системы Украины / Р.А. Гриценко// Банковские технологии. – № 4. – С. 10-14.
5. Реброва В.А. Финансовая безопасность банковского сектора Украины / В.А. Реброва// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Economics/1_85540.doc.htm

Вікторія Андріївна Прокоф'єва – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тетяна Миколаївна Кравцова – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Запровадження системи управління якістю у сферу надання адміністративних послуг здійснюється з метою оптимізації процедур надання таких послуг. Слід зазначити, що важливі заходи для запровадження системи управління якістю у сфері надання адміністративних послуг здійснюються зокрема, шляхом формування та забезпечення дієвості й результативності функціонування центрів обслуговування платників податків.

Сама постановка проблеми застосування системи управління якістю до сфери надання адміністративних послуг зумовлена також наявністю численних підзаконних актів, ухвалених на відомчому рівні з метою впорядкування процедур у цій сфері. З одного боку, урегулювання відомчими підзаконними актами дає змогу врахувати специфіку реалізації повноважень певного органу виконавчої влади, а з другого, – не дозволяє забезпечити уніфікованість процедур реалізації деяких повноважень, якими наділено більшість органів виконавчої влади. Це повною мірою стосується реалізації компетенції щодо надання адміністративних послуг.

При цьому завдання збільшення чи зменшення кількості адміністративних послуг, які можуть надавати органи виконавчої влади (їхні посадові особи), має вирішуватися в межах проблеми оптимізації системи надання адміністративних послуг. Необхідність розроблення цієї Програми обумовлена: відсутністю єдиних для всіх органів виконавчої влади стандартів і процедур діяльності; недостатньою орієнтованістю діяльності органів виконавчої влади на задоволення потреб споживачів, зокрема у сфері надання послуг; низкою якістю значною кількістю послуг, що надаються органами виконавчої влади; потребою у здійсненні

додаткових заходів щодо запобігання проявам корупції серед посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави [2, 271].

Звернення до наукових публікацій свідчить, що аспект запровадження системи управління якістю у сферу надання адміністративних послуг у дослідженнях юридичного спрямування проаналізований украй недостатньо. Вчені – В. Авер'янов, І. Голосніченко, А. Кірмач, І. Коліушко, В. Тимошук та інші – надавали перевагу опрацюванню базових проблем запровадження інституту адміністративної послуги, сутності адміністративної послуги, оцінюванню якості надання адміністративних послуг. Цікаві напрацювання в цьому напрямі є в наукових статтях, підготовлених К. Ніколаєнко, О. Соловйовою та іншими. Слід також згадати монографію Ж. Завальної та О. Ільницької [3].

Існуюча практика надання адміністративних послуг в Україні має низку суттєвих недоліків: перекладення обов'язків адміністративних органів зі збирання довідок, погодження документів, необґрунтоване справляння плати або її завеликі розміри за надання окремих видів послуг; встановлення незручного графіка прийому громадян, неналежне законодавче регулювання процедурних питань надання послуг тощо.

Запропонований підхід до запровадження системи управління якістю в цю сферу передбачає опрацювання відповідних заходів у двох напрямках: уніфікація процедур прийняття управлінських рішень у цій сфері; оптимізація документообігу з метою забезпечення оперативності та належної обґрунтованості прийняття таких рішень.

Визначення саме таких напрямів запровадження системи управління якістю є першим кроком до формування прозорих зрозумілих процедур надання адміністративних послуг, уникнення зайвих перешкод, пов'язаних із детальним адмініструванням цих процедур, та гарантування законності їх здійснення.

Необхідно зазначити, що європейські стандарти щодо оцінювання якості надання адміністративних послуг – це, передусім, комплекс принципів, норм формування та впровадження, вимог до державного службовця. Ця сукупність створює засади для наближення до певного, визнаного світом, стандарту для реалізації впровадження концепції «сервісної держави». Дотримання цих стандартів виведе Україну на новий рівень взаємодії держави та громадян, а також надання якісних адміністративних послуг. Проте, вимірювання ступеня задоволення споживачами наданням державних послуг в Україні практично не здійснюється. Відсутні: критерії оцінювання, розроблений інструментарій оцінки споживачами, а також оцінка кваліфікованими фахівцями за методами класифікації результатів. Не створено мережі незалежних інституцій оцінки надання послуг, які би вимірювали ступінь задоволення споживача в наданні послуг [2, 273].

Отже, ефективна діяльність влади неможлива без чіткого бачення напрямів удосконалення процедур надання адміністративних послуг. Показники оцінки якості надання адміністративних послуг визначають кількісні та якісні характеристики відповідно до конкретно визначеного критерію. Метою запровадження оцінки якості надання адміністративних послуг є поліпшення їх якості та, як наслідок, удосконалення механізму взаємовідносин між громадянами і владою.

Література

1. Програма запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України № 614 від 11 травня 2006 р. / Офіційний вісник України від 31.05.2006 р. - № 20. - С. 19-1435.
2. Ніколаєнко К. В. Адміністративні послуги як різновид публічних послуг//Держава і право. – Вип. 47. – 2010. – С. 269–274.
3. Завальна Ж. В., Ільницька О. О. Адміністративні послуги як функція органів місцевого самоврядування: Монографія. – Суми: ПоліГраф, 2012. – 188 с.

Дар'я Олексіївна Целюрик – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тетяна Миколаївна Кравцова – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ЩОДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У ВІДНОСИНАХ ІЗ НАСЕЛЕННЯМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний етап розвитку громадянського суспільства в Україні визначає необхідність оптимізації та вдосконалення адміністративно-правової діяльності. Подальша розбудова демократичної, правової, соціально-орієнтованої, суверенної політичної одиниці на засадах дотримання національних інтересів можлива за умов забезпечення чинників, що підвищують результативність адміністративно-правової діяльності. Одним із таких чинників є прийняття та реалізація управлінського рішення [4, 166].

Для успішної роботи органів внутрішніх справ необхідно забезпечити адміністративні процедури підготовки й прийняття управлінських рішень ОВС у відносинах з населенням, додержання встановлених термінів їх реалізації, і при цьому забезпечити належний рівень їх якості.

Сукупність управлінських рішень, які приймаються в МВС України, окремих підрозділах та службах внутрішніх справ, створюють систему. Її

цілісність визначається єдністю головної мети у сфері боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку, взаємозв'язком основних напрямів діяльності, форм та методів їх реалізації.

Отже, для досягнення загальних цілей (повне виявлення злочинів, забезпечення охорони громадського порядку) МВС України через нормативно-правові акти (накази, інструкції, положення, вказівки, настанови, правила, статuti, розпорядження і т.п.) впливає на підлеглий йому органи внутрішніх справ, останні, у свою чергу, постають кінцевою ділянкою в процесі управління, які безпосередньо ведуть боротьбу зі злочинами та правопорушеннями. Вказані нормативно-правові акти становлять основу організації і проведення всіх адміністративних процедур, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку та особистої безпеки громадян, тому своєчасність підготовки, прийняття й втілення їх на практиці є одним з найважливіших завдань, як для органів внутрішніх справ, так і для населення.

Аналіз нормотворчої діяльності МВС України дає можливість запропонувати наступні стадії адміністративної процедури нормотворчості: 1) підготовка нормативно-правового акту; 2) прийняття нормативно-правового акта; 3) державна реєстрація нормативно-правового акта; 4) вступ нормативно-правового акта в дію.

Будь-яке управлінське рішення органів внутрішніх справ приймається не тільки на підставі та залежно від характеру відповідної інформації про управлінську систему, його вибір визначається також природою управлінської інформації, яка міститься в нормах, що регламентують їх діяльність. Рішення про методи, засоби дії на управлінську систему приймаються на основі відомостей про неї і згідно з положеннями чинних нормативних актів. У такій взаємозалежності закладені передумови та гарантії прийняття оптимальних рішень в рамках вимог законності [2].

Процедури прийняття управлінських рішень, які представлені В.М. Плішкіним, можна представити так: 1) формулювання мети (операції діагнозу, прогнозу, формулювання кінцевої мети, стратегія дії, конкретні завдання); 2) прийняття рішення (операції виявлення проблемної ситуації, обґрунтування варіантів дії, вибір оптимального варіанту, затвердження рішення); 3) організація соціальної дії (операції розподіл завдань між виконавцями, забезпечення виконавців, координація та регулювання процесу виконання, контроль; 4) аналіз результатів (операції зіставлення запланованих та досягнутих результатів, відкриття нових проблемних ситуацій, попереднє формулювання нової мети) [3, 240].

Отже, процес управління може бути поділений умовно на такі процедури: підготовка та організація виконання управлінських рішень.

Інформованість населення про заходи, які здійснюють органи внутрішніх справ по заявах, зверненнях, скаргах громадян, роз'яснення та правильне застосування чинного законодавства з питань, порушених у

зверненнях громадян, зворотній зв'язок будуть сприяти удосконаленню управлінських рішень ОВС у відносинах з населенням, задовольняти інтереси громадськості та покращувати авторитет правоохоронних органів.

Специфічність призначення оперативних управлінських рішень ОВС у відносинах з населенням обумовлена тим, що вони використовуються для організації негайного реагування на зміни, які відбуваються в оперативній обстановці, тобто в зовнішньому середовищі функціонування. При підготовці оперативних управлінських рішень ОВС у відносинах з населенням, як правило, немає можливості звернутися до обробленої інформації і доводиться використовувати відомості, які носять випадковий характер.

Тому більшість зазначених рішень приймається в умовах невизначеності й ризику, коли суб'єкт управління через недостатню поінформованість відчуває труднощі у виборі варіанту рішення і не може передбачити всіх його наслідків [1, 73].

Література

1. Джафарова М.В. Адміністративні процедури прийняття управлінських рішень органів внутрішніх справ у відносинах з населенням // Наше право. – 2006. – № 3. – ч.1. – С. 72-75.
2. Петков С.В. «Менеджмент і науковий підхід прийняття управлінських рішень в органах внутрішніх справ» // Юридичний журнал. – 2005. – № 4 (34). – С.59–63.
3. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ., – К., 1999. – 398 с.
4. Філіпенко А.С. Місце управлінського рішення в адміністративно-правовій діяльності//Вісник НТУУ «КПІ». Політологія Соціологія. Право. – Вип. 2(14). – 2012. – С. 166-169.

Катерина Сергіївна Чернуха – курсант III курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олександрівна Небрат** – професор кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ПРИНЦИПИ

Положеннями Конституції України [1] визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у способи, що передбачені Конституцією та законами України. Визначальною ознакою

розвитку адміністративного законодавства у демократичних країнах є його спрямованість на забезпечення прав і законних інтересів приватних осіб у відносинах їх з державою. Одна із найважливіших гарантій цього – чітка регламентація процедурного аспекту вказаних відносин. За таких умов державні службовці діють не свавільно, а керуючись чітко встановленим порядком та виключно у рамках, передбачених законом, що є суттєвою рисою правової держави.

У тій чи іншій мірі увагу дослідженням здійснення адміністративних процедур органами публічної адміністрації приділяли у своїх працях такі вчені, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, В.М. Бевзенко, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, Ю.М. Козлов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, М.М. Тищенко, В.К. Шкарупа та ін.

У науковій літературі поняття «адміністративна процедура» досліджено у багатьох працях. Так, Тимощук В.П. визначає адміністративну процедуру як встановлений законодавством порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ [2, 24].

Тихомиров Ю.О. під адміністративною процедурою розуміє нормативно встановлений порядок здійснення уповноваженими суб'єктами права послідовно здійснюваних дій з метою реалізації їх компетенції та надання публічних послуг. Її призначенням є обмеження вільного розсуду і запровадження алгоритмів дій службовців, посадових осіб, державних і муніципальних структур, громадян і юридичних осіб [3, 214].

Галіцина Н.В. та Коломоєць Т.О. окреслюють адміністративні процедури, як встановлені законодавством правила, порядок і умови (зразок) вчинення процесуальних дій щодо розгляду, розв'язання і вирішення конкретної адміністративної справи у сфері публічного управління [4, 37].

Так, наведені вище трактування дають змогу стверджувати те, що процедура – це самостійне юридичне явище, завдання якого полягає у сприянні реалізації прав, свобод, законних інтересів, обов'язків та повноважень суб'єктів через законодавче закріплення порядку вчинення ними юридично значущих дій. Сама ж адміністративна процедура виявляє собою певний порядок здійснення суб'єктами - носіями владних повноважень відповідних дій, що встановлений нормами адміністративного й адміністративно-процесуального права і спрямований на досягнення певної мети. Галіцина Н.В. виділяє наступні ознаки адміністративних процедур: а) адміністративні процедури застосовуються в публічній сфері та саме за допомогою адміністративних процедур управлінській діяльності публічної адміністрації надається правова форма, що забезпечує чітке функціонування суб'єктів управління; адміністративні процедури регулюють порядок здійснення правозастосувальної діяльності;

адміністративні процедури охоплюють управлінську діяльність позитивної спрямованості, тобто діяльність, спрямовану на створення умов для ефективної реалізації прав і законних інтересів громадян і організацій [5, 174].

Зміст усіх без винятку адміністративних процедур утворюють взаємозалежні дії представників органів державного управління, фізичних і юридичних осіб. Види та зміст дій цих суб'єктів, а відтак – вид та зміст відповідної адміністративної процедури, визначаються змістом питання, порушеного заявником перед органом державної влади або органом місцевого самоврядування [6, 394].

Адміністративна процедура може виникати і розвиватись як наслідок: 1) певного спору (обов'язкові (імперативні) процедури (процедура притягнення особи до адміністративної відповідальності, процедура розгляду скарг громадян); 2) існування безконфліктних правовідносин (добровільні (диспозитивні) процедури (процедури з підготовки й ухвалення нормативно-правових актів, реєстраційна і дозвільна процедура, установча процедура тощо) [7, 53-55].

Одне із ключових місць у комплексному розумінні суті адміністративної процедури посідають принципи, за якими вона здійснюватиметься, а саме: верховенство права, законність, рівність учасників адміністративного провадження перед законом, використання повноважень з належною метою, обґрунтованість, безсторонність (неупередженість) адміністративного органу, пропорційність, гласність та відкритість, своєчасність та розумний строк, гарантування правового захисту тощо [8].

Зауважимо, що у рамках адміністративних процедур не вирішуються суперечки і не розглядаються скарги приватних осіб на дії і рішення органів публічної адміністрації. У рамках адміністративних процедур орган публічної влади забезпечує реалізацію прав або обов'язків зацікавленої особи, передбачених відповідними матеріальними нормами права [5, 165].

На сьогодні вирішення проблем застосування адміністративних процедур слід пов'язувати з прийняттям окремого кодифікованого акту в Україні [9, 162]; розширенням правових можливостей осіб, котрі приймають участь у провадженні; деталізацію відповідних обов'язків органів і посадових осіб, які розглядають та вирішують справи по суті. Свого належного осмислення повинні отримати і проблеми підвищення дієвості та ефективності діяльності державних органів щодо юридичних гарантій забезпечення прав і свобод громадян у процесі здійснення адміністративних процедур.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В.П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
3. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс / Ю.А. Тихомиров. – М. : ЮРИНФОРМЦЕНТР, 2001. – 652 с.
4. Коломоець Т.О. Адміністративно-правове регулювання порядку створення і діяльності товариств з обмеженою відповідальністю в Україні: монографія / Т. О. Коломоець, Н. В. Галіцина. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 290 с.
5. Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу / Н. В. Галіцина // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 163–177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gnviar.pdf>.
6. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: [підруч.]/ за заг. ред. Академіка НАПрН України О.М. Бандурки. – Х.: Золота миля, 2011. – 584 с.
7. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – К. : Прецедент, 2007. — 531 с.
8. Проект Адміністративно-процедурного кодексу чітко регламентує відносини особи і влади : Офіційний портал Кабінету Міністрів України, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245792471&cat_id=244276429.
9. Мельник Р.С. Інститут адміністративної процедури: деякі пропозиції щодо його змісту // Вісник Запорізького юридичного інституту. – № 3. – 2011. – С.161-170.

Євгеній Віталійович Якименко – студент IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тетяна Миколаївна Кравцова – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ЩОДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ: ПОРІВНЯННЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Трансформація світових систем господарювання на тлі глобалізації ринків та посиленні конкуренції здійснює міцний поштовх щодо зміцнення світової економіки. Одним із головних чинників формування в Україні середнього класу, становлення демократії, побудови громадянського суспільства є розвиток підприємництва, яке в умовах системної перебудови національної економіки виступає гарантом стабільності економіки та підвищення рівня життя громадян.

Конкурентоспроможність підприємства в сучасному глобалізованому суспільстві - запорука його успіху, прибутковості та процвітання. Категорія «конкурентоспроможність» описує стан суб'єкта господарювання та залежить від комплексу факторів, які всебічно характеризують діяльність підприємства та визначають його конкурентні переваги. Розробка єдиного методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, що враховує низку факторів прямого та опосередкованого впливу, передбачає застосування релевантних індикаторів, що уможливають всебічний та системний аналіз конкурентоспроможності на галузевому та обласному рівнях є доволі актуальним питанням [2, 16].

Щоб заснувати власну справу, потрібно обрати правову форму організації, яка відповідає обраній сфері підприємництва.

Найвідповідальнішим для управлінської ланки є початковий етап утворення підприємства. На цьому етапі прогнозуються майбутній стан, зовнішнє середовище, визначаються складові підприємства та досліджується їх взаємодія. Термін «створення» – це правове поняття господарського права, яке включає врегульовані правом умови фактичного виникнення та легітимації підприємства у статусі правового господарюючого суб'єкта, суб'єкта права. Виходячи з того, що в економіці України створюються і функціонують підприємства різних організаційно-правових форм, господарське законодавство визначає загальні і спеціальні умови їх створення. Загальні умови поширюються на всі форми підприємств. Вони визначені законами України: Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про господарські товариства», Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

Створення підприємства в юридичному розумінні – це затвердження та одержання передбачених законом документів: рішення власника (власників) або уповноваженого органу про створення підприємства, статуту (якщо цього вимагає організаційна форма), свідоцтва про державну реєстрацію.

Господарське законодавство регулює також способи створення підприємств. Так, підприємство може бути створене згідно з рішенням одного або кількох власників або уповноваженого ним органу.

Підприємство може створюватись внаслідок примусового поділу іншого підприємства відповідно до антимонопольного законодавства України. Примусовий поділ підприємства здійснюється згідно з розпорядженням Антимонопольного комітету України, його територіальних управлінь.

Підприємство може створюватись шляхом реорганізації діючого підприємства, тобто в результаті виділення із складу діючого підприємства одного або кількох структурних підрозділів за рішенням їх

трудових колективів, якщо на це є згода власника чи уповноваженого ним органу.

Розвиток підприємницької діяльності на єдиному європейському ринку неможливий без спеціальних суб'єктів. На сьогодні право Європейського Союзу передбачає створення підприємств трьох форм. Це - Європейське об'єднання економічного інтересу, Європейське товариство та Європейська кооперативна компанія. Статут Європейського об'єднання 1989 р. має сприяти транскордонному співробітництву. Статут Європейського товариства, який покликаний полегшити реструктуризацію вже існуючих підприємств. Прийнятий Європейською комісією статут європейської кооперативної компанії надав кооперативному руху в Європі нового значення та статусу. Крім цих підприємств кожен підприємець, безумовно, може створити інше товариство за національним правом будь-якої країни-члена Європейського Союзу [3, 34].

Інтегральним результатом економічних перетворень в Україні стало надання їй статусу країни з ринковою економікою (Євросоюзом – у грудні 2005р., США – у березні 2006 р.) Україна була виведена із дискримінаційного поля дії антидемпінгового законодавства ЄС та поправок Джексона-Веніка (США). Таким чином, засвідчено, що вона відповідає п'яти технічним критеріям:

- обмежений рівень державного втручання у діяльність компаній, у т.ч. шляхом запровадження фіксованих цін;
- недопущення дискримінації у сфері оподаткування через введення спеціальних торгових і валютних правил;
- відмова від стимулювання нестандартних форм ведення бізнесу, що розбалансовують платіжну систему (у т. ч. бартерних операцій);
- створення приватного фінансового сектора економіки;
- забезпечення системи захисту прав власності та функціонування режиму банкрутства.

Визнанням позитивних зрушень у сфері підприємництва, відповідності єдиного державного реєстру підприємців європейським стандартам і забезпечення доступу до інформації щодо фінансового стану компаній стало надання Україні членства в Європейському Реєстрі Бізнесу (ЄРБ) у квітні 2006 року.

За визначенням Світовим Банком часовим критерієм реєстрації підприємства, Україна увійшла до першої десятки європейських країн [2, 8-9].

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, №19-20, №21-22. – С. 144.– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Вступ до ЄС: до і після. Порівняльний аналіз. // За матеріалами періодики та Інтернет – видань. – 2008. – С. 55.
3. Матюшко П. Підприємства, створені згідно з європейським правом // Юридичний журнал. – 2003. – № 10. – С. 34-35.

Ольга Ігорівна Якименко – студентка IV курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Цвітана Сергіївна Баранова** – викладач кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблема законодавчого регулювання діяльності та статусу господарських товариств сьогодні цікавить як юристів-практиків, так і підприємців. В умовах ринкових відносин значна питома вага у виробничій та інших сферах економіки належить саме господарським товариствам.

Господарські товариства - підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку [2].

На сьогодні правове становище господарських товариств регулюється Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про господарські товариства».

Основний правовий титул майна товариства - право власності, основними джерелами формування якого є: вклади засновників та учасників товариства; вироблена продукція; отримані доходи; майно, набуте на підставі договорів та інших правочинів, не заборонених законом.

Створення господарського товариства дозволяє об'єднати майно та зусилля декількох осіб для здійснення господарської діяльності, легко залучити додатковий капітал інших осіб для досягнення певної мети, рівномірно розподілити ризики від здійснення господарської діяльності. А отже, основним майновим правом учасника товариства є право брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати його частину (дивіденди).

Разом із тим міноритарні учасники (учасники, які володіють незначною часткою статутного (складеного) капіталу) не мають змоги вплинути на прийняття загальними зборами рішення щодо виплати учасникам частини прибутку (дивідендів). Прийняття загальними зборами

рішення щодо майнових прав учасників всупереч інтересам міноритарних учасників призводить до виникнення конфліктних ситуацій.

Уникнути порушень основного майнового права учасника можливо шляхом зазначення в установчих документах щодо обов'язкового один раз на рік нарахування та виплати частини прибутку (дивідендів).

І це лише одна з поширених проблемних питань діяльності господарських товариств, які можливо уникнути шляхом зазначення в установчих документах відповідних положень [4, 36].

Візьмемо для аналізу інше право, а саме право учасника господарського товариства на отримання інформації про діяльність товариства. Дане право регламентовано п. «г» ч. 1 ст. 10 Закону «Про господарські товариства».

Аналіз судових рішень за позовами учасників (акціонерів) до господарських товариств про спонукання надати інформацію про діяльність товариства дозволяє констатувати незадовільність правової регламентації даних відносин. Зокрема законодавством не врегульовано такі питання:

- невизначеність процедури подання запиту та отримання інформації;
- не визначено співвідношення інформації, що може бути надана учаснику (акціонеру), та інформації, яка становить комерційну таємницю;
- не визначено обмежень щодо періоду часу, за який учасник (акціонер) може вимагати надання інформації про діяльність товариства.

Вбачається правильною практика тих судів, які при вирішенні спорів про зобов'язання товариства надати інформацію про діяльність товариства керуються датою, з якої особа стала акціонером товариства, оскільки відповідно до Закону «Про депозитарну систему України» реалізація корпоративних прав, що впливають з акції (в тому числі і права на отримання інформації про діяльність товариства), є можливою лише після внесення відповідних змін до реєстру власників іменних цінних паперів [3].

Господарським судам при вирішенні даної категорії спорів слід також враховувати і процедуру надання учасникам (акціонерам) інформації про діяльність товариства, встановлену господарським товариством.

Аналіз чинного законодавства, що регулює питання діяльності господарських товариств, а також вивчення практики розгляду судами корпоративних спорів дає підстави дійти висновку про необхідність внесення таких пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яке регулює корпоративні відносини. А наявні аргументи спонукатимуть засновників господарського товариства більш прискіпливо віднестись до змістовного наповнення установчих документів, щоби у майбутньому уникнути непорозумінь.

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, №19-20, №21–22. – С. 144.– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про господарські товариства: Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №39. – С. 517.– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
3. Про депозитарну систему України: Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №39. – С. 517.–Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.
4. Проблемні питання при вирішенні спорів, пов'язаних з корпоративними відносинами / В.А. Пахолюк // Закон і бізнес [Електронний ресурс] - Режим доступу:http://zib.com.ua/ua/print/81627problemni_pitannya_pri_virishe_nni_sporiv_povyazanih_z_korpor.html.

Секція 5

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Наталія Володимирівна Андрущенко – студентка IV курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Станіславович Лукаш** – професор кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Соціально-економічні перетворення, спрямовані на становлення ринкової економіки, потребують суттєвих змін механізму правового регулювання сучасних трудових правовідносин, у процесі реалізації яких постає життєве завдання – забезпечення цілості майна роботодавця, яке використовується у господарській діяльності. На сучасному етапі реформування трудового законодавства України, його поетапного оновлення з урахуванням змін економічного та правового характеру досить актуальним з теоретичної точки зору і таким, що має практичне значення, є порівняльний аналіз регулювання праці в зарубіжних державах. У науці питаннями порівняльного трудового права займалися такі вчені, як: І. Я. Кісельов, С. А. Іванов, Є. Є. Мачульська, Ж. П. Осіпцева та інші.

Відповідно до законодавства України, а саме Кодексу законів про працю (далі КЗпП), працівник, який завдав матеріальної шкоди підприємству, організації, установі, несе матеріальну відповідальність незалежно від того, чи був він притягнутий до дисциплінарної відповідальності за діяння, якими спричинено цю шкоду. Підставою для застосування матеріальної відповідальності до працівника є наявність матеріальної шкоди, спричиненої втратою, пошкодженням, знищенням майна підприємства, установи, організації внаслідок протиправних діянь працівника, з яким укладено трудовий договір. Отже, ознаками шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, є: а) пряма шкода; б) протиправність поведінки працівника; в) причинний зв'язок між протиправними діями та заподіяною шкодою; г) вина працівника. Чинне законодавство встановлює два види матеріальної відповідальності: обмежену, яка не перевищує середнього заробітку працівника, і повну.

Остання настає в таких випадках: за наявності між працівником і підприємством, установою, організацією письмового договору про взяття на себе працівником повної матеріальної відповідальності; якщо шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки злочину; якщо шкоди завдано працівником, який був у нетверезому стані; коли шкоди завдано недостатчею, умисним знищенням або умисним зіпсуванням матеріалів, інструментів та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування; якщо на працівника законодавством покладено повну матеріальну відповідальність. Шкода, розмір якої перевищує середній заробіток працівника, може бути відшкодована працівником добровільно, а в разі відмови відшкодувати заподіяну шкоду питання відшкодування вирішується судом, який, до речі, також розглядає трудові спори [1].

Реформування трудового законодавства, у тому числі і норм, що регулюють матеріальну відповідальність, потребує не удосконалення чи уточнення окремих норм, а розробки нових концептуальних підходів щодо правового регулювання питань матеріальної відповідальності, що зумовлено становленням та розвитком ринкових відносин у нашій державі, в тому числі й у сфері праці [3, 100]. Успішне здійснення реформи трудового законодавства неможливе без дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду щодо правового регулювання матеріальної відповідальності сторін трудового договору, приведення законодавства, що регулює матеріальну відповідальність, у відповідність з міжнародними та європейськими стандартами. Необхідність гармонізації трудового законодавства, в тому числі і тих законодавчих актів, що регулюють матеріальну відповідальність працівника і роботодавця, з міжнародним законодавством та законодавством Європейського Союзу, викликана прагненням України стати в майбутньому повноправним членом міжнародних організацій, зокрема членом Європейського Співтовариства. Але зарубіжний досвід треба використовувати, керуючись передусім аксіомним правилом: не нашкодити. Використовувати його там, де справді в цьому виникає потреба, з урахуванням особливостей української правової системи, процесу економічних реформ, менталітету українського народу. Порівняльний аналіз трудового законодавства України та зарубіжних країн з питань матеріальної відповідальності сторін трудового договору свідчить про більш повну захищеність працівників за законодавством України [4, 221]. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин країн з високорозвиненою економікою та країн, що розвиваються, або з перехідною економікою може регулюватися як цивільним правом, так і частково - цивільним, а частково – трудовим правом. У такій країні, як Польща, що має Кодекс Праці, міститься розділ під назвою «Матеріальна відповідальність працівників». Даний розділ включає в себе лише норми щодо матеріальної відповідальності працівника за шкоду, заподіяну роботодавцю і матеріальну

відповідальність працівника за майно, довірене працівникові. У цілому схожі правові конструкції встановлюються у КЗпП як обмежена і повна матеріальна відповідальність. Проте у польському кодексі відсутні норми про підвищену матеріальну відповідальність [2, 191].

При використанні зарубіжного законодавства слід уникати його переоцінки, однобічного чи повного незнання, а звідси, і невміння його застосовувати чи неправильно його застосовувати в процесі правової реформи національного законодавства. Не можна лише копіювати норми, що регулюють матеріальну відповідальність, без урахування нашої правової системи.

Література

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. Режим доступу: [<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/322-08>]
2. Андрушко А.А. Деякі особливості регулювання трудових відносин за законодавством України та Польщі./А.А. Андрушко, //Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права.- 2008.- С. 191.
3. Актуальні проблеми трудового права України : колект. моногр. / кол. авт.: О. А.Золотарьова та ін.; за заг. ред. О. А. Золотарьової - О. : Негоціант, 2009. - 121 с.
4. Бойко М. Д. Порівняльне трудове право: навчальний посібник / М. Д. Бойко. – К.: Олан, 2006. – 381 с.

Марія Сергіївна Кріпак – студентка IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Левченко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКТІВ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ

Згідно зі статтею 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі є однією з основних засад зовнішньої політики України.

Співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами було започатковано Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, укладеною 14 червня 1994 року в м. Люксембурзі та ратифікованою Законом України від 10 листопада 1994 року N 237/94-ВР.

З метою актуалізації формату, завдань та механізмів співробітництва у 2007 році між Україною та Європейським Союзом було розпочато переговорний процес щодо укладення нового базового договору з цих питань.

Оскільки практика Європейського Союзу щодо розширення передбачає поетапність набуття членства в Європейському Союзі (партнерство, асоційоване членство, повноправне членство), за результатами переговорів було підготовлено та парафовано 30 березня і 19 липня 2012 року у м. Брюсселі проект Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

21 березня 2014 року Прем'єр-міністром України було підписано від імені України політичні положення Угоди про асоціацію. А 27 червня 2014 року під час робочого візиту до Європейського Союзу Президент України підписав від імені України торговельно-економічні та галузеві положення цієї Угоди.

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про міжнародні договори України» міжнародні договори України про участь України у міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях) підлягають ратифікації. Ратифікація міжнародних договорів України здійснюється шляхом прийняття закону про ратифікацію, невід'ємною частиною якого є текст міжнародного договору [1].

Враховуючи те, що національна система соціально-трудових відносин відрізняється від системи ЄС, ключовим елементом успішної євроінтеграції є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства з правовими нормами ЄС. Зближення національного законодавства із сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався в державах-членах ЄС, а також створить необхідні передумови для отримання країною статусу асоційованого члена ЄС.

Під адаптацією законодавства України до законодавства ЄС розуміється процес приведення національних законів та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire* 2. Метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС є досягнення відповідності правової системи країни *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього.

21 січня 2015 року Урядом прийнято розпорядження, яким схвалені плани імплементації деяких актів законодавства ЄС, розроблені Міністерством соціальної політики.

Виконання планів імплементації актів законодавства ЄС, визначених у додатку XL до Угоди про асоціацію, має на меті поступову адаптацію

законодавства України до законодавства та стандартів ЄС у соціально-трудовій сфері.

Зокрема, мова йде про стандарти у сфері зайнятості, соціальної політики, рівних можливостей та попередження будь-якої дискримінації, реформування пенсійної системи, захисту трудових прав працівників, підвищення рівня безпеки та охорони здоров'я на виробництві.

Протягом трирічного імплементаційного періоду, передбаченого Угодою про асоціацію, робота Мінсоцполітики у співпраці з представниками інших міністерств, соціальних партнерів, громадських організацій та наукових кіл буде спрямована на виконання нормотворчих, організаційних та інституційних заходів, кінцевою метою яких є впровадження стандартів ЄС не тільки у законодавство, але й у повсякденне життя громадян України.

Разом із тим з метою ефективної реалізації Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом наказом Мінсоцполітики затверджено відповідний секторальний план заходів Міністерства.

На даний час завершується підготовка наказу Мінсоцполітики про утворення експертно-консультативної групи, яка буде збиратися щоквартально з метою обговорення стану виконання передбачених заходів з реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також розробки та внесення необхідних змін, які будуть відповідати реаліям та викликам сьогодення.

Література

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GG02Q00A.html

Андрій Володимирович Матат – студент IV курсу
юридичного факультету Київського університету права НАН України
Науковий керівник: **Яна Володимирівна Сімутіна** – старший науковий
співробітник відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького
права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО ПРАЦІВНИКІВ НА СТРАЙК ЗА МІЖНАРОДНИМ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Згідно зі статтею 1 Основного Закону – демократичний напрямок розвитку держави є ключовим та пріоритетним в Україні. Адже найголовніше, серед іншого, забезпечувати соціальні права людини, у тому числі у сфері трудових відносин. Конституція України як Основний Закон держави фундаментально закріплює права людини, які слугують

основою для подальшого їх втілення у поточному законодавстві, містить перелік основних конституційних трудових прав, а в деяких випадках – положення про їх захист.

У дослідженні спробуємо загально розглянути право працівників на страйк у механізмі національного та міжнародно-правового регулювання. Попередньо необхідно зазначити про те, що інтерес до цієї проблематики викликаний тим, що право на страйк виступає: способом захисту економічних і соціальних інтересів тих, хто працює, й крайнім засобом захисту вирішення колективного трудового спору. А також у зв'язку із ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (16 вересня 2014 року) перед державою постає завдання гармонізації національного законодавства відповідно до вимог ЄС і вдосконалення механізму захисту прав і свобод людини.

Так, міжнародними актами право на страйк віднесено до основних трудових прав працівників та їх організацій і визнано одним із найважливіших засобів, за допомогою якого вони можуть захищати свої економічні й соціальні права та інтереси і сприяти їх здійсненню. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року зобов'язує держави забезпечити право на страйк за умови його здійснення відповідно до законів кожної країни (стаття 8). Оскільки право на страйк у Міжнародному пакті розглядається як один з елементів права на свободу об'єднання, то, як і останнє, – користування даним правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для убезпечення прав та свобод інших. Стаття 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права не перешкоджає введенню законних обмежень користування цими правами для осіб, які входять до складу Збройних Сил, поліції або адміністрації держави [3, 327].

Ключовим конституційним положенням, яке гарантує право на страйк є стаття 44 Конституції України, згідно з якою ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей. Застереження щодо непорушності права на страйк закріплюється положенням про те, що ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку, а заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Позитивно, що на законодавчому рівні у логічному зв'язку із Конституцією України право на страйк унормовано також Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 року, де у статті 17 вказано: страйк – це тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства,

установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту) [4].

У теорії трудового права, на основі конституційного закріплення, вироблено різні підходи щодо права на страйк.

Як зазначає Н.М. Швець, страйк – явище негативне, він завдає шкоди процесу виробництва, роботодавцю і в якійсь мірі працівнику, хоча збитки останньому незрівнянні зі збитками, спричиненими виробничому циклу і роботодавцю. В той же час, страйк може мати і позитивні наслідки, якщо врегулює конфлікт і відновить соціальне партнерство в трудовому колективі [5, 251-252].

Право на страйк, як правомочність права на захист трудових прав, є достатньо проблемним внаслідок самого характеру страйку як крайнього заходу охоронюваного характеру, – вказує С.Я. Вавженчук, – що застосовується при виникненні суперечок між працівниками та роботодавцем [1, 86]. Крім цього, право на страйк у доктрині трудового права розглядається через призму як основного права людини, так і похідного. Наприклад, С.О. Іванов розглядає страйк як основне право громадян, яке є колективним, а в подальшому може виступати й індивідуальним правом [2, 58].

Загальноприйнятним є твердження про те, що право на страйк виступає колективним правом та не може розглядатись в індивідуальних його характеристиках. Право на страйк не є універсальним, воно є колективним трудовим правом, яке передбачає колективні дії з боку тих, хто бере участь у страйку. Останніх об'єднують колективні інтереси, змістом яких є покращення умов праці або задоволення колективних вимог професійного характеру, а також пошуки вирішення питань економічної та соціальної політики і проблем, що виникають на підприємстві, інших рівнях і безпосередньо стосуються працівників (винятком є страйки солідарності, які є законними за умови законності первісного страйку, який підтримують страйкарі),
– зазначає Г.І. Чанишева [3, 330].

Право на страйк не можна розглядати тільки як право працівника. Щодо цього слушно зазначає Н.М. Швець: страйк виступає колективною дією, оскільки один працівник не може його провести, бо це право належить колективу працівників – колективне припинення роботи працівниками [5, 252].

Також, враховуючи конституційне визначення права на страйк, воно належить не всім, а лише тим, хто працює за трудовим договором. Особи, що працюють за цивільно-правовими договорами (наприклад, підряду або надання послуг), позбавленні цього права. Можна зробити висновок про те, що таке право є додатковим, тобто стосується конкретних суб'єктів. Учасниками страйку можуть бути лише наймані працівники. Такий підхід дозволяє відокремити страйк від інших видів протестів і масових акцій, таких як відмова студентів відвідувати лекції чи мітинги непрацюючих пенсіонерів тощо.

Отже, розглянувши у дослідженні право працівників на страйк, можемо зробити наступний висновок. З точки зору законодавчого регулювання страйку, потрібно віддати належне, що загалом дане право чітко унормовано та достатньо визначено. Навіть на конституційному рівні – страйк – закріплено повно. Принаймні для його розуміння, незважаючи на загальний зміст конституційних положень, право на страйк максимально регламентовано. Однак на практиці доволі часто акції протесту помилково кваліфікують як страйк. У будь-якому випадку роботодавцю конфліктів з працівниками бажано запобігати шляхом компромісу, до використання останніми крайнього засобу захисту своїх економічних та соціальних інтересів – страйку.

Література

1. Вавженчук С.Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія / С.Я. Вавженчук. – Харків: Диса плюс, 2013. – 510 с.
2. Иванов С.А. Советское трудовое право: проблемы использования трудовых ресурсов / С.А. Иванов. – М.: Наука, 1990. – 304 с.
3. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
4. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр>
5. Швець Н.М. «Основні ознаки страйку» / Н.М. Швець // Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми: тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5-6 жовт. 2012 р.) / за ред. В. В. Жернакова. – Х. : Право, 2012. – С. 251-254.

Андранік Меружанович Петросян – студент IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Левченко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЩОДО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Глобальні екологічні проблеми, вплив яких на розвиток земної цивілізації в цілому і кожної держави окремо поступово усвідомлено переважною більшістю населення планети, зумовлюють необхідність

зміцнення міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища. У цих умовах відбувається формування міжнародного екологічного права як одного з інструментів вирішення таких проблем і форми реалізації міжнародного співробітництва [1].

Найважливішим джерелами міжнародного екологічного права є Декларація ООН з навколишнього середовища, яку прийнято в 1972 р. на Всесвітній конференції ООН з проблем навколишнього середовища (Стокгольм, Швеція); Всесвітня стратегія охорони природи, прийнята МСОП (1980р.); «Декларація Ріо», яку схвалено міжнародною конференцією з навколишнього середовища і розвитку в 1992р. (Ріо-де-Жанейро, Бразилія).

Значну роль в реалізації положень цих документів та інших міжнародних конвенцій відіграє спеціалізована організація під назвою Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), а також інші структури Організації Об'єднаних Націй.

Міжнародне співробітництво України в екологічній сфері визначається Основними напрямами державної екологічної політики, а також міжнародними та міждержавними договорами та угодами.

Розв'язання сучасних екологічних проблем в Україні можливе тільки в умовах широкого й активного міжнародного співробітництва всіх країн у цій сфері. Це зумовлено насамперед такими обставинами:

- глобальним характером екологічних проблем;
- транскордонним характером забруднення навколишнього середовища;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони навколишнього природного середовища;
- необхідністю міжнародного обміну досвідом і технологіями, можливістю залучення іноземних інвестицій.

Україна є учасником понад 20 міжнародних конвенцій та двосторонніх угод, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища. Міжнародні зобов'язання України щодо навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки впливають з положень вже ратифікованих а також тих, що знаходяться в стадії розгляду конвенцій та угод.

Виконання Україною зобов'язань, що впливають із зазначених багатосторонніх угод, потребує приведення внутрішнього законодавства у відповідність з нормами міжнародного права й урахування існуючої міжнародної практики під час розроблення нових законодавчих актів.

Беручи участь у міжнародному співробітництві, Україна отримує допомогу в галузі охорони навколишнього природного середовища від міжнародного співтовариства. Слід зазначити, що кількість фінансових ресурсів, що виділяються в Україні на охорону навколишнього середовища, відрізняє її від багатьох розвинутих держав і навіть від деяких країн Центральної та Східної Європи. Це пов'язано з пізнім

усвідомленням необхідності та вигідності інвестицій в охорону навколишнього середовища. Однак, саме це дає змогу Україні розраховувати на міжнародне співробітництво і можливість отримання фінансової допомоги.

Інтерес може становити доступ до ринку з метою залучення екологічно чистих технологій та обладнання для захисту навколишнього природного середовища України. Інтеграція незалежної України у світове співтовариство уможливила безпосередньо міжнародну економічну, технічну та експертну допомогу.

Головними її напрямками є:

- гранти (безоплатна допомога) та в майбутньому можливі кредити Програми розвитку ООН, Програми охорони навколишнього природного середовища. Перші гранти було спрямовано на збереження біорізноманіття (дельта Дунаю та Східні Карпати), а також регіонально важливий проект — захист Чорного моря від забруднення;

- допомога Європейського Союзу в рамках технічної допомоги країнам СНД (TACIS). Хоча проблеми охорони навколишнього природного середовища не належать до пріоритетних програм TACIS;

- міжнародна допомога окремих розвинутих країн (США, Канади, Нідерландів, Німеччини, Данії, Великобританії) як у рамках багатосторонніх програм, так і на підставі двосторонніх угод. Міжнародна допомога насамперед повинна використовуватися згідно з внутрішніми регіональними пріоритетами для розв'язання проблем Дніпра та інших річок України, проблем якості питної води, проблем Донецько-придніпровського регіону, Полісся, Чорного та Азовського морів, ліквідації наслідків Чорнобильської аварії тощо [2].

Отже, як бачимо, екологічне право тісно пов'язане з міжнародним правом, оскільки проблема забезпечення екологічної безпеки з регіональної та національної перетворилась на глобальну. Про це свідчать усі згадані вище угоди, прийняті міжнародними екологічними форумами, наявність великої кількості спеціалізованих міжнародних організацій, що на практиці реалізують наукові, правові та інші програми подолання цієї проблеми.

Література

1. Тимченко Л.П.. Міжнародне право:[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://studentam.net.ua/content/view/5849/129/>
2. О.С. Баб'як. Міжнародне екологічне право:[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://radnuk.info/pidrychnuku/ekolog-pravo/43-babuak/6221.html>

Віта Валентинівна Проненко – студентка IV курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Левченко** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НЕТИПОВІ ДЖЕРЕЛА ТРУДОВОГО ПРАВА (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД)

У науковій та навчальній літературі джерела права розглядають переважно як зовнішню форму функціонування права, ту оболонку, без якої неможливе існування правової норми. Крім формального, термін «джерело права» застосовується і у значенні матеріального джерела права. Під матеріальним джерелом права розуміють причини утворення права, тобто, все те, що згідно з відповідним підходом породжує (формує) позитивне право: ті чи інші матеріальні і духовні фактори, суспільні відносини, природа людини, природа речей, божественний чи людський розум тощо [1, 98].

У літературі визнають також типові та нетипові джерела трудового права. До типових відносяться: Кодекс законів про працю України, Закон України "Про оплату праці" та інші. Приналежність таких актів до джерел трудового права видно вже з їх назви. Разом з тим окремі нормативні положення, що є джерелами трудового права, містяться в нормативно-правових актах, які відносяться до джерел іншої галузі права. Наприклад, у Закон України, «Про приватизацію державного майна», які за галузевою приналежністю є актам цивільного права, але містяться норми, що відносяться до трудового права [2, 61].

На відміну від «типових» актів, ухвалення яких прямо передбачене установчими договорами, існує категорія нормативних актів, які через своє місце в ієрархічній системі не вписуються у загальноприйнятну номенклатуру. У доктрині вони отримали назву актів «*sui generis*». Ухвалення та систематизація актів *sui generis* впливають з практики права ЄС. До таких актів слід відносити акти, видані поза межами інституційного механізму ЄС, наприклад, акти Євроомбудсмена, акти Євроюсту чи інших агенств ЄС, які можуть набувати форми висновків, резолюцій, декларацій тощо. Такі акти не входять у систему правових актів відповідно до ст.288 ДФЄС. Також до нетипових актів або актів *sui generis* слід віднести акти інститутів, що видаються в непередбаченій в установчому договорі формі. Як свідчить практика функціонування інститутів ЄС, до такої категорії актів слід віднести повідомлення (communication), білі та зелені книги, кодекси поведінки, резолюції тощо. Особливий інтерес становить група нормативних актів – щорічні програми, білі книги («White Papers») та зелені книги (Green Papers) Комісії ЄС як порівняно молоді серед нормативно-правових актів ЄС. Їх

запровадження пов'язане з активною діяльністю Європарламенту, що в контексті імплементації Єдиного Європейського Акта змінив свій внутрішній регламент і передбачив можливість ухвалення щорічної програми підготовки та ухвалення нормативно-правових актів Комісією ЄС [4, 25].

До групи нетипових (особливих) джерел права Євросоюзу також належать акти представників держав-членів, об'єднаних у Раді Євросоюзу, що по суті можуть набувати форми міжнародної угоди, а також правового акта Євросоюзу, наприклад – акт про можливість призначення Голови Комісії ЄС (прийнятий відповідно до ст. 214 Договору про заснування ЄС).

Ще одним видом нетипових (особливих) джерел права Євросоюзу є конвенції, які укладаються між державами-членами, що прямо передбачене ст. 293 Договору про заснування ЄС, де чітко визначаються сфери укладання таких конвенцій (забезпечення принципу рівності громадян різних держав-членів; скасування подвійного оподаткування; взаємне визнання у сфері корпоративного права; спрощення формальностей, що регулюють визнання і примусове виконання судових та арбітражних рішень). Укладання таких конвенцій на сьогодні замінюється ухваленням правових актів ЄС.

До групи нетипових (особливих) джерел права Євросоюзу також належать міжінституційні угоди, що їх інститути ЄС укладають з метою уточнення та доповнення окремих положень установчих договорів (як правило – процедурних норм) [3, 211].

Складнощі з визначенням джерел права передусім пов'язані з відсутністю чітких критеріїв визначення джерел права. На сьогодні в Європейському Союзі не існує остаточно сформованого переліку джерел права. Більшість джерел права ЄС має унікальні особливості, які відрізняють їх як від джерел міжнародного публічного права, так і національного права держав-членів. До особливостей слід віднести такі: джерела права ЄС ґрунтуються на міжнародному праві або установчих договорах Союзу; такі джерела містять в обов'язковому порядку норми інтеграційного права; існує внутрішня ієрархія джерел права ЄС, що відрізняє їх від міжнародного права.

Література

1. Пилипенко П.Д. Трудове право України: Навч. Посібник. – К.: «Ін'юре», 2003. – 320 с.
2. Трудове право України: Підручник/За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. - К.: «Знання», 2000. – 394 с.
3. Яковюк І. Система джерел права Європейського союзу: загальна характеристика / І. Яковюк // Філософія права і загальна теорія права. - № 1/2013. – С.211-217.
4. Ярошенко О.М. Джерела трудового права України / О.М. Ярошенко // Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2010. – С. 25-35.

Альона Юріївна Рябко – студентка IV курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Станіславович Лукаш** – професор кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Працевлаштування молоді на даному етапі розвитку держави є одним із важливих, невирішених питань. Взагалі дана проблема включає в себе такі елементи: слабка, майже відсутня у більшості сфер забезпечення першим робочим місцем; низький рівень освіти; практичний досвід роботи у молоді відсутній; завищені, невиправдані бажання молоді, відсутність роботи яка могла б їх задовольнити.

Необхідно звернути увагу на відсутність робочих місць та засоби подолання даної проблеми у Європейському Союзі, так як Україна намагається стати його членом.

Рівень безробіття в ЄС в цілому склав 9,8 % у листопаді 2011 року. Що стосується молоді (особливо щодо осіб у віці до 25 років), то він збільшився вдвічі і склав 22,3 %, що дорівнює майже 5-ти мільйонам безробітних. Незайнятість серед молоді в Німеччині та Люксембурзі трохи знизилась у 2008-2010 рр. Однак вона зросла у інших країнах і в деяких досяг значних розмірів. Країни, які зазнали тяжкої економічної кризи, у числі тих, де рівень безробіття є найвищим, це зокрема: Греція, Італія, Литва, Латвія, Португалія, Словаччина та Іспанія. У цих країнах рівень безробіття серед молоді досягнув 30 % у листопаді 2011 року [1, 258].

Якщо оцінити спектр вирішення такого роду проблем у інших країнах, таких як Австрія, Чехія, Польща, Греція, Італія, Німеччина, то напрошується висновок, що Україна, у плані працевлаштування молоді, порівняно з рядом європейських держав, є економічно занедбаною країною. У Німецької молоді напрощуд рідко виникають проблеми з працевлаштування через відсутність досвіду та стажу роботи. Адже роботодавці зацікавлені у формуванні молодих резервів у державі, що підтверджується діями роботодавців щодо оплати навчання та надання спеціальних навичок особам, що навчаються з умовою їх працевлаштування у компанії, яка виступає спонсором[2, 1]. І таких особливих відносин між двома зацікавленими сторонами близько 60 %. Крім того, в Австрії, наприклад, світогляд роботодавців є порівняно об'ємнішим ніж у нашій державі, адже австрійські роботодавці потребу у новій робочій силі реалізують виключно через залучення молодих спеціалістів. Це пояснюється тим, що такі особи швидко освоюють нові знання, мають більшу трудову витривалість в порівнянні з іншими категоріями осіб, мають здатність реалізовувати власні нові робочі ідеї, у більшій мірі виконують покладені на них обов'язки через відсутність

власних сімейних зобов'язань та не мають високих вимог щодо оплати чи посади яку займають[3, 4].

Що стосується Сполучених Штатів Америки, то у них є кілька видів програм зайнятості та професійного навчання молоді, але найбільш значимі програми були ініційовані Законом «Про зайнятість молоді та демонстраційні проекти» від 1997 р. До першої групи відносяться програми за назвою «Забезпечення зайнятості і професійного навчання молоді», основною метою яких є інтеграція молоді в процес професійного навчання та подальшого працевлаштування. Суб'єктами програми виступають особи у віці від 16 до 21 року, які мають серйозні проблеми при входженні на ринок праці. Це, як правило, вихідці з малозабезпечених сімей. Друга група – програми «Забезпечення трудових прав молоді». Учасниками цих програм є безробітна молодь у віці від 16 до 19 років. Молоді люди проходять професійне навчання на виробництві під керівництвом наставника з обов'язковою виплатою стипендії. У третю групу входять програми за назвою «Молодіжні консерваційні корпуси», розраховані на осіб, які проживають у районах з хронічним безробіттям. Учасники програми зайняті прибиранням території, знищенням відходів, охороною тваринного та рослинного світу. Четверта група – це програма «Економічного стимулу», суб'єктами яких є молоді люди у віці від 16 до 18 років. Їм надається робота тільки в тому випадку, якщо вони погоджуються закінчити середню школу. Тривалість робочого часу становить 20 годин на тиждень, а влітку вона збільшується до 40 годин за рахунок кані-кульного часу [4, 221].

Проаналізувавши дану інформацію, можна зробити такі висновки:

- Європейський Союз: приймають нормативно-правові акти для регулювання безробіття; заохочують роботодавців надавати роботу молоді без досвіду; створюють умови для підвищення кваліфікації.
- США: створюють програми для незахищених верств населення; забезпечують отримання практичного досвіду для молоді; надають роботу особам, які отримали лише середню освіту та не мають спеціальних навичок.

Отже, враховуючи даний досвід, Україні необхідно не лише внести зміни до законодавства, а й створити гарантії працевлаштування: забезпечувати перше робоче місце; підвищити рівень освіти; надавати можливості набувати практичного досвіду; підтримувати верстви населення, які мають лише середню освіту.

Література

1. Дарморіс О.М. Європейська стратегія зайнятості молоді/ О.М.Дарморіс//Актуальні проблеми політики – 2013р. – №49.
2. Ронончук В. А. Зарубіжний досвід державної підтримки молоді на ринку праці: [Електронний ресурс]. / В. А. Ронончук. – Режим доступу:

http://www.biglib.com/book/79_Formyvannya_rinkovoi_ekonomiki/767_6_zarybijnii_dosvid_derjavnoi_pidtrimki_molodi_na_rinky_praci

3. Федорук О.Ю. Працевлаштування молоді: правові аспекти та їх реалізація на практиці / О. Ю. Федорук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13foyrnp.pdf>.
4. Шабанов Р.І. Окремі питання правового регулювання зайнятості населення у США / Р.І. Шабанов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету – 2014 – №8.

Джулія Миколаївна Сімаченко – студентка IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Левченко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УКЛАДАННЯ СТРОКОВОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Одним із основних прав людини, є право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, а також право на гарантовану оплату праці на рівні не нижче встановленого державою мінімального розміру.

Сьогодні у країнах Західної Європи більш ширшого застосування набула тенденція укладати строкові трудові договори. Типовий трудовий договір (на невизначений строк) укладається, як правило, з невеликою привілейованою групою працівників. Як правило, це особи, які мають нетипові трудові договори: тимчасові працівники, трудові іммігранти, неповністю зайняті.

Така ситуація викликає неабияке занепокоєння профспілок та працівників, від яких вимагають укладання строкового трудового договору. Тому у багатьох країнах Західної Європи прийнято спеціальні закони про регулювання строкових договорів, які запроваджують нові положення для трудового права.

Яскравими прикладами таких нормативно-правових актів є:

- Французький ордонанс від 5 лютого 1982 р.;
- Шведський закон «Про забезпечення зайнятості» від 24 лютого 1982 р.;
- Закон Люксембургу «Про трудові договори» від 24 травня 1989р.;

➤ Закон Італії «Про регулювання трудових договорів на визначений термін» від 18 квітня 1962 р. тощо.

Так, французький ордонанс встановлює, що договори на строк укладаються обов'язково в письмовій формі та лише в конкретно визначених випадках, обумовлених в законі, а саме:

- у разі тимчасового розширення виробничої діяльності;
- виконання випадкової роботи, точно визначеної і недовготривалої;
- коли такий договір укладається згідно з неурядовою постановою, спрямованою на те щоб сприяти прийому на роботу певних категорій працівників;

- для виконання сезонних робіт.

Максимальний строк таких договорів – один рік.

Шведський закон передбачає такі випадки укладання строкового договору:

- для виконання тимчасових, сезонних робіт, необхідних у зв'язку з розширенням виробництва;

- робота, яка пов'язана з навчанням чи стажуванням працівника.

Спеціально обумовлено, що трудовий договір на строк може бути укладено з працівником на час, який передує його обов'язковій військовій службі, а з працівником похилого віку – після його виходу на пенсію за віком або досягнення ним 65-річчя [1, 85-86].

Закон Люксембургу встановлює, що строкові договори повинні мати винятковий характер і укладатися лише у певних сферах та випадках, коли через об'єктивні чи суб'єктивні причини не може бути укладено договір на невизначений строк.

Італійський закон «Про регулювання трудових договорів на визначений термін» від 18 квітня 1962 р. підкреслює винятковий характер договору на невизначений строк, укладання якого можливе лише у випадках, встановлених законом:

- на сезонні роботи;
- для заміни тимчасово відсутнього працівника;
- для виробничих робіт, термін яких заздалегідь відомий;
- стосовно творчих працівників, які беруть участь у роботі над певним спектаклем тощо.

Договір на визначений термін повинен укладатися лише в письмовій формі. Проголошено право таких працівників на відпустку, а також на різдвяну винагороду. Законом не встановлено максимальний строк такого договору.

Разом із тим в Бельгії, Великобританії, Німеччині, Канаді, Нідерландах, США, Японії право роботодавця на укладення строкового трудового договору не обмежено.

Отже, трудове право більшості зарубіжних країн закріплює обмеження укладення строкових трудових договорів (контрактів). Вони, як правило, заборонені для звичайних регулярних робіт і дозволяються

лише для сезонних робіт, для заміни тимчасово відсутніх працівників, при тимчасовому розширенні виробництва, при наймі менеджерів, творчих працівників (музикантів, акторів, оперних співаків, наукових працівників).

Порушення встановлених умов застосування строкових трудових договорів автоматично трансформує їх у безстрокові. Строковий трудовий договір трансформується у безстроковий і в тому разі, якщо роботодавець приймає ту ж особу на колишню роботу до закінчення 15-30 днів після звільнення.

Література

1. Порівняльне трудове право: Навч. посіб./ Б.С. Беззуб, Л.В. Голяк, О.М. Кісілевичта ін.; За заг. ред. А.С. Мацкаю – К.: МАУП, 2005. – 176 с.

Ольга Валеріївна Слесарєва – студентка I курсу

факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Сергій Станіславович Лукаш – професор кафедри

юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного

університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Результатом інтеграційних процесів у Європі стало створення Європейського Союзу. Установчими актами, на яких побудований Євросоюз, є Римська угода про заснування Європейського співтовариства 1957 року з протоколами та змінами, внесеними такими документами: Договором про злиття 1965 року; Єдиним європейським актом 1986 р.; Договором про Європейський Союз 1992 року; Консолідованими договорами про Європейський Союз та про заснування Європейського співтовариства 1997 року; Актами про приєднання 1975 р. (Велика Британія, Ірландія, Данія), 1979 р. (Греція), 1985 р. (Іспанія, Португалія), 1994 р. (Австрія, Фінляндія, Швеція), Ніццьким Договором 2001 року, п'ятим Договором про приєднання 2004 р., Договір про приєднання Болгарії та Румунії до Європейського Союзу від 25 квітня 2005р. [1, 15].

Процес розширення ЄС, розвиток міжнародних зв'язків та глобалізація в цілому призводять до розширення діапазону дій у сфері соціальної політики, інтенсивному розвитку її зовнішнього виміру та правовому оформленню її досягнень (*acquis communautaire*) [1, 738-776].

Протокол про соціальну політику ЄС уповноважив 11 держав-членів Євросоюзу, за винятком Великої Британії, використовувати органи, механізми та процедури Європейського Співтовариства для вирішення спільних проблем у сфері соціальної етики. Слід однак

зазначити, що у випадку колізії між нормативно-правовими актами Ради з імплементації Протоколу та основними засадами права ЄС перевагу матимуть норми права Співтовариств. Протокол про соціальну політику став додатковим джерелом для активізації формування соціальної політики ЄС без участі Великої Британії формуванні її правового забезпечення на рівні Європейського Співтовариства.

Подібні положення містить і Договір про соціальну політику. У ст.1 Договору предметом співробітництва між державами-членами та Європейським Співтовариством визначено підвищення рівня зайнятості, поліпшення умов життя та праці, надання належного соціального захисту, сприяння діалогу між адміністрацією підприємств та трудящими, боротьбу із соціальним відчуженням. Окрім цього, Європейська Комісія повинна заохочувати держави-члени до координації їх співробітництва у сфері соціальної політики (ст. 5), а на держави-члени покладено обов'язок забезпечити дотримання принципу заборони дискримінації у сфері оплати праці (ст.6).

Чергові зміни і доповнення до Договору про ЄС були внесені у Амстердамі у 1997 р., які набули чинності у березні 1999 р., є чинними станом на сьогодні. У преамбулі Договору про ЄС наголошується на особливому значенні принципів свободи, демократії, дотримання принципу поваги основних прав і свобод людини для діяльності ЄС.

Амстердамський саміт, закріпивши за керівними інститутами ЄС право на встановлення мінімальних соціальних стандартів та їх зміну, підтвердив право держав-членів приймати більш високі нормативи та свої методи вирішення соціальних проблем (ст. 137, п. 2 та 5).

Європейська соціальна ідея, яка була присутньою на всіх етапах європейської інтеграції, втілилася в Європейську соціальну модель, що трансформувалася у чітку політику, яка має юридичну базу і займає своє законне місце поряд з економічною, регіональною та зовнішньою політикою ЄС. Таким чином, соціальну політику наприкінці 90-х років ХХ століття не тільки було наголошено одним із пріоритетів ЄС; вона змогла спиратися на адекватну нормативну базу. Більш того, маючи таку базу та досвід реалізації декількох дострокових соціальних програм, Євросоюз зміг перевести соціальну політику на комплексне програмування. Засади його було закладено у Ніцці (саміт грудень 2000 р.). Було погоджено Хартію основних прав громадян Європейського Союзу, яка значною мірою розширила положення Хартії 1989 р. та поширила її дію на всіх громадян Співдружності. Хартія основних прав ЄС увійшла до тексту Конституції.

Комплексне проведення заходів у соціальній сфері передусім сприяє встановленню єдиних на всій території Співтовариства прав людини у трудових відносинах, прав на пенсії, допомоги по безробіттю, а також інших форм соціального забезпечення, що і складає головне завдання соціальної політики Європейського Союзу.

Еволюція соціальної політики показує не тільки етапи її розвитку, але й послідовне створення нормативної бази, здатної забезпечити втілення цієї соціальної політики у життя [2, 267].

Таким чином, соціальні питання є предметом постійного піклування Європейського Союзу. Євросоюз є координатором і ініціатором всіх дій держав-членів з цього питання. Основні зусилля Євросоюзу спрямовані на створення єдиної правової бази соціальної політики.

Засоби регулювання соціальної політики в рамках Євросоюзу передбачають формування каталогу основних соціальних прав громадян держав-членів, а також шляхом прийняття нормативних актів органами Євросоюзу (регламентів та директив), які мають пряму дію права ЄС, яка уможлиблює захист прав фізичних осіб усупереч національним нормам, несумісним з правом ЄС.

Література

1. Европейское право. Учебник для вузов. Под общ. ред. Энтина Л.М. – М.: Норма, 2000. – 720 с.
2. Кантария Е.А. Международно-правовые проблемы деятельности Международной организации труда в условиях глобализации: автореферат дис. ...кандидата юридических наук: 12.00.10 «Международное право; Европейское право» / Кантария Екатерина Анзоровна: / Ин-т гос. и права РАН. – Москва. – 2007. – 453с.

Секція 6

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Ірина Валеріївна Бульба – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ

Максим Віталійович Петроченко – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Антон Володимирович Байлов** – доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для
підрозділів слідства Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА ОЦІНКА ПРОСТИТУЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: НОВИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ МОРАЛІ СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Проституція в Україні як антисоціальне явище на сьогоднішній день набула інституційних рис з міцною організаційною основою, сформованою стійкою структурою та неоднозначними оцінками. У зв'язку з цим виникає необхідність створення ефективного механізму протидії даному соціальному відхиленню у нашому суспільстві із формуванням програми її подолання.

Ставлення до проституції в сучасних державах різне. В одних країнах продаж сексуальних послуг законодавчо повністю заборонений, в інших – сама по собі проституція не заборонена, але існують обмеження на пов'язані з нею дії. Так, у мусульманських країнах вона визнається злочином, у деяких європейських державах це легалізована діяльність з відповідним державним регулюванням та оподаткуванням. У більшості західних країн, навіть якщо проституція законом не дозволена, влада ставиться до неї толерантно, спрямовуючі дії правосуддя насамперед на осіб, які використовують повію у власних цілях [1, 40].

Проблема проституції розглядалась у працях багатьох вітчизняних науковців. З них варто відзначити Ю.М. Антоняна, М.І. Арсеньєву, Н.А. Аверіну, О.М. Бандурку, А.Л. Габіані, Я.І. Гілінського, А.І. Долгову, А.П. Дьяченко, А.А. Жіжіленко, А.Н. Ігнатова, І.І. Карпеца, В.Н. Кудрявцева, Н.С. Лейкіну, П.І. Люблінського, В.І. Лебеденко, В.В. Лисенко, О.М.

Литвинова, С.Ф. Мілюкова, Г.М. Міньковського, Е.Ф. Побегайло, Ю.Е. Пудовочкіна, Н.А. Стручкова, В.С. Устінова, М.І. Хавронюка, М.Д. Шаргородського, І.В. Шмарова, Д.А. Шестакова, А.М. Яковлева та ін.

Для більш продуктивної діяльності стосовно вирішення проблеми протидії проституції варто враховувати досвід зарубіжних країн, в яких це явище, у свою чергу, знайшло різні форми відображення в залежності від політики та законодавчої бази держави.

Латвія – одна з найбільш лояльних країн по відношенню до проституції в цілому. Діяльність повій тут дозволена, хоч і регулюється низкою законодавчих актів. Дівчата, що займаються наданням сексуальних послуг в Латвії, повинні обов'язково бути повнолітніми, а також постійно мати при собі довідку про стан свого здоров'я.

У Сполучених Штатах Америки проституція вважається легальною діяльністю тільки в штаті Невада, де держава регулює діяльність публічних будинків у великих містах. При цьому публічні будинки дозволено відкривати тільки в деяких округах. У сільській місцевості це заборонено.

У Франції проституція офіційно не заборонена, але суворо регулюється законами та іншими адміністративними актами. Тому в цій країні повії можуть вільно торгувати своїм тілом, але при цьому вони повинні дотримуватися кількох правил: перш за все, повія не повинна рекламувати свої послуги, тобто в натовпі вона повинна бути непомітною, щоб оточуючі не запідозрили в ній нічого «вульгарного». Якщо ж повія у Франції буде пристає до чоловіків, що проходять повз неї, то їй загрожує серйозний штраф і навіть покарання аж до позбавлення волі на кілька місяців.

Проституція в Німеччині – це цілком легальна діяльність, якою займаються понад 400 тисяч жінок по всій країні. У 2002 році в Німеччині був прийнятий спеціальний закон про проституцію, який має на меті поліпшити соціальне становище осіб, залучених в цей бізнес. Проститутки постійно виплачують частину своїх доходів в пенсійний фонд, тому через якийсь час вони можуть розраховувати і на одержання пенсії від держави. Крім того, німецькі проститутки мають право оскаржити дії свого клієнта в суді або навіть стягнути з нього гроші, якщо він якимось чином образив або завдав шкоди дівчині. Повії в Німеччині мають також і свої профспілкові організації, які піклуються про дотримання прав повій [3].

Практика Нідерландів, де секс-індустрія після легалізації переживає швидке зростання, одними розглядається як доказ небезпеки легалізації, іншими – як тимчасові труднощі в умовах нової ситуації. До того ж в цій країні рівень дитячої проституції різко зріс. Більшість дітей, втягнених в зайняття проституцією, привезені із-за кордону. Тож можна зробити висновок, що за допомогою легалізації проституції країна виявилася не спроможною зупинити торгівлю людьми, так само як і домогтися

викорінення інших форм сексуальної злочинності, зокрема, сутенерства [2, 122].

Норвегія – одна з тих країн, де проституцію не сприймають ні в якому вигляді. Кілька років тому влада Норвегії вирішили викорінити проституцію зі своїх міст і треба визнати, вже досягли певних успіхів на цьому терені. 2 січня 2009 року в Норвегії був прийнятий закон, який передбачає покарання не тільки за надання послуг повіями, а й за використання цих послуг [3]. Так, тепер громадянин, який буде спійманий в процесі «знімання» повії, повинен буде заплатити в казну серйозний грошовий штраф. А якщо ж повія була неповнолітньою, то порушникові загрожує покарання у вигляді позбавлення волі до 3-х років. Ще більш суворі покарання в Норвегії передбачені за організацію публічних будинків і сутенерство. Треба визнати, подібні заходи призвели до того, що за останні кілька років в країні різко зменшилася кількість дівчат, які торгують власним тілом.

У Польщі проституція офіційно законом не заборонена. Однак при цьому всі борделі вважаються забороненими. Тому в Польщі заборонена діяльність сутенерів, які можуть отримати строк від 2-х до 5-ти років позбавлення волі, якщо будуть затримані за зайняття цією діяльністю. У самій же Польщі ставлення населення до проституції вельми неоднозначне. З одного боку, проституцію вважають гріхом і відкидають її. З іншого боку, більшість населення не проти легалізації проституції, якщо це піде на користь економіці.

В Австрії повії можуть займатися пошуком клієнтів тільки в нічний час і в певних місцях.

Проститутки Великобританії зобов'язані платити податки. Особливостями проституції цієї країни є те, що законом переслідуються домагання клієнтів і хапати перехожих за руки – заборонено.

В Угорщині повії повинні мати довідку про стан здоров'я та свідоцтво про приватне підприємництво.

Чилійським жрицям кохання дозволили видати підручник, для того, щоб навчити поліцейських поважати права представниць найдавнішої професії.

У грудні 2002 року італійська влада ухвалили закон, що дозволяє заняття проституцією в приватних будинках. А вуличним повіям загрожує штраф та арешт [3].

Заняття проституцією також легальні у ПАР, Канаді, Бразилії, Австралії, Новій Зеландії та Ізраїлі, а також у країнах південно-східної Азії (за винятком Філіппін і Китаю).

Деякий час проституція була дозволена навіть в Ірані, де зараз знову обговорюється питання про легалізацію проституції, так як шиїтам дозволяється мати «тимчасових» дружин.

Бельгійський шоколад, пиво, вафлі і, звичайно ж, квартали «червоних ліхтарів»... Багато туристів дивуються, дізнавшись, що в Бельгії

існують квартали, в яких дозволено працювати повіям. Дівчину можна вибрати просто прогулюючись по вулиці і розглядаючи вітрини, в яких продають себе повії.

З 1988 року проституція в Голландії повністю легалізована. У повій є свої офіційні клуби і профспілка. Цікавим є існування соціальних повій в цій країні, послуги яких оплачуються за рахунок держави [3].

Сформована ситуація вимагає вдосконалення системи правового контролю і протидії проституції. Існують дві точки зору: прихильники однієї з них вимагають більш суворих покарань за проституцію з метою ліквідації цього явища як такого. Цієї точки зору дотримуються в основному представниці жіночого руху проти дискримінації з боку чоловіків. Прихильники іншої позиції пропонують більш ліберальний шлях зміни ситуації, допускаючи (за певних обставин) існування проституції.

Як бачимо, ставлення до проституції різноманітне. Все залежить від позиції державної влади до так званої «найдавнішої професії», яка ґрунтується на суспільній думці та має багатоаспектний характер.

Але слід врахувати той факт, що це явище хоч і деформує мораль, але даним родом діяльності як займалися, так і надалі будуть займатись, оскільки за нього передбачена лише адміністративна відповідальність, а цей бізнес є досить прибутковим, а штрафи порівняно невеликими.

Також можна зробити висновок, що власне заборона такого явища як проституція навряд чи приведе до бажаного результату, оскільки людину завжди приваблювало заборонене. На підставі дослідження досвіду інших держав необхідно сформувати механізм ефективних способів протидії проституції як такої і викорінення даного соціального явища із суспільних рядів нашого і майбутнього покоління. Такий підхід дозволить хоча б на крок наблизитися до вирішення нагальної проблеми існування негативних явищ в соціумі.

Література

1. Медведєв В.С., Шевченко О.М. Юридично-психологічна характеристика сучасних проблем української молоді: проблема проституції / В.С. Медведєв, О.М. Шевченко // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. – № 1. – С. 38-46.
2. Маньч Е.Г. Проституция: криминологические и уголовно-правовые аспекты : [монография] / Е.Г. Маньч. – [Под ред. Мелешко Н.П.] – М. : Юрлитинформ, 2011. – 168 с.
3. Секс-туризм. 10 Европейских направлений / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.turexpress.ru/component/content/article/185-2011-01-01-19-03-33>. – Заголовок з екрану.

Аліна Вадимівна Войтенко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Останнім часом серед суб'єктів господарської діяльності в економічному просторі все більшого поширення набуває проблема ухилення від сплати податків. У свою чергу цей процес призводить до низки негативних тенденцій, таких як недофінансування суспільного сектору господарства, спричинення росту корупції, збільшення обсягів відтоку капіталу за кордон та ін.

Уникнення податків та ухилення від їх сплати притаманні будь-якому сучасному суспільству. У державах з розвинутими демократичними інститутами сплата податків для платників трансформувалася у відносини вільного вибору. У той час в країнах, де лише будують демократичні інститути і в яких обмін податків є далеким від еквівалентного, форма прояву податків не лише маскує їх сутність, а й ототожнюється з нею. Тому, у свідомості суспільства податкові платежі прирівнюються до платежів, запроваджених без згоди більшості платників і сплачуються у примусовому порядку.

Законодавство України передбачає кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків, так само як і законодавство більшості зарубіжних країн, зокрема і Російської Федерації.

Для з'ясування сутності злочину, передбаченого ст. 212 КК України [1] та ст. 198 КК Російської Федерації [2] слід зрозуміти поняття «*податки*» та «*збори*». Відповідно до ст. 6 Податкового Кодексу України **податком** є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу. **Збором** (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у т.ч. внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [3]. Ст. 8 Податкового Кодексу РФ наводить наступне визначення «Под **налогом** понимается обязательный, индивидуально безвозмездный платеж, взимаемый с организаций и физических лиц в форме отчуждения принадлежащих им на праве собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления денежных средств в целях финансового обеспечения деятельности государства и (или) муниципальных образований» [4].

Проаналізувавши зміст ст. 212 КК України та ст. 198 КК РФ, можна виявити як спільні, так і відмінні риси у складах даного злочину.

Відмінними можна визначити наступні риси. По-перше, **сума несплачених податків, зборів (обов'язкових платежів)**. Відповідно до ст. 212 КК України сума несплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) визначена у *трьох видах розмірів*, відповідно до яких і здійснюється кваліфікація: значний, великий та особливо великий розмір. На відміну від ст. 212 КК України, ст. 198 КК РФ передбачає лише *два види розмірів* суми несплачених податків, зборів, відповідно до яких і здійснюється кваліфікація даного злочину: великий та особливо великий розмір.

По-друге, **механізм визначення розміру грошової суми несплачених податків, зборів (обов'язкових платежів)**. Ст. 212 КК України визначає такі способи визначення: значний розмір – суми податків, зборів (обов'язкових платежів), які в *тисячу* і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ); великий розмір – які в *три тисячі* разів і більше перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян; особливо великий розмір – які в *п'ять тисяч* разів і більше перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. У свою чергу, ст. 198 КК РФ передбачає наступні способи: великий розмір – сума податків і (або) зборів, що складає за період у межах трьох фінансових років поспіль більше *сто тисяч* рублів, за умови, що частка несплачених податків і (або) зборів перевищує 10 відсотків належних до сплати сум податків і (або) зборів, або перевищує *триста тисяч* рублів; особливо великий розмір – сума, що складає за період у межах трьох фінансових років поспіль більше *п'ятисот тисяч* рублів, за умови, що частка несплачених податків і (або) зборів перевищує 20 відсотків належних до сплати сум податків і (або) зборів, або перевищує *один мільйон п'ятсот тисяч* рублів.

По-третє, **суб'єкт злочину**. Суб'єктом злочину за ст. 212 КК України є 1) службова особа підприємства, установи, організації незалежно від форми власності; 2) особа, яка займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи; 3) будь-яка інша особа, яка зобов'язана сплачувати податки, збори (обов'язкові платежі). Суб'єктом злочину за ст. 198 КК РФ, є фізична особа (громадянин РФ, іноземний громадянин, особа без громадянства) з 16 років, що має оподатковуваний дохід і яка зобов'язана відповідно до законодавства представляти з метою обчислення і сплати податку до органів податкової служби декларацію про доходи.

По-четверте, **кваліфікуючі обставини**. Частинами 2 і 3 ст. 212 КК України передбачені наступні кваліфікуючі обставини: 1) ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб; 2) у великому розмірі; 3) вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів

(обов'язкових платежів); 4) в особливо великому розмірі. На відміну від КК України, ст. 198 КК РФ передбачає лише одну кваліфікуючу обставину – те саме діяння, вчинене в особливо великому розмірі.

По-п'яте, **санкції**. Ст. 212 КК України передбачені наступні види покарань: штраф, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, виправні роботи, обмеження волі. На відміну від КК РФ, ст. 212 КК України не передбачає арешт як один із видів покарання за вчинення даного злочину. У свою чергу ст. 198 КК РФ передбачає наступні види покарань: штраф, примусові роботи, арешт, позбавлення волі. На відміну від КК України, КК РФ за вчинення даного злочину не передбачає покарання у вигляді «позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю», оскільки суб'єктом даного злочину не є службова особа підприємства, установи, організації незалежно від форми власності.

Крім відмінностей, у складах відповідних злочинів можна виділити і низку спільних ознак. По-перше, спільний **предмет злочину**, яким є податки, збори (обов'язкові платежі), що входять у систему оподаткування і введені у встановленому законом порядку.

По-друге, **описово-бланкетний характер диспозиції**, що вимагає у кожному конкретному випадку звертатися до податкового законодавства, яке визначає конкретних платників, їхні обов'язки, строки і механізм сплати платежів, що врешті-решт визначає специфіку злочинних дій, спрямованих на ухилення.

По-третє, **вік кримінальної відповідальності**. Суб'єктом даного злочину є особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності, а саме 16-річного віку (ч. 1 ст. 22 КК України [2] та ч. 1 ст. 20 КК РФ [3]).

По-четверте, **суб'єктивна сторона злочину**, яка характеризується умислом.

По-п'яте, **момент закінчення злочину**, яким є момент фактичної несплати податку або збору за відповідний період у строк, встановлений законодавством.

По-шосте, **особливий вид звільнення від кримінальної відповідальності**. Ч. 4 ст. 212 КК України [2] та п. 2 Примітки до ст. 198 КК РФ [3] передбачають особливий вид звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення даного злочину у випадку, якщо: 1) особа вперше вчинила діяння, передбачене цими статтями; 2) якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

Російське законодавство в частині встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та зборів має певні особливості, оскільки окремо передбачає відповідальність службових осіб організацій у випадку вчинення відповідного діяння (ст. 199 КК РФ) [3].

Слід зазначити, що Законом України від 23 травня 2013 року № 314-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» КК України

доповнено розділом XIV-1. Ст. 96 визначає підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [6]. Ними є вчинення її уповноваженою особою або за дорученням чи наказом, за змовою та в співучасті, або іншим шляхом будь-якого злочину, який належить до переліку, передбаченого ст. 96. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) не входить до переліку таких злочинів, тому заходи кримінально-правового характеру за вчинення даного злочину не настають.

Однак, враховуючи суспільну небезпечність даного злочину та зважаючи на соціально-економічну ситуацію в країні, вважаємо за доцільне доповнити даний перелік статтею 212 КК України з метою застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб, які є основними неплатниками податків.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
2. Уголовный кодекс РФ от 13 июня 1996 года // Собрание законодательства Российской Федерации. – 17 июня 1996 г. – № 25. – Ст. 2954.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Стор. 556. – Ст. 112.
4. Налоговый кодекс Российской Федерации от 16 июля 1998 года // Собрание законодательства Российской Федерации. – 3 августа 1998 г. – № 31. – Ст. 3824.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / [За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – К. : Юридична думка, 2009. – 1236 с.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23 травня 2013 року № 314-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 12. – Ст. 183.

Владислав Валерійович Гриб – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Віталіївна Кузнецова** – викладач кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДИВЕРСІЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Вітчизняний законодавець у ст. 113 КК України визначив, що під диверсією розуміють вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей,

заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій [1].

Варто зазначити, що низка науковців у галузі кримінального права неодноразово намагалися визначити сутність такого антисоціального явища як диверсія. На наш погляд, заслуговує на увагу думка О. М. Литвака про те, що під сутністю цього злочинного діяння слід розуміти сукупність ознак, характерних рис та істотних особливостей, які притаманні диверсії як воєнно-політичній та правовій категорії, що складають її внутрішній зміст.

Власне саме цей факт і дає можливість розглядати диверсію як злочин, який, перш за все, спрямований на ослаблення держави та спричинення великої шкоди її економічній системі [3, 147].

Найбільшу небезпеку з точки зору Боровенко В.М являють собою наступні форми диверсії: фінансування диверсійно-терористичної діяльності; використання в диверсійних цілях вибухових пристроїв, зброї (у тому числі біологічної, хімічної, радіаційної); використання інформації, яка містить державну таємницю; залучення у диверсійну діяльність громадян та організацій, так зване вербування агентів, створення агентурних мереж; використання комерційних, суспільних та релігійних організацій; провокація воєнних, релігійних, міжетнічних конфліктів; використання службового, суспільного становища або посадових повноважень; використання засобів масової інформації, у тому числі інтернет, спеціальної літератури тощо [2, 29].

Законодавець визначає більшість злочинів проти національної безпеки України як злочини з формальним складом, тому вони вважаються закінченими з моменту вчинення самого діяння, незалежно від настання фактичної шкоди основам національної безпеки України. Деякі з цих злочинів конструюються як усічені склади – момент їх закінчення переноситься на такі дії, що становлять попередні стадії вчинення злочину – готування чи замах.

Стосовно складу злочину, передбаченого ст. 113 «Диверсія», існують різні погляди. Найбільш розповсюдженою є характеристика його як злочину з усіченим складом. Обумовлюється це визнанням диверсії закінченою з моменту здійснення вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на досягнення вказаних у законі небезпечних наслідків. Однак деякі вчені відносять диверсію до злочинів із матеріальним складом, підтверджуючи свою точку зору детальним аналізом диспозиції ст. 113 КК України.

Відповідно до тлумачного словника української мови В. Яременко та О. Сліпущко, вибух – це розрив вибухової речовини, спеціального снаряда, оболонки чого-небудь і т. ін. з дуже сильним звуком і великою руйнівною силою. Тлумачення поняття «підпал» розкривається за допомогою характеристики двох елементів: 1) підпалити – із злочинним умислом та наміром викликати пожежу та 2) пожежа – полум'я, яке широко охопило і

знищило що-небудь; вогонь, що охоплює та знищує все, що може горіти, а також саме горіння, знищення чого-небудь вогнем [4, 506].

З аналізу цих двох понять випливає факт руйнівної сили та знищуючих наслідків даних діянь, тобто вже в собі вони містять зазначені небезпечні наслідки. Для більшого підтвердження даного тезису наведемо відповідне тлумачення поняття «диверсія» Савченко Л.Г. – підривна діяльність у галузі ідеології та політики; зруйнування, виведення із строю об'єктів воєнного, державного значення в тилу у противника або у якій-небудь країні агентами зарубіжної держави, злочинними елементами.

Таким чином, достатньо обґрунтованою є точка зору, що відносить диверсію до злочинів із матеріальним складом, бо із самого її визначення випливає наявність неминучих руйнівних наслідків. Можна вважати, що законодавець передбачив настання небезпечних наслідків, використавши такі терміни, як «вибух», «підпал» та ін.

Безумовно, дане питання залишається спірним. Однак детальний аналіз визначення диверсії дає всі підстави для того, щоб віднести злочин, передбачений ст. 113 КК України «Диверсія», до злочинів із матеріальним складом.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Ст. 13.
2. Боровенко В.М. Кримінальне право України. Злочини проти держави: Навчальний посібник. К., 2000 р., стр. 29.
3. Литвак О. М. Держава і злочинність / О. М. Литвак. – К.: Атіка, 2004. – 302 с.
4. Яременко В.В., Сліпущко О.М. // Новий тлумачний словник української мови. – К.: «Аконіт», 2007. – 506 с.

Тетяна Олексіївна Захарченко – слухач магістратури
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ,

Ельвіра Сергіївна Ліщина – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Антон Володимирович Байлов** – доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для
підрозділів слідства Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ ГЕННОЇ ТЕРАПІЇ

Науково-технічний процес являє собою невід'ємну частину буття сучасного суспільства. У наш час є дуже помітним технічний процес,

котрий зробив своє відбиття у всіх сферах суспільного життя, хоча разом з тим, з'являються і нові проблеми сучасності, до яких можна віднести значну кількість: перенаселення планети, погіршення екологічного стану, поява нових хвороб тощо. Звісно, що медицина дуже стрімко розвивається, винаходять нові методи, технології лікування, але разом з цим з'являються і нові різновиди правопорушень, а особливо це стосується сфери молекулярної генетики і біології. З появою генної інженерії почали виникати певні полеміки. З одного боку, дана наука допомагає у лікуванні хвороб, котрі обумовлені порушенням генетичного матеріалу, мають спадкове порушення імунної системи, пов'язані з онкологічними захворюваннями, а також створює нові та удосконалює вже існуючі препарати для лікування ВІЛ, цукрового діабету тощо. Але разом із тим генна інженерія дає підстави для створення загрози суспільству шляхом використання генів із порушенням встановленого порядку з метою створення біологічної зброї, котра полягає у поширенні нових видів вірусів, що перетворюють всім відомі хвороби (пневмонія, грип) на невиліковні тощо. Постає питання наявності правового забезпечення генної інженерії та настання відповідальності у разі порушення.

Слід зазначити, що генна інженерія – це генетичні методи, що дають змогу сполучати фрагменти ДНК (дезоксирибонуклеїнова кислота), які походять з різних організмів, поза клітиною, а також вводити їх в інші клітини і організми [1, 19]. Вона використовується для розведення нових рослин і тварин, а також у медичних дослідженнях. У свою чергу, похідною від генної інженерії є поява генної терапії, котра полягає у сукупності генно-інженерних (біотехнологічних) та медичних методів, що направлені на внесення змін у генетичний апарат соматичних, статевих або ембріональних клітин людини з метою лікування спадкових та набутих захворювань [2]. Порядок проведення цієї терапії дуже схожий на трансплантацію органів та тканин людини. Але в залежності від ведення генного матеріалу в організм людини, виділяють два види генної терапії:

1. Генна терапія **ex vivo** включає такі етапи: отримання клітин від хворого; виправлення генетичного дефекту шляхом перенесення потрібного гену в ці ізольовані клітини; відбір та нарощування генетично «виправлених» клітин; інфузію або трансплантацію цих клітин пацієнту. Стовбурові клітини хворого інфікують вірусом, що містить нормальний ген і трансплантують в кістковий мозок хворого [3, 14].

2. Генна терапія **in vivo** передбачає доставку «терапевтичного» гена безпосередньо в клітини певної тканини пацієнта. Тобто, клонується «терапевтичний» ген, що кодує синтез протеїну, який корегує генетичний дефект. Клонований ген доставляється до клітин певної тканини пацієнта зі спадковим захворюванням і в них експресується [3, 15].

Отже, порушення цієї процедури може відбуватися на будь-якому етапі: вилучення необхідного гену, трансплантація його в тканину,

виправлення наявного генетичного матеріалу і наступна трансплантація тканини в організм людини. Слід зазначити, що за порушення проведення генної терапії відповідальність може наставати лише на етапі трансплантації тканини в організм людини, як це передбачено статтею 143 Кримінального кодексу України (далі – КК) «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» та при проведенні дослідів над людиною (ст. 142 КК «Незаконне проведення дослідів над людиною»). Тобто, при порушенні проведення генної терапії на всіх інших можливих етапах особа не підлягає кримінальній відповідальності. Це обумовлюється лише тим, що ген не являється ні тканиною, ні клітиною людини, а тому не є предметом злочину, передбаченого ст. 143 КК. Не існує жодної іншої норми кримінального законодавства, котра б передбачала відповідальність за порушення порядку проведення генної терапії. На відміну від національного законодавства Кримінальний кодекс Естонської Республіки встановлює відповідальність за схилення до генного донорства. Так, А.В. Мусієнко у своєму дисертаційному дослідженні зазначає про необхідність імплантації даної норми у вітчизняне законодавство [4]. У доктрині кримінального права України розглядалися питання щодо клонування людини, адже воно здійснюється теж з використанням лише генного матеріалу, але наукових досліджень щодо проведення генної терапії на даний час майже не існує. Важливим є те, що Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 р.), статтею 13 передбачає: «Втручання з метою видозміни геному людини може здійснюватися лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях, і тільки якщо воно не має на меті внести будь-яку видозміну у геном нащадків» [5].

Окрім цього, слід звернути увагу на те, що генний матеріал людини використовується не тільки у медичних цілях, а також і для створення певної косметологічної продукції.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо внести зміни та доповнити чинне кримінальне законодавство нормою, яка буде передбачати відповідальність за порушення проведення процедури генної терапії, примушування до генного донорства, продажу генного матеріалу, вилучення генного матеріалу з порушенням встановлених правил та з корисних цілей, а саме:

1. Внести зміни до ч. 1 ст. 144 Кримінального кодексу України та викласти у такій редакції:

«1. Насильницьке або шляхом обману вилучення крові, генного матеріалу у людини з метою використання її як донора, – карається ...»

2. Розділ II Кримінального кодексу України доповнити ст. 143-1 та викласти у такій редакції:

«Стаття 143-1. Порушення порядку проведення генної терапії

1. Порушення порядку проведення генної терапії, – карається ...

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або з корисливих мотивів чи з метою видозміни геному нащадків, – караються ...

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що призвели до тяжких наслідків, – караються ... ».

3. Вважаємо за доцільне передбачити кримінальну відповідальність за незаконний продаж генних матеріалів та їх переміщення через державний кордон, однак дана пропозиція потребує чіткого, комплексного та всебічного дослідження.

Література

1. Ліщинська-Милян О.І. Філософські та прикладні аспекти біоетики : [Текст лекції] / О.І. Ліщинська-Милян. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 24 с.
2. Великий М.М. Генна терапія: досягнення, перспективи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Velikij.htm>. – Заголовок з екрану.
3. Великий М.М. Медична біотехнологія: генна терапія / М.М. Великий // Матеріали конференції «Новітні досягнення біотехнології». – Київ. – 2010. – С. 14-15.
4. Мусієнко А.В. Запобігання злочинам у сфері трансплантації органів та тканин людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.В. Мусієнко. – Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 20 с.
5. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_334. – Заголовок з екрану.

Ілля Дмитрович Корнєєв – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олександра Олександрівна Кочура** – старший
викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів слідства Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРО ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Новий кримінальний процесуальний кодекс (КПК України), який набрав чинності у 2012 році, суттєво розширив засоби формування

судових доказів; у кримінальному процесі були введені деякі новели, одними з яких є негласні слідчі (розшукові) дії, але також виникли певні нюанси, які насамперед пов'язані з отриманням оперативно-розшукової інформації: проведенням слідчих (розшукових) дій, та новелою чинного КПК України - проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, система та процесуальна форма проведення яких ще задовго до цього були предметом активних наукових дискусій.

Загальним поняттям доказів у кримінальному провадженні, згідно зі ст. 84 КПК України, є фактичні дані, отриманні в передбаченому цим кодексом порядку. Щодо негласних слідчих (розшукових) дій, які викладені у главі 21 КПК України, слід зазначити, що широкий спектр негласних слідчих (розшукових) дій, який закріплений у чинному КПК України, є набагато ширше, ніж у діючому законодавстві зарубіжних країн.

Так, відповідно до ст. 246 чинного Кримінального процесуального кодексу України, негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про проведення яких не підлягають розголошенню, окрім випадків, передбачених КПК України. Слід зазначити, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться тільки у випадках, якщо відомості про злочин та особу - злочинця неможливо отримати в інший спосіб, а також щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Як відомо, негласні слідчі (розшукові) дії проводяться таємно, відомості про факт їх проведення не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кодексом (п.1 ст.246 КПК). Також у законі закріпленні загальні умови їх проведення (ст. 246 КПК), фіксація їх ходу та результатів (ст. 252 КПК), порядок отримання дозволів на їх вчинення (ст. 247-251 КПК) та інші. Не встановлений і процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки це суперечить меті їх призначення.

Стосовно ж використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні, які регламентовані ст. 256 КПК України, отриманні матеріали підлягають як оцінці, так і перевірці, аналогічно результатам проведення інших слідчих (розшукових) дій. Основним пріоритетом використання в доказуванні результатів відповідних негласних слідчих (розшукових) дій є визнання в процесі здійснення їх перевірки та оцінки слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом процесуальними джерелами доказів.

Використання здобутих результатів у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій для формування відповідних доказів у кримінальному судочинстві являє собою проблему, яка виникла з прийняттям чинності нового КПК України та розглядається на стику оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, при цьому має як прикладний, так і теоретичний аспект.

Фактичні дані, відомості, інформація, що сприяє встановленню обставин, пов'язаних із вчиненням злочину, або злочину, що готується, а також розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду та кримінального покарання.

До появи інституту негласних слідчих (розшукових) дій у чинному КПК України цим питанням в галузі оперативно-розшукової діяльності займалися А.І. Алексєєв, Р.С. Белкін, В.Г. Бобров, А.Ф. Возний, А.І. Вінберг, Д.В. Гребельський, І.О. Клімов, А.Г. Лекар, В.А. Лукашов, С.С. Овчинський, Г.К. Синілов, А.Б. Шумилов, О.М. Юрченко, І.М. Якимов та інші вчені, які досліджували спеціальний характер таємної не процесуальної діяльності суб'єктів правоохоронних органів. Більшість з цих дослідників вважають, що суттєвим недоліком чинного КПК України є неправильний статус, наданий інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Саме така таємна спрямованість більш притаманна оперативно-розшуковій діяльності, оскільки вона складається із системи гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. З вищенаведеного випливає, що негласні слідчі (розшукові) дії, які не відповідають деяким критеріям, за природою є оперативно-розшуковими. Загалом рішення про проведення таких дій приймає слідчий або прокурор, але чинним КПК України передбачені випадки, коли такі рішення може приймати слідчий суддя за клопотанням прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором.

Отже, не враховуючи суттєвої різниці між процесуальними доказами та доказами, які отримані в результаті негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукової діяльності, чинний КПК України фактично об'єднує в єдине ціле оперативно-розшукову діяльність та досудове слідство, при цьому наділяючи слідчого повноваженнями на проведення негласних (розшукових) слідчих дій.

Слід зазначити, що підняті питання, які були розглянуті, не є остаточними і підлягають подальшому дослідженню або науковому вивченню.

Література

1. Баганець О. Переваги та недоліки нового КПК. Пропозиції щодо внесення змін та доповнень до проекту нового Кримінального процесуального кодексу України / О. Баганець // Джерело доступу: <http://www.yuricom.com/ua/consultation/faq/?id=10636>.
2. Грошевий Ю. Актуальні проблеми кримінально процесуальної теорії та проект КПК України / Ю. Грошевой // Право України. – 2009. – № 12. – С.
3. Сервецький І. В. Спеціальна діяльність правоохоронних органів, що здійснюється під час проведення гласних, негласних слідчих (розшукових) дій / І. В. Сервецький, О. М. Юрченко, В. В. Редька // Часопис Академії адвокатури. – № 2(15). -2012. – С.

4. Скулиш Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України / Є. Д. Скулиш // Науковий вісник Чернівецького університету. № 8(14). 2012. - С.
5. Скулиш Є. Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є. Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. №2(26). – 2012.
6. Степюк В. Легалізація у КПК негласних оперативно-розшукових дій — крок до поліцейської держави. // «Український адвокат», № 3. – 2012.
7. Фаринник В. Негласні слідчі розшукові дії / В. Фаринник // Юридичний вісник України. – №26. – 2012.

Святослав Володимирович Козенко – студент I курсу
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Михайлівна Соловйова** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСОБИ ФІКСАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Невід’ємним атрибутом кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду є складання кримінально-процесуальних документів: постанов, ухвал, клопотань, протоколів, доручень, повідомлень, обвинувальних актів, вироків і т. ін. Уміння правильно підготувати та своєчасно оформити зазначені документи є запорукою виконання завдань кримінального провадження, свідченням професійної підготовленості працівників органів досудового розслідування, прокурорів, суддів, їх досвіду та культури.

Від оперативного, повного та юридично грамотного складання процесуальних документів залежать забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження та виконання інших завдань кримінального процесу [1, 1].

Проблеми належної фіксації кримінального провадження висвітлювались в роботах таких вчених як В. Гончаренко, Ю. Грошевий, А. Дубинський, М. Строгович, Ф. Фаткуллін та інших. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс передбачає, що процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися: 1) у протоколі; 2) на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії; 3) у журналі судового засідання.

У випадках, передбачених КПК України, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. У випадку фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі.

Протокол складається з: 1) вступної частини, яка повинна містити відомості про: місце, час проведення та назву процесуальної дії; особу, яка проводить процесуальну дію; всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії; інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання; 2) описової частини, яка повинна містити відомості про: послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи; 3) заключної частини, яка повинна містити відомості про: вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії. Перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із текстом протоколу. Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії. Особою, яка проводила процесуальну дію, до протоколу долучаються додатки. Додатками до протоколу можуть бути: 1) спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів; 2) письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії; 3) стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії; 4) фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Рішення про фіксацію процесуальної дії за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування, в тому числі під час розгляду питань слідчим суддею, приймає особа, яка проводить відповідну процесуальну дію. За клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим.

Під час судового засідання ведеться *журнал судового засідання*, в якому зазначаються такі відомості: 1) найменування та склад суду (слідчий суддя); 2) реквізити кримінального провадження та відомості щодо його учасників; 3) дата і час початку та закінчення судового засідання; 4) час, номер та найменування процесуальної дії, що проводиться під час судового засідання, а також передані суду під час процесуальної дії речі, документи, протоколи слідчих (розшукових) дій і додатки до них; 5) ухвали, постановлені судом (слідчим суддею) без виходу до нарадчої кімнати; 6) інші відомості у випадках, передбачених

КПК України. Журнал судового засідання ведеться та підписується секретарем судового засідання.

Реєстр матеріалів досудового розслідування складається слідчим або прокурором і надсилається до суду разом з обвинувальним актом. Реєстр матеріалів досудового розслідування повинен містити: 1) номер та найменування процесуальної дії, проведеної під час досудового розслідування, а також час її проведення; 2) реквізити процесуальних рішень, прийнятих під час досудового розслідування; 3) вид заходу забезпечення кримінального провадження, дату і строк його застосування [2].

Таким чином можна зробити висновок, що однією з вимог процесуальної форми є правило про те, щоб процесуальні дії і прийняті процесуальні рішення були письмово закріплені у певних процесуальних документах. Кримінальний процесуальний закон встановлює таку форму цих документів, яка дає можливість повно відобразити в них хід і результати проведених процесуальних дій, з тим, щоб надалі використати одержані дані під час досудового розслідування, розгляду та вирішення матеріалів кримінального провадження у судовому провадженні, перевірки законності та обґрунтованості проведених дій і прийнятих рішень.

Література

1. Практикум зі складання кримінально-процесуальних документів: [Навчально-метод. матеріали для курсантів 3 курсу НАВС] / В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, О.Ю. Хабло. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2013. – 30 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України – Електронний ресурс – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>>– Загол. з екрану. Мова укр.

Юлія Миколаївна Кубрак – курсант II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Сергій Євгенович Абламський – викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

За дослідженням, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року значно розширив засаду (принцип) змагальності у кримінальному

провадженні, що зумовило забезпечення додаткових гарантій реалізації учасниками своїх процесуальних прав. Зокрема, однією з таких гарантій є законне представництво неповнолітнього або особи, яку визнано у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною. З приводу цього слід зазначити, що процесуальний інститут законного представництва це досить складне правове явище, яке включає в себе правовідносини між неповнолітньою особою і його законним представником, який безпосередньо здійснює процесуальну діяльність. При цьому законний представник є самостійним учасником кримінального процесу, який наділений правами для виконання своїх процесуальних обов'язків, а також може брати участь у всіх стадіях кримінального провадження. Особливість його статусу полягає в тому, що його функція, на відміну від інших учасників, наперед не встановлена і визначається функцією особи, яку він представляє а саме: неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого (ст. 44 КПК України), неповнолітнього потерпілого (ст. 59 КПК України) та цивільного позивача (ст. 64 КПК України).

Разом із тим, незважаючи на певне позитивне удосконалення процесуального інституту законного представництва, у положеннях КПК України так і не знайшло свого законодавчого закріплення поняття законного представництва, а лише вказано, що якщо особа є неповнолітньою або визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, то до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник. У зв'язку з цим можна зазначити, що участь законного представника у кримінальному процесі, з одного боку, пов'язана з тим, що він повинен представляти права та законні інтереси неповнолітньої особи, яка внаслідок свого недостатнього розвитку, інтелекту, обмеженої процесуальної дієздатності потребує цього, з іншого – його участь зумовлюється тим, що він має право здійснювати захист власних інтересів, які також можуть бути порушені під час досудового розслідування або судового провадження.

Відповідно до положень КПК України законний представник залучається до участі у кримінальному провадженні постановою слідчого, прокурора, або ухвалою слідчого судді, суду, копія якої вручається законному представнику. Більш того, на нашу думку, не досить зрозумілою видається положення ч. 5 ст. 44 КПК України щодо вказівки на можливість законного представника користуватися процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, окрім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику. У зв'язку з цим постає цілком логічне питання: а якими ж процесуальними права може користуватися недієздатна чи обмежена дієздатна особа, оскільки у положеннях КПК України про це взагалі не йдеться мова. Також у чинному КПК України відсутня будь-яка вказівка на підстави відмови для

винесення постанови слідчого, прокурора, слідчим суддею, судом щодо залучення законного представника до кримінального провадження. Крім того, вважаємо за доцільне закріпити строк винесення постанови слідчого, прокурора та ухвали слідчого судді, суду щодо залучення законного представника до кримінального провадження. У цілому підтримаємо наукову позицію учених, які вважають, що у кримінальному провадженні законний представник повинен мати право знати сутність підозри та обвинувачення, що пред'являється, представляти докази, заявляти відводи та клопотання, подавати скарги на дії або бездіяльність посадових осіб, бути сповіщеним про застосування або зміну запобіжного заходу чи продовження строку його дії, з дозволу слідчого брати участь у провадженні слідчих дій, знайомитися з матеріалами провадження.

Також у положеннях ч. 2 ст. 65 КПК України визначено коло осіб, які не можуть бути допитані як свідок у кримінальному провадженні, але серед цього переліку відсутня вказівка на законного представника підозрюваного, обвинуваченого, що, на нашу думку, суперечить ст. 63 Конституції України. На нашу думку, в положеннях КПК України необхідно передбачити право законного представника на побачення з неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим, у тому числі якщо до нього застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Між тим, доцільно передбачити можливість законного представника клопотати про дозвіл на побачення із заарештованим на загальних засадах. Доцільно підтримати думку О.О. Кочури щодо необхідності доповнення КПК України окремою статтею 59-1 «Законний представник неповнолітнього потерпілого» і викласти її в такій редакції:

1. Якщо потерпілим є неповнолітня особа віком до 7-ми років, то до участі в процесуальному провадженні разом з нею залучається її законний представник, який користується правами потерпілого в повному обсязі.

2. Якщо потерпілим є неповнолітня особа віком від 7-ми до 18 років, то до участі в процесуальній дії разом з нею залучається її законний представник, питання про участь якого у кримінальному провадженні регулюються згідно з положеннями статті 44 цього Кодексу» [1, 16].

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що на сьогодні потребують свого уточнення вже існуючі положення КПК України, а також внесення нових відповідних змін і доповнень, які залишилися поза увагою розробників чинного КПК України.

Література

1. Кочура О.О. Процесуальний статус неповнолітнього потерпілого при проведенні досудового розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / О.О. Кочура. – Х., 2014. – 20 с.

Інесса Юріївна Мальована – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ АМНІСТІЇ ТА ПОМИЛУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Законодавство України про кримінальну відповідальність має своїм завданням правове забезпечення охорони прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. На виконання цього завдання, ч. 2 ст. 1 Кримінального кодексу України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. При цьому актуальними для чинного законодавства про кримінальну відповідальність залишаються питання застосування механізмів звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання. Виконуючи процедуру притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочин, держава водночас залишає за собою право «прощати» таких осіб. Однією із форм державного прощення є можливість застосування до осіб, які вчинили злочин, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання на підставі Закону про амністію та акта про помилування, що реалізує принцип гуманізму, спрямованого на захист усіх членів суспільства.

У юридичній літературі загальновизнаним є підхід, згідно з яким помилування та амністію розглядають як акт гуманізму, прощення та милосердя до того, хто вчинив злочин. Зважаючи на зарубіжний досвід, окремі дослідники прямо говорять і про суто прагматичну мету їх застосування – зниження навантаження на кримінально-виконавчу систему, вирішення проблем перевищення строків тримання у відповідних установах, певним чином зняття з себе державою відповідальності за порушення прав людини: незадовільне харчування, санітарно-побутові умови, медичне та комунальне забезпечення тощо [1, 93; 11, 1; 2, 5; 8, 190-191]. У чомусь правим був А. Бірс, пожартувавши, що амністія – це великодушність держави стосовно тих злочинців, покарати яких їй не по кишені [4, 451].

До інститутів амністії та помилування деякі науковці ставляться достатньо критично. Так, ще Ч. Беккарія говорив, що прощенню та милосердю не повинно бути місця у досконалому законодавстві, де покарання помірні, а суд – праведний та швидкий. Подібний підхід демонструє О.І. Бойко, звертаючи увагу на те, що до застосування акта амністії чи помилування кожного разу підлягає обговоренню питання про

те, чи не є жорстоким Кримінальний кодекс, що змушує верховну владу до одноразової, оптової чи персональної милості. Вчений задає риторичне питання: чи не правильно було б гуманізувати закон, а всіх страждущих «пригостити» після цього нормою про зворотну силу закону? [3, 149-150].

Питання щодо застосування амністії як підстави звільнення від кримінального покарання останнім часом в науці кримінального права виникають досить часто. Так, одні вчені вважають, що існування амністії як виду звільнення від кримінальної відповідальності не є необхідним і соціально обумовленим [9, 14], інші – це заперечують [5, 7]. Позиція перших обґрунтовується тим, що за своїм змістом амністія є актом «прощення», «пробачення» винного, але не його реабілітацією. Звільнення від покарання на підставі закону про амністію залишає соціальну справедливість не повернутою – особа не отримує негативної оцінки з боку держави, засудження своєї протизаконної злочинної поведінки. Для досягнення позитивного результату амністії (невчинення в майбутньому злочинів), на думку цих учених, доцільно при застосуванні амністії враховувати індивідуальний характер злочину й особи, яку амністують. Якщо особа може виправитися без застосування кримінального покарання і її суспільна небезпечність буде знижена, тоді застосування амністії є доцільним і справедливим.

Позиція інших авторів зумовлюється тим, що амністія є «багатоаспектним соціальним заходом», яка має на меті не тільки звільнення певної кількості осіб від кримінальної відповідальності, а й демонстрацію державою реалізації принципу гуманізму, економії кримінально-правових заходів протидії злочинності [6, 121]. Держава надає ще один шанс особі, яка вчинила злочин, повернутися в суспільство законослухняним громадянином, який переглянув свої антисоціальні погляди та звички. Амністія надає можливість розвантажити установи кримінально-виконавчої системи, оскільки перевантаженість місць виконання покарань впливає на ефективність проведення виховної роботи серед засуджених. Шляхом амністії можна привести умови утримання засуджених у відповідність із загальноприйнятими стандартами. Це, у свою чергу, зменшує кількість витрат на утримання засуджених, на будівництво нових виправних установ та асигнувань на їх утримання. Крім того, акт амністії є ще й прямим виявом гуманізму держави відносно осіб, які вчинили злочин.

Розглядаючи питання про звільнення від покарання та його відбування, не можна оминати і такий його вид як помилування.

Помилування – це спеціальний вид звільнення від покарання (повне або часткове) індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного акта (указу про помилування), прийнятого Президентом України [7, 23]. Помилування оголошується Указом Президента України; завжди має персоніфікований характер, тобто здійснюється щодо індивідуально визначеної особи. При

цьому помилування не ставиться в залежність ні від ступеня небезпечності особи засудженого, ні від тяжкості вчиненого ним злочину та суворості призначеного покарання. Окрім того, згідно з Указом Президента України «Про положення про порядок здійснення помилування» від 16 вересня 2010 року не тільки ступінь тяжкості вчиненого злочину чи ступінь небезпечності не ставиться в залежність від суб'єктивного права на помилування, а й відповідно до п. 5 цього Указу «Особа, яку раніше було неодноразово (два і більше разів) засуджено за вчинення умисних злочинів або до якої раніше було застосовано амністію, помилування, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо вона до погашення чи зняття судимості знову вчинила умисний злочин, може бути помилувана лише у виняткових випадках» [10]. Аналізуючи Положення, слід зазначити, що багато посилянь зроблено на «виняткові випадки» та «обставини», проте чітко не зазначено, які саме випадки та обставини є винятковими для визначення долі особи засудженого. Зокрема і п. 6 зазначає, що клопотання про помилування засуджених, які не стали на шлях виправлення або не відбули половини призначеного їм строку покарання, а також клопотання осіб, засуджених за тяжкі чи особливо тяжкі злочини, можуть бути задоволені лише за наявності обставин, що потребують особливо гуманного ставлення.

Враховуючи зазначене, можна дійти висновку, що процедура помилування, як і конституційне право Президента України на помилування, має виключно суб'єктивний характер, і це право, так само як і індивідуальний підхід до кожного заявника з клопотанням про помилування, буде виключно суб'єктивним. Та виникає питання, чи буде Президент при підписанні акту про помилування враховувати ті факти, які безпосередньо зазначені у Положенні, чи буде він враховувати суспільні інтереси як «гарант», чи буде він керуватися принципами справедливості, об'єктивності, розумності, чи навпаки, використає своє абсолютне, виключне право, враховуючи, що у даних правовідносинах немає жодної системи стримувань і противаг, і фактично його рішення є абсолютним і оскарженню чи скасуванню не підлягає?

Ще одним актуальним моментом, на думку деяких науковців, є те, що поблажливість до тих, хто вчинив злочин є, по-суті, ігноруванням прав потерпілого. У даному випадку держава проявляє прихильність лише до однієї зі сторін кримінального конфлікту – до злочинця, одночасно утискаючи постраждалого, принаймні у психологічному задоволенні, що його кривдник буде покараний. Інтереси втягнутих у конфлікт осіб вирішуються державою на користь однієї сторони – винного. Отже, при конкуренції прав законослухняної особи – потерпілого, і прав злочинців на застосування стосовно них кримінально-правових засобів пом'якшення їх участі, милість вищих органів влади на боці останніх. Слід погодитися

із твердженням О.І. Бойка, що за таких умов амністію та помилування не можна назвати справедливим актом для потерпілого. Більш доцільною була б офіційна демонстрація надання переваги законотворчому потерпілому порівняно з винним.

Таким чином, при застосуванні таких інститутів звільнення від покарання як амністія та помилування значна кількість питань залишається недостатньо визначеною, що обумовлює їх актуальність та суперечливі підходи до їх вирішення і потребує подальшого розгляду, регламентації та удосконалення.

Література

1. Белоусова Е.А. Прекращение уголовного преследования в стадии предварительного расследования : дис. ... к.ю.н.:12.00.09 : / Белоусова Евгения Алексеевна. – СПб., 2004 – 176 с.
2. Березовський А.А. Кримінологічні основи амністії : автореф. ... дис. к.ю.н. : 12.00.09 : кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Березовський Андрій Андрійович. – Одеса, 2007 – 19 с.
3. Бойко А.И. Нравственно-религиозные основы уголовного права : [монография]. / А.И. Бойко, [2-е изд.] – М. : Юрлитинформ, 2010 – 248 с.
4. Душенко К.В. Универсальный цитатник политика и журналиста: 6000 цитат о политике, правосудии и журналистике. [Изд. 2-е, исправл.]. / К.В. Душенко. – М. : Изд-во «Эксмо», 2004. – 784 с.
5. Марогулова И.Л. Амнистия в Российской Федерации / И.Л. Марогулова // Право и экономика. – 2000. – № 7. – С. 66-68.
6. Михлин А.С. Проблемы досрочного освобождения от отбывания наказаний / А.С. Михлин. – М., 1982. – 302 с.
7. Музика А.А., Школа С.М. Амністія і помилування в системі сучасного українського права / А.А. Музика, С.М. Школа // Кримінальне право України. – 2006. – № 1. – С. 10-23.
8. Новиков В.А. Освобождение от уголовной ответственности : дис. ... к.ю.н. : 12.00.09 : уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Виталий Александрович Новиков. – Краснодар, 2003 – 186 с.
9. Сабанин С.Н. Амнистия и помилование в уголовном законодательстве России / С.Н. Сабанин // Государство и право. – 1995. – № 11. – С. 14-16.
10. Указ Президента України «Про положення про порядок здійснення помилування» від 16 вересня 2010 року № 902/2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>.
- 11.Чепелюк О.В. Амністія та помилування в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : автореф. дис.. ...к.ю.н. : 12.00.09 : кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Чепелюк Ольга Володимирівна. – К., 2009 – 16 с.

Владислав Вікторович Макушин – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олександра Олександрівна Кочура** – старший
викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів слідства Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРО ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Із прийняттям чинного Кримінального процесуального законодавства України у 2012 року та введенням в дію його новел й на теперішній час залишається надзвичайно актуальною проблема їх застосування. Перш за все, це пов'язано з можливістю при проведенні досудового розслідування обмеження прав, свобод та законних інтересів осіб, які приймають участь у кримінальному провадженні. Обсяг такого обмеження досить часто призводить до порушення основних благ людини, передбачених Конституцією України. Тому надзвичайно протирічним залишається й питання проведення негласних (розшукових) слідчих дій, в якому дана проблема проявляється найяскравіше.

У даному аспекті значну увагу привертають жорсткі умови проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії як контроль за вчиненням злочину, що передбачено ст. 271 КПК України, здійснення якого проводиться у формах: контрольованої поставки; контрольованої та оперативної закупки; спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину. Правовими підставами проведення таких заходів є наявність достатніх підстав вважати, що готується або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин [1]. Особливо цікавим, на наш погляд, є питання процесуально-правових аспектів проведення спеціального слідчого експерименту, зміст якого полягає у створенні уповноваженими на те органами (слідчим та оперативними підрозділами) відповідних умов у обстановці, максимально наближеній до реальної, з метою перевірки дійсних намірів особи, у діях і поведінці якої вбачаються ознаки тяжкого або ж особливо тяжкого злочину, спостереження за такою поведінкою та прийняттям такою особою рішення щодо скоєння злочину [2].

При цьому необхідно звернути увагу на те, що помилки при проведенні такої дії пов'язані, першочергово, з необізнаністю уповноважених органів щодо методик, тактик та процесуальних основ (правил) проведення спеціального слідчого експерименту, зміст якого зводять до змісту гласної слідчої (розшукової) дії, тобто слідчого експерименту, передбаченого ст. 240 КПК України. Тому доцільно

акцентувати увагу на особливостях досліджуваного об'єкту та відмінностях даних слідчих дій.

Щодо специфічних найхарактерніших особливостей спеціального слідчого експерименту, то до них слід віднести такі як: обмежене коло осіб, щодо яких можливе його застосування, тобто це особи, у діях яких вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину; формою проведення даного заходу є спостереження за поведінкою та рішенням скоєння злочину особою, перевірка її дійсних намірів, що здійснюється в контрольованих умовах з метою попередження та припинення протиправних дій; підставою проведення є достатня, обґрунтована фактичними даними інформація про те, що досліджувана особа – об'єкт пізнання, дійсно має намір реалізувати свою злочинну поведінку, тобто вчинити тяжкий чи особливо тяжкий злочин; об'єктом пізнання виступає особа злочинця, її поведінка та дії, що проявляються в спеціально створених штучних, контрольованих уповноваженими особами умовах; даний експеримент не впливає на мотивацію особи, її міркування є самостійними і незалежними від правоохоронних органів, а дії, на її думку, відбуваються в реальних умовах, за яких недопустима провокація, тобто заохочення особи до вчинення злочину, що не відповідає її дійсним намірам; використання уповноваженими органами соціально – виправданої брехні [3]. Розуміння останніх двох особливостей є надзвичайно важливим аспектом проведення досудового розслідування, адже можливе протиправне порушення основних благ об'єкта пізнання, передбачених Конституцією України, зібрання слідчим неналежних та недопустимих доказів у разі здійснення провокації, введення особи в оману тощо, що зведе наявні результати кримінального провадження нанівець.

Досліджуючи процесуально-правові відмінності слідчого експерименту (слідчої (розшукової) дії) та спеціального слідчого експерименту (як форми контролю за вчиненням злочину, тобто негласної слідчої (розшукової) дії), необхідно зазначити, у першу чергу, процесуальний порядок, форму та правові підстави проведення даних слідчих дій. Наступна відмінність полягає, перш за все, у характеристики даних дій, адже слідчий експеримент носить ретроспективний характер, тобто відтворюються, моделюються, а, отже, й перевіряються дії, обстановка, що вже мали місце, а спеціальний слідчий експеримент носить перспективний характер, адже спрямований на створення відповідної моделі в обстановці, наближеній до реальної, в якій мають бути реалізовані злочинні особою дії, відповідно до плану слідчого. На відміну від слідчого експерименту, що носить гласний характер, тобто відомості про його проведення вільно доступні для визначеного кримінальним законодавством кола осіб, розголошення відомостей про факт, методи тощо слідчого експерименту не допускається, за винятком передбачених КПК України випадків. Важливою процесуальною відмінністю є також поінформованість особи про її процесуальний статус та мету проведення

експерименту, що в першому випадку має місце, а в умовах спеціально слідчого експерименту – ні, навпаки, обстановка в такому випадку сприймається як реальна.

Необхідно провести також розмежування між досліджуваними формами слідчої (розшукової) дії та іншою формою негласної слідчої (розшукової) дії, а саме імітуванням обстановки злочину. Адже в першому випадку створюються будь-які максимально наближені до реальних умови, а в останньому – створюється обстановка, в якій начебто реально був вчинений злочин. Відрізняється також мета даних заходів, адже перша форма спрямована на перевірку дійсних намірів певної особи, спостереження за її поведінкою та рішенням щодо вчинення злочину, метою ж імітування обстановки злочину є запобігання, викриття відомої чи невідомої особи, яка планувала чи замовляла вчинення злочину. З аналізу останнього відмежування слід зробити висновок і про різноманітність об'єкту пізнання, яким в першому випадку виступає особа, в діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а в другому – особа, яка планувала чи замовляла вчинення злочину [2].

Отже, всебічне вивчення досліджуваного питання ставить за мету висвітлити наявні процесуальні проблеми з метою їх аналізу та можливого подолання труднощів, які виникають у практичній діяльності слідчого при проведенні досудового розслідування, що допоможе в подальшому забезпечити законність та беззаперечність результатів кримінального провадження.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 // (Відомості Верховної Ради України). – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст.88.
2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс]: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерство юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>. - Назва з екрану.
3. Динту В.А. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням злочину [Електронний ресурс] //Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород. : Ужгородський національний університет, 2014. - № 4. – С. 181 – 184. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2014/1.pdf. - Назва з екрану.

Олена Олегівна Мильникова – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Михайлівна Соловйова** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Дотримання прав особи під час розслідування кримінальних проступків та злочинів є пріоритетним в діяльності органів кримінальної юстиції. У першу чергу це стосується забезпечення прав підозрюваних на стадії досудового розслідування.

Одним із найважливіших питань в практиці досудового розслідування є питання застосування запобіжних заходів.

За своєю правовою природою запобіжні заходи є примусовими засобами, що застосовуються до особи, коли вона ще не визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, та, у відповідності з принципом презумпції невинуватості, є невинуватою.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України, який вступив в дію 19 листопада 2012 року, містить низку положень, що покликані обмежити сферу застосування запобіжних заходів, пов'язаних із позбавленням волі. До них можна віднести норми щодо проведення досудового розслідування за кримінальним «проступкам» (неможливо застосувати тримання під вартою за вказаними видами кримінальних правопорушень); особливої процедури погоджень застосування всіх без виключення запобіжних заходів, запровадження нового виду запобіжного заходу – домашнього арешту.

Проблеми застосування такого запобіжного заходу завжди були актуальними. Ними опікувались такі науковці, як Бандурка А.С., Кучинська О.П., Лобойко Л.М., Маляренко В.Т., Светочев В.А., Пилипенко В.П. У роботах українських та російських процесуалістів домашній арешт представлений безперечною новелою. Хоча для України подібна практика є новою, у світі її вже застосовують понад 30 років.

«Піонерами» застосування систем електронного контролю по праву вважаються Сполучені Штати Америки. Там такі засоби почали використовувати ще на початку 1980-х років. Сьогодні ж електронний моніторинг правопорушників застосовується в 49 штатах США. Понад 60 країн світу ефективно використовують цю систему і як вид запобіжного заходу протягом кримінального провадження, і як альтернативу тюрмі під час відбуття покарання. Електронні засоби контролю досить популярні в Європі, а нещодавно їх упровадили й наші сусіди – Білорусь та Росія [1, 249].

Суть даного запобіжного заходу полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або в певний період (ч. 1 ст. 181 КПК України) [2]. Домашній арешт, як запобіжний захід, полягає в обмеженні свободи пересування підозрюваного, обвинуваченого шляхом його ізоляції в житлі через заборону залишати житло цілодобово або у певний період доби. При цьому людині необов'язково цілодобово перебувати в чотирьох стінах: вона може ходити на роботу і в магазини, а в помешканні перебувати, наприклад, з 22 до 6 години. Детально ж режим арешту повинен бути прописаний ухвалою слідчого судді, у компетенції якого – санкціонувати застосування як домашнього арешту, так і всіх інших, передбачених КПК, запобіжних заходів.

Згідно з ч. 2 ст. 181 чинного КПК, його може бути застосовано лише до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі. Цікаво те, що дане положення не містить обмежень, з того можна зробити висновок, що до цієї категорії можуть потрапити особи, підозрювані у здійсненні особливо тяжких (небезпечних) злочинів. Стаття 299 КПК України містить певне застереження про недопустимість застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Домашній арешт – більш гуманний запобіжний захід в порівнянні з триманням під вартою, його запровадження є прогресивним для українського законодавства. Зважаючи на підвищену увагу з боку міжнародної спільноти до цих питань, рішень Європейського суду з прав людини щодо допущених в Україні порушень при взятті осіб під варту та їх подальшому триманні, зазначена тема втрачає гостроту і нагальність після появи нового запобіжного заходу – домашній арешт.

Вважаємо, що введення в практику кримінального судочинства домашнього арешту як альтернативи тримання особи під вартою – це не тільки прояв гуманності з боку держави по відношенню до осіб, що підозрюються (обвинувачуються) у скоєнні злочину, але ще і підвищення вимог до якості роботи оперативників, слідчих, суду, оскільки виникає об'єктивна необхідність більш мотивованого обґрунтування застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту замість домашнього арешту.

І найголовніше, домашній арешт забезпечить більшості цих осіб можливість зберегти себе в суспільстві.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України – Електронний ресурс – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>>– Загол. з екрану. Мова укр.
2. Соловйова Л.М. До питання про застосування домашнього арешту в Україні / Соловйова Л.М. // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку»: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. 19-20 травня 2012 року – Суми: ТОВ «Друкарський дім Папірус», 2012, – С.249.

Катерина Петрівна Рибалка – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ

Тваринний світ є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

У теорії кримінального права і кримінології питаннями охорони тваринного світу займалися Т.С. Бакуніна, Ю.С. Богомягков, С.Б. Гавриш, К.Ю. Гаєвська, Е.Н. Жевлаков, Б.Н. Звонков, А.В. Куліченко, Ю.С. Кулик, В.К. Кудрявцев, В.В. Лазарєв, Н.А. Лопашенко, В.Ф. Ломакіна, Ю.І. Ляпунов, В.О. Морозова, В.О. Навроцький, В.С. Нерсисянц, В.Я. Тацій та ін. [2, 53].

Стандарти гуманного поводження з тваринами закріплені у Європейській конвенції про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р., Конвенції 1979 р. про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, Європейській конвенції про захист домашніх тварин 1987 р. та ін.

На національному рівні сфера поводження з тваринами регулюється Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21 лютого 2006 р., законами «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про ветеринарну медицину», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення від інфекційних хвороб», Кримінальним кодексом України (ст. 299), Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 89) та іншими нормативно-правовими актами [3, 250].

Необхідно наголосити, що ст. 299 КК України розміщена у розділі XII «Злочини проти громадського порядку та моральності», а не в розділі VIII «Злочини проти довкілля», а отже, покликана захищати, насамперед, суспільну моральність у частині гуманного ставлення до тварин [1, 12].

Предметом злочину, як зазначено в диспозиції ст. 299 КК України, є тварини, що належать до хребетних. Хребетні – це здатні рухатись і відчувати живі організми, що мають спинний хребет, утворений ланцюгом

кісток або хрящів, який іде вздовж спини та містить у собі спинний мозок. Здавалося б, це ті, які мають кістковий хребет, головний та спинний мозок, кровоносну та нервову систему та відносяться до класу хребетних, – ссавці та птахи. Але у ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. поняття хребетних тлумачиться ширше (це риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці та ін.), однак судова практика відносить до таких тварин лише ссавців та птахів. Предметом злочину можуть бути дикі тварини (тварини, природним середовищем яких є дика природа, зокрема й ті, що перебувають у неволі чи напіввільних умовах), свійські тварини (тварини, яких розводить і утримує людина в помешканні для естетичних потреб і потреб у спілкуванні), сільськогосподарські тварини (тварини, вирощувані людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження чи тваринницької продукції), безпритульні тварини (домашні свійські тварини, що залишилися без догляду власників або господарів і живуть в умовах цілком або частково створюваних діяльністю людини), лабораторні тварини (тварини, що використовуються для проведення наукових дослідів, експериментів) [2, 57].

Кримінальну відповідальність передбачено ст. 299 КК України «Жорстоке поводження з тваринами», яка визначає таким знуцання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів.

Крім кримінальної, законодавством передбачено адміністративну відповідальність за «Жорстоке поводження з тваринами», зокрема у ст. 89 КУпАП визначено жорстоке поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі.

Ступінь суспільної небезпеки (обсяг), а також її кількісний фактор (повторність, рецидив правопорушення) є головним критерієм розмежування злочину та адміністративного правопорушення. На відміну від злочинів, адміністративні проступки характеризуються меншим ступенем суспільної небезпеки, відсутністю великої шкоди для суспільства [3, 251]. Жорстокі методи або хуліганські мотиви, які зазначені у кримінально-правовій нормі, можуть призвести до їх мучення, каліцтва чи загибелі, які так само передбачені в адміністративному правопорушенні. Як бачимо, відповідальність за одне й те саме правопорушення присутня у двох різних галузях права, а тому виявляється складним розмежування жорстокого поводження з тваринами, що кваліфікується як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 299 КК України, та адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП.

Окремі країни (наприклад, ФРН, Австрійська Республіка та Швейцарська Конфедерація) передбачили у Конституції статті, які зобов'язують громадян забезпечувати добробут і права тварин. На

державному та регіональному рівнях прийняті спеціальні закони, що регулюють правовідносини між людиною і твариною. Передусім, вони спрямовані на захист тварин від жорстокості та забезпечення їхнього добробуту: задоволення основних потреб – інстинктивних, фізіологічних, психологічних, соціальних та потреб в адекватному природному середовищі [2, 58].

КК Австрії передбачає відповідальність за жорстоке поводження з тваринами. Такий злочин віднесений до розділу злочинів проти моральності. Санкція передбачає покарання у виді позбавлення волі строком до одного року або штрафу за жорстоке поводження з тваринами або спричинення їм зайвих страждань, а також за покинуту тварину, яка не в змозі жити на волі, або з умислом нацькування тварини однієї на іншу, яка внаслідок цього зазнала мученицьких страждань. Відповідно до цієї норми кримінальній відповідальності підлягає всякий, хто тримає декількох тварин тривалий час, залишаючи без їжі або води, або в інший спосіб, а також покаранню підлягає особа, яка умисно позбавить життя хребетну тварину.

Кримінальний закон Ізраїлю містить окрему ст. 451, згідно з якою особа, яка умисно та незаконно вбиває тварину для її викрадення, або спричиняє їй тілесні ушкодження, наносить поранення або отрує, карається позбавленням волі строком на три роки. Кримінальний кодекс Литовської республіки у ст. 310 також встановлює відповідальність за жорстоке поводження з тваринами відносно того, хто жорстоко поводить з ними, якщо такі дії стали наслідком смерті або каліцтва тварини, або знущання над твариною.

У Туреччині за погане поводження з тваринами передбачено покарання у виді двох років позбавлення волі або штраф у сумі до 250 дол. У Сінгапурі за вбивство собаки передбачено покарання у виді позбавлення волі або штраф у сумі до 800 дол. У Канаді, Ірландії й більшості штатів США за такий злочин передбачено покарання у виді позбавлення волі. У Швеції, якщо перехожий побачить, що собака перебуває в автомобілі із закритими вікнами, він має право безкарно розбити вікно авто, щоб тварина отримала змогу дихати повітрям. Якщо ж водій авто збив собаку чи кішку, він повинен негайно завести її до ветеринарної лікарні. У Німеччині ж права тварин гарантовано навіть Конституцією, якою закріплено обов'язок держави поважати честь і гідність не лише людини, а й тварини.

При цьому у Кримінальних кодексах Республіки Болгарія, Королівства Данія, Китайської Народної Республіки, ФРН, Республіки Південна Корея, Республіки Польща, Швейцарської Конфедерації, Японії взагалі не передбачено відповідальності за жорстоке поводження з тваринами [2, 60].

Зважаючи на вищевикладене, можна дійти висновку, що таке кримінальне і адміністративне правопорушення як «Жорстоке поводження

з тваринами» дуже важко розмежувати, а тому дані норми потребують удосконалення в частині уточнення, приведення у відповідність, співвідношення діянь, їх форм, характеру прояву, що утворюють адміністративне і кримінальне правопорушення. Доцільно при цьому зробити більш детальний аналіз норм законодавства зарубіжних країн, що передбачають відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, та урахувати їх досвід захисту тварин від страждань.

Література

1. Вербіцька М.В. Юридична відповідальність за жорстоке поводження із тваринами / М.В. Вербіцька // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo01/part_3/3.pdf.
2. Вереша Р.В. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження із тваринами (порівняльно-правовий аспект) / Р.В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. – Т. 11. – Ч. 1 (29). – 2014. – С. 53-61.
3. Турська В.О. Проблема розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами / В.О. Турська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. – 2014. – № 8. – С. 250-253.

Кирило Григорович Сенченко – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Віталіївна Кузнецова** – викладач кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Протягом багатьох років в Україні тривали дискусії щодо відміни смертної кари як такої, що суперечить положенням Конституції України та міжнародним зобов'язанням держави. Кримінальний кодекс України 2001 року скасував виняткову міру як вид кримінального покарання та запровадив альтернативний вид – довічне позбавлення волі. У КК України 2001 року довічне позбавлення волі вперше передбачено як самостійний вид покарання, що встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кримінальним кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк.

Підтримуючи гуманістичні тенденції та прагнучи стати повноправним членом Ради Європи, Україна 29 грудня 1999 р. визнала положення КК 1960 р., у яких смертна кара передбачалася як покарання, неконституційними. І тому в державі була скасована смертна кара 22 лютого 2000 р. Натомість, вітчизняна система кримінальних покарань доповнилася принципово новим інститутом у вигляді довічного

позбавлення волі, що знайшло своє відображення у прийнятому в 2001 році новому Кримінальному кодексі України [1, 116].

Довічне позбавлення волі передбачене в 11 санкціях статей Особливої частини Кримінального кодексу як альтернативна міра нарівні з позбавленням волі на певний строк – від 10 до 15 років.

Довічне позбавлення волі передбачається ст. 64 КК, де визначено, що дане покарання встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених КК, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк. Порядок призначення довічного позбавлення волі передбачений у ч. 1 ст. 64 КК.

До числа осіб, яким не може бути призначене довічне позбавлення волі навіть у випадку вчинення ними особливо тяжкого злочину, у санкції за який фігурує це покарання, належать: а) особи, які вчинили злочин у віці до 18-ти років; б) особи у віці понад 65 років; в) жінки, що перебували в стані вагітності під час вчинення злочину або перебувають у такому стані на момент постановлення вироку.

Не всі держави світу вбачають необхідність у довічному позбавленні волі. Так, приміром, у Португалії цей вид покарання відмінений Конституцією 1989 року (ст. 30 (1)). В Іспанії довічне позбавлення волі також відсутнє. Довічне позбавлення волі заборонено і конституціями деяких північноамериканських країн, зокрема Бразилії. Кримінальні кодекси Норвегії та Словенії теж не передбачають довічного позбавлення волі. Замість нього за особливо тяжкі злочини суди призначають тривалі, але фіксовані терміни позбавлення волі.

У дійсності в країнах Південної та Західної Європи лише незначна кількість осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, залишаються в колонії до кінця свого життя, оскільки існує можливість їх дострокового звільнення. Середній термін, що відбувають засуджені до довічного позбавлення волі, у Швеції – 9 років; в Англії та Уельсі – 14,4 роки; у Франції – 18 років; в Італії – 21 рік; в Австрії – 22 роки. У Канаді мінімальний термін, після якого може бути розглянуто питання про дострокове звільнення засудженого до довічного позбавлення волі, складає 10 років при скоєнні тяжкого злочину та максимальний – 25 років – за особливо тяжкий злочин [3].

Питання про дострокове звільнення може бути розглянуто: у Шрі-Ланці після фактичного відбуття 6 років покарання; Японії – 10 років; Німеччині та Люксембурзі – 15 років; Польщі – 20 років; Латвії та Литві – 25 років; Естонії – не менше 30 років. Разом з тим, цей термін може бути збільшений за порушення режиму відбування покарання або, навпаки, зменшений за амністією чи помилуванням. В Україні цей термін складає 20 років.

Неоднаково вирішується у зарубіжному законодавстві і питання щодо визначення кола осіб, до яких довічне позбавлення волі не

застосовується. Деякі КК (наприклад, КК КНР, КК ФРН, КК Франції) жодних застережень з цього приводу не містять, що дає підставу зробити висновок про можливість призначення даного покарання будь-якій особі, яка вчинила відповідний злочин (якщо, зрозуміло, окремими законами не передбачено інше). Ті ж КК, які встановлюють обмеження щодо застосування довічного позбавлення волі, визначають коло осіб, котрим це покарання призначатися не може, по-різному. Одні з них не допускають застосування довічного позбавлення волі лише до осіб, які до моменту вчинення відповідного злочину не досягли встановленого віку. Цей вік, наприклад, за КК Швеції (гл. 29, ст. 7), становить 21 рік, за КК Австрії (§ 36) – 20 років, за Кримінальним законом Латвійської Республіки (ст. 65), КК Республіки Польща (§ 2 ст. 54), КК Нідерландів (ст. 77a) – 18 років. Згідно ж з КК Республіки Білорусь (ч. 2 ст. 58) і КК Російської Федерації (ч. 2 ст. 57) зазначене покарання не може призначатись жінкам, особам, котрі вчинили злочин у віці до 18 років, та чоловікам, які до дня постановлення вироку досягли 65 років. За КК Республіки Болгарія довічне ув'язнення не застосовується до осіб, які до вчинення злочину не досягли 18 років (ст. 31, 62, 63), довічне ув'язнення без заміни – до осіб, які до моменту вчинення злочину не досягли 20 років, щодо військовослужбовців, рівно ж як і у воєнний час, – 18 років, та жінок, котрі знаходились у стані вагітності під час вчинення злочину чи постановлення вироку (ч. 2 ст. 38). У випадку вчинення особою, до якої не може бути застосоване довічне позбавлення волі, злочину, за який це покарання передбачається як безальтернативне, воно замінюється позбавленням волі на певний строк. Так, у § 36 КК Австрії вказується, що коли особа, яка на момент вчинення діяння, котре карається винятково довічним позбавленням волі, не досягла 20-річного віку, то замість цього покарання призначається позбавлення волі на строк від 10 до 20 років [3].

Отже, у нашій державі на сьогодні діють умови і порядок відбування довічного позбавлення волі, які істотно відрізняються від існуючих у розвинених країнах світу і не в повній мірі відповідають Європейським тюремним правилам, прийнятим Радою Європи [4, 123].

Це стало наслідком багатьох чинників, головними з яких є, по-перше, відсутність такої законодавчої бази, яка б давала реальну можливість особі, засудженій до довічного позбавлення волі, довести своє виправлення і відбувати покарання в тих умовах, на які вона заслуговує завдяки своїй поведінці у виправній колонії. Потребує додаткового правового регулювання призначення довічного позбавлення волі на основі диференціації, тобто максимального врахування характеру скоєного злочину, причин і умов, які сприяли його вчиненню, а головне – особистості злочинця (обставини і мотиви скоєння злочину, його психологічні та психічні особливості, ступінь педагогічної занедбаності). Слід запровадити новий порядок виконання покарання, що засновується на принципах індивідуального підходу до перевиховання засуджених.

Крім того, відсутній закон про довічне позбавлення волі, який би визначав основні конституційні права і обов'язки особи, засудженої до найтяжчого виду покарання, тому що норми кримінально-виконавчого права майже не стосуються питання про конституційні права і обов'язки громадян України щодо вказаної категорії осіб [3, 382].

Література

1. Гізімчук С. Умовно-дострокове звільнення від покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі: перспективи та вдосконалення // Підприємництво, господарство і право. - Київ, 2007. - № 7. - С. 115 - 118.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної ради України. - 2001. - № 25 - 26. - С. 131.
3. Мостепанюк Л. Відбування довічного позбавлення волі в Україні та за кордоном: проблеми і перспективи // Підприємництво, господарство і право. - Київ, 2004. - № 5. - С. 121 - 124.
4. Степанюк А. Довічне позбавлення волі як еквівалент смертній карі // вісник академії правових наук України. - 2000. - № 4 (23) - С. 200 - 211.

Наталія Вікторівна Трікаш – студентка IV курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД СТАТЕВИХ ПОСЯГАНЬ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ТА ЗАРУБІЖНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У сучасних умовах Україна переживає низку соціальних, політичних і правових змін. Незважаючи на це, держава повинна забезпечувати, охороняти і захищати права, свободи та інтереси своїх громадян. Ст. 3 Конституції України проголошує захист прав та свобод людини пріоритетним завданням держави. Особливо це стосується неповнолітніх громадян України.

Конвенція про права дитини (ст. 34) гарантує особам у віці до 18 років захист від усіх форм сексуальної експлуатації і сексуальних розбещень, та наполягає на необхідності (ст. 19) всебічного захисту дитини від сексуальних зловживань з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. На державу, таким чином, покладається обов'язок вести рішучу боротьбу з усіма посяганнями на статеву недоторканість малолітніх та неповнолітніх, їх нормальний статевий розвиток. Власне це і є гарантією нормального

статевого розвитку дітей та підлітків, який включає в себе нормальний фізичний розвиток їх статевої системи, формування моральних настанов у сфері статевого життя [1, 57-59].

Кримінальний кодекс України включає розділ IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи». У цьому розділі містяться склади злочинів, у яких кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими обставинами є вчинення злочинів проти неповнолітніх та малолітніх. До них належать ч.ч. 3, 4 ст. 152 КК України «Зґвалтування», ч.ч. 2, 3 ст. 153 КК України «Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом». Ст. 154 КК України «Примушування до вступу в статевий зв'язок» спеціально не виділяє неповнолітніх потерпілих. Даний розділ має два склади злочинів, що можуть вчинятися лише у відношенні до неповнолітніх – ст. 155 КК України «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» та ст. 156 КК України «Розбещення неповнолітніх».

Зґвалтування, під яким закон (ст. 152 КК) розуміє статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, відноситься до найбільш тяжких статевих злочинів, особливо це стосується випадків зґвалтування неповнолітніх. Цей злочин глибоко травмує дитину, заподіює велику шкоду її фізичному та духовному розвитку, може негативним чином позначитися на подальшому житті [3, 68].

Важливе значення має встановлення факту досягнення потерпілою (потерпілим) статевої зрілості. Це питання вирішується на підставі судово-медичної експертизи з приводу статевих станів (пп. 2.1.-2.1.6 Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом МОЗ України від 17 січня 1995 р. № 6). Статевою зрілістю є такий фізіологічний стан організму, коли він здатний повністю виконувати статеві функції. Вона не пов'язана з настанням якогось конкретного віку. Статеве дозрівання являє собою тривалий процес, який відбувається у різних осіб неоднаково [6, 113-116].

Слід зазначити, що законодавство зарубіжних країн має значний досвід охорони прав неповнолітніх кримінальним законом, у тому числі приділяє значну увагу захисту дітей від сексуального насильства, розбещення, сексуальної експлуатації та інших статевих злочинів [4, 52-60], тому його вивчення становить суттєвий інтерес.

Майже у всіх кримінальних кодексах спеціально вказується, що статеві зносини з особою, яка не досягла визначеного віку, вважаються у всіх випадках зґвалтуванням. Цей вік встановлений у різних кодексах неоднаково: до 12-ти років – КК Іспанії; до 13-ти років – КК Японії; до 14-ти років – КК Китайської Народної Республіки, КК Республіки Казахстан, КК Республіки Узбекистан, КК Республіки Болгарії, КК Азербайджанської

Республіки; до 15-ти років – КК Данії; до 16-ти років – КК Республіки Таджикистан та Грузії [5, 262].

КК Голландії диференціює відповідальність за сексуальні посягання залежно від віку потерпілого. У ст.ст. 244-245 встановлюється відповідальність за «непристойні дії, що містять і включають проникнення в тіло статевим шляхом», з особами до 12 і від 12 до 16 років. КК ФРН також досить докладно регламентує відповідальність за сексуальні («розпусні») дії з дітьми до 14 років (§ 176), неповнолітніми до 16 років (§ 182), за пособництво сексуальним діям осіб до 18 років (§ 180) [5, 263].

У кримінальних кодексах зарубіжних країн захист неповнолітніх від статевих злочинів проводиться всебічно, ґрунтовно і у належному обсязі, торкаючись всіх аспектів цієї проблеми. Позитивним є те, що у зарубіжному законодавстві вирішено питання про підвищену кримінальну відповідальність батьків та осіб, що їх замінюють, чи тих осіб, які безпосередньо займаються вихованням дітей, тобто осіб, від яких неповнолітні знаходяться в матеріальній або іншій залежності, за жорстоке поводження та статеве насильство над ними. На жаль, такі норми не знайшли свого повного відображення у Кримінальному кодексі України і чинне національне законодавство не завжди передбачає посилений захист неповнолітніх від статевих злочинів.

В умовах інтеграції України до Європейського Союзу знову постає проблема ретельного вивчення та запозичення тих позитивних моментів протидії окремим сексуальним посяганням, що існують за кордоном.

Потрібно підвищити кримінальну відповідальність за вчинення окремих статевих злочинів проти неповнолітніх у сім'ях та з боку тих, хто зобов'язаний їх виховувати, зокрема, передбачити у статтях Розділу IV Особливої частини КК України як кваліфікуючої ознаки вчинення відповідних статевих злочинів спеціальним суб'єктом (батьками, опікунами, вихователями тощо).

Література

1. Губанова О.В. Кримінологічна характеристика та запобігання зґвалтуванню (на підставі матеріалів практики Автономної Республіки Крим): дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.08 / Олена Вікторівна Губанова – Сімферополь, 2008. – 262 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Костенко О.М. Проблема № 1 сучасної цивілізації (в українському контексті) : [Монографія] / О.М. Костенко. – Черкаси: СУЕМ, 2008. – 112 с.
4. Мачужак Я.В. Відповідальність за статеві злочини та інші сексуальні зловживання щодо малолітніх і неповнолітніх / Я.В. Мачужак // ВВСУ. – 1997. – № 3. – С. 2-60.
5. Пудовочкин Ю.Е. Ответственность за преступления несовершеннолетних по российскому уголовному праву :

[Монографія] / Ю.Е. Пудовочкин. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 293 с.

6. Савченко А.В. Кримінально-правова та кримінологічна сутність статевих збочень (парафілій) / А.В. Савченко // Вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2001. – Вип. 5. – С. 110-117.

Інна Максимівна Фефелова – курсант II курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Сергій Євгенович Абламський** – викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті першій Конституції України закріплено, що наша держава є демократичною, соціальною та правовою. У зв'язку з цим перед нею виникають зобов'язання, які ґрунтуються на сучасному розумінні демократії, як однієї з форм правового забезпечення прав і свобод кожної особи. А як відомо, одним із дієвих засобів захисту прав особи є її можливість звернення до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), юрисдикція якого розповсюджується на всі держави-учасниці Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., у тому числі й Україну. Більш того, після набрання у 2006 році чинності Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» його рішення стали джерелом кримінального процесуального законодавства України, а судові органи зобов'язані застосовувати його практику при винесенні своїх рішень.

У зв'язку з викладеним доцільно звернути увагу на різноманітні наукові погляди з дослідженого питання. Так, на думку К. В. Андріанова, рішення ЄСПЛ не є обов'язковими для національних правозастосовних органів [1, 8]. У свою чергу, В.П. Кононенко дійшов висновку, що рішення ЄСПЛ створюють прецедент тлумачення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. При цьому вчений зазначив, що рішення ЄСПЛ є прецедентом не в розумінні англійської доктрини, а як своєрідний технічний прийом для спрощення розгляду аналогічних справ [2, 13]. На нашу думку, слід підтримати позицію тих учених, які вказують на обов'язковий характер рішень ЄСПЛ для національного кримінального судочинства при вирішенні аналогічних кримінальних проваджень. Більш

того, наявність практики ЄСПЛ у кримінальному провадженні обумовлено саме специфікою даної сфери діяльності, в якій можливе обмеження конституційних прав і свобод, зокрема права на свободу, вільне пересування та ін. Водночас, як свідчить практика, на сьогодні національні суди досить рідко посилаються на його рішення, а в деяких випадках виносять рішення, в яких уже ЄСПЛ констатував подібні порушення.

Як свідчить дослідження, Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року введено новелу, зокрема у положенні статей 8 і 9 закріплено, що принцип верховенства права та законності у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Однак, на нашу думку, для практичної реалізації вказаних положень у КПК України доцільно закріпити норму, відповідно до якої під час винесення ухвали слідчим суддею, судом вони зобов'язані посилатися на конкретне остаточне рішення Європейського суду з прав людини, в якому констатовано порушення прав та законних інтересів особи по аналогічним справам, винесеним проти України. При цьому, у разі виявлення такої прогалини судом вищого рівня, останні зобов'язаний скасувати попереднє рішення і винести нове з відповідним посиланням на рішення ЄСПЛ. Крім того, слід підтримати думку В. Г. Уварова, який запропонував ст. 7 КПК України доповнити додатковою новою засадою кримінального провадження, яку визначити як «безпосереднє посилання на норми та принципи міжнародних правових актів і рішення Європейського суду з прав людини», сутність якої розкрити у положеннях ст. 9-1 КПК України та викласти її у такій редакції: «Під час кримінального провадження кожний учасник кримінального провадження, чий права та законні інтереси було порушено, у ході подання скарги має право посилатися на відповідні положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також аналогічних положень, що містяться у рішеннях Європейського суду з прав людини в частині порушеного права» [3, 18]. Таким чином, запропоновані зміни та доповнення до КПК України у подальшому стануть запорукою ефективного захисту учасників кримінального провадження, особливо тих, права і свободи яких зазнають найбільш істотних обмежень (підозрюваний, обвинувачений, засуджений та ін.).

Вищевикладене надає змогу зробити наступні загальні висновки: а) практика Європейського суду з прав людини є джерелом кримінального процесуального законодавства України; б) застосування такої практики надасть змогу посилити правовий механізм захисту прав та законних інтересів особи; в) прискорить процес адаптації національного законодавства України відповідно до міжнародних правових стандартів у сфері кримінального судочинства.

Література

1. Андріанов К.В. Роль контрольного механізму Конвенції про захист прав і основних свобод людини в процесі реалізації її норм : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 – міжнародне право // Кирил Вікторович Андріанов ; Київ. нац.ун-т ім. Тараса Шевченка. – К, 2002. – 18 с.
2. Кононенко В. П. Звичаєва природа прецедентного характеру рішень Європейського суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. Наук : 12.00.11 / Валерій Петрович Кононенко. – К., 2009. – 19 с.
3. Уваров В.Г. Реалізація рішень Європейського суду з прав людини та норм міжнародно-правових актів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... док-ра юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Володимир Геннадійович Уваров; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Д., 2014. – 40 с.

Роман Русланович Шеремета – слухач магістратури
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ,

Андрій Вікторович Русаков – курсант III курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Антон Володимирович Байлов** – доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для
підрозділів слідства Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Боротьба та протидія злочинності, що досягається за рахунок реалізації норм закону про кримінальну відповідальність, яка в свою чергу повинна бути оптимальною як для суспільства, так і для держави, має відображати реальний результат, який полягатиме у зменшенні фактів злочинної спрямованості осіб і зниженні злочинності в регіонах та в країні. Тобто, найбільш результативною та корисною для суспільства буде та система протидії злочинності, яка нестиме в собі зменшення суспільної небезпечності кримінальних проявів взагалі та підвищення рівня безпеки зокрема.

Невід'ємною складовою частиною державної політики, спрямованої на попередження кримінальних проявів, є механізм наукового синтезу та аналізу законотворчості та законодавчого процесу в Україні із використанням спеціальних знань про механізм розвитку, прояву

злочинної поведінки і злочинності, детермінанти та превентивні заходи тощо. Тобто, мова йде про перевірку правових норм із використанням кримінологічних знань для аналізу та прогнозування розвитку основних показників злочинності. За умов євроінтеграції, нестабільності законодавства, великого масиву змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів, питання кримінологічної експертизи є доволі актуальним.

Розуміння кримінологічної експертизи та її імплементацію в законодавчий процес уперше розвивав академік А.П. Закалюк, наприкінці ХХ ст. Не дивно, що чимало науковців розвивали дану пропозицію у своїх дослідженнях і надалі, зокрема у працях О.М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, В.В. Василевича, В.В. Голіни, О.М. Джужи, В.М. Дрьоміна, А.Е. Жалинського, А.Ф. Зелінського, А.В. Кирилюка, О.М. Литвинова, Ю.В. Орлова, В.І. Поклада, В.М. Поповича та ін. Кожен з них зробив власний внесок у розуміння поняття і сутності кримінологічної експертизи. Проте, наразі залишається відсутня однастайність у поглядах на об'єкт кримінологічної експертизи. Проаналізуємо основні тенденції у юридичній літературі стосовно цієї проблеми та спробуємо визначити структуру об'єкта такої експертизи у час євроінтеграційних змін вітчизняного законодавства.

Кримінологічна експертиза являє собою спеціальне, що здійснюється на основі науково обґрунтованої методики, кримінологічне дослідження нормативно-правових актів і їх проектів, спрямоване на виявлення, усунення або мінімізацію впливу таких їх положень, що детермінують або ж можуть детермінувати злочинність чи блокують або можуть блокувати дію антикримінальних заходів (засобів), що вживаються суспільством і державою [1, 14-15]. Погоджуємось із запропонованим О.М. Бандуркою визначенням і констатуємо, що кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проектів має розумітись, з одного боку – законодавцем, як засіб вдосконалення правотворчого процесу, а з іншого – суспільством, як ефективний спосіб попередження злочинності та ліквідації факторів, що сприяють її поширенню.

Як вже зазначалось, існує чимало поглядів щодо розуміння об'єкту зазначеної експертизи. Так, у законопроекті О.М. Литвинова «Про кримінологічну експертизу», до об'єктів віднесено: 1) проекти законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, які стосуються протидії злочинності; 2) проекти державних програм протидії злочинності; 3) за ініціативою вищих органів державної влади, органів виконавчої влади – проекти відповідних нормативно-правових актів, які стосуються дії протидії злочинності; 4) за ініціативою представницьких, виконавчих, судових, Ради національної безпеки та оборони України – проекти інших рішень з питань протидії злочинності [2, 435]. У запропонованому переліку увага надається кримінологічній експертизі лише тих документів, які безпосередньо стосуються протидії злочинності.

З огляду на різноманітність факторів, що сприяють росту останньої, вважаємо доцільним розширити межі об'єкту, запропонованого вченим, оскільки проведення експертизи не буде у повному обсязі сприяти вдосконаленню правотворчого процесу і буде зводитись до виключно спеціалізованого інституту.

У ст. 5 розробленого під керівництвом А.П. Закалюка проекту Закону України «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів» запропоновані наступні об'єкти, як-то: проекти законів, указів Президента України, державних програм, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів інших органів державної виконавчої влади, постанови та накази Національного банку України та інших суб'єктів, прийняття нормативних актів, що функціонують на загальнодержавному рівні, так і чинні на момент проведення експертизи законодавчі та інші нормативно-правові акти [3, 100]. Даний перелік є більш ширшим і охоплює всі законні і підзаконні правові акти, що приймаються уповноваженими на те органами держави. Досить слушною є позиція О.М. Литвинова та Ю.В. Орлова про те, що до об'єктів кримінологічної експертизи не слід відносити правозастосовні акти, так як таких актів у сфері протидії злочинності чимала кількість (не враховуючи акти застосування права з інших питань, що можуть детермінувати злочинність), тому на їх дослідження буде затрачено багато ресурсів, що не дасть у повній мірі дослідити важливіші об'єкти кримінологічної експертизи (закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України тощо).

Вважаємо за доцільне групувати об'єкти кримінологічної експертизи за окремими критеріями, а саме: за колом суспільних відносин, що регулюють підекспертні об'єкти; за юридичною силою підекспертних об'єктів; залежно від органу, що видав підекспертний об'єкт та залежно від набрання законної сили об'єктом.

За колом суспільних відносин, що регулюють підекспертні об'єкти: (а) кримінально-правові норми; (б) норми кримінально-процесуального законодавства; (в) норми цивільного законодавства; (г) норми господарського законодавства тощо.

За юридичною силою: (а) Конституція, конституційні закони або їх проекти; (б) Закони, якими Верховна Рада України дала згоду на обов'язковість дії на території України міжнародних договорів, ухвалених відповідно до Конституції (ратифікаційні закони) або їх проекти; (в) Кодифіковані закони (Кодекси, Основи законодавства) або їх проекти; (г) Звичайні (ординарні) закони або їх проекти; (д) Постанови Верховної Ради України або їх проекти; (е) Укази Президента України або їх проекти; (є) Постанови Кабінету Міністрів України або їх проекти.

Залежно від органу, що видав підекспертний об'єкт: (а) акти або проекти актів Верховної Ради України; (б) акти або проекти актів Президента України; (в) акти або проекти актів Кабінету Міністрів України; (г) акти або проекти актів Верховної Ради та Ради міністрів Автономної Республіки Крим; (д) акти або проекти актів міністерств, державних комітетів, інших органів центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Залежно від набрання законної сили об'єктом: (а) акт, що набрав чинності; (б) проект акту.

Значна увага кримінологічної експертизи має бути спрямована на поправки та доповнення до нормативно-правових актів, які, власне, і дестабілізують вітчизняне законодавство. Тому вважаємо за доцільне виокремлювати поправки та доповнення до нормативно-правових актів у якості окремого об'єкту кримінологічної експертизи. Наразі це питання є дійсно актуальним, оскільки за всі сесії VIII скликання Верховної Ради України

січня 2015 по березень 2015 було зареєстровано 430 законопроектів, що передбачали зміни до законів України. Необґрунтовані зміни ведуть до дестабілізації законодавства, що спричиняють негативні наслідки і зводять «на нуль» роботу правоохоронних органів на шляху до протидії та боротьби зі злочинністю.

Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки.

1. Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проектів має розумітись, як засіб вдосконалення правотворчого процесу і як ефективний спосіб попередження злочинності та ліквідації факторів, що сприяють її поширенню.

2. Вважаємо за доцільне групувати об'єкти кримінологічної експертизи за окремими критеріями, а саме: за колом суспільних відносин, що регулюють підекспертні об'єкти; за юридичною силою підекспертних об'єктів; залежно від органу, що видав підекспертний об'єкт та залежно від набрання законної сили об'єктом.

3. З метою стабілізації вітчизняного законодавства пропонуємо розглядати поправки та доповнення до нормативно-правових актів у якості окремого об'єкту кримінологічної експертизи.

Література

1. Бандурка О. М. Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів – вимога часу. / О. М. Бандурка // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції [17 квітня 2014 року, м. Харків] / МВС України ; Харківськ- кий нац. ун-т внутр. справ ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2014. – 256 с.
2. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : [моногр.] / О. М. Литвинов. – Х.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – 446 с.
3. Закалюк А. П. Про правове регулювання та порядок проведення кримінологічної експертизи проектів законодавчих актів / А. П. Закалюк // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. НДІ вивчення проблем злочинності АПрНУ. – Х., 1998. – Вип. 2 . –С. 96–124.

Максим Олександрович Юхно – здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Сергій Євгенович Абламський – викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Конституція України закріплює, що людина, її життя, честь та гідність є найвищою соціальною цінністю, а діяльність держави повинна бути спрямована на забезпечення та реалізацію зазначеного положення. Вказане питання не є новим, оскільки проблема захисту прав, свобод та законних інтересів особи має досить давню історію, а на початку ХХІ століття набула міжнародного значення, що є одним із важливих критеріїв оцінювання рівня розвитку демократії в державі та громадянського суспільства. При цьому питання удосконалення захисту прав особи не втрачає своєї актуальності і на сьогодні. Захист прав особи у кримінальному провадженні є багатоаспектним процесом, який, на нашу думку, включає в себе правовий механізм забезпечення і реалізації прав та законних інтересів особи. За дослідженнями, в юридичній літературі все частіше ученими вказується на поняття «забезпечення» та «реалізація», при цьому кожне з них не розмежовується, але й не ототожнюється. У зв'язку з цим ми вважаємо, що механізм забезпечення права на захист – це безпосередньо законодавчо закріплені положення та гарантії, на основі яких особа має право здійснювати захист своїх прав у кримінальному провадженні. У свою чергу, механізм реалізації права на захист відображає форми здійснення захисту прав (самостійно або через захисника), що гарантовано законом, і залежить від конкретного процесуального статусу учасника кримінального провадження (сукупності прав та обов'язків).

З приводу викладеного Л. Завадська зазначила, що концептуально нові погляди на сутність прав надають можливість наголосити, що механізм правового регулювання, як інструмент, повинен бути механізмом забезпечення реалізації права [1, 98]. У свою чергу, Н.М. Оніщенко та О.В. Зайчук механізм реалізації прав людини визначили як діяльність суб'єкта права, зобов'язальної сторони, законотворчого органу, правозастосовного органу та наявні юридичні норми, які безпосередньо регулюють їх діяльність [2, 185].

У цілому, на думку А.М. Колодія та А.Ю. Олійника, механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина повинен містити такі

елементи: гарантії здійснення прав людини, юридичні елементи механізму реалізації (норми, факти, правовідносини), процес фактичного втілення можливості та необхідності у дійсність, умови і фактори такого процесу. Аналізуючи зазначені елементи у динаміці, стає очевидним, що реалізація прав і свобод людини та громадянина, як і будь-яка інша діяльність, характеризується певним процесом. Елементами цього процесу є три стадії: правовий статус, правові відносини, користування конкретними благами [3, 352]. Тобто, як свідчить дослідження, механізм реалізації права на захист нерозривно пов'язаний з наявністю законодавчо закріплених прав особи, якими вона має право скористатися (реалізувати).

Досліджуючи підняте питання, Н.В. Пильгун та М.В. Рошук виділили наступні проблеми реалізації прав особи: 1) низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; 2) незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; 3) низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності; 4) нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; 5) низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих й групових (кланових) інтересів; 6) відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; 7) високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні; 8) відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством без відповідальності посадових осіб та самих громадян [4, 41], що ми підтримуємо. З урахуванням вищевикладеного, зважаючи на специфіку сфери кримінального судочинства, на нашу думку до цього доцільно додати, що на сьогодні однією з проблем забезпечення та реалізації права на захист у кримінальному провадженні є низька відповідальність окремих працівників правоохоронних органів, які не виконують в повному обсязі вимог чинного законодавства (зокрема не роз'яснюють та не забезпечують права на захист), а також деякі з них зловживають покладеними на них повноваженнями. Іншою проблемою з цих питань є недосконалість чинного кримінального процесуального законодавства, незважаючи на прийняття КПК України у 2012 році, зокрема й з питань удосконалення механізму забезпечення та реалізації права на захист. Залишається непропорційними права захисника підозрюваного, обвинуваченого та захисника-представника потерпілого, а також інших учасників

кримінального провадження. Ці питання підлягають додатковому дослідженню або науковому вивченню.

Література

1. Завадская Л.Н. Механизм реализации права / Л.Н. Завадская. – М. : Наука, 1992. – 288 с.
2. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні / За ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчук. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2007. – 424 с.
3. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні / А. М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К. : Правова єдність, 2008. – 336 с.
4. Пильгун Н.В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні / Н.В. Пильгун, М.В. Рощук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – № 26. – С. 40-43.

Секція 7

ФІЛОСОФСЬКІ ПИТАННЯ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ НАУКИ

Наталія Сергіївна Антоненко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: Тетяна Григорівна Геращенко – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Початок ХХІ ст. продемонстрував зміцнення позицій європейських країн, а отже, і кінцеве утвердження європейської ідеї, яка протягом багатьох віків визначала загальноцивілізаційні стандарти розвитку світу. Сьогодні більшість країн світу в економічному, соціальному та політичному відношеннях усе частіше виявляють своє прагнення перетворились на єдиного суб'єкта розвитку світу в новому тисячолітті.

Аналізом та визначенням особливостей функціонування соціальної системи в Україні, дотриманням стандартів у соціальній сфері на вітчизняному рівні крізь призму європейських соціальних стандартів займається ряд дослідників, зокрема, Н. Баранова, К. Гафарова, О. Макарова, І. Новосельська, Н. Поляк, І. Рудкевич.

Однак недослідженими залишаються філософсько-методологічні засади формування європейської моделі розвитку України. Досягнення цієї мети обумовлює розв'язання низки завдань, зокрема: з'ясувати сутність та генезу європейської ідеї; розкрити специфіку європейської моделі розвитку; визначити відмінності між європейською моделлю розвитку світу та сучасною глобалізаційною стратегією; окреслити основні проблеми та шляхи європеїзації України на сучасному етапі суспільного розвитку.

Універсальної «європейської соціальної моделі» як такої немає, однак є живий простір повноцінних національних соціальних моделей, на тлі котрих активно діють соціальні директиви ЄС і соціальні складові європейських стратегій і програм.

Для того щоб стати гідним членом європейської спільноти, Україні вкрай необхідно виробити власну «соціальну модель» європейського типу. Адже численні, морально цілком виправдані, але здебільшого спонтанні ініціативи, що не передбачають стимулів для економічного зростання та

підвищення продуктивності праці, можуть виснажити будь-яку економіку. Соціально-політична безсистемність є ще більш небезпечною в умовах високої залежності ресурсів соціального розвитку від зовнішньоекономічної кон'юнктури. Тож європейську інтеграцію можна розглядати як форму економічного та соціального самозахисту в умовах загострення глобальної конкуренції.

Дослідники проблем соціального розвитку ЄС слушно відзначають два основні види тлумачення характеру й змісту європейської соціальної моделі – політичний і науковий. Політична інтерпретація зумовлюється потребою суспільної легітимації євроінтеграційного проекту [1].

У науковій інтерпретації «європейської соціальної моделі» можна виділити такі напрями:

1) тлумачення розвиненої й у принципі загальнодоступної системи соціальних гарантій групи провідних країн Західної Європи як своєрідного зразка, програмної мети європейського єднання;

2) орієнтація на принципові функціональні засади: принцип вільної конкуренції; визнання соціального зближення та солідарності, сприяння утвердженню соціальної справедливості; підтримку громадянами державної соціальної політики; стабільність державних соціально-політичних інституцій;

3) тлумачення «європейської соціальної моделі» як своєрідної політичної стратегії, що підштовхує інтеграційний процес, забезпечує «народну легітимацію» європейського єднання, є «політичним проектом» або «політичною стратегією», котра сприяє зміцненню загальноєвропейської ідентичності й гарантує політичну підтримку євроінтеграційного процесу;

4) визначення «європейської соціальної моделі» як «творіння, що розвивається, прогресує» [2].

Загалом потрібно враховувати, що «європейська соціальна модель» ані на політичному, ані на науковому рівні ще не є абсолютно чітко сформульованою концепцією. Досягнутий рівень політичного консенсусу щодо низки проблем соціального розвитку ЄС іще не є консенсусом стосовно конкретизації певної соціальної моделі. Самі європейські дослідники змушені констатувати, що європейський інтеграційний процес значно більшою мірою визначається стратегічними інтересами економіки на основі неоліберальних підходів. Найістотнішим є те, що в європейському баченні проблем соціальної сфери особливе методологічне значення має органічний зв'язок соціального і правового мислення. Це норми поведінки окремих громадян, інститутів і держави загалом, закріплені авторитетом права, підтримані силою закону.

Проблема засвоєння європейського раціоналізму – це передусім освоєння європейських варіантів раціонального сполучення економічної та соціальної політики, а також форм і методів активізації економічної функції соціального чинника. Раціональне мислення становить серцевину

справжньої демократії, бо демократія – це раціональна комунікація вільних громадян. Це цілком прагматичний раціоналізм колективної свободи. Це така політична модель, у рамках якої люди передовсім дістають змогу правильно розуміти одне одного, давати об'єктивні оцінки, робити більш-менш точні прогнози і, зрештою, правильно взаємодіяти на їх основі та досягнутого в загальному підсумкові балансу особистих і колективних інтересів.

Вже на часі говорити не стільки про інтеграцію України в Європу, як про інтеграцію українця в середовище європейців, тобто про здатність українця до гармонійного співжиття з іншим на основі європейських цінностей і в самій Україні, і за її межами. У кінцевому підсумку рівень цивілізованості тієї чи іншої країни або того чи іншого інтеграційного угруповання визначається «якістю» громадян, яких вони «виробляють» на своїх теренах. Завдання побудови «Європи в українцях» є справою ще більш непростю, аніж завдання будівництва «Європи в Україні».

Література

1. Баранова Н. Удосконалення соціальних стандартів у системі соціально забезпечення / Н. Баранова, Н. Поляк // Україна : аспекти праці. – 2009. – №2. – С. 21–25.
2. Гафарова К. Е. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Е. Гафарова // Академічний огляд. – 2011. – № 1 (34) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ao/2011_1/4.pdf.

Едуард Віталійович Гмиря – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

ПРАВОВА СИСТЕМА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Теоретична розробка концепції сучасної правової системи становить одне з першочергових завдань, від вирішення якого залежить характер багатьох правових проблем, пов'язаних, зокрема, з удосконаленням чинного законодавства, визначенням місця й ролі права серед інших соціальних регуляторів.

Реалії соціального й політико-правового буття Української держави, яка проголосила своєю найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, а змістом і спрямованістю своєї діяльності – гарантії прав і свобод усіх членів суспільства, зумовлюють потребу в теоретичному аналізі проблем, що виникають у процесі правотворення й формування державності.

Початок нового тисячоліття ознаменовано важливими змінами в діяльності держав, що зумовлюється як унікальністю, неповторністю кожної держави, так і глобалізацією, що дедалі підсилюється. Глобалізація інтересів в економіці, ускладнення світових політичних процесів наприкінці XX ст. викликали до життя потребу більш тісних зв'язків між країнами і народами. Український науковець Ю.С. Шемшученко відзначає, що глобалізація суспільного життя в останні роки загострила питання про гармонізацію різних правових систем і тому стало зрозумілим, що держави багато втрачають, якщо діють розрізнено, не дотримуються загальних правил, які вироблені у процесі розвитку цивілізації. Отже, головним чинником модернізації й подальшого вдосконалення національної правової системи є встановлення діалогу й тісної співпраці з різними правовими культурами, з різними міжнародними організаціями, в тому числі й з Європейським Союзом, Радою Європи та ін.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, вимагають розроблення концепції сучасної національної правової системи України, а також визначення основних напрямків і тенденцій щодо її подальшої модернізації, що, у свою чергу, становить одне з першочергових завдань, від вирішення якого залежить характер багатьох інших правових проблем, пов'язаних з удосконаленням чинного законодавства, приведенням його у відповідність з європейськими стандартами, окресленням місця і ролі права серед інших соціальних регуляторів.

У трансформаційних змінах, які відбуваються сьогодні в Україні, пріоритетна роль належить праву, функціонуючому у вигляді цілісної правової системи, що відбиває єдиний правовий світ, який має власну життєву організацію, джерела, архетипи, історію. Формування в Україні національної правової системи є проявом єдності суспільства, одним із важливих напрямків реалізації державного суверенітету, підвищення ефективності та якості правового регулювання, формування засад правової державності, поваги до прав і свобод людини та громадянина.

Термін «правова система» поєднує в одне ціле гносеологію і онтологію права, метод і його предмет, об'єктивне і суб'єктивне у праві. Причому науково-практична значимість системного аналізу права тим більше, чим повніше за її допомогою розкриваються риси і властивості права, реалізується можливість не тільки глибше зрозуміти його сутність, а й використати отримані знання у практичній діяльності з удосконалення правового регулювання в Україні.

У загальному значенні правова система – це право, взяте в цілісно понятійному, розгорнутому і функціональному стані. Право існує, формується й функціонує у вигляді правової систем. Саме необхідність подолання традиційного нормативного розуміння права зумовлює необхідність введення в понятійний апарат категорії, яка дозволяла б охопити весь комплекс правових явищ, їх взаємодію і взаємозв'язки, віддзеркалити більш високий рівень узагальнення дійсності, ніж це роблять

система норм і система законодавства. Такою категорією і є поняття «правова система». Її поява пов'язана з розвитком праворозуміння, що у вітчизняній теорії права призвело до потреби переходу від дещо ізольованого й диференційованого вивчення окремих сторін правової дійсності (права, правосвідомості, правотворчості, правовідносин, реалізації права тощо), характерного для попереднього етапу розвитку вітчизняної теорії права, до комплексного осмислення правової реформи та її загальної конструкції.

Досить цікавим є уточнення С.Б. Кобинської, яка визначає правову систему як цілісне багаторівневе утворення, що відбиває сукупність взаємопов'язаних юридичних засобів, які забезпечують єдність соціальних і правових якостей. Широкий підхід до елементного складу правової системи та її співвідношення з правом пропонують зарубіжні довідкові видання. З точки зору англійського вченого К. Ньютона, правова система охоплює судову систему, загальні принципи діяльності судів, процедури їх роботи, арбітраж, адміністративні трибунали, уповноважених парламенту, присяжних засідателів, професійну підготовку юристів, діяльність адвокатів, юридичних осіб, які представляють королівську владу, генерального прокурора й генерального соліситора, комісію з різних можливостей. У британській енциклопедії до правової системи США віднесено такі елементи, як загальне право, законодавство, конституція й федеральна система, Верховний суд, право адміністративне, кримінальне, банківське, спадкове, оподаткування, громадянські права та свободи, правовий статус жінок, юридична освіта і юридичні професії, юридична допомога.

Правова система певного типу, як і суспільне життя, знаходиться в постійній зміні і розвитку. З виникненням нових, більш прогресивних відносин, які потребують правового впорядкування, вона поповнюється новими нормами, інститутами, галузями, стає досконалішою та ефективнішою. Сучасна правова карта світу формувалася протягом тривалого часу, вона є результатом становлення та еволюції національних правових систем. Незважаючи на багатоманітність останніх, у рамках цивілізованого функціонування вони взаємодіють, унаслідок чого їх потенціал спрямовується на вирішення проблем, що турбують усе людство.

Олег Олександрович Єланкін – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

МЕНТАЛЬНІСТЬ І СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ

Питання формування національного менталітету українців завжди хвилювало і хвилює сьогодні всіх національно свідомих громадян

України, насамперед її політичну еліту. Дослідженням проблематики ментальності займаються науковці Ю. Римаренко, М. Пірен, М. Вівчарик, В. Капелюшний та ін. Однак їхні дослідження мають досить загальний характер без врахування впливу ментальності на формування політичної культури українців.

Майбутнє кожної держави значною мірою залежить від того, наскільки успішно вона зможе накреслити свої цілі, усвідомити свої інтереси та наскільки вірно поєднуватимуться інтереси самої держави з інтересами її громадян, а також наскільки громадяни й еліта зможуть порозумітися і якою мірою зможуть консолідуватися навколо ідеї державотворення.

Ментальність українського народу формувалася під впливом складних історичних обставин. Основну роль відіграло геополітичне розташування України на перехресті історичних шляхів зі Сходу на Захід і з Півночі на Південь. Ця обставина зумовила химерне поєднання у світогляді українця західної (активно-раціоналістичної, індивідуалістичної, матеріалістичної) та східної (пасивно-споглядальної, спрямованої на вищі істини) ментальності. Так, наприклад, сучасний українець високо поціновує досягнення науки та техніки, але водночас для нього важливо, щоб вони використовувалися задля гуманістичних цілей.

На перспективи розвитку політичної свідомості, та і в цілому політичної ситуації в Україні суттєво впливає ментальність народу. М. Михальченко, аналізуючи проблему ідеології в умовах сучасного розвитку України, зауважує: «Крихка етнічна, культурно-аксіологічна, світоглядна, орієнтальна й навіть етична архітектоніка сучасного українського суспільства вимагає реалістичної, твердої, відповідальної реконструкції українського світу, пошуків форм державного і суспільно-політичного втілення адекватних українській вдачі, українському менталітету, українським чеснотам, українській традиції, потреби формування концепції, незакаламутненої ганебними сенсожиттєвими компромісами, здрібненими світоглядними чи ціннісними девальваціями».

Ментальність – як і багато інших ознак, притаманних народу, – важко вичленити, виміряти, обґрунтувати. Ментальність така ж неловима, як і об'єктивна. Вона існує і визначає. Її не може не бути. Це та сама даність, потреба в якій не усвідомлюється, оскільки реалізовується щосекунди. Ментальність – одночасно і повітря психічного буття, і спосіб існування в цій атмосфері.

На сучасному етапі розвитку суспільства менталітет продовжує відігравати свою важливу роль, як «вмонтованого в соціум» регулятора економічних, політичних та культурних подій. Важливу роль у становленні української ментальності відіграє церква. Історично народний світогляд українців має три основні шари: демонологічний, міфологічний і християнський. Християнська релігія, яка прийшла на українські землі в кінці X ст., абсолютизувала дохристиянську ієрархічність, намагаючись

якщо не зруйнувати стару світоглядну систему, то максимально пристосувати її до своїх потреб.

Результатом такого протистояння ідей став релігійний дуалізм (двовір'я), елементи якого донині збереглися у народних звичаях і обрядах. Із впровадженням християнства у віруваннях і повір'ях посилюється елемент надприродного. Разом з тим, фантастичне і надприродне, яке не пов'язувалося з офіційною релігією, витіснялося у сферу фольклорної традиції (поезії, казок, легенд тощо).

Політична культура українського народу на сьогодні ще не є цілісною, бо відсутні окремі компоненти культури, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива неорганічність. Інерційна радянська політична культура залишається домінуючою у нашому суспільстві, хоча дедалі потужнішими стають українські політичні цінності та орієнтації. Сьогодні для України актуальною є проблема радикального оновлення, трансформації посткомуністичної політичної культури в національну, суверенну, демократичну як за змістом, так і за духом.

На даному етапі політична культура прагне інтегрувати суспільство, забезпечити стабільність відносин еліти й електорату. Саме там, де люди відчужені від влади і не мають можливості керуватися значимими собі політичними цінностями і цілями, як правило, виникає протиріччя між офіційною (підтримуваною інститутами держави) політичною культурою і тими цінностями (і відповідними їм формами поведінки), куди зорієнтована переважна частина населення.

Отже, політична культура нації формується на засадах ментальності як феномену духовного буття нації. Вона є відображенням ментальності нації.

Анастасія Вікторівна Іванющенко – студентка III курсу
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

УКРАЇНСЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ І ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОСТІ НАЦІЇ

Патріотизм – це любов та відповідальність. Любов до землі, на якій ти народився, та відповідальність за її долю та долю твого народу. Ця тема є актуальною в наш час, бо патріотичне почуття українця є емоційним аспектом національно-державницького світогляду. Вважають, що воно

включає почуття належності до своєї самостійної держави – України, повагу до історії свого народу, до своєї культури, мови, любов до рідної природи, неприйняття всього антиукраїнського тощо.

Справжнім патріотом можна вважати людину, яка працює на благо своєї Вітчизни, бере участь у суспільних заходах чи організаціях патріотичної орієнтації, спрямованих на об'єднання громадян задля досягнення патріотичних цілей і спільного виконання патріотичних завдань. Така людина постійно зміцнює своє фізичне і моральне здоров'я, добре вихована, освічена, має нормальну сім'ю, шанує своїх пращурів, виховує у національних традиціях своїх дітей, утримує в належному стані своє житло (квартиру, під'їзд, будинок, двір) і постійно поліпшує свій побут.

Найвищою формою патріотизму є почуття, що сягають рівня жертовності, коли для блага Батьківщини людина готова терпіти муки і навіть іти на смерть.

Можна виділити щонайменше три різновиди патріотизму: етнічний, територіальний, державницький. Етнічний патріотизм ґрунтується на почутті власної причетності до історії свого народу, на любові до рідної мови, культури. Його основою є вроджене відчуття видових ознак народу. Ці ознаки розвиваються повною мірою тоді, коли дитина зростає у національно свідомій і національно орієнтованій сім'ї, навчається в українській школі.

Територіальний патріотизм ґрунтується на любові до того місця на Землі, де людина народилася, до місцевості, ландшафту, клімату тощо. Державницький патріотизм ґрунтується на державній ідеології й пов'язується з поняттям громадянськості. Якщо головною метою нації є побудова власної держави, її державне самовизначення, то метою патріотичного виховання є формування у свідомості підростаючого покоління державницького світогляду і державницького почуття – вищого патріотизму.

Формулою нового українського патріотизму має стати принцип: Україна – держава для всіх громадян. Український громадянин, отримавши цей статус, повинен усвідомлювати, що він бере на себе певні обов'язки. Тому сучасний український патріотизм слід визначати не лише за ознаками спілкування рідною мовою чи любові до певних культурних цінностей. У ньому має бути відтворена повага до своєї країни та любов до малої батьківщини.

Менталітет – система переконань, уявлень і поглядів людини або суспільної групи, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь. Характерно, що менталітет – це не пасивний об'єкт, своєрідний еквівалент сумарної дії всіх названих чинників. Він сам є трансформуючим фактором суспільного розвитку, надзвичайно важливим і дієвим, і в той же час малопомітним, оскільки імпульси, які їм транслюються етносу чи окремій людині йдуть з глибини історії і навіть майбутнього.

Формування менталітету народу – процес складний і тривалий. Ще в культурі трипільців, слов'ян поступово формувалися ті основи, які згодом стали фундаментом українського менталітету та характеру. Безперервна агресія різних народів (татар, поляків, турків та ін.) зумовила неусталеність, нівелювання (розмивання) почуття власного самовираження як одну з складових ознак українського менталітету.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що формування національного українського менталітету є нагальним завданням сучасної української влади, оскільки лише особистість з традиційною національною ментальністю здатна спрямувати свої зусилля на розбудову Української держави і її подальше просування до європейського співтовариства.

Вікторія Сергіївна Колос – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ПРАВО: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Сучасний світ в умовах виникнення небезпеки для всього людства внаслідок розвитку зброї масового знищення характеризує деідеологізація міжнародних відносин, яка сприяє глобалізації процесів на економічному рівні. Поступово припиняється конфронтація двох систем, згасає холодна війна. Здавалося б, глобалізм мав би сприяти об'єднанню сил для врегулювання нових конфліктних ситуацій, але більшість їх розвивається на внутрішньодержавному, а не міждержавному рівні. Зокрема, глобалістський підхід, що виражається в захисті прав людини та прав національно-етнічних меншин, стикається із завданням збереження територіальної цілісності держав. Глобалістські тенденції можна простежити й у зростанні наднаціональної релігійної солідарності.

Глобалізм не має спонукати до бездумного застосування економічних санкцій щодо країн, залучених до конфлікту, і навіть тих, що протиставили себе світовому співтовариству (наприклад, санкцій, які не мали успіху в разі їх застосування до Куби з боку США).

Глобалізація – процес, без врахування якого неможливо прогнозувати, визначати та здійснювати зовнішню політику будь-якої держави. Вона не є чимось новим, вона є процесом, що розвивається із поступовим прискоренням. Вона об'єктивно зменшує значення національних урядів, але прогнозувати розмив національного суверенітету було б необачно.

Глобалізація відчуває на собі вплив політичних і міжнародних подій і в той же час впливає на рівень міжнародних відносин.

Формується новий світовий порядок. Економічна та фінансова дипломатія з метою впливу на певну державу, стабілізацію або дестабілізацію ринків, формування регіональних економічних блоків, усунення митних бар'єрів на шляху розвитку світової торгівлі, боротьба із трансграничними загрозами допомагають ефективніше вирішувати складні проблеми, аніж застосування сили однією державою (як, наприклад, бомбардування Белграда під прикриттям «гуманітарних цілей»).

Зараз прискорюється процес обмеження суверенних прав держави та зміцнення суверенітету індивіда. Державний суверенітет вже не може служити ліцензією на порушення прав людини, він передбачає відповідальність, а не просто владу. Багато проблем, пов'язаних із правами людини, мають глобальний характер і можуть бути ефективно вирішені тільки спільними зусиллями держав. Недарма багато науковців висувають як інструмент врегулювання цих і багатьох інших проблем міждержавних відносин ідею «глобального управління», дещо схожого на світовий уряд. Таке управління сприятиме розвитку співробітництва, протидії тенденції посилення поляризації життя як у державах, так і у відносинах між ними, висуне на перший план цінності демократії.

Ще більше свідчень глобалістських процесів пропонує світова економіка. Сучасне світове господарство набуває характеру єдиного, цілісного механізму (у сфері торгівлі, трансграничного руху інвестицій, фінансів, робочої сили тощо). І ці процеси створюють передумови для появи відповідної політико-правової надбудови, частиною якої є право (деякі науковці навіть пропонують термін «глобальна правова система») [1, 223].

Об'єктна сфера міжнародного права постійно розширяється за рахунок питань, які традиційно належали до внутрішньої юрисдикції держав, а зараз передані для міжнародно-правового регулювання (так, до СОТ перейшли питання застосування тарифних і нетарифних бар'єрів, інтелектуальної власності, інвестиційних заходів, екологічних нормативів тощо; до компетенції МВФ держави передали питання, пов'язані із валютними курсами та платіжними балансами тощо).

Посилення взаємовпливу між національною та міжнародною правовими системами, залучення до цього процесу транснаціонального та наднаціонального права дозволяє констатувати, що світовий ринок товарів, послуг, інвестицій, робочої сили, увесь глобальний соціум ХХІ ст. потребують відповідної регулюючої правової системи. Її становлення відбуватиметься майже так само, як і становлення правопорядку ЄС, який складається з кількох частин: міжнародного права, права ЄС, національного права держав-членів («наднаціональність» у ЄС уособлює сполучення індивідуальних національних інтересів держав-членів і

співтовариства загалом, причому міжнародне право превалює над правом співтовариств).

Можна зазначити найбільш суттєві тенденції розвитку українського права в умовах глобалізації: збільшення зон дії права, розширення меж правового простору; зростання ролі права в удосконалюванні управління соціальними процесами виявляється також у розширенні й поглибленні правового регулювання, появі нових галузей, підгалузей та інститутів права; як на державному, так і наддержавному рівні зростає роль публічного права; простежується тенденція гуманізації права; відбувається поглиблення взаємодії міжнародного й внутрішньодержавного права, що відбиває більш загальну закономірність - поглиблення взаємодії національного суспільства зі світовим співтовариством; інтернаціоналізація права; тенденція зростання ролі приватного права; наростання процесуальності у правовому регулюванні, що виражається в розширенні сфери процесуального регулювання, збільшенні числа процедурно-процесуальних норм; екологізація права [2, 289].

Отже, глобалізація має стати інструментом створення сприятливих можливостей для всіх, а не явищем, яке викликає жах і підриває підвалини безпеки.

Література

1. Савенков А. М. Стратегія розвитку права в умовах глобалізації // Право України. – 2009. – № 3. – С. 221-345.
2. Тимченко С.М., Удовика Л.Г Глобалізація і право: напрями впливу і тенденції / Запорізький національний університет. – 2011. – № 5. – С. 286-291.

Світлана Володимирівна Купальна – студентка II курсу
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

ПРОБЛЕМА «ЛЮДСЬКОГО ВИМІРУ» ДІЙСНОСТІ

Планетарна спільнота, об'єднавши зусилля усіх держав, має поступово розв'язувати проблеми, породжені нею самою. Усвідомлення цієї відповідальності людини перед природою, соціумом, собою і своїми нащадками втілене у проблемі «людського виміру» дійсності. Цей термін виник у середині XX ст. у ситуації «повернення людини до теорії», загострення необхідності трансформації соціальних систем з урахуванням людського чинника.

Ще давньогрецькі мудреці вважали, що людина сама наділяє смислом речі, події і біографії. Тому вона є «мірою всіх речей» (Протагор). З часом людський вимір суспільного і природного життя поступився господарському, індустріальному, техніко-технологічному, економічному, політичному, мілітаристському, ідеологічному тощо вимірам.

Унаслідок відсторонення пересічної людини від суспільних (державних, політичних, економічних) інститутів традиційний феномен її відчуження, який раніше зумовлювався насамперед несправедливими відносинами власності, набув нових ознак. За оцінками німецьких соціальних філософів Ю. Хабермаса і Ханни Арендт, сучасний індивід дедалі більше перетворюється на заручника анонімних, знеособлених соціальних сил. У тоталітарних суспільствах він стає об'єктом маніпуляцій, його доля залежить не від власних зусиль, талантів і майстерності, а від держави, урядовців, власників засобів виробництва. Посилення влади державних структур і недостатній розвиток громадянського суспільства, осередків самоврядування, відсутність автономних «оазисів самодостатності» спричинило ефект тотальної залежності громадянина від всесильних монополій, репресивних апаратів, політичних партій тощо. Тому поняття «людський вимір» виявилось духовно-ідеологічним викликом системі «знелюдненого» індустріального або державницького виміру сутності і призначенню економічної, культурної, екологічної та іншої політики, діяльності суспільних мегаструктур. «Людський вимір» наголошує на необхідності повернення індивіду статусу найвищої цінності, реабілітації прав людини, насамперед її суб'єктивного права на свободу як особисту автономну власність.

Поняття «людський вимір» у філософському розумінні поступово набуває концептуального тлумачення. Відповідно до нього головним суб'єктом цього виміру є не «масова», «колективна» людина, а особистість, яка уособлює певну соціальну спільноту, персоніфікує її. «Людський вимір» зумовлюється і керується переважно не науковим, а практичним розумом, тобто здоровим глуздом, збагаченим досвідом практичного, суперечливого і проблемного життя. Цьому аспектові «людського виміру» слугує поняття «життєвий світ» (Л. Шюц) – суспільний простір буття індивіда, уявлення про яке не «навантажене» теоретичними міркуваннями й узагальненнями, а вибудовується на власному досвіді. Тому «людський вимір» характеризується відкритістю і безпосередністю, у ньому виразніше відображається живий інтерес конкретної особистості.

Ієрархія інтересів (індивідуального, групового, суспільного) по-різному розглядається у філософській літературі. Поширеною є думка про домінування в ціннісних уявленнях людини суспільного інтересу: «насамперед піклуйся про батьківщину, а вже потім про себе», «розбудова незалежної держави важливіша за власне благополуччя». З епохи Відродження, яка поставила в центр філософських міркувань про людину та її інтереси окрему особистість, увиразнюється положення про пріоритет

індивідуального інтересу над усіма іншими. Італійський філософ Л. Валла писав: «Давні філософи - Цицерон та інші – говорили: перше місце мають посідати інтереси держави, друге – інтереси близьких, останнє – власні інтереси. Це не більш, ніж красиві слова, істина полягає у протилежному: на першому місці для мене перебувають мої інтереси, на другому – інтереси моїх близьких, а на останньому – інтереси всіх інших – тобто суспільства або держави». Подібна позиція заохочує егоїзм, протиставляє інтереси окремішності інтересам суспільного цілого. Гіпертрофоване самолюбство, егоцентризм, небажання рахуватися з інтересами інших – моральні вади, які перетворюють людину на антисоціальну істоту. Однак «розумний егоїзм», як доводили французькі та російські філософи, правильно зрозумілий власний інтерес є запорукою успішного індивідуального і суспільного розвитку. «Моралісти говорять про егоїзм як про добру звичку, не запитуючи, чи здатна людина бути людиною, втративши живе почуття особистості», – писав російський мислитель О. Герцен. Перебільшений колективізм, підкорення владі соціально цілого (партії, класу, суспільству) також загрозливі, оскільки породжують конформізм, тоталітарну психологію.

«Людський вимір» означає ставлення до життя з усіма його труднощами не просто пересічного індивіда, а особистості, тобто людини, що як носій конкретного, індивідуального начала (інтереси, самоусвідомлення тощо) розкривається, самореалізується лише в соціальному контексті, в системі здорових суспільних і міжіндивідних відносин. Характерними якостями особистості є усвідомлення і почуття відповідальності. Особистість – розвинена індивідуальність, вимір якої відбувається на основі культури, власної моральності, відповідальності перед собою, суспільством, людством, цивілізацією. Маркс писав про майбутнє суспільство як про таку бажану асоціацію людей, в якій свобода розвитку кожного стає неодмінною умовою розвитку всіх. Саме спільнота вільних і відповідальних особистостей як всепланетарна цінність здатна розв'язати нагальні проблеми сьогодення, включаючи проблему глобальних суперечностей сучасної цивілізації. Людство у XXI ст. перебуває в складному становищі, воно може бути втягнуте у «біфуркаційну стадію еволюційного процесу», яка реально загрожуватиме йому серйозними небезпеками, аж до самознищення.

Нагальна потреба не лише людини, а й людства - блокування негативних тенденцій, стимулювання дії позитивних чинників цивілізаційного розвитку. Рід «людини розумної» має перетворитися на рід розумної і соціально відповідальної людини (*Homo sapiens sapiens socialist*). Вирішальним еволюційним чинником має стати розум соціуму (соціальний розум), а не окремого, навіть геніального, індивіда. Перед людством постала нова проблема, яка вимагає розумного і відповідального підходу до її розв'язання.

Яна Вікторівна Панасейко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Ментальність – це індивідуальна риса, психологічні особливості окремої людини, групи людей, соціальної верстви, чи цілого народу, яка впливає на їх ставлення до себе, до інших людей і до подій соціального, побутового чи історичного плану.

Ця тема є актуальною в наш час, бо сьогоднішні дні – час спалаху національної самосвідомості, суспільного інтересу до своєї історії, духовного життя, час, коли народ прагне осмислити минуле, розібратись в теперішньому і знайти орієнтири на майбутнє. Ці процеси цілком закономірні, бо українці довго жили за умов несвободи, неусвідомлення свого місця в світовій цивілізації, тривалий час перебували під тиском офіційної доктрини про те, що вони не самостійний народ, а частина великого народу, яка не має свого місця на політичній і культурній арені світу. Саме тому назріла потреба зосередити увагу на аналізі явищ, дослідження яких протягом попередньої історії були епізодичними, уривчастими, підлаштованими під ідеологію тоталітарної системи, явищ, які відтворюють спектр відносин, пов'язаних з буттям української спільноти і потребують цілісного знання духовного набутку людей. Це дасть можливість глибше і детальніше з'ясувати національну своєрідність, самоідентифікувати українську націю, виокремити українську культуру, її духовність в європейській і світовій культурі, утримати народ від самознищення і дати підґрунтя для його подальшого розвитку.

Однією з категорій, які допоможуть вирішити загострені сьогоднішнім часом проблеми, є категорія ментальності. Знання про неї необхідні для того, щоб будувати державу відповідно до вдачі народу, бо тільки в такій державі він зможе реалізувати свої потенції. Важливо наголосити на тому, що, вивчаючи українську ментальність, не досить обмежитися визначенням тих національних рис, які роблять честь українцеві, та пошуком зовнішнього ворога, який понівечив, пригнобив свідомість. Необхідно пам'ятати, що маємо дати відповідь на питання «Хто ми?», а не «Чим ми гірші за інших?», тому ворога треба шукати не лише ззовні, а й зсередини.

Взагалі, поняття національного характеру та ментальності охоплюють типові якості і психологічні особливості етнічної групи, яка має спільну територію, мову, історію, культуру, звичаї, символи, що відрізняють її від сусідніх народів.

Спираючись на теоретичні засади світової філософії, здобутки власної суспільно-історичної думки і, щонайважливіше, на власні спостереження і філософські узагальнення, цілий ряд дослідників «української душі» ХІХ- першої половини ХХ ст. наголошують на мінливості вдачі українця, намагаються розкрити типові риси національного характеру, простежити механізм їх передачі. Кожен з авторів по-своєму бачить проблему і розв'язує її у лиш йому притаманній формі у вигляді вірша, художнього твору, нарису, доповіді, невеличкої розвідки, статті і навіть ґрунтовного монографічного дослідження. Незважаючи на деяку незначну розбіжність поглядів всі вони створюють певний узагальнений образ українця з його підвищеною емоційністю і здатністю до духовного усамітнення водночас з чітко визначеним індивідуалізмом і сильним інстинктом «несення допомоги», з глибокою релігійністю і національною толерантністю, з його інтроверсією і в той же час схильністю до громадоцентризму.

Неспівпадіння інтерпретацій ментальності є закономірністю, бо вивчає її багато наук, і кожна з них виводить поняття зі свого матеріалу, у своїй сфері пізнання. Але саме філософія і її поняття є всезагальними, тому вона мала б дати універсальне визначення цієї категорії. Науковець І.Старовойт стверджує, що ментальність дійсно характеризує глибинні феномени людської психіки, які визначають її характер і спосіб сприйняття світу, вона не вичерпується сферою свідомості, а включає в себе несвідомі, а також нераціональні феномени людської психіки, є явищем, котре виникає як феномен життєдіяльності етносів і характеризує лише етнічні утворення загалом і окремих представників етносу. Всі інші соціальні групи ментальних ознак не продукують.

Менталітет – соціопсихологічний феномен, котрий характеризує етнічні спільноти і окремих представників етносу, визначає способи сприйняття та інтерпретації певною етнічною групою оточуючого світу, а також способи і форми практичного відношення її до природного і соціального середовища. Він продукує поведінку етносів, бо ментальні структури існують довше, більш тривалий період часу, аніж структури політичні і соціальні, і є практично незалежними від конкретних історичних подій і ситуацій.

Однією з головних рис ментальності українців є сенситивність, яка з одного боку робить українців схильними до компромісів, здатними поступитися своїм (Т.Рильський), ототожнити себе з «іншими» (Б.Янів), а з іншого – проявляється в прагненні пізнавати світ через власні відчуття, особистий досвід.

Ця специфічна світоглядна домінанта українського народу визначила і особливий тип філософування, який тісно пов'язаний з включенням філософських ідей у цілісність культури. Духовна енергія, що виступала у формі філософського мислення, практично не концентрувалася в індивідуальних філософських вченнях, а розтікалася по

всій духовній культурі, утворюючи неповторне переплетіння раціонального і ірраціонального, знання і віри, загальнолюдського і національного, філософії і повсякденного життя.

Саме з набуттям Україною незалежності гуманістична проблематика стала провідною в українській філософії. За роки незалежності України з'явилися ґрунтовні дослідження феноменів національної свідомості, національної психології, формування особи в контексті етнонаціонального культурного простору, зроблені перші кроки у вивченні проблеми становлення української ментальності в процесі етногенезу і філогенезу, а також механізмів трансляції ментальності при зміні поколінь.

Амбівалентність української ментальності призводить до ще одного цікавого феномену: з одного боку, в теоретичних розробках українські мислителі прагнуть до всеохоплюючого синтезу, з іншого, - під впливом природного практицизму - тяжіють до розробки проблем, безпосередньо пов'язаних з буденним життям людини, зосереджуються на них і вже майже не піднімаються до рівня узагальнюючих абстракцій.

При такому підході неможлива побудова цілісних завершених філософських систем, проте, філософська постановка проблеми відкриває широкі можливості для її розробки в інших гуманітарних і прикладних науках. Таким чином, утилітаризм і розумний егоїзм українського народу швидше сприяє розвитку тих галузей гуманітарного знання, які мають безпосередній практичний вихід і дають реальні практичні результати: мовознавство, літературознавство, етнографія, історія, а також соціальна філософія, яка тісно пов'язана з питанням державотворення, політичними процесами в країні.

Подальше дослідження особливостей національної ментальності та її відображення у філософії потребує системного аналізу української національної свідомості в контексті новітніх трансформаційних процесів в Україні і світі.

*Лілія Вікторівна Якушева – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник Тетяна Григорівна Геращенко – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент*

НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Розбудова економічного і духовного фундаменту незалежної Української держави потребує дослідження усіх важливих чинників становлення та ефективного розвитку державотворчого процесу. Серед таких чинників чільне місце займає національна самосвідомість як засіб

консолідації та інтеграції зусиль нації. Саме усвідомлення державно-політичної, громадсько-територіальної спільності, духовно-культурної єдності та історичної спорідненості виступає дієвим чинником соціально-економічних, політичних, духовних перетворень в суспільстві. У зв'язку з цим актуалізується потреба в дослідженні сутнісних характеристик національної самосвідомості, її зв'язку з процесами державотворення.

Слід зазначити, що різним аспектам національної самосвідомості присвячені дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених – В. Андрущенка, Дж. Армстронга, А. Бичка, Ю. Бромлея, М. Боришевського, Е. Вільсона, М. Вівчарика, Б. Гаврилишина, Е. Гелнера, В. Жмира, В. Лісового, Д. Міллера, Е. Сміта та ін. У роботах проведено соціально-філософський аналіз досліджуваного феномену, здійснено спробу визначити національну самосвідомість, простежити її історичний розвиток.

Проблема історичної пам'яті не є новою, її досліджували ще у XIX ст. як феномен збереження й передачі інформації про минулі події, які вважали цінними з погляду сучасності і майбутнього. У контексті окресленої проблеми необхідно зазначити, що серед дослідників немає єдиної думки стосовно визначення сутності поняття «історична пам'ять». Академік П. Тронько вважає, що історична пам'ять – це сфокусована свідомість, що відображає особливе значення і актуальність інформації про минуле у тісному зв'язку із сучасним та майбутнім. Науковець Ж. Тощенко зосереджує увагу на здатності історичної пам'яті утримувати у свідомості людей основні історичні події минулого, його фіксацію в легендах та міфах.

П. Ситник й А. Дербак стверджують, що історична пам'ять відіграє особливу роль у формуванні національної свідомості. Вона не лише фіксує величезну кількість подій, а й синтезує, сплітає їх у єдине цілісне мереживо національної історії, де кожен факт, подія займає свою історичну ціннісну нішу. Культурний аспект історичної пам'яті охоплює національні цінності і передусім традиції, звичаї, а також духовну культуру загалом. Подібної думки дотримується і Л. Дробіжева, яка стверджує, що історична пам'ять є своєрідним духовним потенціалом народу, основою всієї людської культури.

Таким чином, можна зробити висновок, що історична пам'ять як елемент духовного життя суспільства, є таким духовно-практичним феноменом, який утворює історичну свідомість, входить в останню як один із важливих її компонентів. Водночас історична пам'ять є соціокультурним феноменом. Отже, вона є стрижнем, на якому формується мова, культура, духовність нації, її національна свідомість. Історична пам'ять – це ті фундаментальні історичні цінності, які є консолідуючим чинником націєтворення.

Отже, історична пам'ять є тим своєрідним національно-генетичним кодом, який зберігає знання про історію, етапи розвитку, умови існування й духовний потенціал нації.

Український дослідник О. Удод веде мову також про окремий феномен – народну історичну свідомість. На його переконання, вона має консервативний характер і може виступати важливим критерієм визначення духовних цінностей народу. Побутова історична свідомість задовольняє повсякденні потреби людини у знаннях про минуле, дає первісні оцінки історичним фактам і подіям. Уже в межах формування етнічної самосвідомості історичний концепт відіграв досить помітну роль. Відповідно в народному світогляді виділяється етноідентифікаційний пласт пам'яті, виплеканий ще у легендарній міфологічній традиції, що виникає на базі спільних духовних переживань та спільної долі.

Перехід на національний рівень усвідомлення має безпосередній зв'язок з актуалізацією історичної пам'яті. Серед українських дослідників першим звернув увагу на це В. Жмир. Він цілком справедливо твердить, що етнічна свідомість підноситься до рівня національної ідеології у випадку, коли до її попередніх ознак (право, територія, мова, релігія) долучається їхнє історичне обґрунтування на засадах спільного походження... Суть цієї концепції в тому, що нація може простежити своє коріння до якогось умовного спільного предка і через те її члени – це брати й сестри або принаймні родичі, що відрізняються від решти людства своєю кровною спорідненістю. Важливо зазначити, що на рівні вже національного усвідомлення зростає роль наукових знань. Саме вони, а не міфологія, стають тепер вихідним пунктом соціальних уявлень щодо спільного минулого.

На основі вищенаведеного можна сказати, що національна свідомість є складною системою, яка відображає зміст, основні напрями і цілі життєдіяльності нації у зіставленні її з іншими соціально-етнічними спільнотами, націями. Вона має різні рівні, форми, включає велику кількість елементів і відіграє важливу роль в консолідації і розвитку національних утворень. Структура національної самосвідомості відображає особливості формування і розвитку кожної конкретної нації, має варіативний набір компонентів з різними взаємозв'язками. Застосування системного підходу до аналізу національної самосвідомості дало змогу виділити основні складові її структури, такі як: національна інтеграція, національне самопізнання, національна і етнічна ідентичність, етнічна самосвідомість, національні ціннісні орієнтації, національні інтереси, національна ідея, національні почуття, настрої, переживання. Національна самосвідомість є пізнанням нацією самої себе порівняно з іншими національними спільнотами, моделювання свого майбутнього, національна свідомість виступає як знання нації про саму себе. Розвиток національної самосвідомості є послідовним процесом розгортання

тенденції консолідації і саморегуляції національних спільнот, що пов'язані з розкриттям їх державотворчого потенціалу.

Наталія Павлівна Ярошенко – студентка II курсу
*природничо-географічного факультету Сумського державного
педагогічного університету ім. А.С.Макаренка*
Науковий керівник: **Микола Мусійович Твердохліб** – доцент кафедри
*медико-біологічних основ фізичної культури Сумського державного
педагогічного університету ім. А.С.Макаренка*

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА І НЕНАСИЛЬСТВА

Тема насильства і ненасильства посідає значне місце в суспільній теорії і практиці XIX-XXI століть. Особливо актуальна вона для суспільств, які проводять економічні, політичні, культурні реформи і намагаються піднятися на якісно новий рівень. На сьогодні такі процеси відбуваються і в українському суспільстві. Проблема насильства і ненасильства пов'язана з економікою, політикою, правом, мораллю, релігією. Проте вона має загальну властивість і потребує спеціального філософського аналізу, до того ж їй досі недостатньо приділяється увага в українській філософії.

Насильство – це застосування сили (або загроза застосування), у тому числі і військової, одними людьми, соціальними групами, державами проти інших у боротьбі за досягнення тих чи інших цілей. Наприклад, придбання або збереження економічного і політичного панування, завоювання тих чи інших територій, прав чи привілеїв. Крайньою формою організованого насильства є війна. У сучасних умовах використання цієї форми насильства загрожує фізичним знищенням усього людства.

Відповідно до характеру здійснення і форм вияву розрізняють насильство інституційне, фізичне, психологічне, інтелектуальне, мовне, символічне. До методів насильства належать удари, погрози, смерть, каліцтво, ув'язнення, руйнування, конфіскація майна, шантаж, компрометація, обмеження пересування, маніпуляція свідомістю.

Об'єктом насильства може бути життя, тіло, майно, переконання, свобода слова, свобода совісті, соціальні групи, цілі держави.

Центральною щодо насильства є проблема його доцільності, яка має різні вирішення в різних відносинах та середовищах (виховання, подружжя, сусіди, спільнота, міжнародні відносини, ставлення до природи тощо).

Протягом історії людського суспільства поруч з насильством існує принцип ненасильства, який має різні форми вираження, у тому числі у формі етики ненасильства.

Етика ненасильства – це сукупність етичних, соціальних, культурологічних принципів, які розвивають ідею відмови від агресії, насильства в будь-якій формі по відношенню як до усього навколишнього

світу в цілому, так і безпосередньо між людьми і різними формами їх соціальної організації.

В основі філософії ненасильства лежить облаштування такого гуманного суспільства, у якому люди відкидають прояви насильства і сліднують шляхом консенсусу, компромісу, співробітництва, довіри та діалогу.

Насильство й ненасильство по-різному проявлялися та втілювалися на практиці в різні часи різними народами.

На рівні суспільства об'єктивними причинами насильства і ненасильства є економічні умови, методи державного управління, соціальна інформація. До суб'єктивних умов насильства і ненасильства на рівні суспільства належать соціальні почуття і настрої, соціальні стереотипи, соціальна ідеологія. Об'єктивні і суб'єктивні фактори не діють ізольовано, а перебувають у взаємозв'язку. Насильство і ненасильство реалізуються в індивідуальних, міжгрупових, внутрішньогрупових та міждержавних формах.

Умовами перетворення насильницької діяльності в ненасильницьку є реформування суспільства, розпад політичної системи і докорінна зміна суб'єкта історичної діяльності.

Здавалося б, що поняття спротив і ненасильництво не можуть сполучатися апіорі, але саме ненасильницький спротив за всіх часів знаходив і знаходить найбільшу підтримку і найбільше послідовників, починаючи від Ісуса Христа, чия велич стала наріжним каменем одного з найпоширеніших віровчень. Відомо багато і сучасних прикладів, які вказують людству на величезні можливості і перспективи ненасильницького спротиву. Так, наприклад, життя Нобелівського лауреата Нельсона Мандели і його боротьба за справедливість знову і знову змушує кожного з нас замислитися над сенсом і метою свого життя, підняти почуття гідності і віру у власні сили. Можна також навести приклад Мустафи Джемільова – саме йому належить заслуга у ствердженні методу ненасилля, як способу політичної боротьби і способу досягнення справедливості у відносинах між народами і між людьми.

Перехід від насильства до ненасильства необхідно здійснювати, використовуючи гуманістичні аспекти культури, можливості науково-технічного прогресу, міжнародного співробітництва, впроваджуючи новий гуманізм та демократичні методи управління, створюючи децентралізовані організації.

Отже, виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що ненасильство – це екстремум, до якого варто прагнути. Проте в сучасній практиці ми є свідками того, що повністю втілити принцип ненасильства поки що неможливо з огляду на особливості індивідуальної та колективної людської психіки.

Література

1. Газета «День» – 2013. – № 226. – С. 8.
2. Семена Н. Ненасилие, как способ политической борьбы /Н. Семена// Педагогіка толерантності. – 2011. – №1. – С. 88-89.

Секція 8

МІЖМОВНА КОМУНІКАЦІЯ І ПРАВО

Ірина Олегівна Авдасьова – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Ірина Володимирівна Ляшенко – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування спеціалістів будь-якого напрямку є надзвичайно важливим і водночас складним завданням, особливо для студентів-правників. Складність у тому, що студенту за короткий період часу потрібно оволодіти особливостями права не тільки своєї держави (рідною мовою), а й зрозуміти правову систему зарубіжних країн.

На сьогодні у вищих навчальних закладах все більше приділяється уваги іноземній мові професійного спрямування. Існують відмінності між українським і англо-американським правом, а без знань іноземної мови (базових знань) розуміння даних джерел просто неможливе. Рівень володіння іноземною мовою у студентів немовних закладів не завжди є достатнім для успішного існування на ринку праці, він не завжди відповідає сучасним вимогам.

Мета статті – довести необхідність вивчення іноземної мови як засобу обміну знаннями, уміннями, навичками, досвідом із зарубіжними студентами для розширення кругозору.

Погоджуючись із думкою С.Е. Кіржнера, можна стверджувати, що головною метою навчання іноземної мови в контексті діалогу культур слід вважати підготовку студентів до активного співробітництва у сучасному полікультурному світі засобами виучуваної мови.

Навчаючи студентів-юристів основним умінням професійної міжкультурної комунікації, англійську мову слід розглядати не тільки як предмет вивчення, а й як засіб обміну майбутніми спеціалістами важливою професійною інформацією правознавчого спрямування.

Незважаючи на те, що у сучасній науковій літературі в основному вироблені методичні підходи до формування й розвитку мовленнєвої

культури студентів у процесі професійно спрямованого навчання майбутніх юристів, поки що не вистачає детального опису схожих і відмінних рис здійснення вітчизняними і зарубіжними юристами професійного спілкування, тоді як порівняльний аналіз такого характеру зміг би покращити здатність сучасних спеціалістів до міжкультурного спілкування. Тому розвиток у майбутніх юристів навичок і вмінь професійного англомовного спілкування повинен базуватися на формуванні у свідомості студентів правової картини світу в процесі взаємопов'язаного вивчення англійської мови і правової системи країн виучуваної мови [1].

Умовами для професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів є необхідність ознайомлення їх з юридичною та загальною терміносистемами права, читання аутентичних текстів, формування в них навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [2].

Будь-яке професійно-орієнтоване вивчення іноземної мови, на думку Хатчинсона Т., базується на питанні: «Why does this learner need to learn a foreign language?» та передбачає активну взаємодію усіх учасників цього освітнього процесу, яка забезпечить взаємозбагачуючий обмін інформацією за допомогою використання іноземної мови, а також набуття комунікативних вмінь для вирішення професійних проблем і завдань [4].

Такої ж думки дотримується і Лебедева М.О., котра у свою чергу зазначила, що одним із найефективніших способів оволодіння юридичною лексикою студентами правових факультетів виявився понятійно-жанровий підхід, який спрямовується на ознайомлення із загальними особливостями функціонування юридичної термінології в різних типах юридичних текстів, залежно від функціонально-стилістичного різновиду тексту і жанру [3].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, дійшли висновку, що думки авторів схожі між собою. Всі вони доводять необхідність вивчення іноземної мови. Ті можливості, які надає вивчення іноземної мови, можуть бути використані для підвищення зацікавленості й мотивації, формування наукового світогляду, зростання рівня професійної комунікації майбутніх фахівців у галузі права. Знання англійської мови відкриває перед нами широкі перспективи, бо саме ця мова вже давно завоювала статус міжнародної. Фахівці-правники, що володіють іноземною мовою, будуть все більш затребувані на ринку праці з кожним роком.

Література

1. Яцишин Н. Фахова підготовка студентів юристів до міжкультурного спілкування у процесі вивчення іноземної мови. — К. : Знання України, 2012. – С. 15-34.

2. Розенбаум Е.Н. Основы обучения диалогической речи на языковом факультете педагогических вузов. - М.: Просвещение, 1975. – 268 с.
3. Лебедева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. — К. : Знання України, 2010. – С.64.
4. Волошинова Л.В. Сучасні аудіовізуальні технології у вивченні іноземної мови: наук.-метод. посібник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. – К. : Знання України, 2007. – 152 с.

Аліна Володимирівна Гвоздецька – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Валентина Анатоліївна Василенко – професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

ЛІНГВОЕТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДИСКУРСУ

Соціальна мережа – це соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними вузами.

«Vk.com» (рос. ВКонтакте) – це найбільш популярна в Україні соціальна мережа, аналог сервісу «Facebook». Сайт спочатку позиціонував себе як соціальна мережа студентів і випускників елітних російських вищих навчальних закладів, пізніше – як універсальний засіб зв'язку для всіх соціальних груп. У січні 2009 року «ВКонтакті» вперше обігнав за відвідуваністю на пострадянському просторі свого головного конкурента - «Однокласники». Зараз «ВКонтакті» є беззаперечним лідером в Україні та Росії серед соціальних мереж за відвідуваністю, на сайті зареєстрована більшість української молоді, яка використовує цей сайт як універсальний засіб для спілкування і обміну даними.

Ставлення до «сидіння» в соціальній мережі в кожного своє. Хтось підкорився модній тенденції і зареєстрував свої сторінки всюди, де цікаво. Хтось суворо регламентує час на віртуальне спілкування, хтось проти цього, – у кожного є своя думка.

Чотири «за» віртуальне спілкування:

- 1) людина опановує роботу з комп'ютером і в Інтернеті;
- 2) отримує безліч інформації, навчається її «фільтрувати», що позитивно впливає на логічне мислення, пам'ять, увагу;

3) якщо друзі чи знайомі живуть в іншому місті або районі великого міста, людина не випадає зі свого кола спілкування, перебуває в курсі останніх подій у житті інших;

4) під час листування з іншими людьми відточує вміння грамотно будувати речення, висловлювати свої думки.

Чотири «проти» віртуального спілкування:

1) світ соціальної мережі розмиває рамки загальноприйнятих понять: добре / погано, пристойно / непристойно, красиво / вульгарно тощо;

2) спілкуючись з людьми тільки в соцмережі, людина не розвивається емоційно. Адже текстові повідомлення позбавлені міміки, жестів, енергетичних імпульсів. Важко визначити, чи людина щира, як вона відреагувала на висловлювання співрозмовника;

3) спотворюється розуміння дружби, адже в мережі в тебе може бути 300 так званих друзів, але запросити на День народження в реальному світі нікого;

4) виникає проблема самоідентифікації малого учасника соцмережі, адже в Інтернеті можна зробити себе розумним, дотепним, популярним і гарним, а в житті залишатися зовсім іншою людиною.

Виділяють однакову кількість недоліків та переваг соціальних мереж, однозначно не можна зробити один висновок. Тому у кожного є свій вибір. Але потрібно пам'ятати, що в реальному житті спілкування цікавіше, тому не потрібно весь час проводити перед монітором комп'ютера.

Інтернет-етикет містить певні правила спілкування, а саме:

1) Ви спілкуєтеся із живою людиною, хоча і за допомогою електронного пристрою. Тому пам'ятайте, що у протилежному кінці така сама людина, як і ви. Пишучи електронне повідомлення потрібно намагатися чітко, лаконічно висловлюватися.

2) У мережі потрібно користуватись такими ж етичними правилами, що і в реальному житті.

3) Пам'ятайте, що ви перебуваєте у кіберпросторі. Його кордони значно ширші, ніж кордони звичного нам людського суспільства, в різних його частинах можуть діяти свої умови. Тому потрібно вивчати його закони та визначати їх пріоритет.

4) Зважати на час. Пам'ятайте, що час завжди обмежений, і у багатьох людей він дуже дорогий.

5) Не реагуйте на провокації. Вступати в дискусії етикет не забороняє, проте опускається до жаргонізмів та просторічь не потрібно.

6) Ставтеся з повагою до чужої приватності.

7) Будьте терпимі до недоліків у мовленні інших людей.

Отже, коли всі користувачі Інтернету дотримуватимуться таких правил поведінки при комунікації, то віртуальне спілкування стане результативнішим.

Софія Анатоліївна Гончаренко – студентка I курсу
Медичного інституту Сумського державного університету,
спеціальність «Медико-профілактична справа»
Науковий керівник: **Людмила Миколаївна Яременко** – старший
викладач кафедри журналістики та філології Сумського державного
університету

СУМСЬКИЙ ТИЖНЕВИК «МЕДИЦИНА І ЗДОРОВ'Я» – ЕКОЛОГІЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

«Здоров'я» в статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я визначається як *«стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя»*. Розрізняють здоров'я індивідуума та здоров'я населення. У науковому середовищі є поняття «практично здорова людина», стан здоров'я якої може бути встановлений на підставі «...суб'єктивних відчуттів конкретної людини укупі з даними клінічного обстеження, з урахуванням статі, віку, а також соціальних, кліматичних, географічних і метеорологічних умов, в яких живе або тимчасово знаходиться людина» [1, 479]. В основі екології здоров'я є профілактика, що задекларована Конституцією України (стаття 4) як основний принцип охорони здоров'я. Запобігти захворюванням - постулат у Клятві лікаря України, затвердженій указом Президента України (15.06. 92. – № 349).

Отже, профілактика (грец. – prophylaktikos – запобіжний) – комплекс заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня здоров'я людей, їх творчого довголіття, усунення причин захворювання, у т. ч. поліпшення умов праці, побуту і відпочинку населення, охорону навколишнього середовища [2,110]. Санітарно-просвітницька й виховна робота лікарів спрямована на дитяче населення та молодь, щоб сформувати основні поведінкові установки, погляди, звички, смаки – здоровий і безпечний спосіб життя щасливої людини.

Екологію здоров'я у Сумському регіоні культивує тижневик «Медицина здоров'я» - орган управління охорони здоров'я Сумської облдержадміністрації, зареєстрований 18 червня 2002 р., головний редактор Миленко Л. Г., наклад 10 тис. примірників. Гасло видання - вислів Пирогова М. «*Фунт профілактики вартий пуда лікування*».

Об'єктом нашого наукового інтересу стали 98 номерів цієї газети 2013-2014 рр., які зберігаються у Сумській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н. К. Крупської. Проаналізувавши випуски двох років, визначили такі основні рубрики: «Конспект лікаря», «Популярно про хвороби», «Між нами, жінками...», «Літотерапія», «Ви запитували», «Застерігаємо», «Сміхотерапія», «Вкусно!», «Фітоаптека», «Допоможи собі сам», «Подросток», «Дитяча кімната», «На прийомі у...», «Школа майбутньої мами», «Зуб мудрості». Різноманітна інформація подається

на чотирьох полосах двома мовами – українською та російською, цільова аудиторія широка: лікарі-практики, лікарі-початківці, студенти медичних закладів, які здобувають спеціальність «Медико-профілактична справа», молоді мами, жінки, що відповідально ставляться до свого здоров'я.

Тижневик «Медицина здоров'я» послідовно пропагує високий рівень громадського здоров'я – умов праці, відпочинку, фізичної культури. Ідеологією видання є профілактика, як *суспільна (громадська), так і індивідуальна*. Матеріали рубрик готують професіонали-практики, провідні фахівці різних галузей медицини, що працюють у лікувальних закладах міста Суми, серед яких Васильєва Я., лікар-нефролог, Ситнік В., обласний отоларинголог, Дичко О., лікар-дерматолог, Рожкова Н., дерматолог-венеролог, Тесленко Ю., дитячий онколог, Комова О. – психіатр обласного психоневрологічного диспансера, Сидоренко Т. – завідувач гінекологічним відділенням пологового будинку №1, Ганчук В. – офтальмолог, Лагерєва С. – лікар-кардіолог СМКЛ №1 та інші. Отже, питання індивідуальної профілактики розглядаються професійно, інформація має і науковий, і прикладний характер.

Результатом аналізу випусків тижневика 2014 р. став підготовлений нами словник-тезаурус хвороб, про які розповідалося на шпальтах цього видання, понад 50 позицій. Оскільки про окремі захворювання розповідалося неодноразово, маємо кілька дефініцій понять. Наприклад, про сказ розповідав Рябенко Т., лікар-хірург Сумської міської поліклініки №3: «...*гостра інфекційна хвороба, що виникає після укусу зараженої сказом тварини...*»(№18 від 12.04.14. – С.3); фахівець обласного центру здоров'я – «...*інфекційне захворювання, яке проходить з ураженням ЦНС і неминуче призводить до смерті...*»(№20 від 24.07.14. – С.6), а також Мельников О., міський дитячий хірург: «...*гостре вірусне захворювання всіх теплокровних тварин, яке характеризується надзвичайно високою агресивністю... і розвитком паралічів*» (№19 від 5.07.14. – С.7). У такий спосіб досягається найбільша об'єктивність і переконливість.

Окреме місце серед постійних рубрик займає «Зуб мудрості», її читачами стають досвідчені стоматологи, початківці, студенти, які здобувають знання з цієї спеціальності (зокрема Медінституту СумДУ). Публікації стають посібником, ілюстративним матеріалом з окремих хвороб ротової порожнини. А також «Ви запитували» - рубрика-посередник-порадник через email – пошту, що дає рекомендації з первинної допомоги у побуті.

Для студентів спеціальності «Медико-профілактична справа» найбільше інформації несе рубрика «Популярно про хвороби». За два роки було подано 22 матеріали. Найбільш актуальними є: «Рак нирки», «Підліткова проблема: акне і демодекоз», «Глаукома», «Гострий панкреатит», «Хламідіоз». Фахівці не тільки розповідають про небезпечні для здоров'я, а іноді й життя хвороби, дають покрокові дії, в який лікувальний заклад міста слід звернутися.

Редакція тижневика, обласне управління охорони здоров'я, формуючи здорову екологію навколо молоді, залучають до співпраці молодіжні організації, установи, зокрема спеціалістів «Клініки, дружньої до молоді», визначають тематику публікацій, організовують інформаційне поле, тактовно допомагають вирішити проблеми, застерігають – «недостатнє лікування й недотримання рекомендацій лікаря..» призводять до рецидивів та непоправних наслідків для здоров'я. Отже, «фунт профілактики вартий пуда лікування».

Література

1. Краткая медицинская энциклопедия в 3-х т. АМН СССР. Гл. ред. В. В. Петровский. – 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 624с. – Т.1. – С.479.
2. Краткая медицинская энциклопедия. Т.3. – С.110-111.

Андрій Миколайович Дудка – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Анатоліївна Василенко** – професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

КОМУНІКАТИВНА ПОТУЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ВЕРБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Соціостилістичний параметр жаргонної лексики насамперед пов'язаний із потужною сміховою першоосновою, що є складником культури як такої та національної сміхової культури зокрема. Під цим кутом зору ідея сміхового потенціалу жаргонного лексикону легко може бути екстрапольована на екзистенцію української мови.

Передусім виживання та зміцнення комунікативної потужності української мови великою мірою залежить від присутності у свідомості мовців національного сміхового вербального простору. Пострадянський час злегалізував «заборонений плід» жаргону, і це свято вербальної свободи вповні виявилось у словесній творчості українських письменників та журналістів. Щойно жаргонна лексика потрапила до цієї сфери, вона вмить була залучена в систему естетичного словоперетворення. Жаргонний лексикон в усьому своєму соціосемантичному розмаїтті це не просто «холодини» словникових значень, а своєрідна картина світу, потужна семіосфера певного часового зрізу культури, що відкриває у слові смислову перспективу як концентрат соціокультурного, духовного, психологічного клімату епохи. У лінгвокультурному просторі жаргонної лексики екзистує окрема людина, покоління, етнос.

Варто згадати хоча б деякі твори української художньої літератури останнього десятиліття, в яких особисті спогади виливаються в інтимну метамовну рефлексію. Персонаж «Бурдика» Володимира Діброви, провалившись за підкладку власної одєжини, «стовпчиком подає список імен та речей», які він там бачить, і серед іншого: Карл Юнг та Фрідріх Ніцше (зразок політичного жарту), «кілька в салаці» (консерва, дешева закуска), «більшовик» (пляшка міцного вина місткістю 0,8 літра. Вона ж «бомба», «фаустпатрон» або просто «фауст»). Що вже казати про лексичний ряд: совок, бомж, лох, човник, кравчучка, що концентрує історичний час, епоху, нову психологію та ціннісну орієнтацію у світі!

Певно, ревнителі чистоти мови протиставлять Для цього феномену, схоже, завузькі рамки лінгвістичного контексту і він стає черговим міфом національного, етно- та мовобуття. дискурсові красивого слова, солов'їної гармоніки літературного стандарту, проте саме їхній дискурс нерідко приховує банальну брехню, ненависть, лукавство, нахабновитончене маніпулювання людською свідомістю та поведінкою. Така мовна інтенція чи не найвищий вияв безкультур'я, духовного виродження, натомість жаргонний дискурс, попри гвалтування мовних смаків, є все-таки адекватом дійсності, іноді страхітливішої за найекстремальніший жаргонний ряд.

У різнотипних дискурсах жаргонне слово перетворюється на своєрідний концентрат опозиційної до соціально схвалених норм поведінки, альтернативної, необов'язкової парадигми буття. Мовець, який артикулює цю парадигму, свідомо чи несвідомо перекидає догори ногами ієрархію офіційного світу і його мову. Цей акт вимагає неабияких лінгвокреативних здібностей, і та спільнота, яка проговорює свій досвід, не є геть нездарною у своєму мовному самовияві і, звісна річ, у творенні тієї ж самої національної мови, яка в літературній обробці письменника перетворюється на одну з підвалин культури соціуму.

У професійного філолога і пересічного мовця почасти складається уявлення про суто російський характер жаргонного слововживання, неконкурентоспроможність української мови у розмовних, стилістично знижених сферах комунікації. А тому кальок, суржику, російських вкраплень у сучасному українському жаргоновживанні аж занадто. Ці елементи мають право на лексикографічну репрезентацію. І не тільки ці, але й сама «українська російська мова» може претендувати на лексикографічне осмислення.

Щодо лексикографічної репрезентації російської мовної стихії в українському жаргонному вокабулярі, то треба вказати на прямі запозичення типу облом, комок, лажа, шалава, совдеп, бомж, чмо тощо; слова-кальки типу засікти, російські слова, передані українською графікою: убойний, стрьомний, безпредел, сверчок. Для жаргонної міжкультурної комунікації це нормальне явище. Скажімо, у російський жаргон на правах запозичень потрапили з української мови халява,

забивати баки; у російському жаргоновживанні й відповідно в лексикографічній продукції фігурують українізми гирший, цікавий, ковтати, вабить, файний, файка тощо; український синтаксис легко прочитується в жаргонізмах до лампочки «все равно», до хауза «домой» та інших.

Помиляється той, хто думає, ніби-то українська мова здатна тільки копіювати російське жаргонне багатство. Якщо говорити про генетичні першовитоки українськості жаргону, слід насамперед згадати про аргі, які побутували в Україні у 19 столітті: аргі українських лірників, ремісників, жебраків, бурсацькосемінарське аргі та ін. Нині спостерігаємо формування українського сленгу за рахунок загальновживаної, у тому числі з національнокультурним компонентом, застарілої, питомої розмовної або рідковживаної лексики, діалектизмів тощо: драб, гевал, здиміти, коняка, патик, плящина, шабля та ін.

Сучасний український сленг народжується в україномовних різнотипних мікросоціумах і в цьому аспекті є, до речі, жаргоном двічі: 1) на тлі російської мовної стихії українська мова вирізняється інакшістю, а отже, апріорі може бути смішною; 2) природна людська дотепність і почуття гумору не можуть не продукувати сленгу у невимушеній розмовній комунікації, байдуже, про який етнос ідеться.

Переконані, наявні елементи українського сленгу, без огляду на їх кількість, повинні фіксуватися, інтерпретуватися, аби потім найбільш вартісний лексичний матеріал міг увійти до культурного континууму українського мовного існування. Тоді можна сподіватися, що відбудеться зворотний процес: соціум побачить себе у дзеркалі своєї ж мови (часто вже літературно обробленої, естетизованої) і заговорить цією мовою впевненіше, голосніше.

Ангеліна Олександрівна Івашина, Володимир Іванович Калантаєнко

*– студенти I курсу Медичного інституту Сумського державного
університету, спеціальність «Стоматологія»*

*Науковий керівник: Людмила Миколаївна Яременко – старший
викладач кафедри журналістики та філології Сумського державного
університету*

М.П. АРЖАНОВ: РЕКЛАМА – ПРОФЕСІЯ І ХОБІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЖУРНАЛУ «СТОМАТОЛОГ»)

Сьогодні наукова і науково-практична медична періодика стає основою рекламного сектору стоматологічного ринку при просуванні ЛЗ на фахівців охорони здоров'я, котрі лояльні до інформаційного поля видань і готові сприймати запропоновані в них авторські креативні публікації, поглиблювати знання в історичному аспекті. *«Издавна*

стоматология – «особая экономическая зона» медицины даже при бесплатном здравоохранении в СССР, она легально брала с пациентов деньги. Век назад оборот стоматологических материалов, инструментов и оборудования уступал ... обороту лекарств, но накал борьбы за рынок был не меньшим, а арсенал её средств – даже более широким...» [1, 62]. Визнанням істориком реклами Слобідського краю початку ХХІ ст. є Микола Петрович Аржанов – журналіст, історик, фізик, спеціаліст із літальних пристроїв. Професіонал своєї справи, обрав псевдонім, який походить від франц. слова *argent* – «срібло», також підписував статті з історії медичної реклами іменами А. Батрак, В. Продан, К. Русанов, Е. Фішер. Закінчив Харківський авіаційний інститут зі спеціальності «Ракетні двигуни літальних пристроїв». Наукові інтереси відповідають суті псевдоніма. У 1998-1999 рр. Аржанов М. працює в газеті «Таємниці медицини», 1999-2003 рр. – у часописі «Ліки и здоров'я». З 2000 р. веде авторську рубрику «Ретро» в журналі «Маркетинг і реклама»; у 2004 р. вийшла книга Аржанова М. та Пирогової Т. «Історія вітчизняної реклами (галерея рекламної класики).

Історія реклами стала для дослідника не тільки хобі, а й другою професією. Ґрунтовні дослідження в яскравому публіцистичному обрамленні друкувалися також у журналі «Маркетингові дослідження» (2003-2004 рр.), у московському виданні «Парафармацевтики» (2004-2005 рр.) та ін. У цей період готував новини та іншу інформацію для рубрики «Статті» на інтернет-сайті www.apteka450.com.ua. З появою у «Провізора» дочірніх журналів «Стоматолога» і «Мікстури» М. Аржанов став їхнім постійним автором. Творчі плани: не знижуючи інтенсивності роботи у журналах видавництва «Фармітек», спробувати свої сили у створенні великих літературних форм – документальних книг про яскраві особистості та кримінальні епізоди з історії пострадянської ринкової фармації та медицини.

Об'єктом нашого наукового дослідження стали матеріали авторських рубрик «Як це було» та «Людина-легенда» на сторінках фахового видання «Стоматолог. Журнал для практикуючого лікаря-стоматолога та гігієніста зубного» (м. Харків). Засновник і видавець – ПП «Фармітек». Періодичність видання – 1 раз у місяць. Рік заснування – 1998. Головний редактор – канд. мед. наук, доц. Полякова С.В.; науковий редактор – доктор мед. наук, професор Рябоконь Е.Н. Нами проаналізовані публікації Аржанова М. у 13 номерах 2012-2013 рр., що зберігаються в Медичній бібліотеці м. Суми.

Статті, що стали об'єктом вивчення, відзначаються ґрунтовністю, публікуються частинами у кількох номерах поспіль, мотивують лікарів-стоматологів до вивчення досвіду своїх попередників, а значить традицій регіональної школи стоматології, її історії в особах, зокрема Е. Вареса. Слід підкреслити, що подібний підхід до підготовки публікацій, започаткований раніше, наприклад, «З «Журналістом» по рекламі двадцятих» (у місячнику «Маркетинг і Реклама» номери 7-8(143), 9(145), 11(147) на 12 сторінках).

Авторська рубрика Аржанова М. «Людина -легенда» представлена в журналі «Стоматолог» 2011 р. у трьох числах поспіль, починаючи з 7-8 (157-

158). Сучасний виразний дизайн оформлення з фотодокументами робить цю рубрику впізнаваною. У центрі – постать Едвальда Яновича Вареса, всесвітньовідомого лікаря-імплантолога, чия професійна діяльність на 100 років випередила появу новітніх методик відновлення зубного ряду. На нашу думку, «... жизнь и судьба Эвальда Яновича (представлена Аржановим М.) заслуживают, на наш взгляд, гораздо больше, чем те несколько строчек с заключительным клише «светлая память о нем будет жить в наших сердцах», что з'явилася в російськомовному Інтернеті. Історик реклами в особах не тільки дослідив архівні матеріали, харківські газети того періоду, а й нариси інших авторів, цитує, коментує, інтригує, захоплює... І цей підхід став прикметною рисою творчого почерку журналіста, який працює на висококваліфіковану аудиторію.

Дослідник шкодує, що після смерті генія вітчизняної стоматології колеги й пацієнти забули про нього, його здобутки (імпланти у формі зуба, засоби їх вживлення, полігласові волокна тощо) незакінчені дослід, зокрема останню роботу – *«Метод стимуляции центробежного защитного процесса в околозубных участках слизистой оболочки полости рта с целью устранения выраженных воспалительных процессов при пародонтозе»*.

До століття VI одонтологічного з'їзду у м. Харкові (28.12.1911р. – 3.01.1912р.) у рубриці «Як це було» дослідник презентує свої архівні здобутки, столичний часопис «Зубоврачебный вестник» 1912 року, – висловлює авторську позицію, роздуми в опису подій з'їзду. У Харкові – культурному й науковому центрі Слобідської України початку ХХ століття склалися ґрунтовні наукові традиції, тому й такий представницький був склад учасників – 229 науковців, відомі лікарі-стоматологи, котрі були новаторами у тогочасній стоматології і медицині в цілому, серед них С.О. Попов (голова оргкомітету), Є.М. Гофунг, П.І. Шатилов, Л.Л. Штерйхер, Г.І. Вільга, І. Грюнберг, А.Д. Меєрсон, Г. Мамлок, Р.Я. Джемс-Леві. Вони представили свої доробки з актуальних проблем стоматології, зокрема Л.Л. Штрейхера *«О хлорэтиловом наркозе»*, як засобі місцевої анестезії при екстракції зубів, П.І. Шатилова *«Современное учение об иммунитете»* тощо. Наголошує на дружній атмосфері. з'їзду: *«Встреча товарищей носила оживленный и душевный характер...»*. Історик слобідської реклами професійно відтворює факти, повертає в науковий обіг прізвища лікарів-стоматологів, відновлює традиції.

Література

1. Аржанов Н. Блеск – и гниль / Н. Аржанов // Маркетинг и реклама. – 2006. – №4. – С.62.

Аліна Євгенівна Маслюк – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Анастасія Вікторівна Сергієнко** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна література з теорії та методики перекладу описує широкий спектр засобів, інструментів, методів та методик «перетворення» текстів однієї мови іншою. Особливого значення, на нашу думку, заслуговує питання вивчення транслітерації, оскільки, саме вона дозволяє механічно передавати текст й окремі слова, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто забезпечує передачу однієї писемності літерами іншої [3].

Актуальність і значимість цієї проблеми визначається тим, що сьогодні, коли Україна здобула міжнародне визнання і налагоджує всебічні стосунки з багатьма країнами світу, потреба в неспотвореній передачі її мовних одиниць набуває особливого значення.

Необхідність транслітерації виникла ще в 19 столітті, але теоретичне вивчення даної проблематики, повною мірою, розпочалось тільки у 20 столітті. Серед провідних вчень, слід відзначити змістовну, теоретично обґрунтовану працю І. В. Корунця «Теорія і практика перекладу» (1986); також, в загальнотеоретичному плані, велике значення мали роботи видатних науковців і лінгвістів, а саме: Т.Г. Левицької, А.М. Фітермана, Л.С. Бархударова, А.І. Рибакіна, Л.Я. Черняхівської, І.Р. Вихованця, М.П. Кочерган та інших [2]. Все ж, варто зазначити, що хоч вивченням питання перекладу і займалося досить велика кількість вчених – мовознавців, але до кінця проблема транслітерації не розв'язана.

Процес транслітерації застосовують для заміни маловідомого алфавіту відомим. Цій операції найчастіше піддаються ономастичні та топонімічні назви, а також терміни, що набули міжнародного визнання.

Наголосимо, що у світі діє стандарт ISO 9, прийнятий Міжнародною організацією по стандартизації. Відповідно до цього стандарту кожній із літер кириличних алфавітів є відповідник у вигляді однієї літери латинського алфавіту, незалежно від положення літери і мови первинного тексту. Стандарт дозволяє перекладати на латину будь-який кириличний текст на будь-якій сучасній мові, а потім завдяки транслітерації відновити оригінал.

Транслітерування можна здійснювати за читанням букв, або за їх вимовою, прийнятою у мові-оригіналі. Це й зумовило застосування двох принципів транслітерації: побуквене відтворення та записування звучання слова без уваги на його буквене оформлення у мові-оригіналі [1].

Офіційна система українсько-англійської транслітерації була ухвалена 19 квітня 1996 Комісією з питань правничої термінології, спираючись на подання Інституту української мови НАН України. Основні її принципи можна визначити так: використання затвердженої системи не є обов'язковим при перекладі іноземних імен українською мовою; транслітерація повинна здійснюватися безпосередньо з української на англійську мову, без використання будь-якої додаткової мови; дане рішення є обов'язковим лише для перекладу імен з української на англійську в законодавчих і офіційних актах [5].

Кабінет Міністрів України у 2007 році при затвердженні технічного опису та зразка бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон не керувався існуючим стандартом та зобов'язав використовувати в паспортах нового зразка свою оригінальну транслітерацію, відмінністю якої є передача українських літер «Г» та «Ґ» літерою «G», літер «І», «Ї» та «Й» літерою «I» латиниці, а також однотипна заміна «Є», «Ю», «Я».

27 січня 2010 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову №55, яка внесла корективи до таблиці транслітерації українського алфавіту латиницею від 2007 року. Серед основних змін варто зазначити:

- можливість використання «спрощеної» транслітерації. Точна транслітерація вживається тільки в окремих випадках і за погодженням з Українською комісією з питань правничої термінології та Інститутом української мови НАН України.

- збереження традиційного написання таких власних назв як: Ukraine (вживається без артикля the), Crimea, Black Sea, Sea of Azov.

- в окремих випадках і за умов, коли це не суперечить правилам оформлення відповідного документа, транслітерована власна назва може дублюватися у дужках традиційним написанням, наприклад: Dnipro (Dnieper) [4].

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що транслітерація – це складний і клопіткий процес. Ще на початку її появи, а саме у дев'ятнадцятому столітті, перед науковцями постало багато проблемних питань. Нами було виявлено, що і на сьогодні не має єдиного алфавіту, щоб міг повністю відповідати потребам перекладу. На даний час Україна разом із іншими країнами використовує Міжнародний стандарт ISO 9:1995 Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages, встановлений Міжнародною організацією стандартизації (International Organization for Standardization – ISO), щодо правил передачі власних імен та географічних назв мов, які користуються кирилицею, латинським шрифтом. Однак, слід зазначити, що у практичному застосуванні при передачі тієї чи іншої назви конкретною мовою часто спостерігається відхилення від цього стандарту. Тому, Комісією української правничої термінології Верховної Ради України розроблено обов'язковий для використання у правничих та

офіційних текстах стандарт транслітерації українських власних імен та географічних назв літерами та буквосполученнями латинського алфавіту, яким ми і маємо керуватися.

Література

1. Гарбовский Н.К. / Н.К. Гарбовский ; Теорія перекладу: Підручник. – М.: Изд-во Моск. ун-ту, 2004. – С. 56.
2. Куш Е.В. Способи та прийоми перекладу англійських неологізмів / Е.В. Куш // Вісник Маріупольського державного університету . – 2010. – № 2 (4). – С. 25-26.
3. Прадід. Ю.Ф. Транслітерація / Ю.Ф. Прадід// Українська мова: Енциклопедія. — К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 88.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею»// Урядовий Кур'єр, 2010.
5. Рішення Української комісії з питань правничої термінології № 9 (Протокол № 2 від 19 квітня 1996 р.) // Урядовий Кур'єр, 1996.

Інна Сергіївна Нейчева – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету ім. А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

МОВНА ПОЛІТИКА ЄС: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

На сучасному етапі становлення та розвитку суспільства знання світових процесів глобалізації, міжнародної інтеграції та інтернаціоналізації передбачають зміни та розвиток мовної політики кожної країни Європейського Союзу. На національному рівні проблема мовної політики розглядається як запорука успішного розвитку науки та співпраці з країнами Європейського Союзу. У контексті євроінтеграції поняття «мовна політика» трактується як всезагальна характеристика результатів освітньої діяльності. Тому, актуальним є аналіз концепції «2+1» щодо мовної політики в країнах ЄС.

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що на національному рівні забезпечення мовної політики відображено в законі ВР України «Про засади державної мовної політики» (2013 р.). На європейському рівні забезпечення мовної політики зазначено в документі Барселонського саміту Європейської ради 2002 року. Теоретичні основи поняття «мовної політики» висвітлено в численних публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців (У. Аммон, С. Бибик, Дж. Галтунг, В. Григор'єв, Ю. Дешерієв,

Х. Еберт, С. Єрмоленко, Є. Мацнєва, Г. Малетцке, Л. Нікольський, М. Стріха, О. Тодор, Ф. Швейцар).

Метою публікації є дослідження інтерпретації поняття «мовна політика» та аналіз концепції «2+1» щодо мовної політики в країнах ЄС.

Одним із основних напрямків держав – учасниць Європейського Союзу – є співпраця щодо мовної політики в світі. Володіння багатьма мовами робить бізнес та громадян більш конкурентоспроможними та мобільними. Під багатомовністю у ЄС розуміють «спроможність спільнот, груп та окремих осіб застосовувати на постійній основі більше ніж одну мову у своїй повсякденній діяльності» [6]. Поняття мовна політика має безліч трактувань серед вітчизняних та європейських науковців. Так, російський науковець В. Григор'єв трактує це поняття як теорія й практика свідомого впливу суспільства на хід мовного розвитку, тобто цілеспрямоване й науково обґрунтоване управління функціонуванням існуючих мов та створення і вдосконалення нових мовних засобів спілкування [1]. Українська дослідниця М. Стріха вважає, що поняття «мовна політика» – це комплекс цілей та принципів, що визначають регулювання мовних практик у різних сферах життя держави й суспільства, а також сукупність правових, адміністративних та господарчих механізмів, через які здійснюється згадане регулювання в межах держави [2]. Дослідження трактування цього поняття стало предметом вивчення й зарубіжних дослідників, одним із таких є Г. Малетцке, який вважає, що «на регіональному або інституційному рівні мовна політика - це стратегія розвитку університетської освіти певної країни, що спрямована на збереження, поширення та розвиток національної мови окремої держави» [5].

В одній із доповідей Європейської комісії зазначено, що мови є серцем європейського проекту, вони відображають різні культури і водночас є ключем до розуміння цих культур, тому мовна проблематика стала окремим напрямком політичної активності ЄС, отримавши назву «мовна політика ЄС» («EU LanguagePolicy») [4, 6]. Так, у 2002 році на Барселонському саміті Європейської ради глави держав оголосили про впровадження в освітні системи країн-членів ЄС принципу «2+1» «рідна мова плюс дві іноземні» та «індикатора лінгвістичної компетентності» [6]. Цей принцип передбачає вивчення, щонайменше, двох іноземних мов з раннього віку і має стати частиною діяльності закладів шкільної, університетської та професійно-технічної освіти ЄС. План дій «Сприяння вивченню іноземних мов та лінгвістичній різноманітності 2004-2006» концентрувався на трьох стратегічних сферах, зокрема вивчення іноземних мов упродовж життя, покращення викладання іноземних мов та створення сприятливого середовища для вивчення мов.

Цей план став імпульсом до конкретних кроків у напрямку реформ освітніх систем країн-членів ЄС із метою запровадження принципу організації навчального процесу «рідна мова плюс дві іноземні». Варто

зазначити, що вивчення іноземних мов стало частиною реформи національної освітньої системи, прийнятої парламентом Болгарії у 2006 р. У Німеччині заходи в межах цієї програми охоплюють багаторазове підвищення фінансування вивчення іноземних мов у школі, запровадження року інтенсивного вивчення іноземної мови у системі обов'язкової освіти, збільшення, щонайменше, на 40% навчального часу, присвяченого вивченню іноземних мов, тощо. Також у країні запроваджується сертифікат «Сертілінгва», в якому визначається мовна компетентність учня. Цей документ доповнює шкільний атестат [4].

Наголосимо, що усі вищезазначені заходи мають конкретний результат, який відображається у дослідженнях Євробарометра. Відповідно до останніх даних, кількість громадян ЄС, які володіють принаймні однією іноземною мовою, зростає з 47% у 2001 р. до 56% – у 2005 р. Більшість європейців погоджується з політичними цілями ЄС, відповідно до яких кожен громадянин ЄС має володіти, крім своєї рідної, ще двома іноземними мовами [3].

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури встановлено, що поняття «мовна політика» є цілеспрямованою політикою держави, метою якої є збереження чинного, функціонального розподілу мов або збереження чинних мовних норм у тій чи іншій країні. Теоретичний аналіз концепції «2+1» щодо мовної політики в країнах ЄС засвідчив, що принцип, за яким особа вивчає, щонайменше, дві іноземні мови з раннього віку є ефективним, сприяє особистісному розвитку та стає девізом для сучасної Європи.

Література

1. Григорьев В.П. Культура языка и языковая политика / В.П. Григорьев // Общественные науки и современность. – 2003. – № 1 – С. 143 – 157.
2. Стріха М.І. Мовна політика і мовне законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vesna.org.ua>
3. Eurobarometer : «Die Europäer und die Sprachen: Eurobarometer-Bericht 54». – [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Rugriffes:<http://http://europa.eu>.
4. Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt: Aktionsplan 2004-2006. –[Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Rugriffes:<http://http://europa.eu>
5. Maletzke G. Interkulturelle Kommunikation: Zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen / Gerhard Maletzke, 1996. – Opladen : Westdeutscher Verlag. – 42 s.
6. Mehrsprachigkeit in der Europäischen Union. Eine Analyse der EU-Sprachenpolitik, mit besonderem Fokus auf Deutschland. –Das Regime des Rugriffes:<http://http://europa.sprachpolitik.2+1.eu>

Тарас Анатолійович Палій – студент I курсу Медичного інституту Сумського державного університету, спеціальність «Стоматологія»
Науковий керівник: **Людмила Миколаївна Яременко** – старший викладач кафедри журналістики та філології Сумського державного університету

РЕГІОНАЛЬНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗИНОВІЯ КРАСОВИЦЬКОГО, ЛІКАРЯ І ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Зиновій Йосипович дуже любив рідні Суми: *«Любой город – это прежде всего люди: родные и близкие, коллеги по работе, политические единомышленники»*. На могильній плиті він заповідав написати: *«Я любил вас сумчане»*. Вдячні пацієнти й колеги відповіли: *«Спасибо, Зиновий Иосифович, за планку, которую уже никто не опустит. Спасибо за Жизнь»*, назвавши його почесним громадянином міста [1, 21А].

Красовицький Зиновій Йосипович народився 27 листопада 1923 року в с. Середино-Буда Сумської області *«... в одноэтажном деревянном домике, на опушке леса родился я, третьим по счету ребенком в семье. Помимо родителей... моему появлению на свет особенно радовался пятилетний брат Илья, сердечную, братскую взаимную любовь и дружбу, с которым мы пронесли через всю жизнь»* [2, 13]. Усе свідоме життя пройшло у м. Суми – *«Город моей юности. Как ты мне дорог! Маленький, уютный, зеленый, как часто в радужных снах возвращаешься ты ко мне, и тогда «вдали всплывают сказкою старинной любви и дружбы первая пора»*. Прикладом у подальшому житті стали батьки – Йосип Іллч та Любов Ізраїлівна Красовицькі.

Хрещеним батьком у медицині був для Красовицького З. Ісая Давидович Левін – добрий «доктор Айболить», у якого вчився мистецтву лікування і милосердю. Який повторював: *«Стати лікарем набагато легше, ніж ним бути»*, що у лікаря не буває вихідних: хвороба не дає відпочивати, намагався пізнати пацієнта як «особистість», провести «психологічний рентген» – і цього вчив своїх лікарів-початківців [2, 130-133].

Велику роль у становленні життєвих принципів лікаря відіграла Велика Вітчизняна війна. З 1943 року, як військовий фельдшер 265-ого мінометного полку 8-ого гвардійського механізованого корпусу, брав участь у боях, тут мав перше бойове хрещення - *«... Не помню, возле какого населенного пункта, то ли Курской, то ли Белгородской области, где шли тяжелые танковые бои, началось мое боевое крещение... Из люка горящего танка выбрался объятый пламенем танкист... Теоретически я знал, как помочать танкисту в таких случаях. Мне впервые удалось повалить на землю пострадавшего и потушить на нем огонь, оказать первую медпомощь и организовать эвакуацию в медсанбат. Это была моя первая победа. В этом первом бою было очень страшно. Но появилось и чувство веры в себя...»* [2, 66]. Воював на Курській дузі.

Особисто з поля бою виніс 178 поранених, при цьому отримав чотири поранення, найважче (призвело до газової гангрені та ампутації ноги) - в Берліні. Головний хірург фронту, професор, генерал-лейтенант медслужби, оглянувши пораненого, запитав про причину відмови від ампутації, наголосив: *«Лучше на этом свете с одной ногой ходитъ, чем на том свете с двумя ногами лежать»*. Ці слова вразили молодого фельдшера, а згодом стали його життєвим девізом.

У складі Першої гвардійської Червонопрапорної танкової армії з боями визволяв Україну, Лебедин, Охтирку і рідне місто Суми, Білорусію, Польщу і дійшов до Берліна.

Трудова діяльність лікаря-інфекціоніста пройшла в м. Суми. У 1948 році закінчив з відзнакою Харківський медичний інститут, за направленням приїхав у рідне місто. Свою лікарську діяльність розпочав у облздороввідділі на посаді завідувача відділом кадрів, з 1956 р. завідував інфекційним відділенням другої (крім нього, в інфекційному відділенні працювало всього два лікарі: ще «дореволюційний» Строев та молодий фронтовик В.В. Калюжний), потім четвертої міської лікарні, одночасно виконуючи обов'язки обласного інфекціоніста.

Професор Телетов А.С. писав: *«Сумчане помнят Зиновия Иосифовича как одного из, к сожалению, немногих, известных людей нашего города, не торгующих своими убеждениями и политическими симпатиями... Ответственность, профилактическая направленность, а главное человечность и милосердие отечественных медицинских работников - и врачей, и сестер, и санитарок, в том числе на Сумщине, были несравненно более выражены, их так много, что выделять некоторых было бы не этично...»* [3, 85].

У 1974 в Сумах була відкрита ЦМКЛ №1- найбільша в місті Суми, на 800 ліжок, інфекційне відділення якої в січні 1976 р. очолив лікар Зиновій Красовицький. У 90-х рр. на базі свого відділення організував Центр з медико-біологічних проблем в екології «Екобінф», куди увійшли аптека, поліклініка, виробничий та екологічний відділи, де намагався забезпечити безкоштовне лікування інфекційних хворих за рахунок виробничої діяльності та продажу лікарських трав і препаратів з екологічно чистих полів.

З. Красовицький – лікар-практик, у той же час визнаний науковець, автор понад 100 наукових робіт, що відзначаються критичністю думки, спостережливістю клініциста, знанням сучасних методів діагностики і лікування; винахідник-організатор - виробництво препарату з плаценти «Амніоцену», «Лактоцену» і трьох лікарських засобів, які використовуються у ветеринарії – «Хоріоцен», «Умбіліцен» та «ПДЕІ», що внесені до реєстру ЛЗ, дозволених до оптової та роздрібної реалізації. Розробив метод експрес-діагностики інфекційних хвороб через мас-спектрометрією т. і.

Підсумовуючи, слід наголосити, що життєве кредо справжнього лікаря: «Хочеться працювати – значить, хочеться жити!» є актуальним і сьогодні. Завершуючи свої мемуари, З. Красовицький написав: *«Как много дал мне мой родной город. И все, что было в моих силах, я отдал ему. Пока человек живёт, он должен жить достойно...»*.

Література

1. Памяти Красовицкого // Панорама. – 2008. - №39(511). – 24 сентября - 1 октября. – С. 20А-21А.
2. Красовицкий З. По тернистым дорогам жизни (записки медика-ветерана Великой Отечественной войны) Автобиографический очерк / З. И. Красовицкий. – Сумы, 2006. – 352 с.
3. Телетов А.С. Врач-инфекционист Зиновий Красовицкий: ученый-практик (к 90-летию со дня рождения). – Сумы, 2014. – 138 с.

Ірина Іванівна Пимоненко – студентка I курсу Медичного інституту Сумського державного університету, спеціальність «Стоматологія»
Науковий керівник: **Людмила Миколаївна Яременко** – старший викладач кафедри журналістики та філології Сумського державного університету

СТОМАТОЛОГІЧНА РЕКЛАМА У ФАХОВОМУ ВИДАННІ: СИМБІОЗ ІНТЕРЕСІВ (ж-л «СТОМАТОЛОГ» м. ХАРКІВ)

Сьогодні наукові, науково-практичні спеціалізовані медичні періодичні видання наближають передовий досвід, результати наукових досліджень до широкого загалу лікарів. Саме фахові журнали відіграють ключову роль у медичному інформаційному полі, акумулюючи наукові гіпотези, дані клінічних досліджень лікарських засобів, ефективності новітніх вітчизняних та зарубіжних методик і технологій лікування. У той же час медичні часописи мають імідж незалежних і вільних від комерційних задач джерел інформації, яким довіряють лікарі – основна цільова аудиторія. Реклама компаній-виробників лікарських засобів та медичних виробів сприймається як необхідна оперативна інформація лікарями більшості спеціальностей, у тому числі стоматологічного профілю, і фармацевтичними працівниками.

До позитивних властивостей журнальної реклами маркетингологи відносять «...високу якість відтворення рекламного матеріалу, довготривалість існування і значну кількість «вторинних читачів», престижність, достовірність, високу демографічну і професійну вибірковість» [1].

Об'єктом нашого наукового дослідження стала реклама на сторінках фахового видання «Стоматолог. Журнал для практикуючого лікаря-стоматолога та гігієніста зубного» (м. Харків). Засновник і видавець – ПП

«Фармітек». Періодичність видання – 1 раз у місяць. Рік заснування – 1998. Головний редактор – канд. мед. наук, доц. Полякова С.В.; науковий редактор – доктор мед. наук, професор Рябоконь Е.Н. Проаналізовані рекламні блоки 13 номерів 2012-2013 рр., що зберігаються в Медичній бібліотеці м. Суми.

Цей часопис входить до переліку 13 журналів, які утворюють стоматологічний ринок України, і на думку професора Примак Т., займає 7 рейтингове місце за показником привабливості в Україні [2], а також провідне місце на регіональному ринку. Стратегію журналу представляють такі рубрики: імплантологія; хірургічна, терапевтична, ортопедична стоматологія; стоматологія дитячого віку, сучасні технології, мікробіологічні дослідження, фармакотерапія, актуальні дослідження, правова підтримка, зарубіжні дослідження, теорія і практика тощо. Середній обсяг видання коливається від 46 сторінок (№1, №2 2012р.) до 58 (№10 2011 р.) – 66 стор. (№7-8 2011р.). Інтенсивність реклами складає 17,2%, пріоритетною є реклама препаратів - лікувальних та профілактичних, новітніх приладів діагностики та лікування зубів і ротової порожнини, а також стоматологічних ярмарків і форумів. Рекламні повідомлення, модулі, постери не є нав'язливими й не відволікають увагу від наукової статті, а ілюструють останню.

Для реклами стоматологічних препаратів нового покоління застосовується широкий спектр прийомів – від традиційного розміщення стандартного рекламного модуля в одному або декількох номерах поспіль (наприклад, анестетик «Септанест» поданий у семи номерах поспіль на 54-ій сторінці незмінно чи *стоматологічні лазери «D-TOUCH» та «LITE TOUCH»*, інформація про які повторювалася сім разів), поруч із науковою статтею, де згадується препарат (наприклад, «Steril-C» - *дезінфекція та стерилізація виробів медичного призначення*), модуль у рамках статті (для прикладу, *ексклюзивний стоматологічний мікроскоп «Smart Optic»* у № 9 за 2011р. – С.19), а також статті рекламного характеру (*звуковий пристрій «Endo Activator»* у №№7-8 за 2011р. – С.12). Використання таких прийомів розширює можливості фахівців ознайомитися з продукцією, привертає додаткову увагу до стоматологічних засобів, розставляє потрібні акценти, впливає на читача сугестивно і закріплює бренд у пам'яті.

Важлива для фахівців реклама розміщена на обкладинці журналу - інформація про стоматологічні ярмарки, зокрема «Галицькі експозиції - 2012», зазначається лаконічна інформація про організаторів, контактні телефони, e-mail- пошта та адреса сайту (www.galexpro.lviv.ua). Оскільки видання спрямоване на гігієніста зубного і пацієнтів, які дбають про здоров'я ротової порожнини, то одна із сторінок обкладинки є реклама поліпшеної зубної пасти «R.O.C.S». Постер повторюється в кількох номерах, запам'ятовується щаслива пара молодих людей, усмішка яких випромінює здоров'я і бездоганну білизну зубного ряду. Слоган «*Мистецтво спіймати час*» переконує, що необхідно лише дві хвилини щодня присвятити власному здоров'ю, а гель та зубні пасти «R.O.C.S» гарантують результат. Фото стану

ротової порожнини до та після застосування цієї продукції є аргументом на користь саме цього профілактичного та лікувального засобу в ряду інших. Яскравими кольорами креативним візуальним рядом відзначається реклами зубної пасти «R.O.C.S» для дітей до трьох років пасти. Головний меседж – гіпоалергенність і надійний захист від карієсу. Таким чином сторінки спеціалізованого журналу стають майданчиком промоції товарів медичного призначення, а магазин «ВінМедМаркет» напряду пропонує їх.

Інформаційний потік розрахований і на пацієнтів: з титульної сторінки жінка з голлівудською усмішкою в яскравій червоній сукні з кульками, наче летить на хвилях щастя, яке забезпечать «Люминири. Как меняются улыбки звёзд?».

Компанії-виробники активно розміщують рекламу в спеціалізованих медичних виданнях. За її інтенсивністю стоматологи-практики досить чітко уявляють інформаційне поле, враховують симбіоз інтересів лікарів і виробників, орієнтуються у популярній продукції, можуть порівнювати та обирати найкращі ЛЗ за різними показниками [3], слідкують за процесами, які розвиваються в галузі стоматології, а також оцінити маркетингову активність компаній, які працюють у регіоні.

Література

1. Журнальна реклама. - Режим доступу: [intranet.tdmu.edu.ua>data/kafedra...upr...stud](http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra...upr...stud)
2. Примак Т. Маркетингове дослідження спеціалізованих ЗМІ на ринку стоматології України / Т. Примак // Маркетинг в Україні / ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; [гол. ред. А. Ф. Павленко]. – 2012. - № 2 (71). – С. 26 – 30. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/5299>.
3. Активність фармкомпаній з реклами на сторінках спеціалізованих видань. – Режим доступу: <http://amm.net.ua/top-ad-drug-companies-2014.htm>

Дмитро Олександрович Ткаченко – студент IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Анатоліївна Василенко** – професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

МОВЛЕННЄВІ СТРАТЕГІЇ АВТОРИТАРНОГО ДИСКУРСУ

Поняття дискурсу виникло й вивчається в руслі соціолінгвістики спілкування, точніше, у межах напрямку, відомого як етнографія мови, яке розглядає дискурс як соціально обумовлену комунікативну діяльність.

Суспільство, як утворення, соціально неоднорідне, виявляє вплив не тільки на розвиток мови, але й веде до його соціальної диференціації, тому

що використання певних мовних засобів і мовленнєвих стратегій обумовлене такими соціальними характеристиками носіїв мови, як вік, стать, рівень добробуту, професія, а також соціальними ролями учасників комунікації. Одним з основних завдань соціолінгвістики спілкування є вивчення характеру взаємозв'язку між структурами мови й структурами суспільства. Метою даного дослідження є вивчення особливостей авторитарного дискурсу, що характеризується наявністю «дистанції влади» між комунікантами. Асиметричні відносини між комунікантами можуть виникати з ряду причин (різний майновий стан, займані посади, вікові відмінності або соціальні ролі, природа або характер влади, якою наділений один з комунікантів, але не має інший).

Чим більша розділяюча комунікантів «дистанція влади», тим яскравіше й інтенсивніше може проявлятися авторитарність у мовленні домінуючого комуніканта. У ході скорочення цієї дистанції ступінь авторитарності знижується.

Істотною характеристикою будь-якого виду дискурсу є мета. В асиметричних ситуаціях цілі учасників мовленнєвої взаємодії не співпадають. Комунікант, що має більшу владу, прагне підкорити співрозмовника своїй волі, використовуючи як знаряддя примусу свій статус і авторитет. Тому, представляючи собою різновид конфронтаційного дискурсу, авторитарний дискурс домінуючого члена пари неминуче передбачає вторгнення в особистісну сферу адресата і загрозу його «негативному обличчю». Метою ж адресата є по можливості протистояти такому вторгненню, зберігаючи тим самим своє «негативне обличчя».

Саме протиріччя цілей, переслідуваних учасниками комунікативного епізоду, визначає асиметричний, конфронтаційний характер мовленнєвих ситуацій і подій, у яких фігурує авторитарний дискурс – інституційних (вчитель -учень, лікар-пацієнт, суддя-обвинувачуваний) і побутових (чоловік-дружина, старші - молодші діти й т.д.).

Авторитарність знаходить вираження в безлічі вербальних і невербальних стратегій. Їхній вибір у тих або інших ситуаціях спілкування багато в чому визначається логікою управління дискурсом (*discourse management*) і соціальною ідентифікацією мовця. Відмінності в ранзі вимагають більш «слабкого» комуніканта повністю або частково дотримуватися умов «соціального контракту», хоча, можливо, в іншій ситуації він сам буде диктувати умови «гри», перебуваючи «вище». У силу своєї «контрактної» природи авторитарний дискурс нерідко виступає різновидом так званого інституційного дискурсу. У певних стереотипних ситуаціях, закріплених за тими чи іншими суспільними, політичними або іншими інституціями, існують чітко встановлені, ритуальні правила поведінки й межі, вихід за які є небажаним. Таким ситуаціям-сценаріям властива висока ступінь передбачуваності. Наприклад, ситуація «візит до

лікаря» припускає огляд хворого й винесення рішення щодо подальших дій хворого.

Деякі мовленнєві ситуації вимагають наявності певних учасників: адвокат-обвинувачуваний, політик-аудиторія, учитель-учні і ін. Звідси з'являється необхідність виділення ситуацій (сфер) спілкування, у яких знаходять вираження авторитарний дискурс, таких, наприклад, як академічна ситуація, лікувальна установа, ситуація судочинства і ін.

Таким чином, авторитарний дискурс – це особливий соціокультурнообумовлений вид мовленнєвої діяльності, мета якого полягає у демонстрації мовцем своєї влади в комунікативних ситуаціях, що передбачають дистанцію влади. Авторитарний дискурс продукується домінуючим комунікантом асиметричної пари комунікантів і характеризується певним репертуаром мовленнєвих стратегій посилення, що включають специфічний набір кодів і стилів, каналів зв'язку, особливих авторитарних мовленнєвих актів і дискурсивних маркерів авторитарності.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОСВІТИ

В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Ольга Андріївна Агапонова – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Петрівна Кононенко** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ ПРО СУСПІЛЬНІ ФУНКЦІЇ
ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спортивний туризм, орієнтований на рекреаційно активну категорію суспільства, посідає особливе місце в системі туристської діяльності. За визначенням О.В. Колотухи, *спортивний туризм* – це вид активної рекреаційно-туристської діяльності, яка здійснюється в незайманому або слабозміненому природному середовищі й полягає в проходженні туристських маршрутів та туристських дистанцій з подоланням різноманітних перешкод природного середовища (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер, боліт тощо) різними засобами пересування з використанням спеціальних технічних прийомів і спорядження [1, 3].

Спортивний туризм як специфічна система рекреаційної діяльності постає, перш за все, у відносинах з оточуючими макросередовищами: соціальним, політичним, економічним, культурним, природним, екологічним. Зовнішній світ активно впливає на туристсько-спортивну діяльність: в одних випадках відкриває широкі можливості, в інших – загрожує небезпекою. Щоб вижити та зберегти ефективність, система вимушена пристосовуватися до умов – змін у зовнішньому оточенні. Щоб бути затребуваною у соціумі, система спортивного туризму повинна виконувати певні важливі для суспільства функції.

Тому, метою нашої роботи є визначення суспільних функцій туристсько-спортивної діяльності, їх соціальний вплив, важливість у формуванні соціального замовлення на розвиток системи спортивного туризму. Розглянемо найважливіші функції туристсько-спортивної діяльності: соціально-комунікативну, медико-біологічну (оздоровчу), пізнавальну, спортивну, естетичну, емоційно-психологічну, творчу.

Соціально-комунікативна функція визначається потребами суспільства у формуванні гармонійної, всебічно розвиненої людини та забезпечує поліпшення стану здоров'я (соціального), доцільне та корисне дозвілля людини, задоволення соціальних потреб у спілкуванні,

задоволення потреб самовияву, саморозкриття, пізнавальну діяльність, розвиток навичок раціональної соціальної поведінки [2, 395-396].

Медико-біологічна (оздоровча) функція забезпечує вплив на адекватний фізичний розвиток, сприяння підтримці фізичних кондицій, поліпшення та підтримку стану здоров'я (фізичного, психічного), відпочинок, відновлення організму, ліквідацію нервово-фізичного та психічного напруження.

Спортивна функція. У туризмі, як і в інших видах спорту, досягнення результатів неможливе без постійної фізичної підготовки, яка є основним змістом тренування і, водночас, безпосередньо пов'язана зі зміцненням і підвищенням загального рівня функціональних можливостей організму.

Слід пам'ятати, що в туристичному поході доводиться долати великі відстані протягом тривалого часу зі значним фізичним навантаженням, яке залежить від складності природних перешкод, темпу пересування, метеорологічних умов, ваги рюкзака. Втома може спричинити помилки при подоланні небезпечних або складних ділянок маршруту. Отже, безпека туриста багато в чому залежить від його витривалості. Але треба відмітити, що туризм є природним видом спорту, тому навантаження легко дозуються. Крім того, спортивний туризм розвиває такі риси людського характеру як колективізм, дисциплінованість, завзятість і наполегливість [1, 10-13].

Пізнавальна функція. Необхідно підкреслити, що туризм дозволяє поєднати відпочинок із пізнанням життя, побуту, історії, культури, традицій, звичаїв свого й інших народів, розширити кругозір людини, розвинути її інтелект, краще усвідомити реальну картину світу та сформуванати естетичний смак. У подорожі людина пізнає навколишній світ як логічними, так і чуттєвими засобами. При цьому логічне пізнання включає мислення та пам'ять, а пізнання – чуттєве відчуття – сприйняття й уявлення.

Естетична і емоційно-психологічна функції. Під естетичною функцією туризму розуміємо можливість, що надається в туристській подорожі насолоджуватися красою та унікальними витворами природи. Естетична функція тісно пов'язана з функцією емоційно-психологічною, яка розуміється в туризмознавстві як можливість зняття напруги й втоми після напруженої праці, отримання позитивних емоцій від зустрічей з людьми, вражень від цікавих туристських об'єктів або подолання природних перешкод у спортивному туристському поході.

Творча функція. Величезний творчий потенціал туристської подорожі полягає в тому, що її учасники виходять за рамки стереотипного існування, відволікаються від побутових дрібниць, зосереджуються на вирішенні нових проблем. За кілька тисяч років організованих подорожей ми спостерігаємо величезну кількість проявів творчості мандрівників. Насамперед, сюди відносяться наукові відкриття, прозові та віршовані

твори як художні, так і науково-популярні, яскраво виражена субкультура, значима в житті суспільства, в т.ч. таке явище як авторська пісня, а також винахід нових зразків спорядження, одягу, взуття, транспортних засобів, нових продуктів харчування для різних видів туризму тощо [2, 397-399].

Висновки. Таким чином, аналіз суспільних функцій туристсько-спортивної діяльності показав нам, що розглянуті функції мають свої характерні особливості, але мета та завдання в них єдині – сприяння розвитку загальноосвітньої сфери людини, розширення її природничого і краєзнавчого світогляду, духовного та фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, виховання моральних та вольових якостей.

Література

1. Колотуха О.В. Спортивний туризм: співвідношення понять / О.В.Колотуха // Географія та туризм: наук. зб. / ред. кол.: Я.Б.Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альфа-ПК, 2013. – Вип. 26. – С. 3-13.
2. Шаптала О. Рекреація і туризм: взаємозв'язки, відносини і проблеми / О. Шаптала // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 2002. – № 3. – С. 395-399.

Максим Валерійович Білоус – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Андрій Вікторович Фісенко** – викладач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ У БОКСЕРІВ

У професійному боксі існує багато різних стилів боксування. Стиль розвивається, коли спортсмен відчуває, які з бойових дій приносять йому найбільший успіх і які йому необхідно вдосконалювати [3, 20].

Для отримання результату до кожного боксера застосовують метод тренування який йому підійде за його фізичними якостями.

Метод «фартлек», що в перекладі з англійської означає «гра швидкостей», розроблено в 1930 р. шведськими вченими під керівництвом тренера Холмера для бігунів, які змагаються в кросі на пересіченій місцевості, потім модифіковано та вдосконалено новозеландським тренером А. Лідьяром для підготовки стаєрів. Метод тренування «фартлек» у бігу полягає в зміні швидкостей пересування в процесі тривалого безперервного бігу за самопочуттям спортсмена, командою тренера чи відносного прискорення партнера [4]. «Фартлек» – це різновид змінно-повторного методу, комплексне тренування на місцевості й на стадіоні, де в одному тренувальному занятті вдосконалюються всі необхідні бігунові якості (сила, швидкість, витривалість). «Фартлек»

складається з пробігання довгих та середніх відрізків, багаторазових підскоків угору, бігу під гору й, нарешті, спринтерської пробіжки з максимально можливою швидкістю. Відпочинок варіюється та проводиться у вигляді ходьби чи бігу підтюпцем.

Перевага цього методу полягає в тому, що в процесі виконання навантажень спортсмен самостійно може збільшувати темп навантаження, змінювати його характер і регулювати тривалість. Такий підхід сприяє більш м'якому входженню не лише в окремому тренуванні, а й на конкретному етапі підготовки. Загальна тривалість тренування з використанням цього методу може коливатися від 45-50 хв до 1,5-2,5 год. «Фартлек» успішно застосовується в багатьох видах спорту. Він досить ефективний, оскільки дає простір творчій ініціативі, що сприяє різнобічній побудові тренувального процесу [2, 320].

Після місяця застосування колового тренування, спрямованого на розвиток основних фізичних якостей, в експериментальній групі досягнуто необхідного рівня «обсягу» ЗФП, зросли показники абсолютної й вибухової сили, силової витривалості в боксерів, порівняно з початком експерименту, що й підтверджує ефективність побудови тренувального процесу за методикою, обраною нами. Спостереження та робота, проведені в секції боксу в молодіжному центрі «Естет», переконали нас у тому, що використання спеціальних колових тренувань позитивно впливає як на фізичну й спеціальну підготовку юних боксерів, так і на техніко-тактичну майстерність боксерів. Цей досвід можна рекомендувати для використання в аналогічних секціях боксу, контролювалося відновлення [1, 85].

Отже, провівши даний аналіз, можна зазначити, що тренування боксерів може бути різноманітним і кожна особа потребує особливого підходу.

Література

1. Валькевич О. Застосування методу колового тренування для розвитку функціональної підготовки боксерів / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць – 2013. – №4(24). – С. 85.
2. Вихор.В. Розвиток спеціальної витривалості у боксерів/Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць – 2012.– №3(19) – С. 32.
3. Савич М., Котельник А. Особливості індивідуальних стилів змагальної діяльності боксерів / Спортивна наука України – 2013. – №1(52). – С. 20.
4. Терминология спорта. Толковый словарь спортивных терминов. – 2001. – С. 15.

Яна Анатоліївна Боровик – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У НІМЕЧЧИНІ (НА ПРИКЛАДІ ГЕЙДЕЛЬБЕРГСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

На початку ХХІ століття спостерігається бурхливий розвиток економіки, науки, досліджень, відбувається розширення міжнародних відносин, зокрема у сфері вищої освіти. Нині відповіддю України на сучасні виклики глобалізованого світу є реалізація пріоритетних завдань вітчизняної вищої школи – підготовка професійних фахівців, здатних ефективно працювати в умовах глобалізованого ринку праці. На сьогодні значна увага приділяється формуванню єдиного світового освітнього простору через зближення підходів різних країн до організації освіти і процесів навчання своїх громадян. Саме відкритий освітній простір, який сприяє ефективній мобільності студентів України та Німеччини, надає можливість отримати позитивний досвід вітчизняному баченню цієї проблеми.

Теоретичні основи проблеми академічної мобільності в Україні стали предметом вивчення низки вітчизняних дослідників, а саме Н. Пеліховим, В. Беловим, І. Козієвською, Н. Бриньовим та ін.

Мета публікації – окреслити партнерські університети Гейдельберзького університету.

На сьогодні існує безліч інтерпретацій поняття «академічна мобільність». Зокрема В. Кремень вважає, що поняття «академічна мобільність» – це право студента на свободу вибору місця, форм і засобів навчання з урахуванням його потенційних можливостей і здібностей адаптуватися до системи навчання в різних навчальних центрах, в інших вищих навчальних закладах з метою продовження освіти, отримання додаткової освіти, захисту кваліфікаційної випускної роботи [2]. На відміну від В. Кременя, І. Козієвська трактує це поняття по-іншому. На її думку, «академічна мобільність» – це перетин кордону фізичною особою з метою здобуття знань і компетенцій протягом перебування певного періоду у вишній країні, в якій ця особа не проживає і не має статусу громадянина, з обов'язковим поверненням після завершення вищезазначеного періоду до рідної країни [1]. У роботі «Мобільність і співпраця як інструменти європейської політики в галузі освіти» німецький дослідник Б. Алесі доводить, що поняття «академічна мобільність» є якісною детермінантою європейського освітнього простору, що передбачає обмін студентами між вищими навчальними закладами та між державами [3]. В свою чергу К.

Мюресан стверджує, що поштовхом до виховання якісно нових трудових ресурсів кожної країни, які в майбутньому були б конкурентоспроможними як на світовому, так і на національному ринку праці є ефективна та продуктивна академічна мобільність студентів країни [4].

Гейдельберзький університет є вищим навчальним закладом Німеччини та одним із найпрестижніших на території країни. Варто зазначити, що адміністрація вишу тісно співпрацює з багатьма університетами світу. Аналіз офіційного сайту вишу дозволив окреслити його партнерські університети, а саме: з 2000 р. – політехнічний університет Ріо-де-Жанейро (Бразилія), з 2001 р. – технологічний університет м.Шаріф (Іран), з 2002 р. – університет Ваді (Сирія), з 2003 р. – Санкт-Петербурзький університет (Російська Федерація), з 2004 р. – Московський енергетичний інститут (Російська Федерація), з 2005 р. – технічний університет у Ризі та університет у Таллінні, з 2006 р. – індійський інститут бізнесу, з 2007 р. – університет Йонгін (Корея), з 2008 р. – технічний університет Ханоя (В'єтнам) тощо [5].

Таким чином, академічна мобільність є невід'ємною складовою системи освіти у глобалізованому світі. Досвід Гейдельберзького університету засвідчує, що академічна мобільність сприяє економічній, культурній, соціальній трансформації вишу, посилює взаємовідносини і взаємозв'язки між країнами та індивідуальне вдосконалення особистості.

Література

1. Козієвська О.І. Забезпечення академічної мобільності в Україні: нормативно-правовий аспект / О.І. Козієвська // Вища освіта України. – Додаток 4, том I (19) «Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі». – 2010. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 191 – 201.
2. Кремень В. Г. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / М. Ф. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин [за ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 382 с.
3. Alesi B.
«Mobilität und Kooperationsinstrumente europäischer Bildungspolitik. Wirkungsdimensionen von SOKRATES II in der Erwachsenen- und Hochschulbildung». Konjunkturen und Krisen. Das Studium der Natur- und Technikwissenschaften in Europa / Alesi Bettina; Ute Lanzendorf Ute // Die Hochschule. Journal für Wissenschaft und Bildung, 2005. – №. 14. – H. 2. – S. 136 – 153.
4. Muresan C.
«International Study on Transnational Mobility in Bachelor and Master Programme» / Carmen Muresan, Sandra Bürger, Maren Günther // DAAD, 2005. – Bonn. – S. 1 – 65.
5. Universität Heidelberg [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Zugriffes : <http://www.heidelberg.de>

Іван Олексійович Гризун – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Після зникнення радянської системи виникнення незалежної української держави радикальна зміна урядового курсу виявилася в загальній орієнтації правлячої еліти на теорії модернізації. Результатом цього стала політична, індивідуальна свобода, плюралізм суспільного й політичного життя, але одночасно з цим українське суспільство зіткнулося з катастрофічним падінням виробництва, масовим зубожінням, поляризацією суспільства на надзвичайно багатих і надзвичайно бідних. Процес модернізації в Україні – це вторинна (неорганічна) модернізація, що обумовлене своєрідністю державного процесу в Україні, який характеризується переходом від колоніального статусу до самостійної незалежної держави, від тоталітарного (командно-адміністративного) способу управління суспільством до демократичного. Розрив між очікуванням населення від трансформації (модернізації) і реаліями привів до так званого кризисного синдрому модернізації, який є вельми приватним супутником цього процесу. Умови його протікання характеризуються корупцією, нерозвиненістю інформаційного суспільства, диспропорціями в економіці, слабкістю конкуренції і в економіці, і в політиці, тому особливої актуальності на сучасному етапі набуває необхідність забезпечення політичної стабільності в українському суспільстві.

На цьому етапі головна проблема – вибір дороги формування сучасної української нації, здатного гармонізувати складну сферу етнічних, соціально-класових і релігійних стосунків. На сьогодні предметом гострих суперечок є дві концепції - територіальна й етнотериторіальна. Перша передбачає формування нації на основі територіально-цивільного принципу, ігноруючи пріоритетність в цьому питанні корінного українського етносу.

Для України більш підходить етно-територіальна концепція, що передбачає формування української нації на основі синтезу територіально-цивільних і етнічних принципів. Етнічний принцип цієї концепції полягає у визнанні права українського народу як корінного на самовизначення, тобто національна ідентифікація здійснюється на основі головних етнокультурних цінностей українського народу, що визначає назву держави, традиційну символіку, мову тощо [2].

Процес формування сучасної української нації може бути успішним лише на основі консолідації різних соціальних груп, що вимагає радикальних реформ у всіх сферах (політичній, правовій, етнокультурній):

- реформування економіки на основі подальшого розвитку вільних ринкових стосунків радикально змінює соціальну структуру, що об'єктивно забезпечує формування національної єдності;
- політична реформа повинна створити збалансовану модель державної влади, що протистоїть перетворенню найвищих державних органів на арену постійного протистояння різних соціальних і політичних сил;
- створення ефективної правової системи сприяє національною інтеграції, що, безумовно, прискорює й процес національного самовизначення;
- реформування системи освіти і науки створить стимул реакції для висококваліфікованої праці, сприяє його престижу, а значить і престижу нації, а формування загальної цивільної культури, що органічно поєднує історичні цінності українського народу з цінностями національних меншин, згуртує все суспільство [2].

Бути українським патріотом – це бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного й політичного співжиття людей, що живуть на українській землі, а не мріяти про утоплення в Дніпрі більшості своїх же земляків. Необхідній складовій української національної ідеї повинно стати розуміння нації не у вузько-етнічному значенні, а в широкому політичному тлумаченні як спільності, що об'єднує всіх громадян України, які поважають її національні цінності й національні інтереси. Національна ідея не повинна вести до самоізоляції нації, а, навпаки, відображаючи право нації на самовизначення й незалежність, повинна виходити з включеності її у вселюдську спільність й орієнтуватися в своїй практичній діяльності на загальнолюдські цінності. Саме це, мабуть, мав на увазі М. Грушевський, говорячи про необхідність «творити не тільки вільну і незалежну Україну, а Велику Україну. Велику не за територією, а велику саме соціально-моральними вартостями». Саме у цьому «подвійному значенні» – затвердженні незалежної державності й вірності загальнолюдським гуманістичним принципам – і повинен полягати головний сенс української національної ідеї. Важливий підхід у визначенні національної ідеї запропонував Р. Кривчик, підкресливши її консолідуючу суть на основі сукупності політичних принципів, гасел і символів, які сприймаються більшістю населення країни, незалежно від національності або приналежності до соціального прошарку [1, 17].

Література

1. Вільчинська І.Ю. Етнічна та національна ідентичність сучасної української молоді: Автореф. дис. канд. по-літ. наук : 23.00.05 / І.Ю.

Вільчинська // НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2002. – 20 с.

2. Мадей Н.М. Проблема культурної ідентичності: Курс лекцій [Електронний ресурс] / Н.М. Мадей. – Режим доступу : <http://www.franko.lviv.ua>

Юлія Андріївна Жованик – студентка V курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Петрівна Кононенко** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Формування національної ідентичності молоді, наслідком якого стає її національна самоідентифікація, є органічною складовою соціального становлення молоді людини. Зважаючи на процеси, які відбуваються сьогодні в Україні, політичним, адміністративним та громадським діячам необхідно усвідомити унікальне значення освітніх установ як інструменту виховання молоді, яка в кінцевому підсумку буде вирішувати необхідність національного відродження та забезпечувати успішність суспільних перетворень. Саме через виховну діяльність навчально-освітніх закладів спрямовується розвиток духовності молоді, її потяг до прогресу, стверджується національна самосвідомість, формулюються відповідні дії нації на історичні виклики [1, 87].

Акцентуючи сьогодні увагу на значенні національної ідеї для патріотичного виховання молоді, зазначимо, що у зв'язку з політичними та суспільними процесами вона недостатньо культивується як засіб виховання молоді. До сьогодні чітко не визначено її сутності та засоби педагогічного втілення.

Отже, виховний потенціал національної ідеї може бути реалізованим через прищеплювання молоді гордості за приналежність до свого народу попри всю апокаліптичність його історії, помилки та неконсолідованість у сьогоденні. На жаль, можна констатувати про те, що забезпечення вирішення цієї проблеми лише педагогічними методами неможливо. Для цього необхідно сформувати таку систему соціальних відносин, у якій буде концентруватися весь виховний потенціал суспільства. Проблема національного самозбереження та виживання є проблемою національної орієнтації молоді. Кінцевим результатом такої орієнтації є формування національної ідентичності молоді, а вищим рівнем і способом такого становлення – її національне етнічне самовизначення, яке стане базисною рисою світогляду та самосвідомості. І тут доцільно згадати, що

національна самоідентифікація перебуває на трьох рівнях формування людської визначеності - *біогенетичному, соціально-психологічному та культурно-історичному* [2, 86-93]. Розглянемо детальніше.

Біогенетичні визначення є наслідком природного процесу народження дитини й дістаються їй як генетичний спадок, який є однозначним виявом батьківства та природної приналежності до певного етносу. Ознаками такої приналежності є характерні риси зовнішності, темпераменту тощо.

Таким чином, знецінення біогенетичних підвалин етнічної визначеності особистості та суспільства призводить до втрати почуття приналежності до будь-якого етносу й утрати національної орієнтації щодо місця та ролі народу в історичному просторі. Саме це явище в молодіжному середовищі виражається в комплексах життєвої меншовартості, національного самоприпинення, набуває ідей космополітизму та етнічної асиміляції. Забуття природних меж свого національного єства призводить молодь і націю загалом до духовного зубожіння. Саме цей шлях веде до пошуку виправдань та аргументів щодо нехтування інтересів власної культури, народу, прислужництво перед сильними сусідами, бездумне запозичення чужих моделей життя, культурних цінностей і традицій.

На *соціально-психологічному* рівні національна самоідентифікація молоді означає формування вивіrenих часом та досвідом багатьох генерацій психологічних засад людського єства, освоєння універсуму загальнонаціональних значень, які зафіксовані, зокрема, у національній мові та стають підґрунтям духовного світу молоді. До базових категорій національної психічної культури ми відносимо такі категорії, як: чуттєвість, воля, інтелект, а також її ціннісно-смысловий всесвіт, що утворює дійсний простір людської самовизначеності, самототожності, цілісності, а головні її категорії – почуття та свідомість щодо своєї національної ідентичності, історичності та покликаності – є вихідними людської духовності.

Говорячи про сферу духовності, то душевність і натхненність є серцевиною цієї сфери; вони утворюють головні ознаки індивідуальної психіки з її неповторно специфічними та самотніми індивідуально-національними рисами. Найбільшим вираженням цих рис є національні особливості світогляду, світорозуміння, світопоглядання та ставлення до світу, що формують національну унікальність життєвих позицій та активність молоді. Особливим виявом психологічних процесів національної самоідентифікації є становлення національного типу характеру як способу життєвих реакцій, поведінки та діяльності. Саме в цьому контексті процес національної самоідентифікації молоді поглиблюється й розширюється до соціального рівня її розгортання - дійсність національної самоідентифікації реалізується в дійовій співучасті, причетності молоді до життя нації, до її творчості та праці.

Констатуємо всі викладені позиції, необхідно переглянути моделі організації навчально-виховного процесу молоді. Системна гармонізація та інтеграція суспільно-педагогічних чинників у сфері національного самовизначення молоді є нагальною потребою українського суспільства. Розв'язання цієї проблеми гарантує майбутнє українській нації, а головну роль у цьому процесі відведено освітнім закладам як виховним осередкам молоді.

Висновок. Розглядаючи багато чинників, що впливають на національне самовизначення молоді, констатуємо, що вибудувати ефективну педагогічну модель виховання сучасної молоді навколо національної ідеї можна лише за умови об'єднання зусиль усіх суспільних інституцій, які будуть додавати та урізноманітнювати навчально-виховний вплив на молодь.

Література

1. Макарчук С.А. Етнографія України / С.А. Макарчук. – Л.: Світ, 1994.– С. 87.
2. Бех І.Д. Моделюючи суспільство майбутнього (Особистісно зорієнтовані технології у виховному процесі) / І.Д. Бех // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 86-93.

Ангеліна Анатоліївна Загребельна – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тетяна Львівна Білоус – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ В ПРОЦЕСІ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Фізична витривалість має велике значення для життєдіяльності студентів, бо дозволяє: тривалий час підтримувати високий рівень інтенсивності рухової діяльності; виконувати значний обсяг роботи; швидко відновлювати сили після навантажень [3]. Студенти мають різну здатність виконувати певні види робіт. Одні успішно виконують високо інтенсивну роботу і зазнають труднощів при тривалій роботі. Другі виконують роботу тривалий час не знижуючи інтенсивності, інші – швидко знижують інтенсивність і припиняють роботу. Витривалість є немов би зворотною стороною втоми. Більш витривалим є той, хто за інших рівних умов менше втомлюється, або втома в нього настає пізніше.

Витривалість – це здатність студента тривалий час виконувати роботу без зниження інтенсивності. Якщо кільком студентам запропонувати одну й ту ж вправу, то через деякий час одні з них припинять її виконувати, а інші

будуть продовжувати. Різні можливості студентів у виконанні певної роботи можна пояснити різним рівнем фізичної витривалості та накопиченням втоми. Втома – тимчасове зниження оперативної працездатності, що викликане інтенсивною або тривалою роботою. Вона розвивається поступово і має три фази: 1) фаза початкової втоми (першими симптомами якої є напруження мимічної мускулатури, поява поту та ін.); 2) фаза компенсованої втоми (незважаючи на прогресуюче поглиблення втоми, студент здатен підтримувати задану інтенсивність роботи за рахунок вольових зусиль і часткової зміни структури рухової дії, наприклад, зменшує довжину і збільшує темп кроків під час бігу); 3) фаза декомпенсованої втоми (настає високий ступінь втоми, яка призводить до зниження інтенсивності роботи, а потім і до повного його припинення) [2].

У залежності від об'єму м'язових груп, що беруть участь у роботі, умовно розрізняють три види фізичної втоми: 1) локальна – коли активно функціонує 1/3 загальної кількості м'язових груп (багаторазове повторення рухів руками); 2) регіональна – коли активно функціонує від 1/3 до 2/3 м'язових груп (у багаторазовому згинанні і розгинанні тулуба в положенні сидячи); 3) тотальна – коли в роботі активно бере участь 2/3 усіх м'язових груп (біг на лижах, веслування тощо). Між перерахованими видами втоми прямої залежності не існує. Тобто один і той же студент може мати високу стійкість організму до локальної і недостатню до тотальної втоми. Ступінь розвитку витривалості визначають за низкою показників. Вибір їх залежить від особливостей діяльності, по відношенню до якої визначається витривалість, але одним із обов'язкових параметрів є час, у межах якого здійснюється діяльність. При цьому в одному випадку враховується час, протягом якого вдається здійснити її без зниження заданого рівня ефективності (оцінка здійснюється за якісними і кількісними критеріями), а в іншому, – максимально можливий час виконання роботи «до відмови» [1]. Витривалість як фізичну якість поділяють на загальну і спеціальну. Загальна витривалість – це сукупність функціональних можливостей організму, що обумовлюють здатність студента тривалий час виконувати будь-яку роботу без зниження її ефективності. Якщо студент здатний проявити витривалість в одному виді діяльності, то з певним успіхом зможе продемонструвати її в деяких інших видах діяльності. Так, наприклад, якщо студент витривалий в бігу, то такі ж здібності він проявить і в базі на лижах, їзді на велосипеді, плаванні, звичайно при умові володіння цими способами пересування. Покращення рівня розвитку загальної витривалості служить передумовою ефективного розвитку різних видів специфічної витривалості, таких як: швидкісна витривалість – здатність студента якомога довше виконувати м'язову роботу з біляграничною та граничною для себе інтенсивністю. Проявляється переважно у вправах, що подібні за структурою роботи нервово-м'язового апарату (застосовувати як циклічні, так і спортивні, спеціально підібрані ігри; методи комбінованої вправи та метод загальної вправи); силова витривалість – здатність студента якомога продуктивніше для конкретних умов спортивної або іншої рухової діяльності, долати

помірний зовнішній опір (застосовуються циклічні вправи в ускладнених умовах (біг вгору, плавання проти течії або на амортизаторі) й ациклічні вправи з додатковими обтяженнями та метод колового тренування); координаційно-рухова витривалість – це витривалість, яка проявляється в руховій діяльності з підвищеними вимогами до координаційних здібностей. Така витривалість демонструється, наприклад: гімнастами, гравцями в спортивних іграх та ін. [2].

При вихованні будь-якого виду витривалості фізичні навантаження слід ретельно і чітко дозувати, регулюючи їх інтенсивність, тривалість, кількість повторень, характер і тривалість відпочинку. З вищесказаного можна зробити наступні висновки: фізична витривалість як рухова якість студента – це її здатність долати втому у процесі рухової діяльності. Немає радикальнішого способу підвищити витривалість організму, ніж систематичне стомлення. Якщо позбавити організм втоми, витривалість поступово згасає. Стомлюючи організм, ми стимулюємо відновлювальні процеси, внаслідок чого підвищується наша витривалість.

Фізичні вправи як основний засіб удосконалення витривалості повинні відповідати таким вимогам: бути простими за технікою виконання і доступними для всіх студентів; при їх виконанні повинні активно функціонувати більшість скелетних м'язів, що лімітують прояв витривалості; їх виконання дозволяє дозувати та регулювати тренувальні навантаження; їх можна виконувати тривалий час.

Література

1. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / За ред. М. Д. Зубалія / 2-е вид., перероб. і доп. – К., 1997. – 36 с.
2. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей / Михайло Михайлович Линець: Навчальний посібник. – Львів: Штабор, 1997. – 207 с.
3. Линець М. М., Андрієнко Г. М. Витривалість, здоров'я, працездатність / М.М. Линець, Г. М. Андрієнко. – Львів, 1993. – 131 с.

Сергій Віталійович Козаченко – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковій керівник: **Андрій Вікторович Фісенко** – викладач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

АНАБОЛІКИ У СПОРТІ: НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ВЖИВАННЯ

В останні роки зростання конкуренції у спорті, прагнення спортсменів до все вищих і вищих досягнень, активна реклама бодибілдінгу та препаратів, які сприяють нарощуванню м'язової маси, призводять до широкого застосування цих фармацевтичних засобів. Серед

професійних спортсменів прийом препаратів із забороненого списку ВАДА2006, а саме, антиестрогенних лікарських засобів та анаболічних стероїдів, перебуває під суворим наглядом допінгконтролю, адже одне з основних завдань антидопінгової служби — збереження здоров'я та життя спортсмена [2, 73].

Слово «анаболіки» походить від слова анаболізм, що означає «синтез». Анаболічні засоби - це ціла група різноманітних за структурою і по походженню засобів, що здатні підсилювати процеси синтезу білка в організмі [1, 4].

На жаль багато людей щиро вірять в легенди про неможливість нарощування м'язової маси без вживання анаболіків. Частково це є причиною заохочення тренерами, які зацікавлені у продажу «хімії». Деякі ж просто путають анаболічні стероїди із абсолютно не шкідливими протеїновими порошками і амінокислотами.

Хвороби, які викликає приймання анаболіків:

- рак (наслідком прийому стероїдів бувають зміни у печінці, нирках, крові, що призводять до ракових захворювань. При використанні хімії організм страждає від потужного навантаження на життєво важливі органи. В результаті проведених в США досліджень було з'ясовано, що середній вік споживачів стероїдів, що загинули від рака печінки, був всього 18 років);

- шлункові болі (анаболічні стероїди в таблетках викликають дискомфорт шлунку. Їх вживання супроводжується негативними явищами – втратою апетиту, блювотою, нудотою. Крім того, порушується баланс кишкової флори, і організм стає вразливим для різних шлунково-кишкових інфекцій);

- захворювання серцево-судинної системи (вживання стероїдів негативно впливає на рівні і профілі холестерину: загальний рівень його зростання, знижуються рівні ліпопротеїдів високої щільності і збільшуються рівні ліпопротеїдів низької щільності. Все це може призвести до повного блокування судин. Подібне захворювання кілька років тому призвело до смерті учасника конкурсу «Містер Олімпія» Моххамеда Бенанзі);

- імпотенція (культуристи, що вживають анаболіки, страждають від змін у лібідо. На початку стероїдного циклу спостерігається деяке підвищення статевих інтересу. Але це лише на початку. Після довгого використання стероїдів здатність досягати і утримувати ерекцію невблаганно знижується);

- передчасне випадання волосся (багато з тих, хто вдається до хімії, скаржаться на помітне порідіння волосся на голові – це явище може спостерігатися не лише у чоловіків, а й у жінок);

- призупинка росту (молоді люди, що використовують стероїди, ризикують не реалізувати свій потенціал росту – медики виявили у анаболіків здатність закривати епіфізальні зони росту трубчастих кісток);

- пригнічення імунітету (після циклу стероїдів відмічається підвищена схильність до вірусних захворювань, застуд та пневмонії. Доведено. Що анаболіки дуже послаблюють імунну систему. Більш вираженим цей негативний ефект є у тих, чий цикл прийому «хімії» складав більше 10 тижнів. Кілька років тому в Мінську помер перший чемпіон Європи з бодібілдингу серед республік колишнього СРСР, 26 – річний Микола Шило. Газети писали, що причиною його смерті стала звичайна подряпина) [3].

Отже, проаналізувавши дану інформацію, зазначимо, що жодна перемога не варта таких знущань над своїм здоров'ям. Адже є вислів: «спорт - це здоров'я», а у випадку вживання анаболіків – це захворювання, або навіть смерть.

Література

1. Хоменко П.В. Використання анаболічних засобів в практиці фізичної культури і спорту. Методичний посібник. Полтава. – 2003. – С. 44.
2. Ющик Л.В., Яворський О.В., Гайдук А.Б., Бевз О.В., Мазур Н.А., Бевза Н.О., Вібла Н.З., Лобаненко Л.Ф., Тріска Д.В. Інфаркт міокарда у молодого чоловіка під час вживання анаболічного гормону метандієнону / Медицина транспорту України. – 2011. – №3. – С. 73.
3. Анаболіки: топ – 10 захворювань./Електронний ресурс/[Режим доступу]: <http://narodna.pravda.com.ua/sport/4c6f90212fb07/>

Валентина Сергіївна Плєскач – студентка 1 курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Надія Михайлівна Демиденко** – завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук

«ПАРИЖАНКА З-ПІД ДИКАНЬКИ» МАРІЯ БАШКИРЦЕВА (1858-1884): ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПІСУ І ТВОРЧОСТІ

*«Я стала художницею, як
республіканцями
стали незадоволені...»
(М. Башкирцева, 1877 р.)*

Постать Марії Башкирцевої завжди приваблювала дослідників. Насамперед необхідно згадати М.Слабошпицького, автора монографій, присвячених таким українкам, як Анна Ярославна, Роксолана. Серед тих, кого цікавила українсько-французська художниця – К.Косньє, М.Шартє, О.Тагліна, І.Дорогань і ін.

У Люксембурзькому музеї, що в Парижі, зберігається скульптура з символічною назвою «Безсмертя», створена на замовлення французького уряду. У ній зображений молодий геній, який помирає біля ніг янгола смерті. Молодий геній тримає у руках сувій з іменами видатних людей, котрі хоч і пройшли занадто короткий земний шлях, але знайшли безсмертя в історії людства. Серед восьми французьких імен – одне слов'янське: Марія Башкирцева. Проживши всього двадцять шість років, у пам'яті нащадків вона залишилась як людина надзвичайно яскравих, різноманітних, несподіваних талантів.

Марія Костянтинівна Башкирцева народилася у селі Гавронці Полтавської губернії у дворянській заможній родині. Точну дату її народження вдалося встановити лише у 80-ті роки ХХ століття, коли в Національній бібліотеці Франції був виявлений оригінальний текст щоденника Башкирцевої, що раніше вважався втраченим. При його вивченні виявилось, що Марія народилася 11 листопада 1858р., а не 1860, як вважали раніше. Дитинство Марії пройшло в селі Черняківка (це були володіння полковника Черняка) Полтавської губернії. У десятирічному віці мати відвезла її до Ніцци, оскільки у доньки від народження було слабке здоров'я. З тих пір Башкирцева лише три рази ненадовго приїздила до України, живучи постійно за кордоном і багато подорожуючи європейськими країнами.

Виїхавши до Європи, Марія Башкирцева увібрала досвід і французької культури, що виховала у неї живописний смак, і української, яка обумовила її національну самобутність. Перший біографічний нарис про М. Башкирцеву в Росії був опублікований у 1888 році в журналі «Русское братство». Авторка нарису Л.Гуревич зазначала, що «якби не передчасна смерть, Башкирцева стала б такою ж видатною, як наприклад, Роза Боннар або й видатнішою» [1, 219].

Характеризуючи талант художниці, слід відзначити, що до нашого часу збереглися понад 150 картин і близько 200 малюнків Марії Башкирцевої. Більшу частину їх після двох виставок, влаштованих у Парижі французьким товариством жінок-художниць, придбали музеї Франції та Америки. Одна з її кращих картин, «Осінь», яка визнавалась кращим пейзажним полотном ХІХ ст., зберігається у Люксембурзькому музеї. Кілька художніх полотен знаходяться у Російському музеї, Третьяковській галереї, Дніпропетровському, Саратовському, Харківському художніх музеях.

Але не менш цікавою є її епістолярна спадщина – щоденник, як безцінна історична і літературна пам'ятка. Класичними зразками цього жанру стали, наприклад, щоденник Т.Шевченка, В.Вінниченка, В. Стуса.

У передмові до свого щоденника Марія писала про те, що якщо вона проживе коротке життя і не встигне створити яскравих художніх полотен, то стане відомою у світі через свій щоденник, який не «не може бути нецікавим». І дійсно, її щоденник, написаний французькою мовою, швидко був перекладений в Англії, Німеччині, в Америці. У 1890 році, через шість років після смерті художниці, в Англії з'явилося третє його

перевидання. Англійська критика прирівнювала щоденник Башкирцевої навіть до сповіді «Руссо».

Чому цей щоденник викликав такий шалений резонанс? Перш за все тому, що у щоденнику (писала його Башкирцева, починаючи з 12-и річного віку) були висвітлені переживання, творчість, а головне – шокуюча щирість. Віддаючи бідним частину грошей, які давала їй мама, вона записувала до щоденнику наступне: «Немає більш приємнішого відчуття, як робити добро, яке не принесе вам ніякої вигоди [2, 398]. Шукаючи підтримки під час випробовування тяжкою хворобою, занотувала: «Бог рятує нас від безкінечного відчаю» [2, 387]. Або: «Час заспокоює всі скорботи» [2, 350]. Перебуваючи в захопленні від творчості, писала: «О предивна сила мистецтва! О божественне, незрівняне відчуття, яке зможе замінити вам все!» [2, 502].

Сучасники порівнювали М.Башкирцеву з «амазонкою». Насправді вона дійсно часто дивувала людей не лише своїм талантом, працездатністю, незалежністю, а й шокувала відвертими феміністськими поглядами. У 1881 році під псевдонімом Полін Оррела вона написала кілька статей для феміністської газети «La Citoyenne» («Громадянка»), які викликали великий інтерес публіки, особливо жіночої. Вперше жінки могли прочитати категоричні заклики, наприклад: «Давайте любити собак, давайте любити тільки собак! Чоловіки і кішки - мерзенні істоти». А в листі Гі де Мопассану М. Башкирцева писала: «Я нікого не шукаю, бо вважаю, що чоловіки повинні бути аксесуарами в житті сильних жінок».

Особливої уваги при дослідженні щоденника Башкирцевої заслуговує стаття Божидача Карагеоргійовича «Марія Башкирцева і легенда про неї», яка була надрукована у Франції 1903 року. Автор статті, який особисто знав і обожнював молоду художницю, категорично зауважував, що надрукований варіант щоденника дещо відрізняється від щоденника, написаного рукою самої художниці. Як свідчив Карагеоргійович, записів Башкирцевої вистачило, можливо, і на двадцять томів. Марія марно боялася за долю своїх записів. Вони дійсно пройшли сувору цензуру матері, яка, будучи людиною консервативною, вирішила не показувати читачеві певних моментів творчого життя своєї доньки. Тому суть записів Башкирцевої ніби невловимо змінилась [1, 221].

Незважаючи на те, що щоденник М. Башкирцевої був дійсно відкритим, скороченим, він залишається надзвичайно повчальним, бо є справжнім одкровенням про відношення до життя і мистецтва жінки, якій, за словами Марини Цветаєвої: «Бог дарував злишком багато! И – злишком – мало отпустил...».

Література

1. Слабошпицький М. Марія Башкирцева (Життя за гороскопом) / М. Слабошпицький М. – К.: Видавництво «Ярославів вал», 2008. – 238 с.
2. Башкирцева М.К. Дневник / М.К. Башкирцева. – 3-е изд-е, доп.- М.: Захаров, 2003. – 688 с. (Серия «Биографии и мемуары»).

Вікторія Олександрівна Помазан – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: УНІВЕРСИТЕТ ВЕЛИКОГО РЕГІОНУ

На початку ХХІ століття у контексті глобалізації, європеїзації та інтернаціоналізації світу зростає роль транскордонного співробітництва між регіонами. Як чинник процесу європейської інтеграції та побудови Європи без кордонів транскордонне співробітництво відіграє провідну роль. Саме тому, актуальним є вивчення питання транскордонного співробітництва між країнами в Європейському Союзі.

Окремі питання щодо транскордонного співробітництва в ЄС стали предметом вивчення зарубіжних та вітчизняних науковців (П. Беленський, Д. Віллерс, П. Еберхардт, Г.-М. Жуді, Б. Кем, Р. Ратті, Р. Федан, У. Шайтерер, У. Штегер).

Метою публікації є висвітлення особливостей створення «Університету Великого Регіону».

Під означенням транскордонного співробітництва розуміють спільні дії, спрямовані на встановлення й поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, визначені національним законодавством. Транскордонне співробітництво є чинником, який сприяє соціальній рівності, співпраці суміжних територій сусідніх держав та спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на територіях, що розташовані біля кордонів та в майбутньому спрямовує свою діяльність на покращення умов життя населення [1].

У 1949 року була заснована провідна міжнародна організація – Рада Європи як політичний союз між десятьма європейськими державами, зокрема Великою Британією, Францією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Швецією, Норвегією, Данією, Італією, Ірландією. Метою Ради Європи, згідно її статуту, є досягнення більшої інтеграції між її членами задля збереження та втілення в життя спільних ідеалів і принципів, а також сприяння економічному та соціальному прогресу.

У 2008 році у межах проекту «Європейського Територіального співробітництва» за підтримки Європейського Союзу з ініціативи адміністрацій університетів Німеччини, Франції, Бельгії та Люксембургу було створено перший інноваційний, транскордонний,

мультилінгвальний, науково-дослідницький проект «Університет Великого Регіону. На основі аналізу офіційного сайту «Університету Великого Регіону» встановлено, що організаційною його структурою є взаємовизнання та зарахування іспитів, розроблення та введення єдиних інтернаціональних навчальних програм та спільного Додатка до диплома, введення єдиного студентського квитка та квитка пільгового на транспорт, а також забезпечення доступу до їдальні, бібліотеки тощо. Крім того, цей проект спрямований на практичне втілення цілей Болонського процесу, зокрема покращення якості університетської освіти, впровадження загальноєвропейських академічних ступенів «бакалавр», «магістр», «доктор наук», розроблення спільних інтернаціоналізованих навчальних програм, набуття досвіду роботи в міжнародних групах, становлення полікультурного освітнього середовища, сприяння розвитку транскордонного співробітництва між вищими навчальними закладами та створення спільної асоціації університетів на рівні «Великого регіону» [2; 3].

Наголосимо, що у 2010 році були перші успіхи діяльності цього проекту, зокрема створення електронної бази мережі бібліотек, розроблення спільного університетського сайту, введення системи студентських карток та пільгових квитків на транспорт, налагодження мережі між університетами-партнерами, розроблення спільних навчальних програм [3].

Таким чином, доведено, що «Університет Великого Регіону» в Люксембурзі є інноваційним освітнім об'єднанням, який є демонстрацією успішного процесу інтернаціоналізації освітнього простору. Прикладом практичного втілення цілей Болонського процесу, покращення якості освіти, сприяння розвитку транскордонного співробітництва між вищими навчальними закладами.

Доведено, що до особливостей його організації належить інноваційність його організаційно-структурної ієрархії та впровадженням великої кількості експериментальних пілотних проектів.

Література

1. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник / Н. А. Мікула, В. В. Толкованов. – Київ: Крамар, 2011. – 259 с.
2. Universität der Großregion (UGR), 2008. – S. 18. – [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Zugriffs : [http:// www.uni-gr.eu](http://www.uni-gr.eu)
3. University of the Greater Region (UGR). A cooperation project of the universities of Liege, Luxemburg, Metz, Nancy and Saarbrücken. Decisions of the 9th and 10th Summit of the Greater Region (2009, 2010). – P. 17. – [Electronic resource]. – URL: [http:// www.culture.routes.lu](http://www.culture.routes.lu).

Олександр Олександрович Помазан - студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** - доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

МЕХАНІЗМИ ПРОЦЕСУ ЛЮСТРАЦІЇ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

У зв'язку з прагненнями України щодо євроінтеграції останнім часом дуже актуальним є питання люстрації представників державної влади і органів місцевого самоврядування.

Саме слово «люстрація» – латинського походження. Першопочатково люстрація відображала процеси, що відбувалися в кризовій Римській республіці у I ст. до н. е. У цей період словом «lustratio» позначали процес заборони посадовим особам, що займали важливі пости в армії і сенаті при диктаторі Суллі (Марії, Помпеї, Цезарі та ін.), займати їх надалі. Іншими словами, це був різновид репресій наступною елітою попередньої еліти, щоправда, без вбивств і переслідувань. Надалі люстрація передбачала собою відсторонення представників однієї політичної еліти від влади з заборonoю зайняття посад через те, що вони представляли політичний режим, викритий у злочинах проти людини.

Також схожа процедура, яка була предтечею явища сучасної люстрації, існувала у древньогрецьких містах. Окремі особи за рішенням народних зборів піддавалися вигнанню, імена тих, хто мав покинути місто, писали на глиняних черепках – «остраках», звідси пішла назва вигнання – «остракізм». Започаткована ця процедура була Клісфеном у 508 р. до н. е., після повалення тиранії синів Пісістрата Гіппія і Гіппарха.

Близького до сучасності значення дане поняття почало набувати з XIV ст. Поняттям люстрації позначались періодичні описи державного майна для визначення його доходу. Проводились з 1562 року і до кінця XVIII ст. у Польщі, а в 1778-1876 рр. російськими державними службовцями у Литві, Білорусії і на Правобережній Україні. При цьому фіксувалась чисельність податного населення, його матеріальне положення, склад та цінність земельних угідь, доходи тощо. З 1867 р. у західних губерніях Російської імперії діяли спеціальні люстраційні комісії, завданням яких була перевірка правильності інвентарю державних помість [4, 18].

Більшість посткомуністичних країн здійснювали люстрації, але там, де вони проходили, можна спостерігати різні пріоритети їх реалізації і виділити окремі типи. Вони визначають різну логіку функціонування люстраційної системи: як кримінально-правового її компоненту, так і загального.

У Польщі новій владі не вистачило політичної волі запровадити люстрацію на початку трансформаційних змін, зокрема у 1989-1991 р.

Політики з опозиції взагалі не піднімали цього питання публічно, спроби депутатів А. Мілчановського, пізніше А. Мачеревича опублікувати списки агентів у 1992 р. не мали підтримки у Сеймі.

У Чехії ж, навпаки, нова влада, представлена насамперед Громадянським форумом, одразу ж розпочала здійснювати люстраційні кроки, незважаючи на те, що не всі позитивно ставились до цього питання [2, 154].

В українському соціумі можна виділити щонайменше чотири періоди підвищеної уваги до цього питання: перший – на початку 90-х рр. ХХ ст., другий – наприкінці 2004 р. – на початку 2005 рр., третій – у 2010 рр., але найбільшої популярності люстрація набула у 2014 році.

Нещодавно був прийнятий Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014, який визначив основні положення щодо здійснення даного процесу в Україні, а також законодавчо визначив безпосередньо термін «люстрація». Отже, очищення влади (люстрація) - це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (далі – посади) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування [3].

Закон вводить заборону на зайняття певних посад протягом 10 років особами, які в період з 25 лютого 2010 року за 22 лютого 2014 терміном більше 1 року займали певні державні посади. Аналогічна заборона діятиме щодо осіб, які займали зазначені у законі посади менше 1 року, але включаючи період з 21 листопада 2013 по 22 лютого 2014 року, і не звільнених за власним бажанням.

Крім цього, люстрації підлягають особи, що займали посади в Комуністичній партії СРСР або однієї із союзних республік, починаючи від секретаря районного комітету і вище, в комсомольських організаціях, працювали в органах КДБ.

Додатково люстрації підлягають раніше засуджені чиновники і співробітники правоохоронних органів, які співпрацювали з іноземними спецслужбами, закликали до порушення територіальної цілісності України або допустили порушення прав і свобод людини, що були визнані Європейським судом з прав людини.

Крім цього, люстрації підлягають чиновники, які подаватимуть недостовірну інформацію про майно в деклараціях про доходи, або вартість майна яких буде не відповідати рівню законних доходів за період перебування на посаді.

Даний закон був досить неоднозначно сприйнятий Венеціанською комісією на чолі з Джанні Букіккіо. Зокрема, Букіккіо зазначив, що це «поганий закон» і «Венеціанська комісія» дуже критична в оцінці останнього. Проте, на його думку, закон можна доопрацювати і привести його у відповідність до європейських стандартів.

Оскільки жодного впровадження в життя процедури люстрації не відбувається і державні чиновники всіх рівнів гальмують вказаний процес,

громадськість самотужки вирішила люструвати державних чиновників, які себе скомпрометували. З вересня 2014 року в Україні набула поширення так звана «Смітнікова люстрація». Явище полягає у тенденції до вкидання чиновників у смітники, що супроводжуються закликами «звільнити» таким чином свої робочі місця.

Отже, ми вважаємо, що наша держава наразі не готова до очищення влади як через недосконале законодавство, так і через неоднозначні настрої в суспільстві. Сподіваємося, що люстраційний процес не перетвориться у чергову хвилю політичних репресій попередників наступниками.

Література

1. «Азовські правові читання»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Бердянськ, 18-19 квітня 2014 р. – Бердянськ: ТОВ «Модем-1», 2014. – 324 с.
2. Міненкова Н. Люстрація в Польщі та Чехії: розбіжність типів, чинників та наслідків / Н. Міненкова // *Studia politologica Ucraino-Polona*. – 2014. – Вип. 4. – С. 153-157. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Spur_2014_4_20.pdf
3. Про очищення влади [Електронний ресурс] Закон від 16.09.2014 № 1682-VII – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>
4. Степаненко О. Г. Політична люстрація: теоретичні засади поняття / О. Г. Степаненко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія. – 2014. – Т. 236, Вип. 224. – С. 17-20. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdupol_2014_236_224_5.pdf

Тетяна Вікторівна Пономаренко – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Миколаївна Сергієнко** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ВНЗ

Для будь-якої людини родина є першим значимим референтним середовищем, де і відбувається формування її особистості. На думку В. Нефедова, діти не народжуються поганими, але стають такими, якщо перед їхніми очима щодня приклади негативної поведінки батьків, які залишають глибокий слід у душі. Саме ці «сліди» формують фундамент

душі дитини. І якою стане ця особистість, досягне вона певних результатів в житті, самореалізується, залежить значною мірою від того, що впливало на її виховання в сім'ї.

Середовище неблагополучної сім'ї (мова йде зокрема про малозабезпечені, багатодітні чи неповні сім'ї тощо), де має місце недостатність батьківської опіки у певний період життя дитини, виникнення за цей час психологічних проблем впливає на все подальше майбутнє цієї дитини, травмує психіку дитини з різних причин і визначає якісно іншу стадію її вікового розвитку. Негативного впливу зазнають різні сфери розвитку дитини.

Мотиваційна сфера, що складає ядро особистості, у дитини з такої родини недостатньо розвинена й до того ж зазнає змін у негативному напрямку. Л. Божович пише, що таким дітям властиве негативне ставлення до навчання, яке визначається бідністю і вузькістю мотивів, несформованістю навчальної діяльності, невмінням діяти в пошукові рішення, тривожністю, напруженістю.

Пізнавальна сфера цих дітей відзначається неорганізованістю. Через невміння керувати своєю увагою діти стають імпульсивними. В цілому можна говорити про нерозвиненість пізнавальної сфери таких дітей: відчуття, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, уваги.

Давно відомо, що дитина відтворює ту модель поведінки, до якої звикла у дитинстві. Наприклад, фізичне насильство потім стає нормою в житті. Крім цього, за спостереженнями психологів, у частини дітей, до яких застосовували тілесні покарання, згодом формується занижена самооцінка, зневіра у своїх силах, пасивна життєва позиція, підвищений рівень агресії, насамперед щодо слабших. Емоційний тиск (постійні чвари, матірня лайка батьків, нагадування дитині, що вона небажана, повна втрата уваги до неї) призводить до емоційної, поведінкової й інтелектуальної інвалідації дітей. Т. Бессонова вважає, що у дітей де переживають емоційне насилля, часто спостерігається збудливість, надмірна настороженість, гнів, лють, неконтрольовані емоції, агресія. Емоційно-вольова сфера таких дітей нестабільна. Вона проявляється в яскраво виражених формах переживання почуттів: афектах, стресах, згубній пристрасті, різко мінливих настроях або таких, що довго зберігаються. Найчастіше все це супроводжується лайливими виразами.

Отже, як бачимо, виховання в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату визначається егоїзмом, замкненістю, конфліктністю, упертістю, неадекватною самооцінкою (заниженою чи завищеною), озлобленістю, невпевненістю у власних силах, недисциплінованістю, тощо. А. Макаренко відзначав, що головні основи виховання закладаються до п'яти років, і те, що ви зробили до п'яти років – це 90 % усього виховного процесу» [1, 18].

Розпочинаючи доросле життя зі вступу до університету, молода людина проходить процес соціально-психологічної адаптації, який

визначають як процес активного пристосування особистості (у нашому випадку саме студентів-першокурсників) до нових умов соціуму (ВНЗ), результатом якого є гармонійне задоволення його потреб у здоровій життєдіяльності, позитивне ставлення до нового статусу та повноцінне включення до нової системи міжособистісних стосунків у студентському колективі. Саме соціально-психологічна адаптація є початковим етапом процесу соціалізації, який відображає шлях формування особистості в конкретному соціокультурному середовищі і передбачає двосторонній процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії в умовах соціально-педагогічної співтворчості всіх учасників процесу (адміністрації закладу, викладачів, куратора, батьків, членів академічної групи й самого студента-першокурсника як особистості).

Соціально-психологічна адаптація першокурсника полягає в здатності відповідати вимогам і нормам навчального закладу, а також в умінні розвиватися у новому для себе середовищі, реалізувати свої здібності та потреби, не вступаючи із цим середовищем у протиріччя та залежить від: рівня особистісного розвитку членів студентського колективу (ціннісних ставлень, мотиваційних прагнень, рівня самосвідомості) та інтенсивності і якості спілкування між членами групи; осмислення і розв'язання типових, переважно репродуктивних завдань і проблем шляхом соціального прийняття чи ситуативно можливих способів поведінки особистості, що конкретно виявляється в наявності таких психологічних феноменів, як оцінка, розуміння і прийняття навколишнього середовища і самого себе.

Студенти ж з неблагополучних сімей – це особлива категорія, яка на момент вступу до ВНЗ має низку проблем, що уповільнюють, а іноді зовсім блокують процес адаптації, який залежить від багатьох чинників, зокрема соціальної обстановки в групі, психологічного клімату, ситуацій взаємодії з однокурсниками й педагогами, комфорту та впевненості під час навчання.

Кожний член групи бере участь у встановленні правил і норм поведінки, у формуванні характеристики своєї групи. У всіх членів нового студентського колективу є можливість проявити себе, завоювати авторитет й повагу однокласників. Існує безліч різних критеріїв прояву особистості, зокрема поведінка, вчинки, стиль спілкування, творчі та професійні здібності. Вивчення соціальних контактів першокурсників свідчать про те, що більшість з студентів-першокурсників, які відчувають тривогу, дискомфорт (психологія) та відсутність комунікативної культури у спілкуванні з ровесниками – це студенти з неблагополучних сімей.

Основна роль у вирішенні даних проблем відводиться психологу та куратору ВНЗ, які допомагають студентам адаптуватися до нових для них спеціальних умов, закласти основи сприятливого клімату в групі.

Література

1. Заморуєва В.В. Психологічні особливості адаптації студентів-сиріт на початковому етапі навчання [Текст] / В. В. Заморуєва // Практична психологія та соціальна робота : щоміс. наук.-практ. освітньо-метод. журн. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. - К. : Социс-прес, 2013. – № 12. – С. 17-28.
2. Ярошенко Л. Жорстоке поводження з дітьми [Текст] / Любов Ярошенко // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2012. – № 8. – С. 34-35.

Анна Вячеславівна Рибалка – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ (НА ПРИКЛАДІ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВІЛЬГЕЛЬМА ЛЕЙБНІЦА У МІСТІ ГАННОВЕР)

В останні десятиліття ключовим чинником трансформації освіти стає її інтернаціоналізація. Інтернаціоналізація системи вищої освіти тлумачиться як розширення двосторонніх і багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн на основі рівноправного і взаємовигідного співробітництва та передбачає академічний обмін викладачами і студентами між вищими навчальними закладами світу тощо. Наголосимо, що метою процесу інтернаціоналізації вищої освіти стає підвищення ефективності освітньої і науково-дослідної роботи, доведення її до кращого світового рівня, розширення мобільності викладацького й студентського осередків.

На сьогодні Федеративна Республіка Німеччина має значний досвід інтернаціоналізації системи вищої освіти, тому актуальним є його вивчення та творче використання найкращих здобутків у цій галузі.

Метою публікації є окреслення особливостей інтернаціоналізації змісту вищої освіти в Німеччині на прикладі юридичного факультету університету імені Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер.

На початку XXI століття інтернаціоналізація системи вищої освіти є актуальним завданням для кожного класичного університету. Віце-ректор університету культури і мистецтв у Відні (Австрія), професор Грегор Відхольм (Gregor Widholm) переконаний, що збільшення автономії університетів та зниження державного фінансування системи вищої освіти

активізує необхідність у міжнародному маркетингу навчальних програм та стане першочерговим завданням кожного прогресивного університету [2].

Так, класичні університети Німеччини мають багаторічну традицію міжнародної співпраці, розвитку міжнародної діяльності та підтримки іноземних студентів. У 1831 р. у місті Ганновер було засновано університет. Вже у 1985 р. на його основі було відкрито юридичний факультет, на основі якого було започатковано програму «ELPIS» «Європейська юридична практика», що вважається найбільшою у галузі права в Європі. Юридичний факультет університету Ганновера співпрацює з 34 партнерськими вишами ЄС.

На основі аналізу офіційного сайту юридичного факультету університету імені Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер нами було складено таблицю «Інтернаціоналізація навчальних програм зі спеціальності «Правознавство» на юридичному факультеті університету імені Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер», що дозволяє окреслити особливості інтернаціоналізації змісту вищої освіти у цьому закладі.

Таблиця 1

Інтернаціоналізація навчальних програм
зі спеціальності «Правознавство» на юридичному факультеті університету імені
Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер[1]

Назва програми (до 2002 року)	Назва програми (після 2002 року)	Мова викладання (до 2002 року)	Мова викладання (після 2002 року)
«Міжнародне право»	«Правова система провідних країн Європи»	німецька	німецька, англійська французька італійська мови
«Теорія держави і права у світовому контексті»	«Порівняльний аналіз різних правових груп Європи»	німецька	німецька (25- 50%) та англійська мова
«Захист прав інтелектуальної власності в світі»	«Право інтелектуальної власності в світі»	німецька	німецька та французькі мови
«Правова система провідних країн світу»	«Порівняльний аналіз правових систем в світі»	німецька	німецька та англійська мови
«Правова система Німеччини»	«Аналіз законодавчої бази країн ЄС»	німецька	німецька мова
«Права та свободи дитини у різних країнах світу»	«Права та свободи дитини у різних країнах світу, «родина-дитина- суспільство»: шляхи взаємодії»	німецька	німецька, англійська французька італійська мови

З табл. 1 стає очевидним, що з 2002 р. з метою активізації процесу інтернаціоналізації освіти та збільшення кількості іноземних студентів було модернізовано існуючі навчальні програми, введено до їх змісту європейський, глобальний контекст та уніфіковано мови викладання. Крім

однієї німецької, було розширено спектр та введено англійську, французьку та італійську мови викладання у вишу.

Таким чином, встановлено, що до особливостей інтернаціоналізації змісту вищої освіти в Німеччині на прикладі юридичного факультету університету імені Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер належить європеїзація змісту навчальних програм та введення викладання іноземних мов (англійської, італійської, французької) у цьому вищому навчальному закладі.

Література

1. Universität Gottfried Wilhelm Leibniz. – [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Zugriffes : [http:// www.uni-hannover.de](http://www.uni-hannover.de)
2. Widholm G. Lern- und Studienstandort Deutschland – Emotion und Kognition: Lernen mit neuen Medien / Gregor Widholm// Materialien Deutsch als Fremdsprache 47., 2002. – Regensburg : Deutsch als Fremdsprache. – S.99 – 120.

Марія Вікторівна Савостян – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ

На початку ХХІ століття академічна мобільність студентів і викладачів стає проявом інтегративної належності вишу до глобалізованого світу. На сьогодні існує велика кількість освітніх програм по обміну студентами в різних країнах світу. Так і в Німеччині, з метою обміном досвіду, освітніми можливостями і перспективами активно діють академічні програми обміну для студентів вишів. Саме тому дослідження інноваційних підходів до навчання іноземних студентів на юридичних факультетах в університетах Німеччини є актуальним.

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що питання академічної мобільності, її механізми, прояви, стратегії стали предметом вивчення таких дослідників, зокрема Б. Галлер (B. Galler), П. Грайслер (P. Greisler), Б. Хендріс (B. Hendries), А. Хердеген (A. Herdegen) та ін.

Метою публікації є дослідження інноваційних підходів до навчання іноземних студентів на юридичних факультетах в університетах Німеччини.

На основі аналізу офіційних сайтів університетів Німеччини, а саме: Вільного університету Берліну, Дрезденського університету технологій, університету міста Бонн, університету міста Дюссельдорф, університету міста Фрайбург, університету міста Гіссен, університету міста Ганновер, Аугсбургського університету, Мюнстерського університету та Гейдельберзького університету [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10] нами виявлено, що навчальні дисципліни для іноземних студентів, які навчаються на юридичних факультетах є різними у різних вишах.

Так, у вільному університеті Берліну та Дрезденському університеті технологій навчальний курс «Міжнародне право» включає в себе поєднання таких дисциплін як «Правова система провідних країн Європи» та «Юридичне право громадян в світі» [2, 6]. В університеті міста Бонн навчальний курс «Теорія держави і права у світовому контексті» включає в себе таку дисципліну як «Порівняльний аналіз різних правових груп Європи» [7]. Навчальна дисципліна «Аналіз законодавчої бази Німеччини» вивчається в університеті міста Гіссен [4]. В університет міста Дюссельдорф навчальний курс «Захист прав інтелектуальної власності в світі» включає в себе таку дисципліну як «Право інтелектуальної власності в світі» [8]. А в університеті міста Фрайбург навчальний курс «Правова система провідних країн світу» включає в себе таку дисципліну як «Порівняльний аналіз правових систем в світі» [3]. «Права та свободи дитини в різних країнах світу» вивчаються в університеті міста Ганновер [5]. В Аугсбургському та Мюнстерському університетах навчальний курс «Адміністративне, фінансове, господарське право в Європі» включає в себе таку дисципліну як «Компаративний аналіз адміністративного, фінансового та господарського права в Європі» [1, 10]. Така дисципліна, як «Кримінальне право в світі та шляхи боротьби з тероризмом» вивчають іноземні студенти в Гейдельберзькому університеті [9].

У контексті предмету нашого дослідження важливим є вивчення питання мови викладання навчальних дисциплін для студентів іноземців, які навчаються на юридичних факультетах. Аналіз офіційних сайтів вишів Німеччини засвідчив, що німецька мова є офіційною мовою викладання в кожному університеті. Крім того, в більшості університетів існують і інші мови викладання, а саме у вільному університеті Берліну та Дрезденському університеті технологій викладання здійснюють трьома мовами: англійською, французькою та італійською [2, 6]. В університеті міста Бонн – німецькою та англійською [7]. В університеті міста Гіссен викладання ведеться тільки німецькою мовою [4]. В університеті міста Дюссельдорф – німецькою та французькою мовами [8]. В Ганноверському університеті викладання навчальних дисциплін ведеться чотирма мовами, зокрема німецькою, англійською, французькою, італійською [5]. В університеті міста Фрайбург – німецькою та англійською [3]. У Аугсбургському та Мюнстерському університетах викладання навчальних дисциплін ведеться англійською і німецькою мовами [1, 10]. А в Гейдельберзькому університеті навчальні предмети викладають німецькою, англійською, французькою та італійською мовами [9].

Таким чином, у процесі дослідження з'ясовано, що до інноваційних підходів до навчання іноземних студентів на юридичних факультетах в університетах Німеччини належить інтернаціоналізація змісту навчання, що реалізується у міжнародному та світовому контекстах змісту навчального матеріалу та мові викладання (німецькою, англійською, французькою, італійською) тощо.

Література

1. Augsburg Universität [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www5.merni.de/>
2. Frei Universität Berlin [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.jura.fu-berlin.de/index.html>
3. German Albert-Ludwigs-Universität Freiburg [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://elpis.eu/>
4. Justus-Liebig Universität Gießen [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://jura.uni-freiburg.de/>
5. Leibniz Universität Hannover [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.miplc.de/>
6. Technische Universität Dresden [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.eimoe.tu-dresden.de>
7. Universität Bonn [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.jura.bonn.de/nc.html>
8. Universität Düsseldorf [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.recht.uni-düsseldorf.de>
9. Universität Heidelberg [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.heidelberg.de/>
10. Universität Münster [DieelektronischeRessource].– DasRegimesdesZugriffes : <http://http://www.uni-muenster-mca.de>

Ганна Василівна Сакунова – студентка II курсу
фізико-математичного факультету Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

СТРАТЕГІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

На початку XXI століття інтернаціоналізація вищої школи стала невід'ємним чинником для формування ефективного шляху вдосконалення держави та її успішного розвитку. Саме тому визначення складових стратегій інтернаціоналізації вищої освіти в Німеччині є

актуальним і доцільним для вивчення й впровадження перспективного досвіду цієї країни в університети України.

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що теоретичні основи інтернаціоналізації вищої освіти та її типи стратегій вивчалися такими дослідниками, зокрема Н. Авшенюк, Б. Год, Х. Пехар (H. Peschar), Г. Поберезька, С. Шпоун (S. Spoun), П. Ханс (P. Hans).

Метою публікації є окреслення стратегій інтернаціоналізації вищої школи в Німеччині у контексті реалізації вимог Болонського процесу.

Інтернаціоналізація вищої освіти є багатовимірним процесом, що включає реалізацію низки міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів. Інтернаціоналізація вищої освіти є найважливішою складовою освітньої політики в Німеччині. Згідно з визначенням, запропонованим ЮНЕСКО, «інтернаціоналізація є однією із форм, у яких вища освіта відповідає на можливості і проблеми глобалізації. Інтернаціоналізація охоплює багато питань, серед яких навчальні програми, процес викладання і навчання, дослідження, інституційні угоди, мобільність викладачів та студентів, різноманітні форми співробітництва та багато інших» [1].

Однією із складових інтернаціоналізації вищої освіти є наявність іноземних студентів у вищому навчальному закладі цієї чи іншої країни, що є вагомим елементом інтеграційного розвитку системи вищої освіти країни, який свідчить про високий рівень якості освітніх послуг та престиж вищої школи цієї держави на світовому ринку освітніх послуг. Зростання чисельності іноземних студентів у вишах є однією з важливих ознак інтернаціоналізації її системи освіти [2].

На основі аналізу директиви Федерального Міністерства освіти і досліджень Німеччини та вивчення наукової літератури нами було з'ясовано три типи стратегій інтернаціоналізації вищої освіти у країні та визначено їх зміст, а саме:

✓ Тип А (традиційна стратегія (Traditionelle Strategie), що включає в себе цілковите заперечення будь – яких змін та нововведень, глибоке переконання в тому, що всі здобутки системи вищої освіти країни є вагомими, результат яких перевірено роками та не потребує жодних змін;

✓ Тип В (казуїстична стратегія (Kasuistische Strategie), що базується на усвідомленні необхідності змін та поетапної модернізації освітньої діяльності в контексті інтернаціоналізації вищої освіти;

✓ Тип С (стратегічна стратегія (Strategische Strategie), що включає усвідомлення необхідності змін та розуміння того, що завдяки ефективній інтернаціоналізації вищої освіти підвищиться якість навчання, зросте репутація університету у світі та у майбутньому університет стане провідним, що забезпечить йому успіх у міжнародній конкурентній боротьбі [2; 3].

Варто зазначити, що тип В стратегій інтернаціоналізації вищої освіти в Німеччині є ключовим на світовому ринку освіти на початку ХХІ століття. Він оперує змінами нормативно – правового законодавства країни щодо академічного загалу світу та відповідає за активізацію академічної мобільності в державі та передбачає інтернаціоналізацію навчальних програм в університетах країни тощо. Наголосимо, що провідна вчена Німеччини Б. Кем запевняє, що на сьогодні у вищих навчальних закладах країни домінує тип В стратегій інтернаціоналізації вищої школи. Крім того, простежується тенденція переходу від типу В до С [2].

Таким чином, інтернаціоналізація вищої освіти в Німеччині є важливим критерієм розвитку освітньої діяльності вищих навчальних закладів на міжнародній арені. Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Німеччині охоплюють три типи, а саме: традиційну (тип А), казуїстичну (тип В), стратегічну (тип С).

Література

1. Ковальчук Р.Л. Інтернаціоналізація освіти: міжнародно – правовий досвід та національна практика/Р.Л. Ковальчук// Науковий вісник Чернівецького університету. – № 4. – 2011. – С. 67-74.
2. Солощенко В.М. Інтернаціоналізація університетської освіти: досвід німецькомовних країн/В.М. Солощенко//ВВП «Мрія» ТОВ.– Суми, 2012. – 175с.
3. Strategy 2012. [Die elektronische Ressource]. – Das Regime des Zugriffes : [http: // www.admin.at](http://www.admin.at)

Аліна Олександрівна Серeda – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА КАТЕГОРІЙ «ДОБРО» І «ЗЛО»

У сучасному світі, який відзначений глибокою кризою антропологізму та втратою усталених ціннісних орієнтацій, що переживаються і в Україні, питання становлення моральної особистості набуває всепроблемного характеру. Як зберегти людське в людині? Як змусити людину добровільно вибирати шлях добра? Ці та багато інших питань сьогодні все більш актуальні. Тому «етичний поворот», присутній у сучасній думці, може розцінюватися як спроба відшукати відповіді на болючі питання сьогодення, які стосуються самого людського існування та сягають граничної межі у зв'язку із втратою вищих ціннісних орієнтирів, серед яких особлива роль належить таким етичним орієнтирам, як добро і зло, – це робить їх теоретичне дослідження особливо актуальним.

Раніше етика в науковому середовищі розглядалася як наука про добро і зло. При цьому добро вважали за найвищу цінність, а зло – за негативне начало. З того часу поняття «добро» і «зло» в етиці вважають основою, так би мовити, фундаментальними дефініціями. І саме вони спричиняють вирішальний вплив на решту понять і категорій етики.

Доки існує філософія, етика та людина, тема добра і зла буде дуже актуальною в усі віки та в усі часи. Так з яких позицій розглядати ці два поняття? Як і чому вони взаємодіють? Чому Бог не створив людину, яка неспроможна творити зло. Мабуть, так спочатку було задумано, тому що на чолі цього догмату стоїть один принцип: «Не пізнавши зло, не відчуєш добро» і навпаки. Тож, у цьому й була первісна суть тієї свободи вибору, яку Господь дав людині, створюючи її. Це, перш за все, те, «що живе в нашій душі пристрасне тяжіння до розбещеності, до розгулу поганих пристрастей, що веде до духовного розпаду особистості, розпаду духовного її «кістяка». Прикладами внутрішнього зла можуть служити агресія в будь-яких її формах, ненависть, жорстокість, норовливість, егоїзм, всяка відраза від Божественного. Справжнє місцезнаходження зла (як і добра) – душевно-духовний світ людини» [1, 327]. І щодо цього ми можемо мати безліч різних позицій, але як би там не було, ці два поняття були в постійній боротьбі та протидії. І те, що говорить Біблія, часто суперечить дійсності. Мабуть, буде доцільно, якщо я наведу приклад щодо цього судження. У Біблії говориться: «не вбий», але чим більше солдат захищає свою батьківщину та чим більше вб'є ворогів, тим більша йому пошана, та тим більше нагород буде в нього на грудях. Або знову ж, у Біблії говориться: «не вкради», але чим більше шпигун вкраде секретної інформації, тим більша йому шана та повага.

Різні підходи до визначення добра і зла відзначають ті чи інші моменти гарної поведінки, конкретних проявів добра. Добро саме по собі є щось піднесене в людині, що піднімає її над егоїстичними прагненнями. Без добра існування людського суспільства й особистості просто неможливо. Зло ж вносить дисгармонію в суспільство, у внутрішній світ особистості, руйнує вихідні орієнтири людського життя.

Добро, як це не здається парадоксальним, це будь-яка дія або бездіяльність, виконана у свій час, зло – навпаки. Щодо цього можемо навести зрозумілий для всіх приклад про соціалізм та капіталізм. Покоління наших бабусь та дідусів приблизно сімдесят років вкладали в голови, що соціалізм – це гарно, а капіталізм – це загниваючий Захід, який є злом і звідти всі біди. Тобто соціалізм – це гарно, а капіталізм – це зло. Але вже в 1991 році, коли розпався Радянський Союз, усі пішли своїми шляхами, і на сьогодні, те, що вважалося злом, є добром, і все тому, що Захід виявився набагато розвиненішим, ніж соціалізм. І все миттєво помінялося місцями, добро стало злом, а зло – добром. А все тому, що у кожної нової влади свої цінності та інтереси. Отже, добро і зло в будь-який момент можуть помінятися місцями.

Література

1. Ильин И.А. О сопротивлении злу силою / И.А. Ильин. – М.: Айрис-Пресс, 2007. – 574 с.

Богдан Олександрович Тележенко – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Львівна Білоус** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК УМОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

В умовах сучасної України особливе значення набувають питання зміцнення фізичного і духовного здоров'я населення, формування здорового способу життя кожної людини окремо і суспільства в цілому.

У наукових дослідженнях вченого Ю. Лісіцина здоровий спосіб життя визначається як «спосіб життєдіяльності, спрямований на зміцнення і покращення здоров'я людей», при цьому «спосіб життя», на думку дослідника, містить в собі чотири категорії: економічну – «рівень життя», соціологічну – «якість життя», соціально-психологічну – «стиль життя», соціально-економічну – «устрій життя» [4, 144].

Науковець С. Кондратюк дає наступну характеристику поняття: «здоровий спосіб життя – це форма життєдіяльності, яка ґрунтується на вимогах добового біоритму і включає такі основні складові, як особиста гігієна, рухова активність, режим харчування та сну, загартовування, чергування праці і відпочинку, відсутність шкідливих звичок» [2, 127]. Дослідниця вважає, що здоровий спосіб життя безпосередньо пов'язаний з особистісно-специфічним втіленням студентів своїх соціальних, психологічних та фізичних можливостей і здібностей. Учений С. Закопайло говорить, що цінності ЗСЖ можна охарактеризувати як «позитивний результат ведення здорового способу життя, що забезпечує єдність фізичних, психічних, духовних і соціальних потреб особистості» [1].

Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я. До його основних складових належать такі: рівень культури суспільства і особи; місце здоров'я серед потреб людини; мотивації збереження і зміцнення здоров'я; зворотні зв'язки; настанова на довге здорове життя; навчання засобам збереження і зміцнення здоров'я. Для молоді заняття фізичною культурою є фактично єдиним часом, де вони можуть розвивати свої фізичні якості і загартовувати організм, але більшість студентів цього не усвідомлюють, а у деяких навіть відсутня мотивація. Досить характерним явищем серед молоді в наш час стали недбале ставлення до власного здоров'я та поширення серед молоді шкідливих звичок, зазвичай таких як паління, вживання алкоголю, наркотичних речовин.

Переглянувши статистику можна зробити єдиний висновок, який не зовсім втішний, близько 50% опитаних (серед молоді) займалися фізичною активністю годину або дві на тиждень. Натомість 75% щодня від однієї до чотирьох годин витрачали на перегляд телевізора або за комп'ютерними іграми. Кожна молода людина, внаслідок різних життєвих обставин, підпадає під вплив саме того середовища, яке вона бачить навколо себе, і її суспільна мораль, позиція, переконання, життєві установки, поведінка не завжди формується в корисному для себе та оточуючих напрямі [3].

Фізична культура і спорт допомагають збереженню й зміцненню здоров'я і працездатності, дають можливість підійматися до вершин фізичної, духовної та культурної досконалості. Тим самим вони збагачують творчі здібності, культуру, освіту, виховання, підтримують життєрадісність, підвищують трудову активність, є чинником формування способу життя кожного студента окремо і суспільства загалом. Важливу роль у формуванні ЗСЖ відіграє фізичне виховання – педагогічний процес, який спрямований на формування спеціальних знань, умінь, а також на розвиток різноманітних фізичних якостей студента та створює умови для поліпшення розумового, морального й естетичного виховання. Це багатогранний процес організації пізнавальної фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямований на зміцнення потреби в заняттях фізкультурою і спортом, розвиток фізичних сил і здоров'я, вироблення санітарно-гігієнічних навичок здорового способу життя. Його конкретний зміст і спрямованість визначаються потребами суспільства у фізично-підготовлених студентів і втілюються в освітній діяльності.

Основними засобами виховання фізичної культури є фізичні вправи, природні та гігієнічні чинники. Під фізичними вправами розуміють рухові дії, спеціально організовані й свідомо виконувані, відповідно до змісту фізичної культури. До фізичних вправ належить гімнастика, ігри, туризм, спорт.

Таким чином, залучення студентської молоді до фізичного розвитку та формування позитивного ставлення до занять фізичного виховання як умови ведення ЗСЖ є пріоритетним завданням вищих навчальних закладів освіти.

1. У студентів, які активно й систематично відвідують заняття з фізичного виховання, формується певний стереотип режиму дня, підвищується рівень дотримання норм ЗСЖ.

2. Заняття фізичними вправами, активний руховий режим мають велике значення у формуванні ЗСЖ, духовного та фізичного розвитку студентської молоді.

3. Заняття фізичними вправами зміцнюють здоров'я, підвищують стійкість до емоційних стресів, підтримують фізичну і розумову працездатність людини.

Література

1. Бондаренко О. М. Цінність здоров'я серед пріоритетів студентської молоді / О.М. Бондаренко, М.Г. Чобітько // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», 2010. – Випуск 3. – С.160-166.
2. Кондратюк С. М. Особливості виховання здорового способу життя у молодших школярів / С. М. Кондратюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2009. – Вип. 13. – Книга 2. – С. 217.
3. Концепція розвитку фізичного виховання у сфері освіти в Україні / М.Д. Зубалій, Б. Ф. Ведмеденко, В. І. Мудрік, О. З. Леонтов та ін. // Основи здоров'я та фізична культура, 2006. – №10. – С. 2-3.
4. Лисицын Ю. П. Слово о здоровье / Ю.П. Лисицын. – М.: Сов. Россия, 1986. – С. 147.

Єгор Юрійович Ткаченко – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ДУХОВНЕ ТА ЦІННІСНЕ

Відомо, що система ціннісних орієнтацій відображає повне відношення людини до соціальної дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на всі сторони її діяльності. Це дуже складний соціально-психологічний феномен, що виражає спрямованість і зміст активності особи, визначає загальний підхід людини до навколишнього оточення, до себе, надаючи сенс і напрям особистим позиціям, поведінці, вчинкам. Проблема формування духовних цінностей студентської молоді є досить актуальною в наш час. Сьогодні молодь виступає активною силою політичних змін і залежно від того, які цінності вона вносить у ці зміни, яку культуру впроваджує, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства, його культура, напрям трансформації. Суспільство зацікавлене в тому, щоб ці цінності й культура були демократичними. Їх формування – завдання актуальне й таке, що потребує нагальної уваги [1].

Система ціннісних орієнтацій має вертикальну структуру. Її вершина – цінності, пов'язані з ідеалами й цілями, до яких прагне особа. Як елемент структури особи ціннісні орієнтації характеризують її

внутрішню готовність до здійснення певної діяльності по задоволенню потреб та інтересів, вказують на спрямованість і детермінують основні моделі соціальної поведінки.

Система ціннісних орієнтацій є психологічною рисою зрілої особистості та одним з її провідних психологічних елементів. Як елемент структури особистості система ціннісних орієнтацій визначає внутрішню готовність особистості до тих чи інших дій та вчинків, вказує на спрямованість поведінки людини [2]. За соціологічним визначенням, цінності є рушійною силою мотивації. З погляду психології цінність – переконання у значущості кінцевої мети життя, яка є важливішою в особистісному та суспільному плані, ніж інші життєві цілі. Але кожній людині дуже важливо усвідомити, які саме цінності є для неї головними [3].

Духовні цінності людини своїм корінням сягають глибокої давнини, де ідеалами була щира та чесна праця, турбота про ближнього, життя протікало у відповідності до законів Бога і природи. На жаль, прагматичне століття наклало свої корективи на духовність людини. Грубість, невміння, небажання зрозуміти іншого, проявити повагу, толерантність, співчуття, милосердя, справедливність – незаперечні докази дефіциту моральності, гуманності, який, на жаль, все частіше проявляється в поведінці сучасної молоді й навіть у вже збагачених життєвим досвідом старших осіб. Такі риси як озлобленість, егоїзм, цинізм, жорстокість, зневага до іншого, брак почуття власної гідності роз'їдають людські стосунки, руйнують їх, не дозволяють вирішувати найважливіші питання індивідуального й суспільного життя.

Сьогодні ми є свідками того, як за кілька секунд людина отримує потік інформації та вражень. Думки, що швидко виникають, так само раптово зникають. Сучасна молодь не встигає до кінця все осмислити: їй бракує часу, спокою, терпеливості, уважності; вона не живе згідно з природним режимом й у природному середовищі. Нині людині пропонується усе готове, лише встигай цим скористатися. Людина автоматично стає рабом і забуває про ту мораль, про ту духовність, яка є основою її буття. Молодим людям складно вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи матеріальне благополуччя. Як не прикро, але сучасна молодь має прагматичну орієнтацію, матеріальні цінності вважаються пріоритетними. А оскільки молода людина, студент, ще перебуває в батьківській родині, мають вплив на нього цінності, вироблені старшим поколінням, то до всіх проблем ще додається «вакуум сімейної духовності». Бо турбота батьків про дітей зводиться лише до матеріальних здобутків, а звідси – духовна деградація нації [4].

Отже, опираючись на все вище сказане я можу зробити такі висновки. Насамперед, важливою ознакою соціальної діяльності особистості є ціннісні орієнтації. Вони втілюються в ідеалах, інтересах, спрямуваннях людей та визначають їх поведінку. Відмова в останні роки від раніше існуючих цінностей, у центрі яких стояла офіційна доктрина та неофіційна установка на пріоритетну цінність праці, привнесення західних моральних установок, розповсюдження соціально вигідної пропаганди «гарного життя» призвели до руйнування в молоді звичних соціальних та моральних орієнтирів, і в

результаті – непослідовність у поведінці та свідомості, нестабільність в суспільстві на макро- та мікрорівні. Традиційне соціально – культурне середовище молоді сьогодні активно розвивається ЗМІ.

Програма духовного розвитку сучасної молоді повинна ґрунтуватися на поєднанні двох взаємозалежних сутностей: забезпеченні гідних умов життя, підтримки на належному рівні базових вітальних потреб та відповідний розвиток духовної складової молодих людей, їх залучення до морального самотворення. Одвічні духовні цінності необхідно формувати в сучасної молоді, опираючись на наукові знання з психології, з урахуванням нових умов життя в соціумі. Отож, у нових реаліях розвитку суспільства завдання духовно-морального виховання молоді набуває першочергового значення.

Література

1. Голуб А.М. Формування ціннісних орієнтацій молоді в процесі діяльності на дозвіллі / А.М. Голуб // Питання психології, 2009. – № 4. – С. 53-57.
2. Григорьева В.А. Воспитание у студентов ценностного отношения к жизни / В.А. Григорьева // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Збірник наукових праць, 2005. – Вип. 3. – С. 34-40.
3. Огірко О.В. Виховання духовно-моральних цінностей студентської молоді / О.В. Огірко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Збірник наукових праць, 2005. – Вип. 2. – С. 137-139.
4. Сільська молодь України: стан, проблеми та шляхи їх вирішення: щорічна доповідь Президента України, Верховної Ради України, Кабінети Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2006р.) –К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2007. – С.113.

Олена Олександрівна Харченко – студентка II курсу
фізико-математичного факультету

Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: **Вікторія Миколаївна Солощенко** – доцент кафедри
теорії та практики романо-германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

ІНТЕРКУЛЬТУРНИЙ ЗМІСТ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ DAAD ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УКРАЇНІ

На початку ХХІ століття стає актуальним проблема інтеграції України в міжнародний освітній простір, як один із пріоритетних напрямків державної політики в галузі освіти, що потребує від суспільства координації досвіду у порівнянні з міжнародною практикою в інших

країнах, зокрема в Німеччині. Нині значущим є якісна підготовка фахівців у галузі юриспруденції і права, які покликанні вирішити низку соціально-політичних питань в Україні.

Наголосимо, що вступ України до ЄС відкриє нові можливості, зокрема розширюється спектр стипендійних програм, актуалізуються міжнародні академічні обміни тощо. З 2002 року Німецька служба академічних обмінів (DAAD) поступово розширює академічні стипендії для студентів юридичних спеціальностей України, що свідчить про посилення процесу інтернаціоналізації вищої освіти між державами. Тому вивчення інтеркультурного змісту міжнародних освітніх програм DAAD для студентів юридичних спеціальностей в Україні є на часі.

Аналіз актуальних досліджень засвідчує, що питання інтернаціоналізації вищої освіти, її форми, виміри, прояви стали предметом вивчення вітчизняних (Н. Авшенюк, О. Матвієнко, О. Горбунова та ін.) та зарубіжних (П. Альтбах, Х. Келлен та ін.) дослідників. Розмаїття міжнародних освітніх програм для юристів України, їх зміст, мета, завдання висвітлено у науковому доробку Де Вілле, Мартоу та ін.

Метою публікації є висвітлити інтеркультурний зміст міжнародних освітніх програм DAAD для студентів юридичних спеціальностей в Україні.

На початку XXI століття з посиленням процесу інтернаціоналізації вищої освіти збільшується кількість українців, які навчаються, проходять стажування, беруть участь у міжнародних конференціях, форумах та ін., зокрема вивчають правовий досвід Німеччини. Л. Курій стверджує, що юридична освіта є одним із визначальних чинників стабільної правової системи тієї чи іншої держави [1].

Процес інтернаціоналізації університетської освіти в Німеччині реалізується прерогативами діяльності Німецької служби академічних обмінів DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst), що з 1925 р. діє як спільна установа німецьких вищих навчальних закладів (більш ніж 230 вузів-членів). Її завдання полягають у розвитку партнерських стосунків між вишами європейських країн, надання стипендій молодим перспективним науковцям із-за кордону для навчання та роботи у німецьких університетах, підвищення їх привабливості у світовому масштабі та підтримка германістики і німецької мови за кордоном. Організація утримує цілу мережу власних представниць у всьому світі, надає необхідну інформацію і консультації на місцях. Крім того, ця установа бере участь у заснуванні відділень при німецьких вищих школах, де викладання ведеться іноземною мовою.

У рамках міжнародної програми академічних обмінів DAAD вважаємо за доцільне проаналізувати стипендії цієї організації для юристів нашої держави. Програма орієнтована на дипломованих юристів з 2-річним досвідом роботи та задовільним володінням німецькою мовою (щонайменше на рівні Mittelstufe II), що передбачає вміння вести бесіду в

рамках мовленнєвої тематики та підтримувати ініціативність у діалозі. Під час 8-ми місячного перебування (приблизно середина жовтня – кінець червня наступного року), яке складатиметься з навчання та практики, аплікантові буде запропоновано поглиблене вивчення німецького права з орієнтацією на публічне та приватне господарське право. З 2008 р. до практичного курсу програми було введено обов'язкове ознайомлення з німецькою правовою системою в університеті міста Тюбінген та в Міністерстві юстиції міста Дюссельдорф [2].

Кожному стипендіатові виплачується щомісячна стипендія, розмір якої складає у Тюбінгенській частині двічі по 615 євро. Крім того, DAAD фінансує вартість навчального курсу в університеті м. Тюбінген. З січня по червень щомісячна стипендія складатиме 975 євро. Варто зазначити, що кожному юристу виплачується одноразова допомога для навчання та проведення досліджень у розмірі 260 євро. Крім того, DAAD частково компенсує транспортні витрати. Кожний стипендіат отримає необхідну для навчання спеціальну літературу, що залишиться у нього після закінчення стипендії [2].

Наступною програмою академічного обміну у рамках DAAD для юристів України є програма європейського університету Віадрина (м. Франкфурт-на-Одері). За підтримки Міністерства закордонних справ країни та Німецької служби академічних обмінів (DAAD) дипломованим юристам нашої держави пропонується до 10-ти стипендій. Програми складається з навчання протягом року у Європейському університеті Віадрина та обов'язково включає відвідування протягом двох місяців мовних курсів [2].

У 1992 р. в Києві було відкрито офіс Німецької служби академічних обмінів DAAD та укладено угоду про співробітництво між вищими навчальними закладами. Нині в німецьких університетах навчається приблизно 4000 українців, а в українських університетах працюють 13 викладачів з Німеччини.

Таким чином, інтеркультурний зміст міжнародних освітніх програм DAAD для студентів юридичних спеціальностей в Україні реалізується в їх європеїзованому змісті, що передбачає вивчення студентами України досвіду функціонування права і юриспруденції в країнах ЄС, що реалізується засобами діяльності міжнародної служби академічних обмінів DAAD, а саме міжнародною програмою для юристів та стипендіями університету Віадрина, що пропонують унікальну можливість талановитим юристам пройти стажування у міжнародній адвокатській конторі та встановити контакти з німецькими колегами.

Література

1. Курій Л. О. Інтернаціоналізація вищої освіти / Л. О. Курій. – Сімферополь. – ТроПринт. – 2010. – С. 269-273.
2. Deutscher Akademischer Austausch Dienst [Die elektronische Ressource]. - Das Regime der Zugriffs: <http://www.daad.de/stipendien>

Неля Олександрівна Чмиркова – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Надія Михайлівна Демиденко** – завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук

З ІСТОРІЇ ЗАСНУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ СОФРОНІЇВСЬКОГО МОНАСТИРЯ НА СУМЩИНІ

Документальні свідчення про заснування Софроніївського монастиря відсутні, та все ж деякі джерела та перекази засвідчують, що перші ченці тут оселилися ще у II столітті. Зокрема в «Історико-статистичному опису Софроніївської пустині», датовано 1837 роком, зазначається: «...Начало свое пустынь возымела скорее по крещении Руси, при великом князе Владимире Святом. Весьма возможно даже, что основание ей положено кем-либо из прибывших на Русь из Греции митрополитом Михаилом монахов, ибо по свидетельству Иллариона, тогда «Монастыреве на горах стаха, черноризцы явишася» [1, 12].

На основі вищезазначеного, можна стверджувати, що монастир був заснований ще за часів князя Володимира Великого, хрестителя Київської Русі.

Існують також небезпідставні припущення про заснування Софроніївського монастиря ченцями Києво-Печерської лаври, які залишили Київ після розорення його монголо-татарами у 1240 році. Літописець, який був очевидцем тих трагічних подій, описував наступне: «...причинился страх и ужас великий, когда не только киевляне бежали из Киева, но и иноки Федосиева монастыря», тобто ченці Києво-печерської лаври [1, 13].

На жаль, у період атеїзму радянської доби 20-х років XX ст. була знищена велика кількість документів, котрі стосувались історії даного монастиря. Майже знищений був «Опис Софроніївської пустині і скиту при ній», укладений у 1910 році. У даному «Опису» вказувались цікаві уривки з давніх монастирських літописів, які дали б можливість глибше дослідити історію становлення древньої пустині. Зокрема: «Волею Божею на место сие придоша от киевских пределов два отшельника-монаха и обретша на древнем монастыриши малу пещеру и обновивши ею, живяху в ней...» [1, 13].

Цей документ ще раз дозволяє зробити висновок, що засновниками Мовчанської пустелі були ченці Києво-Печерської лаври. Вони оселились у нашій місцевості на горі, яку назвали «Чудной», що означало «красивою». А назва пустині «Молченська» (Мовчанська) походить від назви болота «Молче», неподалік гори. Спочатку, до розбудови монастиря, монахи проживали у виритих земляних печерах.

Свідченням того, що монастир був заснований задовго до правління Литовського князівства, є запис в «Опису Софроніївської пустині і скита в ній» про вже існуючий діючий монастир за часів князя Литовського Олександра Ольгерда (1345-1377) рр.). У кінці XIV ст. Мовчанська пустинь була спустошена. Причини зруйнування монастиря достеменно невідомі.

Новий відлік свого існування, підтверджений документально, Мовчанський монастир розпочав з 18 вересня 1405 року. У монастирському літописі вказано, що саме цього дня, «...человек некий бортник, хождаше в лесе по-над болотом Молчею, осматривая на древах борты со пчелами. На горе, зовомой Чудной, идеже живша прежде упомянутии два монаха, внезапно узреша свет сияющее на древе. И пришед ближе, увидя на древе стояще икону Пречистая Богородицы с Превечным, на левой руке держимым младенцем» [1, 13].

Путивльські священики про знайдену ікону відразу ж повідомили московському князю Василю Дмитровичу (1371-1425) і просили побудувати на місці знайденої ікони церкву. Князь дав розпорядження побудувати на цьому місці не лише церкву, а й монастир, для якого «даны ...от великого князя вотчины и села на пропитание братии». За такої княжої підтримки монастир був швидко розбудований і вже у XV-XVI століттях мав велику кількість паломників.

Залишається достеменно не з'ясованим питання про місцезнаходження чудотворної ікони, знайденої бортником у 1405 році. Дослідник П.Преображенський у своїй книзі «Путивльский Молченский Печерский монастырь» стверджує, що головним скарбом, принесеним ігуменом Пафнутієм до Путивльського монастиря (у 1605 році), була свята ікона Молчанської Богородиці, що «явилась» у 1405 році на болоті Молче. Автор зазначає, що ця чудотворна ікона залишилась назавжди у Путивльському монастирі.

Але в «Описі Софроніївської пустині» вказано, що у Мовчанському монастирі зберігалась інша чудотворна ікона Мовчанської Божої матері. Ця ікона «явилась» 24 квітня 1635 року на путивльській землі у Лівському лісі, неподалік колодязя, який в народі називали «Кобозева Криниця». Під час великої пожежі монастиря у 1752 році ікона ніби згоріла.

Необхідно зазначити, що у вищезгаданій книзі П. Преображенського вказується про появу у тому ж таки 1635 році чудотворної ікони Божої матері – Одигітрії, знайденої «во граде Путивле, яже внутрь града у передних Никольских врат». У донесенні ігумена Путивльського монастиря Мануїла вказувалось, що за допомогою ікони Пречистої Богородиці-Одигітрії місто Путивль від татар «не однократно был избавляем».

Тобто питання про подальше місцезнаходження чудотворних ікон залишається не дослідженим.

Що ж стосується подальшої історії самого монастиря, то справжнє його відродження розпочалося з 1656 року за часів отця Софронія. Отець Софроній народився у м. Путивль, був вихідцем з купецького роду, мав підприємливий, рішучий характер. За його керівництва монастир отримав незалежність від міського путивльського монастиря. Настоятель обителі зініціював насадження монастирських садків, де вирощувались різноманітні фруктові дерева. Існують перекази про постачання овочів і фруктів з Мовчанської пустині навіть до царського столу. Саме на честь невтомного будівничого дещо пізніше Мовчанська пустинь стала називатись Софроніївською.

Отже, питання створення та становлення монастиря, який протягом століть, починаючи щонайменше з XIII століття, вважався одним із головних духовних центрів України і Росії потребує подальшого глибокого вивчення.

Література

1. Софрониевский монастирь. Из истории Молчанской Печерской Рождества Пресвятой Богородицы пустыни / Луговской, В.Вечерский, С.Тупик, Н. Рыбкин. – К.: Оптима, 2001. – 120 с.
2. Преображенський П. Путивльський Молченський Печерський монастирь / Преображенський П. – М., 1884. – 140 с.

Марина Дмитрівна Шаповал – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ЕМОЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКОВІ КОНСТРУКТИ ЛЮДИНИ

Людина є найскладнішою системою із всіх відомих науці. Це - система, що поєднує закони природи й закони соціуму. Щоб дослідити її поведінку, потрібно поєднати надбання багатьох наукових дисциплін. При ухваленні рішення людиною рухають різні мотиви. Проте на її поведінку впливають й інші фактори, такі, як емоції, очікування, довіра тощо.

Емоції, як і ряд інших явищ, стають предметом уваги людини перш за все тоді, коли в чомусь йому перешкоджають. Прагнучи все більш ефективно контролювати навколишній світ, людина не хоче миритися з тим, що в ньому самому може існувати щось таке, що зводить нанівець зусилля, що докладаються, заважає здійсненню його намірів. А коли верх беруть емоції, дуже часто все відбувається саме так.

З давніх часів люди були здатні лише констатувати розбіжність між «голосом серця і голосом розуму», але не могли його ані зрозуміти, ані

усунути. В особистому житті емоційні проблеми набувають першорядного значення. Раптова зміна емоційного ставлення особи, з якою пов'язувалися життєві плани, зміну власного емоційного ставлення до того, з ким був зв'язаний упродовж багатьох років, є для людини найсерйознішим випробуванням у житті.

Саме емоції впливають на наші переконання та змінюють нашу поведінку. Нові емоції створюють нові реакції, змінюючи людину. З'являється змінена модель її поведінки. Працюючи над тим, щоб донести повідомлення, змінити поведінку людей або вплинути на їх рішення, потрібно використовувати ефективні інструменти впливу. Емоційний фактор є більш складним, ніж раціональний (когнітивний). Процес прийняття рішення полягає в наступному: спочатку вирішують емоційно, а потім підводять раціональну базу [1, 11].

Як правило, емоції тісно пов'язані з певними потребами індивіда. Зв'язок цей полягає в тому, що емоція, як реакція на певний подразник, насамперед своєрідно обслуговує ту або іншу потребу, спонукаючи до необхідних для її задоволення дій. Як уже зазначалося, емоційні процеси обслуговують наші потреби, під якими розуміємо певні властивості організму або особистості. Це обслуговування потреб емоціями полягає в тому, що вони оцінюють як власний стан потреб, відбиваючи їх в суб'єктивному переживанні, так і різні обставини, що сприяють або заважають їхньому задоволенню, тим самим спонукаючи індивіда до відповідних поведінкових актів.

Емоційні стани в повсякденному житті часто розглядаються як змінені стани або як специфічні та особливі стани свідомості. Людина, зробивши будь-яку безглуздість, часто пояснює свою поведінку, виправдовуючись перед оточенням: «я був у нестямі» або «я сам себе не пам'ятав» [2]. Емоційні реакції являють собою короточасні реакції на визначений об'єкт, ситуацію або подію, емоційні стани – більш статичні і тривалі стани, що ніби оцінюють існуючий стан речей у цілому. Той або інший емоційний стан звичайно виникає як афект дії попередньої йому сильної емоційної реакції. Виникнувши в результаті певної емоційної реакції, емоційний стан надалі може позначатися на наступному реагуванні людини на всілякі явища дійсності.

Вплив емоційних реакцій середньої сили на поведінку людини добре контролюється її свідомістю. У тих ситуаціях, коли емоційна реакція носить особливо інтенсивний характер і спричиняє в людини часткову втрату контролю над собою, що виражається в лементі, уживанні нецензурних виразів, а іноді в незапрограмованих нею заздалегідь, мало обміркованих, імпульсивних учинках, це називають афектом.

Стан афекту формується в суб'єкта дуже швидко й протягом секунди може досягти свого апогею, воно виникає раптово не тільки для оточуючих, а й для самого суб'єкта. «Саме цим пояснюється, що в стані афекту фізично слабкі люди ударом висаджують дубові двері, наносять

велику кількість смертельних тілесних ушкоджень, тобто роблять ті дії, на які вони не були здатні в спокійній обстановці» [3].

Поведінка особистості є зовнішнім виявом активної діяльності особистості, що віддзеркалює конкретну її позицію та установку. Це певні вчинки та дії, які можна спостерігати зовні, їх певну послідовність та логічність, що тим чи іншим чином стосуються інтересів інших людей чи їх груп. Спостерігаючи у повсякденному житті за будь-якою особистістю, володіючи інформацією про її індивідуально-типологічні особливості, можна уявити її поведінковий стиль та стратегічні прийоми у будь-якій ситуації.

Отже, на підставі сказаного вище, можемо констатувати, що емоції відіграють дуже важливу роль у житті людини. Вони виконують мотиваційну роль у сфері міжособистісних стосунків людини. Емоції виникають лише у зв'язку з такими подіями або результатами дій, що пов'язані з мотивами. Емоції дуже важливі для набуття індивідуального досвіду, впливають на вибір партнерів спілкування й обумовлюють його способи й засоби. Емоційний стан людини визначає як саме треба вчинити, а отже, і є важливим фактором.

Література

1. Сторожук А. Эмоциональный подход к рациональному бизнесу/А. Сторожук. – Промышленный Маркетинг, 2007. – №5. – С. 9-19.
2. Майерс Д. Социальная психология. Интенсивный курс [4-е междунар. изд.] / Д. Майерс. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2007. – 510 с.
3. Амінов І.І. Юридична психологія: навчальний посібник для вузів за спец. «Юриспруденція» / І.І. Амінов. – М.: Юнити-Дана, 2007. – 414 с.

Катерина Володимирівна Шумєєва – студентка II курсу
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Григорович Пішун** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ЯК ВИХОВНИЙ РЕСУРС МОЛОДІ

Національна ідея є основою усієї системи виховання молоді, яка виконує такі функції, як консолідація й об'єднання суспільства, сприяє становленню особистості й появі в людини певної життєвої позиції.

Національне виховання має суспільний характер. У формуванні національного виховання молоді беруть участь не тільки батьки, але й наше найближче соціальне оточення, тобто наші друзі, знайомі, учителі, громадські організації та об'єднання, а також засоби масової інформації.

Роль держави полягає в координації виховних зусиль усіх інституцій суспільства, забезпечення його єдності та пріоритет загальнодержавних (національних) інтересів.

Високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною була і є ідеалом виховання. До того ж, по-перше, вона має бути наділена громадянською відповідальністю. По-друге, високими духовними якостями та носієм світової та національної культури. По-третє, здатна до саморозвитку й самовдосконалення.

Метою національного виховання є:

- формування національної свідомості й людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;

- виховання правової культури: повага до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та дотримання законів забезпечення, духовної єдності поколінь;

- виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу;

- формування мовної культури, оволодіння й уживання української мови;

- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власної світоглядної позиції;

- утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, милосердя, патріотизму, доброти та інших добродієв;

- забезпечення повноцінного розвитку дітей і молоді, охорона й зміцнення їх фізичного, психічного та духовного здоров'я;

- формування соціальної активності та відповідальності особистості через включення вихованців у процес державотворення, реформування суспільних стосунків;

- забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;

- вироблення екологічної культури людини, розуміння необхідності гармонії її відносин з природою;

- прищеплення глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини та її громадською відповідальністю;

- спонукання вихованців до активної протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадській діяльності.

Але головною метою національного виховання є успадкування духовних надбань українського народу, набуття соціального досвіду молодим поколінням задля процвітання української державності. Формування рис громадянина України незалежно від етнічної національності, бути рівними й досягати високої культури міжнародних

взаємин. Формування рис громадянського суспільства, а також поваги до права.

Українська молодь перебуває під впливом інтегрованої системи соціальних виховних інститутів.

Інтегрована система складається з соціальних структур, які можуть реалізувати процес формування ідеалу національного виховання, а саме соціально активної особи, таких як «еволюційності» та «конфліктності».

«Еволюційний» етап передбачає створення у внутрішньому морально-етичному полі особи позитивних психологічних установок, які слугують підґрунтям для створення нового досвіду евристично-соціальної поведінки й налагодження високо естетичних стосунків.

«Конфліктний» напрям формування духовно-творчого потенціалу вимагає створення умов для загострення суперечностей між новими та старими нормативними моделями морально-етичної поведінки й відмови від останніх шляхом самоактуалізації ресурсного потенціалу молоді особи згідно з новими стандартами і художньо-творчими настановами [1].

Сучасні цінності дозволяють за допомогою психологічних настанов та позитивних очікувань активізувати потенціал молоді, а не гальмувати розвиток духовно-творчого процесу.

Беручи до уваги багатфункціональний характер ціннісних орієнтирів, особистість, потрапляючи в соціум, вимушена звертатися до загальноприйнятих принципів поведінки та соціальних стандартів, які є вагомими через те, що вони є довготривалими й здаються непорушними. Але стандарти й принципи мають властивість змінюватися з часом.

Можна передбачати, що сформовані серед студентської молоді елементи негативних традицій та споживацьких мотивацій у матеріально-прагматичній й духовно-творчій діяльності вимагають активізації соціального потенціалу молоді й переорієнтування його на соціально-творчу діяльність у збагаченні культурних традицій із залученням духовного ресурсного потенціалу українського суспільства.

Література

1. Тарасенко В.И. Социология потребления: методологические проблемы / В.И.Тарасенко. – К.: Наукова думка, 1993. – 166 с.
2. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у вузі: методологія, методика, організація /В.В. Вербець. – Рівне: РДГУ, 2003. – 309 с.

Секція 10

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ У ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

Катерина Ігорівна Андріяш - студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Анатоліївна Лук'янихіна** – завідувач кафедри
соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних
наук, доцент

ПРИЧИНИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Однією із соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття. Відповідно до ЗУ «Про зайнятість» (2013р.) безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування.

Зайнятість населення є необхідною умовою для його відтворення, оскільки від неї залежить рівень життя людей, витрати суспільства на добір, підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів, на їх працевлаштування, на матеріальну підтримку людей, які втратили роботу. З цих причин проблеми у сфері зайнятості населення, безробіття, ринку праці є досить актуальними як для економіки країни, так і світу.

Аналіз причин безробіття досліджували представники різних економічних шкіл: Т. Мальтус, К. Маркс, Кейнс, А. Пігу, сучасний стан і шляхи вирішення цієї соціально-економічної проблеми висвітлені у роботах О. Грішнкової, Е. Лібанової, М. Торжевського та інших науковців.

Певний рівень незайнятості населення існує за будь-якого стану економіки. Наявність незайнятого населення, безробіття пояснюється природним рухом трудових ресурсів на ринку праці. Рівень безробіття вище там, де держава забезпечує великі виплати по безробіттю. Великі виплати з безробіття збільшують час очікування найкращого варіанта працевлаштування. Велика кількість працездатних громадян свідомо залишається безробітними до закінчення терміну виплати допомоги.

Однією з причин безробіття є непропорційно високий рівень заробітної плати по відношенню до продуктивності праці. Якщо обсяг

заробітної плати перевищує вартість випущеної продукції, то в умовах ринкової економіки підприємства скорочують зайнятість.

Згідно з доповіддю МОП (2015рік) у найближчі роки безробіття буде збільшуватися, а світова економіка вступила в період повільного зростання і в той же час зростання нерівності. До 2019 року більше ніж 212 мільйонів чоловік залишиться без роботи, в порівнянні з нинішніми 201 млн. Більше 61 мільйонів робочих місць були втрачені з моменту початку глобальної кризи в 2008 році, і рівень безробіття буде продовжувати рости до кінця десятиліття.

Низька заробітна плата має негативні наслідки для економіки країни, оскільки працівники зменшують обсяги споживання і рівень інвестицій, що у свою чергу призводить до уповільнення темпів економічного зростання. Такі тенденції підривають довіру до влади і збільшують ризик зростання соціальних невдоволь, особливо у регіонах, де високий рівень безробіття, особливо серед молоді.

За офіційними даними, рівень безробіття в Україні збільшився з 502тисяч у 2010році до 545 тисяч у 2011 (приблизно 9%). У 2014 році безробітних було 512,2 тис. осіб, що на 9 % більше (без урахування АР Крим), ніж у 2013році.

Як бачимо, безробіття як соціально-економічне явище є серйозною проблемою, показником макроекономічної нестабільності і розв'язати її тільки за допомогою теоретичних викладок неможливо. У зв'язку з цим держава повинна впроваджувати заходи щодо вирішення цієї проблеми.

Негативні наслідки безробіття такі: зменшення обсягів виробництва продукції (зростання безробіття на 1% скорочує ВВП на 2%), рівня доходів та добробуту; зменшення попиту на товари і послуги, звужування податкової бази формування бюджету та реалізації соціальних та екологічних програм; збільшення соціальної напруги серед незайнятих, зниження рівня життя населення країни. Високе безробіття – це одночасно і економічна, і соціальна проблема. Зростання рівня безробіття призводить до збільшення показників злочинності та суїцидів (згідно з дослідженнями, зростання безробіття на 1% призводить до збільшення числа самовбивств на 4,1%, кількості арештованих за кримінальні діяння – на 5,7%). Саме тому потрібна цілеспрямована активна державна політика зайнятості, спрямована на підвищення рівня зайнятості населення.

Загальними заходами для різних типів безробіття є виплата допомоги по безробіттю та ефективна робота служб зайнятості, що спрямована з одного боку на доведення інформації про наявні вакансії до потенційних працівників і інформування роботодавців про пропозицію робочої сили з іншого.

Зменшення структурного безробіття можливе через утворення державних та підтримку приватних установ та організацій по перекваліфікації кадрів та розвиток професійно-технічної освіти, реалізацію концепції «навчання протягом життя». Збільшення пенсійного віку загрожую у деяких компаніях просуванню молодих фахівців. У

зв'язку з цим, доцільним було би стимулювання так званого різно-кар'єрного трудового життя (multiple-career work life) – після певного віку зміна кар'єри – організація власного бізнесу колишнім керівником або викладацька діяльність.

Зважаючи на різні причини виникнення безробіття, потрібна ефективна соціально-економічна політика держави у напрямку забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення; системне розв'язання питання щодо недопущення розвитку масового безробіття; доведення показників безробіття до мінімально допустимого рівня; стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва через поширення практики самозайнятості населення.

Література

1. Про зайнятість населення: Закон України № 5067-VI від 05.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Носова С.С. Экономическая теория: учебник – М.: КНОРУС, 2008. – 600 с.
3. World Employment and Social Outlook - Trends 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2015/lang--en/index.htm>
4. Статистичні дані Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua

Валерія Владиславівна Безверха – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Віра Михайлівна Бутенко** – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Дискусія про введення воєнного стану в Україні ведеться давно. Існує багато прихильників та противників. Тому ми вважаємо за необхідне розглянути можливі внутрішньополітичні, економічні, соціальні та гуманітарні наслідки введення воєнного стану в Україні, спираючись на чинне законодавство.

Перш за все необхідно відмітити, що воєнний стан – це правовий режим, який дозволяє тимчасово обмежувати права та свободи громадян і передбачає запровадження комплексу адміністративно-управлінських заходів, необхідних для відвернення загрози й забезпечення національної безпеки. Тобто це режим суспільно-політичного життя, при якому на

території встановлюються особливі режими виконання законів та прийняття нових політичних та управлінських рішень [1].

Спробуємо проаналізувати наслідки введення воєнного стану. Перш за все під час дії воєнного стану органи місцевого самоврядування та органи державної влади мають право запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації і воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період дії воєнного стану, і їх наслідків, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. У мирний час запровадження трудової повинності не допускається та карається законом, але в даному випадку деякі закони можуть не виконуватись.

Воєнний стан означає можливість законного обмеження прав і свобод громадян та тимчасовий відступ від положень Конвенції з прав і основоположних свобод людини. У Конституції України закріплено, що право власності особи є недоторканим і не може бути обмежене, крім деяких випадків, але під час воєнного стану ця норма не діє. У такий період вказані вище органи мають право використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, вилучати для тимчасового використання необхідне для потреб оборони майно міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних громад, підприємств, установ і організацій усіх форм власності та громадян. З одного боку, це допоможе законно використовувати активи і майно місцевих олігархів для оборони країни, не задаючись питанням, чому вони, на відміну від більшості українців, так мало допомагають нашій армії. З іншого боку, можуть виникнути не завжди правомочні ситуації, в яких може не законно постраждати майно пересічних громадян.

Про можливе обмеження прав і свобод громадян Україна має повідомити Раду Європи, з цього моменту й до скасування воєнного стану Європейський Суд не буде вважати Україну зобов'язаною виконувати настанови Конвенції. А на сьогодні, в умовах правового режиму мирного стану, Україна зобов'язана виконувати положення Конвенції в повному обсязі, захищати права всіх громадян України та відшкодовувати населенню окупованих територій всі збитки, завдані терористами, за рахунок коштів державного бюджету відповідно до ст.19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [2].

Одним із економічних наслідків введення воєнного стану в Україні може стати втрата можливості отримувати кредити від МВФ. Однак в уставі

МВФ прямих заборон на отримання кредитів в умовах воєнного стану немає. Хоча складно не погодитись з тим, що це може вплинути на рішення МВФ. Адже Фонд може відмовити у видачі коштів з огляду на те, що є висока ймовірність їхнього використання у військових цілях. Поширена також думка, що оголошення воєнного стану не дозволить отримати військову допомогу від західних країн. По-перше, західні країни поки ведуть мову не стільки про допомогу (тобто про безоплатну передачу), як про можливість продати нам відповідне озброєння. По-друге, Ізраїль неодноразово отримував військову допомогу від США, у тому числі і під час воєнного стану [3]. Не слід забувати і те, як може вплинути оголошення воєнного стану на курс національної валюти. Воєнний стан – це ще й обмеження свободи слова, обмеження права зібрань, обмеження засобів комунікації, відключення інтернету, обмеження руху транспортних засобів та свободи пересування як громадян України, так й іноземців.

Підсумовуючи, можна визначити, що введення воєнного стану має як переваги, так і недоліки. Мінусом є насамперед обмеження ряду конституційних прав (свободи слова, думки, свободи пересування), що в ряді країн призводило до згортання демократичних інститутів, які після скасування воєнного стану не відновлювались. З іншого боку, оголошення воєнного стану дозволить провести мобілізацію трудових ресурсів, здійснити ряд інших важливих для оборони країни дій. Отже, найбільш слушним видається оголошення надзвичайного стану в окремих місцевостях. Це дозволить провести всі необхідні заходи, але водночас збільшить шанси на отримання кредитів МВФ і закупівлю потрібної зброї.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 06.04.2000 № 1647-III// Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1647-14.2>. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03.2003 № 638-IV// Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15/.3>. Бойко В. Воєнний стан: переваги і загрози /В. Бойко // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/ru/index/read-blog/id/1722>

Катерина Борисівна Григор'єва – студентка I курсу
факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Сергіївна Маковоз** – доцент кафедри
економіки та фінансів Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ

Економічний термін «інвестиційний клімат» дозволяє визначити ту систему орієнтирів, у межах якої відбувається процес інвестування, і на

основі цього намітити напрямки ефективного використання інвестицій. Він включає стан економіки, соціально-економічну стабільність, рівень розвитку законодавчої бази, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, рівень розвитку продуктивних сил, валютну і фінансову політику, стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку, інвестиційну активність населення, статус іноземного інвестора та інші фактори. Для того щоб зрозуміти його зміст, необхідно спочатку вияснити, що вкладають у такі поняття, як «інвестиція», «інвестор», «інвестиційна політика», «інвестиційний процес» тощо. Перед тим, як говорити про інвестиційний клімат, розглянемо більш детально зміст названих понять. Починаючи з А. Маршалла, який приділив значну увагу інвестиціям у своїй знаменитій праці «Принципи економіки», вони стають предметом дослідження провідних економістів. Однією з найголовніших складових теорії Дж. Кейнса були інвестиції. Дж. Кейнс сформулював правило, яке зводиться до того, що «в будь-якому новому прирості сукупних доходів частка заощаджень зростає випереджальними темпами стосовно частки, яка споживається, а отже, забезпечується основа майбутніх інвестицій» [1]. Подальше вивчення інвестиційних процесів у економіці здійснювали Дж. Робінсон, Е. Чемберлін, Р. Хоутрі, Дж. Гобсон, Е. Хансен, Р. Харрод та багато інших. У сучасній літературі визначення інвестицій часто дають недостатньо чітко або спрощено, акцентуючи при цьому увагу лише на певних їх суттєвих особливостях. Так, французький економіст П. Массе вважає, що найзагальніше визначення інвестиції, яке можна дати актові вкладення капіталу, зводиться ось до чого: «інвестування є актом обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами» [1]. Американські автори С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі стверджують, що інвестиції – «це витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів». Майже ідентичним є визначення П. Манківа, який поділяє інвестиції на три види: інвестиції в основний капітал, інвестиції в житлове будівництво та інвестиції в запаси. Коротко можна підсумувати, що наведені визначення поняття «інвестиції» є дещо спрощеними й не можуть охопити всі сфери застосування інвестицій.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» намагається найповніше визначити сутність інвестицій: «Інвестиціями є всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток або досягається соціальний ефект». У більш вузькому розумінні під інвестицією переважно розуміють довгострокове вкладення капіталу у власній країні чи за кордоном в підприємства різних галузей, у підприємництво, справу, діло, інноваційні проекти, соціально-економічні програми, а інвестор – це вкладник – особа, організація чи держава, що здійснює інвестицію.

Розрізняють виробничі інвестиції, які направляються на нове будівництво та реконструкцію, розширення і технічне переозброєння діючих підприємств, та інтелектуальні інвестиції, які вкладаються в створення інтелектуального продукту. Інвестиції бувають контролюючими (прямі інвестиції, які забезпечують володіння понад 50 % акцій іншої компанії) і не контролюючими (інвестиції, які забезпечують менше, ніж 50 % акцій іншої компанії).

Отже, ми вважаємо, що інвестиції – це будь-який інструмент, в який можна вкласти гроші, з розрахунком на збільшення їх вартості або забезпечити позитивну величину прибутку. Всі окреслені види інвестицій та їх обсяги перед усім залежать від середовища інвестування, тобто від характеристики інвестиційного клімату.

Інвестиційним кліматом прийнято називати сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, організаційно-правових і географічних чинників, властивих тій або іншій країні, що приваблюють або відштовхують інвесторів. Ранжирування країн світової спільноти по індексу інвестиційного клімату і зворотному йому показнику – індексу ризиків служить до певної міри вимірником для інвесторів при ухваленні ними рішень.

До основних параметрів, що визначають інвестиційний клімат в країні, відносяться політична і соціальна стабільність, фундаментальні основи правової системи, стан економіки, система залучення іноземного капіталу, зокрема, режим оподаткування, величина митних зборів і акцизів, порядок реєстрації підприємств з іноземною участю тощо. На даний момент одним із потужних дестабілізуючих чинників є незавершеність і нестійкість українського законодавства по іноземних інвестиціях.

Поняття «інвестиційний клімат» відображає ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій або іншій країні (регіоні, галузі) по відношенню до інвестицій, які можуть бути направлені в країну (регіон, галузь). Оцінка інвестиційного клімату ґрунтується на аналізі чинників, що визначають вплив інвестиційного клімату на економічне зростання. Зазвичай для цього застосовуються вихідні параметри інвестиційного клімату в країні (показники притоку і відпливу капіталу, рівень інфляції і процентних ставок, частка заощаджень у ВВП), а також вхідні параметри, що характеризують потенціал по освоєнню інвестицій і ризики їх реалізації.

Література

1. Борщевський В., Гурняк І., Дацишин М., Мегеда О., Мостіпан О., Нижник Р., Ткаченко В. Зовнішні інвестиції як ресурс для місцевого розвитку: Посібник // . – К.: Інститут Реформ, 2005. – 74 с.
2. Борщевський В., Дацишин М., Нижник Р., Проскурін В., Ткаченко В. Планування місцевого економічного розвитку: можливості та загрози: Посібник // . – К.: Інститут Реформ, 2005. – 66 с.
3. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: Стан, проблеми і перспективи. – К.: Знання, 2002. – 318 с.

Євгенія В'ячеславівна Євкова – студентка I курсу
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Ольга Валентинівна Носова** – завідувач кафедри
економіки та фінансів Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор

АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Ефективність організації відносин всередині бюджетної системи є однією з найважливіших проблем державних фінансів. На сьогодні фінансове вирівнювання, зумовлене відмінностями в рівнях соціально-економічного розвитку окремих територій, не здатне повністю ліквідувати диференціацію бюджетної забезпеченості регіонів. Міжбюджетні відносини є важливою складовою бюджетного процесу, що впливає на організацію фінансових відносин між центральними та місцевими органами влади, дієвим чинником економічного та політичного розвитку держави та її регіонів. Ефективність відносин між ланками бюджетної системи полягає в сприянні соціально-економічного розвитку територій та зростанні добробуту населення. Проте незважаючи на тривалий процес розвитку та реформування системи міжбюджетних відносин на сьогоднішній день в Україні існують проблеми, які мають системний характер і потребують врегулювання.

Серед факторів сталого розвитку системи міжбюджетних відносин держави небезпечними залишаються регіональні диспропорції, наростання поляризації між регіонами за рівнями соціального розвитку і потужністю економічного потенціалу, незацікавленість місцевої влади у нарощуванні дохідної бази своїх регіонів, регіональний сепаратизм, неможливість фінансування економіки регіону або її пріоритетних секторів, диспропорції співвідношення обсягів першого і другого кошика доходів місцевих бюджетів, недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів. Практика свідчить, що фінансові можливості розвитку територій на сьогодні здебільшого залежать від міжбюджетних трансфертів. З огляду на це, актуальним завданням удосконалення системи фінансового забезпечення розвитку територій є обґрунтування науково-методичних основ організації міжбюджетних відносин, їх ролі та місця у відтворювальних процесах з точки зору забезпечення фінансової самодостатності та самовідтворення регіонів та окремих територій, шляхів удосконалення існуючої системи міжбюджетних відносин. Зазначена проблематика стала предметом наукового дослідження у працях В. Андрущенка, С. Буковинського, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луїної, Л. Макаренка, І. Чугунова, В. Швеця та ін.

Виконання функцій і завдань, покладених законодавством на місцеве самоврядування, безпосередньо залежить від обсягів фінансових

ресурсів, які перебувають у їхньому розпорядженні. Джерелами фінансування соціально- економічного розвитку територій можуть бути доходи місцевого бюджету, міжбюджетні трансферти з Державного бюджету, позики, фінансові ресурси підприємств та населення, зовнішні та внутрішні інвестиції, цільове фінансування регіональних програм з Державного бюджету, позабюджетні фонди тощо [1, 48].

Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. Згідно з Бюджетним кодексом України, міжбюджетні трансферти поділяються на:

1) дотації вирівнювання – міжбюджетні трансферти на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;

2) субвенції – міжбюджетні трансферти для використання з певною метою в порядку, визначеному органом, який ухвалив рішення про надання субвенції;

3) кошти, що передаються до Державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;

4) додаткові дотації – міжбюджетні трансферти на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів; на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, установлених державою.

Статистика свідчить, щонайменше 95 % місцевих бюджетів, у тому числі і бюджети більшості обласних центрів, а в 2013 р. навіть бюджет столиці України м. Києва, не можуть самостійно забезпечити виконання покладених на них повноважень. Використовуючи джерела надходжень, які згідно із законодавством закріплено за місцевими бюджетами, жодна область в Україні не спроможна покрити видатки без зовнішньої допомоги, а можливості щодо збільшення їх власних податкових надходжень є дуже обмеженими. Кількість бюджетів-донорів скоротилася з 89 у 2002 р. до 33 у 2013 р. Така велика кількість дотаційних бюджетів суперечить логіці вирівнювання і свідчить про надмірно централізоване збалансування місцевих бюджетів. Система міжбюджетних трансфертів не може ефективно розв'язувати завдання вирівнювання, якщо всі бюджети є дотаційними. Держава вилучає надмірно велику частку доходів, зібраних у регіонах, а потім частину з них розподіляє між бюджетами. Така система створює значні антистимули для розвитку економіки регіонів і не виконує завдань фінансового вирівнювання. Чинний механізм бюджетного вирівнювання провокує ситуацію, коли з року в рік бюджети-донори намагаються перейти в розряд дотаційних, оскільки високі показники доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, грають не на їх користь. Існуюча модель міжбюджетних відносин в Україні потребує негайного реформування в напрямках зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету,

укріплення їх власної доходної бази, розроблення дієвого механізму стимулювання регіонів-донорів тощо. Напрямками подальших досліджень може стати аналіз організації міжбюджетних відносин у розвинених зарубіжних країнах з метою визначення елементів, які уможливають більшу самостійність і незалежність місцевих органів влади у фінансовому забезпеченні сталого розвитку територій.

Література

1. Бадида М.П. Податкова база місцевого самоврядування : монографія / М. П. Бадида. – Ужгород, 2010. – 408 с.

Ілля Володимирович Каранда – курсант I курсу Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Геннадій Геннадійович Дедурін** – доцент кафедри українознавства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук

ПЕРШІ КРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ (1990-ТІ РР.)

Для України, як і для інших держав Центрально-Східної Європи, пріоритетним геополітичним чинником є входження до європейського і світового товариства. Поглиблення інтеграційних процесів Україна розглядає як необхідну передумову: створення системи глобальної безпеки; комплексних політичних, соціально-економічних та гуманітарних реформ; перетворення країни на впливову європейську державу, активного суб'єкта міжнародних відносин, який має свої національні інтереси і вирішує їх в колі європейських народів [1].

Молода українська держава з перших років свого існування позиціонувала себе як невід'ємну частину європейського політичного простору. У цьому контексті надзвичайно актуальним виглядає дослідження витоків процесу інтеграції незалежної України у європейське співтовариство.

Європейський Союз визнав Україну партнером у міжнародних відносинах після проголошення нею незалежності. Спеціальна декларація ЄС щодо України відзначила демократичний характер Всеукраїнського референдуму (грудень 1991 р.) і закликала Україну підтримувати з Євросоюзом діалог. Виваженість зовнішньої політики України, її миролюбні засади стали гарантією безпеки на континенті. Це сприяло становленню дієвих відносин України з європейською спільнотою. Підписанням нею на початку 1992 р. Гельсінського Підсумкового акту було підтверджено самовизначення й визнання державності українського

народу іншими країнами. Це стало початком діяльності України в європейських структурах [2].

Для незалежної України особливо важливою була участь в об'єднаннях країн Центральної та Східної Європи. Важливим досягненням у цьому напрямку було набуття Україною в 1996 р. статусу повноправного члена Центральноевропейської ініціативи. Країни цього об'єднання виявляли зацікавленість і підтримку нашої державі в її інтеграційних прагненнях.

Вихід на політичну арену України як суб'єкта міжнародних відносин підтвердив, що важливим геополітичним чинником є загальноєвропейський процес входження до європейського та світового товариства на засадах демократичного суспільства. Стрижнем цього процесу є положення Підсумкового акту про відсутність територіальних претензій один до одного всіх учасників Наради з безпеки і співробітництва в Європі (з 1995 р. – ОБСЄ), про непорушність кордонів, що склалися історично, а також виміри демократичного розвитку.

Поступово інтегруючись до загальноєвропейської спільноти, Україна розглядає поглиблення інтеграційних процесів на континенті як необхідну передумову створення системи глобальної безпеки, утвердження нового геополітичного прогресу. Із прийняттям нашої країни у 1995 р. до Ради Європи, розширенням співпраці з іншими європейськими об'єднаннями сформувалися принципово нові можливості для застосування досвіду демократичних країн Європи в державному будівництві [3, 150]. Пріоритетом України є співробітництво з такими організаціями, як Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк, Європейський банк реконструкції та розвитку.

У 1994 р. була підписана, а у 1998 р. набрала чинності Угода про партнерство і співробітництво між країнами ЄС та Україною. Сторони встановили між собою регулярний політичний діалог, який вони мали намір розвивати та поглиблювати, завдяки регулярним зустрічам на рівні посадових осіб між представниками України і представниками ЄС; максимальному використанню всіх дипломатичних каналів між сторонами, таких як ООН, зустрічей ОБСЄ тощо; обміну регулярною інформацією з питань, що становлять взаємний інтерес стосовно політичного співробітництва в Європі [1, 53].

Отже, курс на євроінтеграцію офіційно було проголошено Україною в червні 1998 р., коли Указом Президента було затверджено Стратегію інтеграції до Європейського Союзу. Ідеї вітчизняних політологів щодо місця і ролі України в інтеграційному процесі визначили практичні кроки із створення передумов для набуття повноправного членства в ЄС. Проте певна непослідовність української влади, відсутність дієвих реформ, тиск з боку Росії, не дозволили реалізувати більшість цих програм та ініціатив, які зберігають свою актуальність і на сьогоднішній день.

Література

1. Макаруха З. Відносини Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації та економічної інтеграції / З. Макаруха // Право України. – 2013. – № 6. – С.51– 57.
2. Послання Президента України до Верховної Ради. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки //Урядовий кур'єр. – 2002. – 4 червня.
3. Процик А. «Європейськість» як чинник ідентичності. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтеграція / За ред. В.Ісаєва. – К.: Вид. дім «КМ Академія». – 2004. – С.149 – 153.
4. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф.М. Рудича. – К.: МАУП, 2002. – С.67 – 68.

Анастасія Сергіївна Левченко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Анатоліївна Лук'янихіна** – завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Військова діяльність як особливий вид людської діяльності виконує важливі соціальні функції, і в руках певних суспільних сил є засобом насильства. Зазвичай, причиною виникнення військових конфліктів є боротьба за ресурси – матеріальні, людські, природні тощо; а за масштабом протистояння війни можуть змінюватися від локального до світового.

За підрахунками науковців, із останніх 6 тис. років мирними були лише 292 роки. Людство сприймає війни як одну із форм існування, або його складову, інвестує великі кошти у розвиток військової галузі, наукові розробки, які призначені для цього, при цьому не усвідомлюючи, що у сучасній світовій війні переможців може і не бути.

Будь-яка військова діяльність має антиекологічний характер, оскільки завдає шкоди біосфері, й передусім, людині. За оцінками вчених, війни забрали життя більше ніж 3,6 млрд. чоловік, знищено матеріальні цінності на суму 115,13 квінтільйонів доларів, мають місце втрати культурних цінностей, шедеврів архітектури, творів мистецтва й т. ін.

Для сучасних воєн є характерними надзвичайні ситуації, які викликані такими факторами: використанням зброї масового ураження (ядерної – Японія, хімічної – В'єтнам, біологічної –), що призводить до

значних руйнацій і загибелі населення і звичайної зброї, яка може застосовуватися як у локальних, так і широкомасштабних операціях для знищення матеріальних об'єктів і людей; засоби радіоелектронної боротьби, які шкодять саме людині. Також до джерел небезпеки потрібно віднести антисанітарну обстановку, пов'язану із великою кількістю незахоронених загиблих, ненормальною роботою комунальних служб, забрудненням води, збільшенням популяції гризунів, нестачею медичного обслуговування, епідемії інфекційних хвороб, тощо.

Руйнування промислових об'єктів може призвести до хімічного і радіоактивного забруднення атмосфери, вод, ґрунтів, пожеж, неможливості використання територій для проживання або господарської діяльності у найближчий період. Руйнування ландшафту, знищення лісів, а в цілому і екосистем є також негативними наслідками військової діяльності.

Існують й інші загрозливі технології – використання для війни глибинних сил природи – методи зміни клімату, впливу на газообмін і тепловий баланс атмосфери та гідросфери, на провокування землетрусів на території противника, вивержень вулканів, утворення тайфунів, «дір» в озоновому шарі Землі й т. ін., створюється «геофізична» зброя.

Сучасна війна й підготовка до неї стають дедалі дорожчими. Розробка, виготовлення й випробування нових видів зброї лягає непосильним тягарем на економіку країн світу. Так, за даними ООН, світ сьогодні витрачає 1 трлн доларів щорічно на розробку та виготовлення зброї, утримання армій і фінансування воєнних конфліктів. За офіційними даними США, на виготовлення й випробування ядерної зброї тільки з 1943 по 1997 р. ними було інвестовано 5,5 трлн доларів. На підготовку до війни витрачаються найкращі ресурси. Усе це відволікає від вирішення найболючіших глобальних проблем людства – екологічних, демографічних тощо.

Військовий конфлікт на Сході України, як і будь-який інший, має негативні наслідки, зокрема екологічні:

1) порушення екосистем та природоохоронних територій (Луганському природному заповіднику, Національному природному парку «Святі гори»);

2) руйнування промислових, екологічно небезпечних об'єктів, які затверджені Постановою КМУ № 808-2013-П від 28.08.2013;

3) погіршення санітарно-гігієнічних показників джерел питної води;

4) забруднення атмосферного повітря;

5) порушення геологічного середовища.

Для регіону, на території якого відбуваються військові дії, крім екологічних, мають місце економічні втрати, які проявляються через:

1) закриття підприємств (у тому числі, бюджетотворюючих);

2) збитки, завдані українським підприємствам через зниження експортних замовлень і внутрішнього попиту;

3) руйнування транспортної інфраструктури;

4) несприятливі умови для розвитку малого і середнього бізнесу;

5) зниження інвестиційної привабливості регіону.

Питання запобігання економічної та екологічної катастрофи обговорюються фахівцями різних галузей і рівнів. На думку В. Шевчука доцільно було би опрацювати питання оголошення територій, постраждалих внаслідок військових дій на Сході України, зонами надзвичайної екологічної ситуації з метою подолання екологічних, соціальних й економічних наслідків війни, організувати екологічний моніторинг на цій території із залученням засобів дистанційного зондування землі, задіяти Урядову інформаційно-аналітичну систему надзвичайних ситуацій.

Звичайно, для забезпечення економічної незалежності підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності, необхідно впровадження політики модернізації усіх галузей економіки. І це стосується не тільки підприємств, що розташовані на охоплених військовими діями територіях, а особливо – на мирних.

Інтереси охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки нерозривно пов'язані з обмеженнями військової діяльності, необхідністю роззброєння і зниження військової загрози, а в процесі ліквідації наслідків військових конфліктів – розробки відповідних природоохоронних технологій, екологічно безпечних способів знищення токсично небезпечних видів зброї.

Алла Сергіївна Мамай – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вадим Іванович Сапич** – доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних
наук, доцент

ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

За підрахунками Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), у результаті анексії Криму та антитерористичної операції на Сході України станом на 1 грудня 2014 р. в областях України розміщено 501157 внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з Донбасу та Криму. В органах соціального захисту населення вже взято на облік понад 450 тисяч осіб. За даними ООН, кількість осіб, переміщених з території Донбасу, вже майже сягає 1 млн. осіб, серед них діти, інваліди, особи похилого віку, тобто особливо вразливі категорії людей. Зокрема в організації зазначили, що 490046 осіб є внутрішньо переміщеними (у межах України), також зазначається, що багато жителів сходу України шукають притулку у сусідніх країнах. За інформацією ООН, починаючи з лютого 2014 р., приблизно 600 тисяч українців звернулися із заявами про надання притулку або інших форм

легального перебування в сусідніх країнах, в першу чергу в Російській Федерації, а також у Білорусі, Молдові, Польщі, Угорщині та Румунії [1].

Взагалі вважалося, що проблеми ВПО у компетенції суверенних держав, а не міжнародних структур (крім Червоного Хреста). Проте поступово формувалася необхідність вироблення спільних підходів до розв'язання проблем осіб, переміщених у межах власних країн, та надання суверенним державам міжнародної допомоги у цій сфері. У зв'язку з цим у 1972 р. Генеральна Асамблея ООН розширила мандат УВКБ ООН, а у 1998р. структури ООН схвалили Керівні принципи з питання переміщення осіб всередині країни.

На думку Вальтера Кьоліна, що був провідним автором Керівних принципів, а також певний час обіймав посаду Спеціального доповідача ООН з питань прав людини ВПО, застосування норм, що стосуються біженців, тобто іноземців, до ВПО, може обмежити їхні права, які належать їм як громадянам. Тому він вважає, що для виявлення тих, хто був вимушено переміщений і потребує особливої допомоги, немає необхідності виходити за рамки таких звичайних адміністративних заходів, як реєстрація і запровадження спеціальної процедури.

Оскільки Україні доводилось терміново розробляти законодавство щодо ВПО, напрацювань у сфері якого ще не було, Керівні принципи стали надійним орієнтиром для українських законотворців у створенні Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р., оскільки в них акумульовано головні висновки світової політичної думки щодо проблеми, а також те, що норми основних міжнародно-правових документів із захисту прав людини, на яких базуються Керівні принципи і під якими стоїть підпис України, є частиною національного законодавства. У названому акті зазначається, що цей Закон діє відповідно до Конституції та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

У законі міститься визначення ВПО. Відповідно до нього це громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

В Україні налагоджено облік та реєстрацію ВПО. Кабінет Міністрів України визнано відповідальним за забезпечення формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО. Це необхідно, щоб визначити їхню реальну кількість, склад, місця перебування, нагальні потреби, оскільки без глибокого розуміння характеристик адресної групи рішення щодо неї ризикують бути неефективними, а то й помилковими.

Закон передбачає захист від недобровільного переміщення, допомогу при переміщенні, гарантії безпечного повернення, переселення та реінтеграції. Цей документ покликаний захистити ВПО від дискримінації, пов'язаної з їхнім становищем, забезпечити їм права і свободи. Також відповідно до нього влада зобов'язана видавати ВПО всі документи,

необхідні для визнання і реалізації їхніх прав, спростити заміну втрачених документів, не вимагати повернення на місця попереднього проживання за залишеними там документами.

ВПО гарантується свобода пересування, тобто можливість шукати безпечного місця на території своєї країни, а також вільний виїзд за межі держави і пошук притулку за кордоном. Водночас вони мають право бути захищені від недобровільного повернення чи переселення в місця, де може виникнути загроза їхньому життю чи здоров'ю. Влада повинна сприяти поверхню ВПО майна, а якщо це неможливо – надавати відповідну компенсацію.

Отже, можна зробити висновок, що схвалені ООН Керівні принципи з питання переміщених осіб всередині країни стали основою створення українськими законодавцями Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. Для практичної реалізації даного нормативно-правового акта є важливим дотримання державою базових принципів, а саме: рішення про проведення чи переїзд має прийматися добровільно; місця, куди переїжджають люди, повинні бути безпечними; захист і підтримка з боку держави мають продовжуватися до завершення реінтеграції; у плануванні та організації довгострокових рішень безпосередню участь мають брати ВПО.

Література

1. Відомості Верховного Комісара ООН у справах біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/kontakti/osnovni-faktim/356-verhovniy-komisar-oon-u-spravah-bizhentsiv>.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

Владислав Олександрович Міняйло – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Віра Михайлівна Бутенко – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА НА ШЛЯХУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

На всіх етапах розвитку суспільства проблема безробіття займала одне із центральних місць, адже доведено, що зростання безробіття на 1% скорочує ВВП на 2%. Особливо актуальною дана проблема є для України, оскільки ми спостерігаємо сьогодні соціальну та економічну нестабільність, скорочення обсягів виробництва, високий рівень інфляції, порушення рівноваги з боку попиту та пропозиції, що приводить до

поглиблення бідності, зростання рівня злочинності, політичної нестабільності. Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого, великим суспільним лихом, що становить загрозу для сталого економічного розвитку країни, через те, що спричиняє чимало соціальних проблем.

У середньому за 2014 р. чисельність зайнятого населення віком 15-70 років зменшилася на 1,1 млн. осіб, у порівнянні з 2013р., та становила 18,3 млн. осіб. Кількість зайнятих осіб працездатного віку становила 17,4 млн. осіб (у середньому за 2013 р. – 18,0 млн. осіб) [1].

Рівень зайнятості серед осіб у віці 15-70 років скоротився з 60,6% у 2013 р. до 57,4% у 2014 р., а серед осіб працездатного віку він скоротився з 67,6% до 65,3%. Майже половина всього зайнятого населення країни зосереджена у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській, Львівській, Одеській, областях та м. Києві.

Зменшення чисельності зайнятого населення та скорочення рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах.

Чисельність безробітних в середньому за 9 місяців 2014 року, у порівнянні з відповідним періодом 2013 року, збільшилася на 291 тис. осіб і становила 1,8 млн. осіб. Кількість безробітних працездатного віку становила 1 млн. 781 тис. осіб (за 9 місяців 2013 року - 1 млн. 491 тис. осіб).

Рівень безробіття населення, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), зріс з 7,1% до 8,9% економічно активного населення. Серед осіб працездатного віку рівень безробіття зріс з 7,7% до 9,3%, зокрема у III кварталі 2014 року становив 9,9% (у III кварталі 2013 року – 6,8%) [1].

Зростання рівня безробіття відбулося в усіх регіонах. Найнижчий рівень безробіття спостерігався у місті Києві (6,5%), Одеській (6,5%) та Дніпропетровській (7,7%) областях, а найвищий у Житомирській та Чернігівській областях (по 10,9%), Полтавській та Кіровоградській областях (по 10,5%), Тернопільській, Рівненській та Луганській областях (по 10,4%), Вінницькій (10,3%), Донецькій (10,2%) областях [1].

Серед безробітних понад 40% становили особи віком від 15 до 29 років, кожен п'ятий безробітний – у віці від 40 до 49 років, кожен четвертий – від 30 до 39 років.

Сьогодні можна спостерігати і такий прояв безробіття, як неповний робочий день та вимушена відпустка за свій рахунок. Кількість працюючих, переведених з економічних причин на неповний робочий день (тиждень), у 2014 році зросла на 129,3 тис. і становила 888,1 тис. осіб, або 9,9% працівників. Збільшення працюючих у скороченому режимі відбулося у більшості регіонів, зокрема, у Полтавській та Чернівецькій областях – на третину, у м. Києві, Донецькій та Сумській областях, відповідно – у 1,7-2,0 рази [1].

На фоні зростання рівня безробіття в Україні необхідно відмітити також зниження рівня оплати праці. У 2014 р. середньомісячна номінальна

заробітна плата штатного працівника становила 3480 грн., що на 6,0% більше, ніж у 2013р. Проте індекс реальної заробітної плати за 2014 р. порівняно з 2013р. становив 93,5%, у грудні 2014 р. відносно грудня 2013р. – 86,4 відсотків.

Існують різні пропозиції щодо подолання безробіття в країні. Ми вважаємо, що це питання в певній мірі повинно регулюватися державою за допомогою таких інструментів, як професійна орієнтація молоді, принципи регулювання оплати праці, створення робочих місць. Також необхідно зазначити, що поживлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток малого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення. Більш ефективному використанню наявних та створенню додаткових робочих місць сприятиме впровадження нового для України стандарту – мінімальної погодинної заробітної плати. Матиме позитивний вплив стратегія формування державного замовлення на підготовку кадрів для галузей економіки [2].

На сучасному етапі формування ринку праці повинно відбуватися як на регіональному і національному, так і на міжнародному рівні. Практика країн з розвинутою економікою свідчить, що країни, які формують ринок праці з урахуванням національних і міжнародних пріоритетів, мають низький рівень безробіття і висококваліфіковану робочу силу. Також напрями боротьби з безробіттям мають враховувати вплив держави щодо стимулювання розвитку робочих місць, забезпечуватися підвищенням конкурентоспроможності робочої сили за рахунок підвищення її якості, а саме: зростання рівня загальної освіти; підвищення кваліфікації; розширення діапазону оволодіння працівниками професій і спеціальностей.

Література

1. Економічна активність населення України. Статистичний збірник// Електронний ресурс. Режим доступу <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Горяча О.Б. Проблеми безробіття в Україні/ О.Б. Горяча// Електронний

Євген Анатолійович Надточій – студент III курсу
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **В'ячеслав Ксенофонович Васенко** – професор
кафедри
соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук,
професор

ГЛОБАЛІСТИКА ЯК НАУКА, НОВА ГАЛУЗЬ І СПОСІБ ЖИТТЯ

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які справляють суттєвий вплив на

систему міжнародних економічних відносин, трансформують напрями і визначають тенденції розвитку національних економік.

Глобалізація (від франц. – загальний, всесвітній) – категорія, що відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів і з 60-х ХХ ст. набуває форм постійного і неухильно зростаючого міжнародного переплетіння національних економік.

Глобалізація – складний, багатогранний процес, який має безліч проявів та включає багато проблем. Саме це робить проблематичним дати єдине, однозначне сформульоване визначення глобалізації, яке б охопило всі сторони цього вкрай складного явища, що має планетарні масштаби. Існують такі визначення:

1. Глобалізація – тривалий процес інтеграції національних економік світу з метою розв’язання глобальних проблем людства.

2. Глобалізація – складне явище взаємозалежності економік, що виникає у зв’язку з обміном товарів і послуг та потоками капіталів.

3. Глобалізація – процес, завдяки якому досягнення, рішення і діяльність людей в одній частині земної кулі справляють значний вплив на окремих людей і їхні спільноти в усіх частинах світу.

4. Глобалізація – сукупність викликів і проблем сьогодення [1, с.414].

Під глобалізацією світового господарства розуміють процес посилення взаємозв’язку національних економік країн світу, що знаходить своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо.

Перші спроби осмислення і оптимізації суспільного розвитку різного рівня тісно пов’язані з появою і розвитком перших релігійних і філософських систем людства. Тому, починаючи з XVII-XVIII ст., повільно, але послідовно йшла робота, спрямована на об’єктивізацію інтуїтивних та суб’єктивних за своєю природою теорій і моделей суспільного розвитку. Велику роль у цьому процесі відіграли розвиток природничих наук, спеціальних математичних та економетричних методів, статистики, демографії і, особливо, прикладної соціології, прогнозування та загальної теорії вимірів.

Багаторівнева ієрархічна структуризація моделі відтворення світу як сукупності взаємопов’язаних регіонів, а головне, введення факторів управління за рахунок перебирання альтернативних сценаріїв розвитку надійно увійшли до методичного арсеналу розробників моделей і стратегій глобального і регіонального розвитку і використовувалися,

зокрема, при розробці великого класу економетричних і макроекономічних моделей останніх десятиліть.

Сьогодні ці моделі і розробки є важливим інструментом аналізу і формування регіональної і світової політики не тільки в галузі економічних, але й більш широких міжнародних питань. Проте саме успіхи в розробці досить адекватних моделей економічних і екологічних процесів зробили цілком очевидним штучність і безпорадність спроб формалізації політичних і соціальних процесів [2, 22].

З кінця XX століття на базі економічної політичної глобалістики пішло активне становлення нової науки – глобалістики – нової галузі наукового знання про світознавство. Феномен глобалізму і глобалізація світової економіки, політики, культури є провідною темою міжнародних досліджень. Як нам здається, таке положення збережеться і на наступні 20-25 років.

Виходячи з економічної природи глобалізації ми можемо стверджувати, що феномен глобалізму має об'єктивний характер. Процеси глобалізації будуть неминуче зростати за своїми масштабами. Фрагментація світу буде еволюціонізувати в бік глобальної інтеграції.

Сьогодні, на нашу думку, ми повинні говорити не про те, чи буде глобалізм панівною системою чи ні, а про те, який саме глобалізм є для людства прийнятним, якщо виходити з гуманістичної ідеї об'єднання світу в одну глобальну сім'ю. Тому сучасний варіант силової глобалізації (глобалізм), нав'язаний націям-державам глобальними корпораціями в союзі з наймогутнішими державами і міжнародними організаціями в своїх економічних інтересах, є неприйнятним для людства.

Сучасний світ дуже потребує нової науки – науки глобального світу, яка б синтезувала нову теорію розвитку і прогресу, так як прогрес – це позитивний розвиток, який зупинити неможливо. Сьогодні наш світ розвивається у напрямі зростання його ентропії, тобто таким чином, що всі його структури і функції прагнуть ставати однаковими, а напрямки розвитку однаково можливими. Це включає механізм підсилення єдності світу, взаємопов'язаності його частин в одну систему. У цьому об'єктивна суть явища глобалізації.

Література

1. Пахомов Ю.Н. Цивилизационные модели современности и их исторические корни /Ю.Н. Пахомов и др. К., 2002. – 580 с.
2. Гіл Ч.В.Л. Міжнародний бізнес. Конкуренція на глобальному ринку/Ч.В. Гіл. К., 2001. 228 с.

Євген Вікторович Повидиш – студент I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
Науковий керівник: **Віталій Борисович Чередниченко** –
старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

БІОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ

Сьогодні практично уся інформація – наукова, технічна, технологічна, фінансова тощо – створюється та зберігається в електронній формі. Несанкціонований доступ до таких даних або технічних засобів обробки чи їх пошкодження може завдати величезної шкоди. Дуже небезпечним вважається проникнення сторонньої особи на режимний об'єкт. Тому вкрай актуальним є забезпечення надійної ідентифікації осіб при наданні їм прав доступу.

Широко розповсюджені методи комп'ютерної ідентифікації особи з використанням паролів, пластикових бейджів, магнітних смарт-карток, «інтелектуальних» карток з мікрочіпом, тощо. Однак таким «парольним» системам притаманна дуже суттєва вада: виконується верифікація предмета авторизації, а не самої персони, яка скористалась кодом доступу [1].

Беззаперечним способом ідентифікації людини є виявлення за допомогою технічних пристроїв певних біологічних характеристик особи та перевірка їх відповідності заздалегідь сформованим індивідуальним шаблонам.

Біометрика (англ. Biometrics) – це методи ідентифікації особи, що використовують фізіологічні параметри людини – відбитки пальців або долоні, зображення обличчя, райдужну оболонку або сітківку ока, голос, ДНК тощо. Розвиток комп'ютерних технологій привів до значного вдосконалення та здешевлення апаратури біометричного контролю при підвищенні безпомилковості її роботи.

Усі біометричні методи розділяють на дві групи. Перша – статичні методи, коли використовуються ознаки особи, притаманні їй від народження, та практично незмінні у часі. Друга група – динамічні характеристики особи, які застосовують дані про певні особливості її поведінки. Для систем доступу цінність представляють в основному статичні методи, які будуть предметом даної роботи.

Дактилоскопічний метод базується на унікальності та незмінності протягом життя відбитків пальців людини. На відбитку пальця дактосистема шукає *мінуції* – точки зміни структури папілярних ліній: їх закінчення, роздвоєння, розриви, які складають унікальність кожного узору. Оцінюється відсоток співпадінь зчитаного датчиком відбитку пальця та еталонного коду конкретної людини. Вузловими елементами автоматизованої системи дактилоскопічної ідентифікації є датчики та

програми обробки зображень. Датчики мають різні принципи роботи, а програмні засоби обробки зображень також доволі різноманітні та складають комерційну таємницю. Дактилоскопічні системи розпізнання займають половину ринку біометричних систем [2].

Ідентифікація за формою обличчя – за допомогою відеокамери будується 2D або 3D образ обличчя, при цьому виявляються контури брів, очей, носа, губ, підборіддя, вух та ін. Потім між ними обчислюється відстань і будується множина варіантів залежно від повороту обличчя, нахилу, зміни міміки. Для сканування потрібна камера високої роздільної здатності, щоб відстань між центрами зіниць була еквівалентна 200 пікселям, та відповідне освітлення і певна відстань до обличчя [1]. Тут існують труднощі розпізнання особи, пов'язані з окулярами, накладними вусами, бородою, гримом тощо.

Ідентифікація за термограмою обличчя – базується на неповторності розподілу на обличчі кровоносних судин, які виділяють тепло. Для сканування необхідна термочутлива камера інфра-червоного діапазону. Система може працювати в цілковитій темряві, на результати розпізнання не впливають переохолодження обличчя або його перегрів, природне старіння шкіри, пластичні операції, грим, накладні елементи [3]. Цей метод вважають більш ефективним за 2D або 3D сканування.

Ідентифікація за сітківкою ока – цей метод базується на унікальності малюнку судин очного дна. При скануванні всередину ока направляється пучок світла, а обличчя повинно бути розташоване з високою точністю відносно сканера, що можна визнати незручностями методу. Але такі системи майже не дають помилкового допуску та мають низьку похибку помилкової відмови зареєстрованій особі. Недоліком методу є негативний вплив деяких захворювань ока (катаракти або глаукоми) на розпізнання особи.

Малюнок райдужної оболонки ока – він має високу унікальність. Сканування відбувається шляхом фотографування обличчя та оцифровки зображення райдужної оболонки. Необхідна камера високої роздільної здатності. Негативно впливають на ідентифікацію незначні травми ока, безсоння, великі фізичні навантаження.

Ідентифікація за характеристиками долоні – метод базується на знятті термограми розташування судин на зовнішній стороні долоні. Такий малюнок характеризується неповторністю та стабільністю протягом усього життя, невеликі порізи або забруднення не є перешкодою для порівняння. Цей метод безконтактний та досить надійний, він перспективний для систем доступу, особливо для ідентифікації вір – персон на їх робочому місці [2].

Використання ДНК – коду людини – вважається найточнішим біометричним методом, але він потребує добре оснащеної біологічної лабораторії та порівняно великого проміжку часу для одержання результату.

Актуальність розвитку біометричних технологій ідентифікації особи зумовлена збільшенням числа об'єктів і потоків інформації, які необхідно захищати від несанкціонованого доступу: це системи допуску на об'єкт, системи електронної комерції; інформаційна безпека (доступ у мережу, вхід на ПК); облік робочого часу і реєстрація відвідувачів; задачі цивільної ідентифікації при перетині державних кордонів і т.д.

Література

1. Мороз А. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем. [Текст] / А.О. Мороз // Математичні машини і системи. 2011. – №1. – С. 39-45.
2. Болл, Р. Руководство по биометрии [Текст] / Болл Р.М., Коннел Дж.Х., Панканти Ш., Ратха Н.К., Сеньор Э.У. – М. Техносфера, 2007. – 368 с.
3. Лисенко А.М., Мельник О.С. Застосування біометричних систем для ідентифікації особи [Текст] // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка, серія «Юридичні науки». – 2004. – №60 – 62. – С. 87-91.

Дарья Олександрівна Сизоненко, Олександра Михайлівна Мариніч –
студентки III курсу

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: В'ячеслав Ксенофонович Васенко – професор
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук,
професор

ЛЮСТРАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ ВІД КОРУМПОВАНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про очищення влади», який визначає правові та організаційні засади проведення очищення влади (люстрації) для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини в Україні.

Очищення влади (люстрація) – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі, крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування [1].

Очищення влади (люстрація) здійснюється з метою недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підрив основ національної безпеки і оборони

України або протиправне порушення прав і свобод людини, і ґрунтується на принципах:

- верховенства права та законності;
- відкритості, прозорості та публічності;
- презумпції невинуватості;
- індивідуальної відповідальності;
- гарантування права на захист [1].

Проведені нами дослідження теоретичних підходів до обґрунтування люстрації та її організації в Україні показують, що більша частина норм прописана не чітко, незважаючи на те, що люстрації підлягає величезна кількість чиновників (біля одного мільйона), що в умовах сучасної військово-політичної кризи не створює необхідних передумов посилення державності.

Звичайно, на наш погляд, люстрація має одну незаперечну перевагу – швидке відновлення довіри, репутації та соціального капіталу державною службою в очах світу та власного соціуму, та разом із тим існує низка ризиків.

По-перше, звільнити тих посадовців які не були віддані країні і демократії? Але хто вони? Це – дилема відданості. Адже відданість має два виміри – відданість демократії та відданість країні.

По-друге, це – дилема інформації. Якщо припустити, то за найгіршим сценарієм великий прошарок сфери державного управління (армія, спецслужби) можуть бути вразливими до шантажу.

По-третє, люстрація потенційно розділяє, вона може сигналізувати що певна етнічна група не включається до життя країни. Як це відбулося у Хорватії і Сербії після розвалу Югославії і мало наслідком створення Сербської Країни, відділення Косова та загалом спричинило війну.

Люстрація має відповідати двом основним критеріям:

- справедливість процедури;
- справедливість результату.

На превеликий жаль, у ході наших досліджень, ми не знайшли позитиву ні від першого критерію, ні від другого, тому що справедливість процедури не витримується.

На наш погляд, для забезпечення справедливості процедури та справедливості результату необхідно:

- 1) розкривати інформацію про тих, хто був невідданим, корумпованим у минулому. Це унеможливило б шантаж у майбутньому;
- 2) вирішити дилему інформації – визначити хто є хто;
- 3) створити механізм заохочення до співпраці з новою демократичною владою;
- 4) звільняти тільки тих, хто не хоче, або не може жити за правилами демократії.

Як ця модель має працювати? Кожен чиновник заповнює анкету або декларацію, де розкриває: а) інформацію про себе; б) інформацію про різних.

Відповідна інформація оприлюднюється. На кожного посадовця розповсюджується амністія за умови подання правдивої інформації та неповторення проступків, які були в минулому.

Посадовці, які не захотіли подати інформацію, звільняються. Незаплямовані посадовці зберігають свої посади. Чесні посадовці, які розкрили негативну інформацію про себе, зберігають свої посади.

Проти посадовців, які розкрили негативну інформацію про себе, а потім знову повернулися до негативних дій, висуваються кримінальні звинувачення.

Санкції накладаються за нечесність.

Процесом має займатися державний орган з функціями слідства, який перевіряє подані індивідуальні данні, порівнюючи їх з:

- 1) інформацією, поданою іншими;
- 2) архівами спеціальних державних служб та іншою наявною інформацією;
- 3) інформацією, що подається громадянами – будь-хто може її подати.

При цьому, на наш погляд, головне – дати люстрованим сигнал про те, що держава їх не викидає на «смітник», вона про них піклується і вони можуть знайти застосування своїм здібностям у інших сферах діяльності.

Результатом вдалої люстрації має стати прозора влада. Деякі посадовці звільняються самі, деяких звільняють, деяка частина старого апарату буде співпрацювати з новою демократичною владою. Народ України і світ бачить, що новий держапарат відкритий для представників усіх груп.

Література

1. Закон України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року №1682-УІІ//Голос України. 28.09.2014.
ресурс. Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/3/goriatsha.php>

Анастасія Холдоєнко – студентка I курсу факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Мурат Абдикасович Садиков – професор кафедри економіки та фінансів, факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗРОБІТТЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У сучасній економіці, на мою думку, значну увагу треба приділити розвитку безробіття, яке є негативним соціально-економічним явищем, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу, стає відносно надлишковою, поповнюючи резервну армію праці.

Безробітними за класифікацією Міжнародної організації праці (МОП) є особи, зареєстровані на біржі праці, які активно шукають роботу. Тимчасово звільнені й ті, хто має намір приступити до роботи протягом 30 днів, вважаються безробітними, якщо вони і не виконують другої вимоги щодо доактивних пошуків. У Законі України «Про зайнятість» зазначено, що безробітними є громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку і трудового доходу, зареєстровані у державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу. Вони здатні до праці, готові працювати, але не отримують від служби зайнятості належної роботи, яка відповідає їхній професійній підготовці, стажу, досвіду та ін.

Економісти по-різному пояснюють причини безробіття: а) надлишок народонаселення (мальтузіанство), б) ріст органічного будівництва капіталу (марксизм), в) високий рівень заробітної плати (неокласики), г) нестача сукупного попиту (кейнсіанці). Найбільш поширенішою в економічній науці є неокласична та кейнсіанська концепції безробіття.

На сьогодні за даними ООН, близько 800 млн. чол., тобто практично кожний третій працездатний у світі, не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток. У розвинутих країнах рівень безробіття не перевищує 2-3% відсотка. Згідно розрахункам Оукена кожний відсоток безробіття у США знижує рівень ВВП на 2-2,5%.

Для суспільства небезпечним є не саме безробіття, а відсутність механізму його регулювання, надійного захисту безробітних. Головним чином вирізняють найзначніші чотири види безробіття: фрикційне, технологічне, циклічне і приховане.

Фрикційне безробіття пов'язане з тим, що людина змінює свою роботу у зв'язку з переїздом на інше місце проживання, незадоволенням попередньою роботою (тут у свою чергу є багато причин), зміною спеціальності, переходом на іншу роботу з кращими умовами і більш високою заробітною платою. Як правило, період безробіття має добровільний характер, а його тривалість пов'язана з пошуком роботи. Цей вид безробіття є характерним для великих міст, де великий вибір і умови для поліпшення роботи. Безумовно, слід відрізнити фрикційне безробіття, яке має закономірний характер і пов'язане зі зростанням кваліфікації працівника, поліпшенням житлових умов, бажанням одержувати більш високу заробітну плату. Фрикційне безробіття може бути пов'язане з порушенням дисципліни, з легковажним ставленням до роботи, коли зміна роботи не має серйозних підстав.

Технологічне безробіття називають структурним. Причина його появи полягає в структурних зрушеннях у виробництві, що пов'язані в багатьох випадках з науково-технічним прогресом, появою нових виробництв, відмиранням старих технологій. Технічний прогрес зумовлює появу нових професій. Тривалість безробіття тут пов'язана з часом навчання новій професії. Отже, суттєва різниця між фрикційним і структурним безробіттям полягає в тому, що в першому випадку

безробітні, як правило, зберігають навички і вміння, що властиві робочій силі, їх вони можуть використати на інших роботах. А в другому випадку вони не можуть відразу отримати роботу без попередньої перепідготовки і потрібне додаткове навчання. Технологічне безробіття для працівника має примусовий характер, потребує тривалого періоду, а у передпенсійному віці не дає працівникові жодних перспектив. Порівняно з фрикційним безробіттям структурне безробіття є досить важким явищем.

Циклічне безробіття викликане спадом виробництва, тобто тією фазою, яку називають кризою надвиробництва, коли багато підприємств припиняє свою роботу, а працівники поповнюють армію безробітних. Циклічне безробіття іноді називають безробіттям, пов'язаним з дефіцитом попиту, який поширюється не тільки на попит товарів і послуг, а й на саму робочу силу. Припинення цього безробіття пов'язане з закінченням фази кризи і переходом до фаз пожвавлення і піднесення виробництва. Особливістю такого безробіття є те, що його спади і піднесення періодично повторюються.

Причиною прихованого безробіття є низька конкурентоспроможність невеликих підприємств порівняно з великими; кризові явища в країнах, що переходять до ринкової економіки. Приховане безробіття особливо виявляється серед сільського населення – ілюзорна зайнятість на землі, малопродуктивне, майже натуральне господарство не забезпечують людині засобів існування впродовж року. Селянин змушений найматися до заможних господарів, працювати в сезонних будівельних бригадах, займатися дрібним кустарним промислом, здійснювати різноманітні послуги, що мають, як правило, нерегулярний характер. У містах безробіття приховується тим, що працівники переміщуються в межах підприємств, але мають неповний робочий день або перебувають в неоплачуваній відпустці. Значною мірою це пов'язано з недостатньою структурною перебудовою економіки, намаганням керівників підприємств зберегти кваліфіковані кадри, а регіонів – уникнути посилення соціальної напруженості на своїй території. Приховане безробіття в Україні, з одного боку, гальмує перерозподіл робочої сили між секторами економіки, обмежує можливості перепрофілювання виробництва, а з іншого – запобігає масовому відтоку робочої сили в інші регіони і навіть в інші країни.

В Україні безробіття у відкритій формі фіксується з початком ринкових реформ, оскільки до 1 липня 1992 р. таке явище взагалі не визнавалось і не реєструвалося. Перший безробітний в Україні офіційно був зареєстрований 11 липня 1992 р. Після досить тривалого періоду, коли зареєстроване безробіття було надзвичайно низьким (не перевищувало одного відсотка сукупної робочої сили), згодом ситуація докорінно змінилась. Безробіття почало стрімко зростати, і цифра зареєстрованих незайнятих громадян досягла 1039,3 тис. осіб. Практично всі громадяни цієї категорії мали статус безробітних (96,5 %).

Важливим напрямом державної політики зайнятості має стати розробка запобіжних заходів щодо недопущення формування зон масового безробіття з урахуванням того, що Україна має об'єктивні передумови для цього. Забезпечення ефективної зайнятості населення є важливим елементом соціального захисту. Держава зобов'язана сприяти повній, продуктивній та вільно обраній зайнятості, спрямованій на виявлення існуючих та створення нових робочих місць.

В Україні є умови для оптимального використання трудових ресурсів, наприклад, у сфері обслуговування. Виникає потреба у розвитку нових галузей виробництва, більш ефективного використання системи сезонних робіт, тимчасово вільних працівників, пенсіонерів, домашніх господарок. Для використання резервних трудових ресурсів важливе значення має організація громадських робіт, що оплачуються. Цією справою займаються місцеві органи влади за участю державної служби зайнятості. До громадських робіт залучаються передусім особи, що зареєстровані як безробітні. Роботи здійснюються на підприємствах, установах і в організаціях комунальної власності та за договорами на інших підприємствах, в установах і організаціях.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1. «Теоретико-історичні шляхи розвитку держави і права»	4
Єременко А.М. До історії польського конституціоналізму	4
Закоморний Я.О. Вплив битви під Берестечком (1651) на формування української козацької державності	7
Кокотіна Ю.В. Про форми і принципи національного самовизначення народів Російської держави у 1917-1918 рр.	8
Макаєнко А.А. До історії окружного суду в Сумах	11
Олефір М.О. Про напрямки адаптації права України до права Європейського Союзу	13
Сасіна А.І. Правове виховання: європейський досвід для України	15
Фєдосєєва С.В. Правове виховання як категорія правознавства	17
Цукан С.В. Теоретико-правові засади люстрації	19
СЕКЦІЯ №2. «Становлення конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах»	22
Данилевський І.О. Конституційний процес в Україні	22
Кочережченко О.М. Європейські демократичні цінності в практиці Конституційного суду України	24
Криницький Р.В. Правоохоронна функція держави: поняття та зміст	26
Лижник О.С. Регіональні відмінності шариату як джерела права (на прикладі Туреччини і Саудівської Аравії)	29
Ліокай Є.А. Участь громадськості у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів державної та місцевої влади	31
Мотречко В.В. Здійснення права громадян на участь у місцевому управлінні	33

Миненко С.В.	
Роль міжнародних неурядових організацій у забезпеченні принципу захисту прав людини	36
Романчук І.О.	
Основні риси зарубіжних федерацій (на прикладі зарубіжних країн)	38
Сиволожський В.В.	
Принципи конституційного права України	41
Сторожик А.А.	
Юридичний примус у конституційному праві України	43
Стефанович О.І.	
Імперативний мандат: теоретичний аспект	45
Федорченко А.М.	
Спеціальний правовий статус особи (на прикладі осіб з обмеженими можливостями)	47
Черхавський М.В.	
Щодо проблеми реформування виборчого законодавства в Україні	49
Чухно К.Є.	
Переворот як спосіб нелегітимного отримання державної влади	52
СЕКЦІЯ №3. «Цивільне право та цивільний процес в умовах євроінтеграції»	55
Винниченко Б.І.	
Право споживача на безпеку придбаної продукції (крізь призму досвіду європейської правової системи)	55
Ільченко С.С.	
Щодо питання про оцінку доказів у цивільному процесі України та Англії: порівняльний аналіз	59
Колесова А.О.	
Міжнародно-правове зближення правових систем у сфері нотаріальної діяльності	60
Лавріненко Я.О.	
Щодо питання про порівняльну характеристику Цивільно-процесуального права України та США	63
Мариніч О.М.	
Правові аспекти міжнародного усиновлення	66
Момот Я.В.	
Вплив євроінтеграційних процесів на страхові зобов'язання в Україні	69
Нестеренко Д.Ю.	
До питання про підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами	70

Сова Л.В.	
Моральна самосвідомість особистості	72
Товчигречко А.С.	
Шлюбний договір: умови укладання	76
Шпак І.І.	
До питання про розподіл обов'язку в цивільному судочинстві	78
СЕКЦІЯ №4. «Теоретичні та практичні питання господарського права і процесу, адміністративного права і процесу, фінансового права»	81
Банних О.М., Фефелова І.М.	
Щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання сферою телебачення і радіомовлення	81
Білодід Л.М.	
Поняття та складові безпеки комерційного банку	84
Білоус А.С.	
Право громадян України на інформацію як гарантія їх адміністративно-процесуального статусу	87
Буртник Т.С.	
Щодо питання регламентації як виду управлінської діяльності в умовах євроінтеграції	90
Кащов І.В.	
Розмежування юрисдикції господарських та адміністративних судів України	92
Кияненко А.В.	
Юридизація медицини – встановлений світовий стандарт	95
Мальцев В.В.	
Безпека банківського сектору України	97
Прокоф'єва В.А.	
Окремі питання системи управління якістю у сфері надання адміністративних послуг	100
Целюрик Д.О.	
Щодо питання адміністративної процедури прийняття управлінських рішень органами внутрішніх справ у відносинах із населенням в умовах глобалізації	102
Чернуха К.С.	
Адміністративні процедури: поняття, ознаки та принципи	104
Якименко Є.В.	
Щодо питання створення підприємств: порівняння з європейським законодавством	107
Якименко О.І.	
Окремі питання діяльності господарських товариств в умовах євроінтеграції	110

СЕКЦІЯ №5. «Шляхи розвитку трудового, земельного, екологічного права у демократичному суспільстві»	113
Андрущенко Н.В.	
Матеріальна відповідальність працівників в умовах євроінтеграції	113
Кріпак М.С.	
Деякі аспекти імплементації актів законодавства ЄС у соціально-трудовій сфері	115
Матат А.В.	
До питання про право працівників на страйк за міжнародним та національним законодавством	117
Петросян А.М.	
Щодо міжнародного співробітництва України в екологічній сфері	120
Проненко В.В.	
Нетипові джерела трудового права (європейський досвід)	123
Рябко А.Ю.	
Працевлаштування молоді: світовий досвід	125
Сімаченко Д.М.	
Деякі аспекти укладання строкового трудового договору за законодавством країн західної Європи	127
Слесарєва О.В.	
Правові засади Європейського Союзу у соціальній сфері	129
СЕКЦІЯ №6. «Проблеми кримінального права та процесу на сучасному етапі розвитку українського державотворення»	132
Бульба І.В., Петроченко М.В.	
Правова оцінка проституції в зарубіжних країнах: новий погляд на проблему моралі суспільства через призму кримінологічної науки	132
Войтенко А.В.	
Ухилення від сплати податків: порівняльний аналіз кримінального законодавства України та Російської Федерації	136
Гриб В.В.	
Диверсія: проблеми кваліфікації	139
Захарченко Т.О., Ліщина Е.С.	
Питання доцільності криміналізації порушення порядку проведення генної терапії	141
Корнєєв І.Д.	
Про окремі аспекти застосування негласних слідчих (розшукових) дій при проведенні досудового розслідування	144
Козенко С.В.	
До питання про засоби фіксації у кримінальному провадженні	147

Кубрак Ю.М.	
Деякі аспекти законного представництва у кримінальному провадженні	149
Мальована І.С.	
Застосування амністії та помилування в Україні: дискусійні питання	152
Макушин В.В.	
Про окремі аспекти застосування спеціального слідчого експерименту як форми контролю за вчиненням злочину	156
Мильникова О.О.	
Домашній арешт як запобіжний захід у кримінальному процесуальному законодавстві України	159
Рибалка К.П.	
До питання відповідальності за жорстоке поводження з тваринами за законодавством України та інших держав	161
Сенченко К.Г.	
Довічне позбавлення волі: зарубіжний досвід	164
Трікаш Н.В.	
Кримінально-правовий захист неповнолітніх від статевих посягань за національним та зарубіжним законодавством	167
Фефелова І.М.	
Окремі питання застосування практики Європейського Суду з прав людини у кримінальному провадженні	170
Шеремета Р.Р., Русаков А.В.	
Об'єкт кримінологічної експертизи в контексті удосконалення правотворчого процесу	172
Юхно М.О.	
Окремі питання механізму забезпечення та реалізації права на захист у кримінальному провадженні	176
СЕКЦІЯ №7. «Філософські питання постнекласичної науки»	179
Антонець Н.С.	
Філософські засади формування європейської моделі розвитку України	179
Гмиря Е.В.	
Правова система як соціальний феномен	181
Єланкін О.О.	
Ментальність і становлення політичної культури нації	183
Іванющенко А.В.	
Український патріотизм і формування ментальності нації	185
Колос В.С.	
Глобалізація і право: антропологічний вимір	187

Купальна С.В.	
Проблема «людського виміру» дійсності	189
Панасейко Я.В.	
Філософські аспекти української національної ментальності	192
Якушева Л.В.	
Національна самосвідомість у контексті історичної пам'яті	194
Ярошенко Н.П.	
Проблема насильства і ненасильства	197
СЕКЦІЯ №8. «Міжмовна комунікація і право»	199
Авдасьова І.О.	
Роль іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування для студентів-юристів	199
Гвоздецька А.В.	
Лінгвоетична комунікація електронного дискурсу	201
Гончаренко С.А.	
Сумський тижневик «медицина і здоров'я» – екологія здоров'я молоді	203
Дудка А.М.	
Комунікативна потужність українського вербального простору	205
Івашина А.О., Калантаєнко В.І.	
М.П. Аржанов: реклама – професія і хобі (за матеріалами журналу «Стоматолог»)	207
Маслюк А.Є.	
До питання про особливості транслітерації з англійської мови	210
Нейчева І.С.	
Мовна політика єс: сучасні виклики	212
Палій Т.А.	
Регіональні засоби масової інформації про Зіновія Красовицького, лікаря і громадського діяча	215
Пимоненко І.І.	
Стоматологічна реклама у фаховому виданні: симбіоз інтересів (ж-л «Стоматолог» м. Харків)	217
Ткаченко Д.О.	
Мовленнєві стратегії авторитарного дискурсу	219
СЕКЦІЯ №9. «Правові основи освіти в умовах сучасного державотворення»	222
Агапонова О.А.	
До питання про суспільні функції туристсько-спортивної діяльності	222

Білоус М.В.	
Розвиток спеціальної витривалості у боксерів	224
Боровик Я.А.	
Академічна мобільність студентів у Німеччині (на прикладі Гейдельберзького університету)	226
Гризун І.О.	
Проблема культурної модернізації українського суспільства	228
Жованик Ю.А.	
Проблеми виховання молоді через призму національного самовизначення	230
Загребельна А.А.	
Розвиток фізичної витривалості в процесі рухової діяльності майбутніх правоохоронців	232
Козаченко С.В.	
Анаболіки у спорті: небезпечні наслідки вживання	234
Плескач В.С.	
«Парижанка з-під Диканьки» Марія Башкирцева (1858-1884): штрихи до життєпису і творчості	236
Помазан В.О.	
До питання про транскордонне співробітництво: університет великого регіону	239
Помазан О.О.	
Механізми процесу люстрації: за чи проти?	241
Пономаренко Т.В.	
Сім'я як соціальний фактор соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників ВНЗ	243
Рибалка А.В.	
Інтернаціоналізація змісту вищої освіти в Німеччині (на прикладі юридичного факультету університету імені Вільгельма Лейбніца у місті Ганновер)	246
Савостян М.В.	
Інноваційні підходи до навчання іноземних студентів на юридичних факультетах в університетах Німеччини	248
Сакунова Г.А.	
Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Німеччині	250
Середа А.О.	
Історична ретроспектива категорій «добро» і «зло»	252
Тележенко Б.О.	
Розвиток здорового способу життя як умова життєдіяльності молоді	254
Ткаченко Є.Ю.	
Громадянська позиція та ідентичність сучасної молоді: духовне та ціннісне	256

Харченко О.О.	
Інтеркультурний зміст міжнародних освітніх програм DAAD для студентів юридичних спеціальностей в Україні	258
Чмиркова Н.О.	
З історії заснування та становлення Софроніївського монастиря на Сумщині	261
Шаповал М.Д.	
Емоційний вплив на поведінкові конструкти людини	263
Шумєєва К.В.	
Етнокультурні цінності як виховний ресурс молоді	265
СЕКЦІЯ № 10. «Соціально-економічна трансформація суспільства та проблеми євроінтеграції у процесі розбудови державності України»	268
Андріяш К.І.	
Причини і тенденції розвитку безробіття в Україні	268
Безверха В.В.	
Економічні наслідки введення воєнного стану в Україні	270
Григор'єва К.Б.	
Генезис поняття інвестиційний клімат	272
Євкова Є.В.	
Аналіз міжбюджетних відносин в Україні	275
Каранда І.В.	
Перші кроки української євроінтеграції (1990-ті рр.)	277
Левченко А.С.	
Еколого-економічні наслідки військової діяльності	279
Мамай А.С.	
Вирішення економіко-правових проблем внутрішньо переміщених осіб із використанням європейського досвіду	281
Міняйло В.О.	
Безробіття як соціально-економічна проблема на шляху сталого розвитку країни	283
Надточій Є.А.	
Глобалістика як наука, нова галузь і спосіб життя	285
Повидиш Є.В.	
Біометричні методи ідентифікації особи	288
Сизоненко Д.О., Мариніч О.М.	
Люстрація як основний метод очищення влади від корумпованих елементів	290
Холдосенко А.В.	
Особливості безробіття в сучасній Україні	292

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ І ПРАВА

**Збірник матеріалів
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів
(17 квітня 2015 р.)**

Здано на виробництво 27.03.2015 р.

Підписано до друку 30.03.2015 р.

Формат 60х84/16

Ум. друк. арк. 17,67

Наклад 100 прим.

Зам. № 2703/1

Надруковано у ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо»

40020, м. Суми, вул. Ковпака, 4

(Зареєстровано виконавчим комітетом
Сумської міської ради 31.01.2011 р. № 10077357152)

Тел./факс: (0542) 22-34-37

E-mail: pechat-offset@yandex.ru